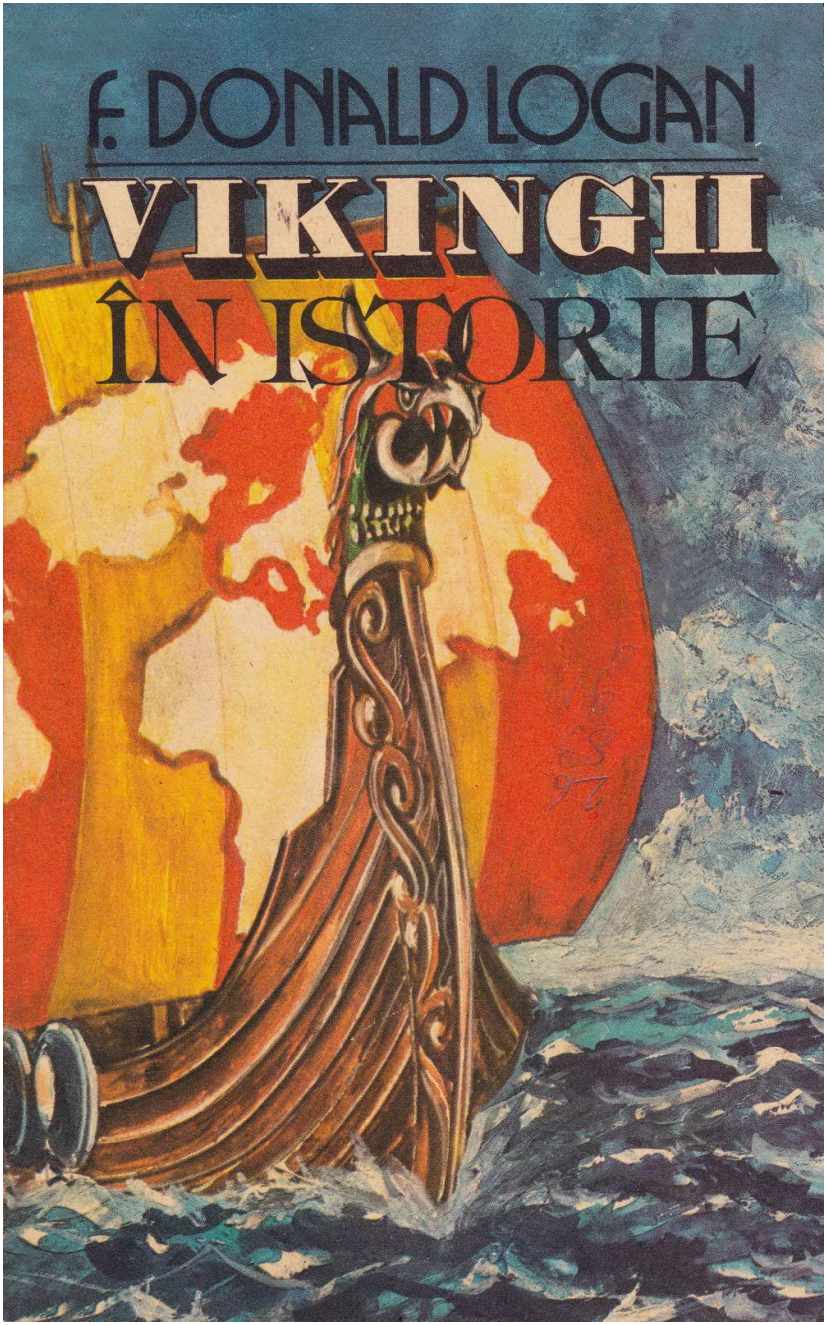

F. DONALD LOGAN
VIKINGII

În istorie

Traducere din limba engleză MARIANA GRANCEA
Cuvânt înainte MIRCEA SUCIU
Control ştiinţific NICULAE KOSLINSKI
1990
EDITURA BĂLCESCU Bucureşti
Redactor: ILEANA BUSUIOC Coperta: GHEORGHE BALTOC
F. DONALD LOGAN
THE VIKINGS ÎN HISTORY
Hutchinson & Co (Publishers) Ltd. London, 1933
ISBN 973 – 28 – 0081-X

Cuvânt înainte

Ampla discuţie angajată în istoriografia moderna şi *contemporană în legătură cu apariţia societăţii" medievale în Europa occidentală pe ruinele lumii sclavagiste romane – proces istoric complex şi îndelungat, asupra căruia migraţitle* şi *invaziile neamurilor „barbare* din secolele al ty-Tea –* a*l XI-lea şi-au lăsat pecetea inconfundabilă – a generat o literatură de specialitate ce impresionează prin cantitate şi,* nu *mai puţin, prin calitatea judecăţilor de valoare exprimate de nume ilustre ale ştiinţei istorice, Printre ele, cel dl lui Ferdinand Lot (1866 – 1952) se identifică cu însuşi domeniul de referinţă* şi, prin *urmare, afirmaţia sa că studiul invaziilor barbare în Europa este o prefaţă necesară a istoriei medievale se reţine, la peste cinci decenii de la formularea ei, cu toată greutatea conferită de autoritatea în materie a autorului.*

Dar istoria Europei apusene aflate în etapa de gestaţie a structurilor sale feudale constituie – abia dacă mai este necesar s-o repetăm – doar un fragment, chiar dacă foarte caracteristic, al istoriei universale ce a. cunoscut, la Tându-i, procese şi fenomene similare şi în *alte spaţii geografice, inclusiv asalturi ale unor populaţii migratoare (turco-mongoli, arabi, berberi* etc.*) asupra imperiilor organizate în antichitate. Acest fapt a determinat specialiştii să vorbească* despre *unele constante ale istorici universale din perioada cuprinsă*

între *sfârşitul secolului al IV-lea* şi aZ *celui de dl XI-lea* (*cum ar fi, de pildă, accelerarea şi simultaneitatea amintitelor invazii la care au fost supuse imperiile roman, bizantin, persan, indian sau chinez – declinul lent, fără prăbuşiri subite, al acestor imperii, ca şi preluarea şi transformarea vechiului fond cultural, forjat în antichitate, de către noile configuraţii politice „barbare”; difuziunea religiilor universale – creştinism, budism, islamism – şi instituirea unor regimuri teocratice*), *constante ce dau coerenţa necesară înţelegerii conexiunilor unui tablou istoric pe cât* de *vast pe atât de variat în manifestările sale particulare*.

Cartea medievistului american F. Donald Logan, profesor la Emmanuel Collège din Boston, aflată acum, prin traducerea de faţă, şi la dispoziţia cititorului român, are în obiectiv pe cei care au „scris” rândurile de pe urmă ale „prefeţei” la care făcea referire F. Lot: *vikingii*; *adila acei normanzi care, între secolele al IX-lea şi al Xl-leg, s-au revărsat din Scandinavia originară ca ultim val al marilor invazii germanice. Prezenţa lor ca jefuitori, comercianţi, pelerini, cruciaţi, mercenari, cuceritori, colonizatori şi întemeietori de state durabile şi strălucite centre de civilizaţie în atâtea părţi ale Europei timpului* (*Anglia, Irlanda, Islanda, Franţa, Spania, Italia, Rusia*) *i-a integrat şi mai mult istoriei continentului nostru. Iar ca descoperitori sau exploratori de noi orizonturi plasate într-o enormă arie geografică – de pe coastele atlantice ale Americii de Nord până în sudul Mării Caspice şi din Groenlanda până la ţărmurile mediteraneene ale Africii – vikingii au dat, după cum subliniază şi F.D. Logan, o dimensiune mondială propriei lor istorii.*

Desigur, intenţia şi rostul acestor pagini introductive nu este de a relua ceea ce cu atâta efort de informaţie (*din variate şi temeinice surse arheologice, istorice* şi *literare*) *şi pătrunzătoare analiză a reconstituit istoricul american, aducându-ne sub ochi expediţiile, invaziile, cuceririle şi colonizările normande desfăşurate pe durata a doua secole şi jumătate* (*circa 800 – 1050*). *Tot astfel, nu vom întârzia*

să lăsăm cititorului plăcerea de a par? *curge, însoţindu-l pe autor, pasionanta* saga *vikingă* (*cu ale ei cauze* şi *urmări*), *deşi câteva concluzii ale cărţii de faţă ar merita unele completări sau amendări, după caz. Am dori numai să aducem în discuţie două aspecte ale subiectului, primul doar tangenţial atins de F.D. Logan,* în vreme ce *al doilea – interesând direct istoria ţării noastre – lipseşte cu totul din paginile cărţii sale.*

Mai întâi, ar fi vorba despre numele *şi* renumele *vikingilor.*

Într-o accepţie de largă răspândire, termenul de „viking", i este aplicat, tradiţional şi – uneori – fără distincţie, oricărui norvegian, danez sau suedez din epoca de referinţă, chiar dacă acesta era corăbier, ţăran, comerciant, poet, explorator, războinic, meşteşugar colonist sau pirat. Analele şi cronicile contemporane, ca şi alte scrieri din afara spaţiului scandinav, i-au înregistrat însă pe aceşti neîntrecuţi navigatori, identificaţi cu vestitele (*şi temutele*) *lor „corăbii lungi", fie după numele regiunii septentrionale din care au pornit, fie după cel al etniei, fie – în sfârşit – după cel al ocupaţiei specifice. Aşa se face că, pentru cronicarii franci, ei erau normanzi* (*oameni ai nordului, de la* nordhr wegr – *calea nordului*; *denumirea era aplicată de izvoarele secolelor I – al VI-lea conglomeratului de triburi de origine germanică din nordul Europei, aşezate în jurul Mării Baltice, iar din secolul al VI-lea înainte numai popoarelor scandinave, cu precădere norvegienilor şi danezilor*), *la fel ca şi pentru cei irlandezi* (*care vorbesc despre* lochlannach – *om al nordului, sau* gali – *străin*). *În mediul anglo-saxon, confruntat de timpuriu cu asaltul danez, ei sunt ştiuţi ca* dani. *Izvoarele bizantine şi arabe îi numesc* rhos *şi* rus, *adică oameni veniţi din provincia suedeză Roslag, sau cu termenul de* varegi (*însemnând, ca şi cuvântul de origine nordică* voeringjar din care *provine, negustori şi mercenari*). *Aceiaşi varegi scandinavi apar în cea mai veche cronică rusească,* Povest vremennân let, *atribuită lui Nestor, ca* svei, *ieşea ce indică că ei veneau din Svealand,*

provincie a Suediei care avea să-şi extindă mai apoi numele asupra întregii ţări.

Normanzii înşişi nu şi-au spus, începând din secolul al IX-lea, decât vikingi (din viking, *substantiv feminin desemnând expediţia războinică purtată pe mare, şi – respectiv –* vikingr, substantiv *masculin semnificând luptătorul ambarcat pentru scopuri de pradă) şi sub acest nume ei aveau să fie cunoscuţi pe plan universal şi după stingerea vuietului iscat din nord. Să mai adăugăm că au fost avansate cele mai diverse şi, uneori, surprinzătoare etimdtogii pentru desluşirea acestui termen (cea mai de notorietate dintre explicaţiile savante deducându-l din 1*

cuvântul norvegian vik*, însemnând* fiord, golf*) rămas, încă, învăluit în ceaţa proprie Septentrionului.*

Dacă şi din *perspectiva cercetărilor lingvistice lumea vikingilor mai stimeişte astăzi confruntări ştiinţifice, în legătură cu geneza mitului viking unanimitatea părerilor este un fapt incontestabil.*

Epoca vikingă, definind o anume evoluţie din cadrul societăţii normande de milenară tradiţie şi desemnind, ca atare, dinamica expansiune scandinavă care a început în jurul anului 800, a fost popular asociată unei perioade de teroare şi *piraterie neînfrânată a „oamenilor nordului** abătuţi asupra Europei civilizate şi creştine... Imaginea vikingului prădalnic, crud şi – mai presus de orice – păgân, lăsând* în *urma sa ruine şi victime fără număr, s-a înrădăcinat în conştiinţa comună (cu precădere, occidentală) cu puterea clişeului mental – deopotrivă ostil şi incomplet – născut sub efectul traumatismului iniţial suferit de societatea europeană supusă Impactului normand. Fără a neglija cortegiul de distrugeri* şi *suferinţe, presupus de orice acţiune războinică – şi, ne grăbim să adăugăm, societatea normandă a secolelor al IX-lea – al XI-lea constituia cadrul potrivit pentru o serie de manifestări sub semnul lui Thor –, cortegiu ce a însoţit, cel puţin într-o primă fază, acţiunile vikinge în insulele britanice, Irlanda şi în imperiul carolingian, trebuie spus că prejudecata despre vikingul sălbatic şi sângeros*

izvorăşte din caracterul specific al literaturii ecleziastice şi istorice apusene (anglo-saxone, irlandeze, france, ai cărei autori s-au făcut ecoul temerilor unei lumi multă vreme expuse pericolului normand.

Plasată la extremitatea opusă, viziunea vikingului – *simbol al forţelor virile şi atot cucerit oare, nepăsător în faţă oricăror pericole şi greutăţi, erou prin excelenţă aflat în luptă cu necunoscutul şi mereu atras de mister*»! *orizonturilor de peste mări şi oceane – nu este mai puţin unilaterală şi deformată. Ea este rezultatul „reabilitării" vikingilor (ca* şi a *altor neamuri germanice) în mediul, de data aceasta scandinav, întreprinsă într-o primă etapă în secolul al XVII-lea (*când Suedia *a fost un factor politic şi militar de primă mărime în configuraţia statelor europene)* şi, *apoi, odată cu romantismul* şi *deşteptarea naţională a popoarelor nordice. O exacerbare şi mai pronunţată (şi cu efecte asupra cărora nu este tocul să insistăm aici) a acestei imagini despre vikingi s-a înregis*

8

trot în timpuri mai apropiate de zilele *noastre, prin nefasta tntiliure dintre sentimentele naţionaliste şi ideologia nazistă.*

Realitatea istorică a lumii vikinge, infinit mai complexă şi *refuzând să se lase redusă de anumite tipare simplificatoare ale mitologiei, este astăzi tot mai mult pusă în lumină de ştiinţa modernă. Accentul cade, frecvent, pe revelarea componentelor constructive ale epocii vikinge, pe cunoaşterea vikingului* ca *„om şi nu ca mit. Istoria, arheologia, etnografia, filologia, geografia şi climatotogia istorică (pe ale căror rezultate de ultimă oră.* Se *întemeiază şi cartea lui F.D. Logan), cu toate progresele înregistrate – unele de-a dreptul spectaculoase, cum zar fi, bunăoară, săpăturile de la Coppergate din regiunea britanică York, care au dezgropat o stradă întreagă din epoca colonizării vikinge – mai au de clarificat suficiente probleme care* îşi *aşteaptă răspunsul de la cercetările viitoare. Parafrazându-l pe autor, se poate spune că Europa (şi nu numai) din vremea vikingilor prezintă* în

continuare şi în egală măsură un interes real pentru oamenii de ştiinţă şi cei însetaţi de cunoaştere. Deci, călătoria pe urmele vikingilor în *istorie continuă.*

Nu putem *încheia fără a evoca, oricât de sumar, câteva mărturii arheologice* (*epigrafice* şi *artistice*) *care dovedesc interferarea varegilor suedezi* (*a căror experienţă în răsăritul Europei şi în Orientul Apropiat este urmărită de F.D. Logăn într-un capitol de la finalul volumului*) *cu istoria românilor*[1], *la cumpăna dintre mileniile I şi al II-lea.*

Citind rezultatele recente ale cercetării arheologice şi istorice româneşti, mai întâi trebuie amintite elementele şi motivele nordice din decoraţia complexului monastic rupestra de la Basarabi-Murfattar (*jud. Constanţa*), *descoperit în 1957* şi *datat în secolele al X-lea – al XI-lea. Analogiile cu arta nord-europeană ale unor, reprezentări de aici ale dragonului, corăbiei sau labirintului – motive scandinave frecvente –, mărturiile epigrafico-onomastrăe* (*numele „Renepă pe" sau „Rainpilpe* scris în chirilică*) ca şi cele die. natură antropologică* (*schelete* de *tip nordic descoperite într-o criptă funerară*) *au întărit ipoteza unor prezente scandinave la Basarabi-Murfatlar, explicabile prin faptul că regiunea dobrogeană „a trebuit să fie de contact* (*...*) *între nordul continentului, Kiev şi Bizanţ, regiune pe unde trecea, o ramificaţie a cunoscutului* «*drum de la varegi la greci*» *„*(*R. Theodorescu,* Bizanţ, Balcani, Occident la începuturile culturii medievale româneşti (secolele al X-lea – al XIV-lea), *Bucureşti, Editura Academiei, 1973, p. 92*). *După acelaşi cercetător, din cauza ameninţării reprezentate de pecenegi, în a doua jumătate* a *secolului al X-lea, asupra traficului comercial de pe Nipru* şi *din nordul Mării Negre „negustori şi soldaţi veniţi dinspre Nordul viking spre Bizanţ vor fi trecut,*

---

1 Problemă discutată și de Gh. I. Brătianu în sinteza sa de largă respirație și exemplară analiză Mareo Neagră : de la origini pînd la cucerirea otomană, apărută postum și restituită In 198® Istoriografiei române (București, Editura Meridiane, 1988, 2 voi., ediție îngrijită de Victor Spinei ; pentru chestiunea menționată, vezi vot 1, p. 288 și urm.).

printr-un ocol în care Şiretul sau stepa Bugeacului trebuie să fi jucat un rol anume, de-a lungul Dobrogei spre sud, exact în epoca când majoritatea mărturiilor arheologice şi *epigrafice datează complexul de la Basarabi-Murfatlar*" (idem, p. 93).

La fel de certă pare a fi prezenţa unor elemente vikinge şi *în alte părţi ale Dobrogei secolelor al X-lea – al XI-lea, documentată tot arheologic prin motivele decorative întâlnite pe garnituri de bronz sau prin arme şi unelte de factură scandinavă – toate descoperite în cetatea dunăreană de la Dinogetia-Garvăn.*

În sfârşit, una dintre cele peste 200 de inscripţiint nice de pe pietrele comemorative descoperite în insula suedeză Gotland – aşa-numita piatră de la Sjonhem, datată la sfârşiţul secolului al XI-lea – menţionează uciderea varegului Rodfos de către „Blakumen în timpul călătoriei în străinătate". La capătul unei lungi discuţii ştiinţifice, începută la sfârşitul secolului trecut, se apreciază astăzi că „etnonimul Blakumen *repreziittă, potrivit părerii aproape unanime a specialiştilor, o formă scandinavă a numelui vlahilor. Dat fiind ca drumul obişnuit al varegilor de pe coastele baltice spre Constantinopol trecea de-a lungul litoralului moldovenesc al Mării Negre, este firesc să admitem că românii întâlniţi de Rodfos erau cei ce locuiau la răsărit de arcul carpatic"* (*V. Spinel,* Moldova în secolele XI – XIV, *Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1982, p. 77*). *Piatra cu' inscripţia amintită din necropola de la Sjonhem reprezintă, cel puţin în stadiul actual al cunoştinţelor noastre, „cea mai veche consemnare* scrisă referite ere Za *românii din regiunile de la răsărit de Car pap* II *Orientali"* (idem) şi – *alături de alte atestări aley românilor în izvoarele medievale nordice (inventariate eu acribie de acelaşi V. Spinei în studiul* Informaţii despre vlahi în izvoarele medievale nordice, *publicat în „Studii-şi cercetări de istorie veche", 1, nr. 1/1973,* p. 57 – *81*; II, *nr. 2/1973, p. 259 – 282*) – *ea constituie* s-o *„mărturie indirectă a rolului politic crescând al vlahi lor* în *sud-estul Europei la începutul mileniului 11"* (idem, p. *279*).

*Iată, deci, argumente în plus pentru cititorul român de a lua parte la călătoria imaginară şi fascinantă pe urmele vikingilor în istorie, „îmbarcându-se** pe corabia normandă a cărei cârmă este ţinută de mina sigură a lui F. Donald Logon*. Toate pânzele: sus 1

MIRCEA SUCIU

Pentru Patti şi Jef

Prefaţă

Doresc să explic în câteva cuvinte cititorului de ce eu, istoric al evului mediu târziu, am pătruns în sanctuarul istoriei medievale timpurii.

Pentru un istoric puţine epoci prezintă un interes real mai mare decât epoca Europei din vremea vikingilor. Conştiinţa Europei apusene a venit în contact cu nenumărat! oameni din nord, care s-au revărsat din teritoriile Scandinavici, teritorii până atunci vag cunoscute şi puţin luate, în „seamă. Este to perioadă care îl invită pe istoricul de profesie cu alte preocupări în domeniul cercetării săi investigheze liniile generale de dezvoltare, să cerceteze rezultatele la care au ajuns oamenii de ştiinţă specializaţi şi să identifice problemele istorice* abordate şi care.nu au primit un răspuns. Este o povestire care merită să fie spusă, iar povestea din această carte are în centrul ei expediţiile vikinge, vikingii în călătoriile lor peste mări, prin reţelele de râuri şi chiar pe uscat, vikingii în alte ţări. Contactul vikingilor cu lumea exterioară în perioada dintre anii ’800 – 1050 a dat o dimensiune europeană – s-ar putea spune chiar mondială – istoriei lor şi a dat naştere epocii vikinge. Sperăm ca abordarea acestei perioade de către o persoană nefamiliarizată cu acest \subiect să fie utilă…

Prieteni buni şi călăuze de nădejde au ferit această persoană de bancuri de nisip şi de stânci ascunse. Printre aceştia se numără, în primul rând, dr. Janet Nelson, care a citit textul în întregime şi de ale cărei vaste cunoştinţe, judecată istorică vie şi încurajare necesară pentru a persevera am beneficiat. Această datorie este plătită doar parţial printr-un text mult îmbunătăţit. Am apreciat mult efortul profesorului Henry R. Loyn, care a citit de două ori.

pentru editor manuscrisul, comentariile pertinente şi entuziasmul manifestat de el faţă de această lucrare. Di. Marlyn Lewis, dl. A.F. O'Brian şi dr. David Smith au avut bunăvoinţa să citească o serie de părţi din text.

Informaţiile privind moneda descoperită la Goddard mi-au fost furnizate de dr. Bruce J. Bourque de la Muzeul din Augusta al statului Maine. Personalul de la biblioteca Colegiului Emmanuel, în special Cynthia Wealler şi Judith K. Narosny, a răspuns cu promptitudine şi bunăvoinţă numeroaselor mele cereri, punându-mi la dispoziţie informaţii precise. În pofida sfaturilor primite de la Cynthia Jobin, în text mai există imperfecţiuni de stil. Profesorul J.J. Scarisbrick, care mi-a dat iniţial sugestia sa scriu această lucrare, a manifestat entuziasm pentru proiect în fiecare etapă, iar editorul, Claire L'Enfant, m-a ajutat tot timpul cu o răbdare plină de amabilitate şi cu o deosebită competenţă profesională. Munca de corectură şi realizarea indicelui au fost uşurate de ajutorul amabil al lui Dorothy Walsh Fleming, o fostă studentă, şi al Pamelei Johnson, studentă la acest colegiu.

Greşelile care au rămas – *errata et corrigenda residua* – se datorează limitelor personale în ce priveşte cunoştinţele şi (vai!) şi imperfecţiunilor caracterului autorului.

F. Donald Logan, Colegiul Emmanuel, Boston, Massachusetts

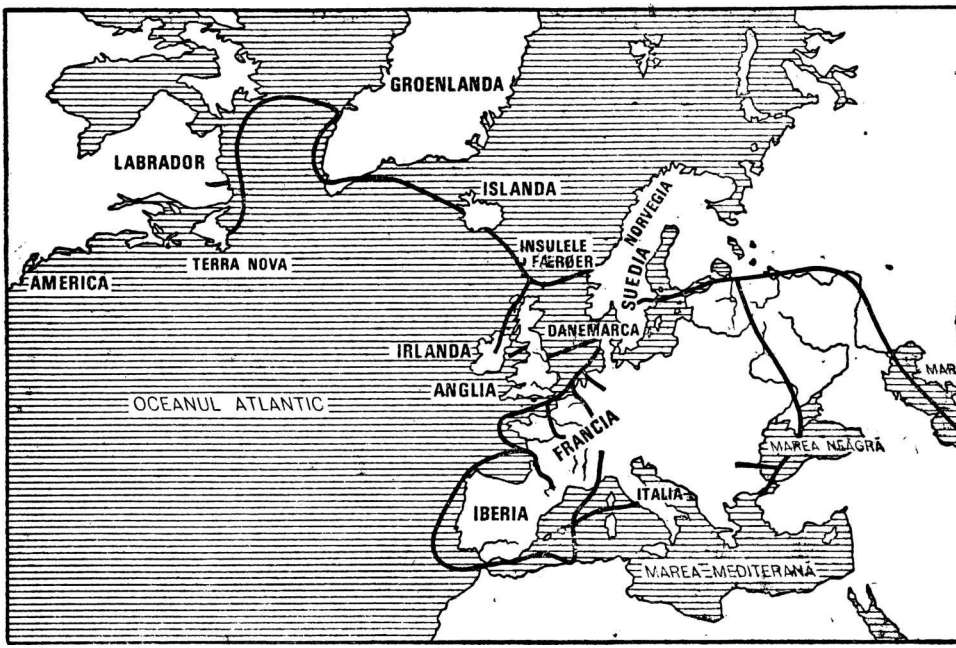

L'Expediţiile vikingilor

Zorii epocii vikingilor

A.furore n & urmannorum, libera în>s, domine. (Păzeşte-nci, Doamne, de sălbăticia oamenilor nordului.)

Aceste cuvinte pot fi considerate epitaful dăltuit de opinia istorică generală pe piatra de morrriânt a vikingilor. Această propoziţie – despre care nu există absolut nicio dovadă că s-ar fi rostit la sfârşitul litaniilor în mănăstiri – sintetizează felul ostil în care erau priviţi, în mod obişnuit, vikingii de către istoricii evului mediu timpuriu: vikingii sălbatici s-au dovedit a fi un pericol vremelnic pentru progresul civilizaţiei apusene. Ei se situează – se spune – la periferia evenimentelor, departe de evenimentele centrale ale secolelor al IX-lea, al X-lea şi începutul secolului al XI-lea. Asemenea ungurilor şi maurilor, ei erau oameni violenţi, aveau un spirit negativ şi distructiv, erau ostili statului franc, pe atunci centrul istoric al Europei. Istoria tradiţională începe, sau cel puţin, marchează un moment important odată cu încoronarea lui Carol cel Mare (Charlemagne) * în domul San Pietre din Roma, în ziua de Crăciun a anului 800. Din diferite surse aflăm că acest

eveniment a fost punctul central al evului mediu timpuriu, prima încercare a popoarelor germanice de a organiza Europa, evenimentul în jurul căruia poate fi concentrată istoria europeană până în secolul al XI-lea şi mai târziu Teoreticienii. politici consideră acest eveniment, indiferent de interpretarea pe care i-au dat-o, ca fiind un jalon în lupta dintre „biserică şi stat" (ea să

— Carol cel Mare. rege al francilor (768 – 814), şi împărat al Occidentului (800 – 814), cei mai de seamă reprezentant al di –, ctastiei caroiingienilor – *nota trad*.

folosim un anaoronism care, din păcate mal circulă încă printre nea). Şi, ni se spune, de aici pornesc principalele linii ale istoriei Europei. Carol cel Mare a creat un imperiu sau, cei puţin, o zonă vastă a Europei de apus: de la Marca daneză până în Italia centrală teritoriul se afla sub controlul francilor. Acest aşa-zis imperiu s-a prăbuşit în timpul domniei fiului său şi a nepoţilor săi. Odată cu tratatul de la Verdun de la 843, a început, se spune, dezmembrarea acestui imperiu şi, în decurs de o sută de ani, imperiul cândva unit al lui Carol cel Mare s-a descompus în sute de bucăţi, unele mici, altele mari, toate de fapt unităţi separate şi autonome. Apoi francii de est din Saxonia au început să se refacă încet şi Otto 1[2] a luat titlul de împărat în 962. Urmaşii lui au dezvoltat un puternic stat al francilor de est; în 1049, când Hernie al III-lea l-a instalat pe scauhul papal pe Leon al IX-lea[3], care a început reforma papală, această dezvoltare, a atins punctul culminant. S-au împlinit astfel cele prevăzute de Carol cel Mare[4]. Aşadar, potrivit acestei versiuni, istoria Europei de la începutul secolului al IX-lea până la mijlocul secolului al XI-lea este istoria ascensiunii şi decăderii

---

2 Otto. I cel Mare, rege (936—973) și împărat (din 962). A pus bazele unui întins imperiu, care mai tîrziu s-a numit Sfintui Imperiu "Roman de Națiune Germanică. — nota trad.

3 Leon al IX-lea (Bruno Hugonis) (1049—1054), primul papă

4 Se spune că, privind de pe țărm niște corăbii vikinge împinse repede de -vîntul din larg și știind la ce se dedau vikingii, Carol cel Mare ar fi prevestit că acești vikingi ii vor jiăruj imperiul. — nota trad.

imperiului carolingian şi a ascensiunii urmaşilor săi germanici. Se poate îndoi cineva de acest lucru?

Trebuie totuşi să ne îndoim deoarece acest punct de vedere tradiţional pune în centrul său statul francilor; restul Europei, deşi nu este uitat, rămâne în afara atenţiei şi este plasat la marginea evenimentelor, considerat periferic în raport cu ceea ce se întâmplă în teritoriile lui Carol cel Mare şi ale urmaşilor săi. Istoricii naţionalişti din secolul al XIX-lea, în special cei francezi şi germani, în căutarea originii lor naţionale, au formulat agenda istoriografică pentru secolul al XX-lea, respectiv această şcoală de scriere a istoriei care porneşte de la filiaţia Carol cel filare – Otto I – Henric al III-lea. Pentru ei, invadatorii vikingi n-au fost decât o forţă negativă, distructivă, care a accelerat declinul civilizaţiei în apus. Bizuindu-se excesiv pe cronicile mănăstireşti, istoricii naţionalişti par să uite celelalte forţe distructive care acţionau în Europa acelei epoci. Ce au de spus despre războaiele intestine dintre triburile irlandeze, sau dintre regatele anglo-saxone[5] – sau dintre popoarele france? Vikingii au devenit un ţap ispăşitor convenabil.

Cartea de faţă demonstrează că centrul tradiţional ăl evenimentelor este greşit plasat: dacă trebuie să existe un singur centru, în acest centru nu trebuie să se afle carolingienii şi urmaşii lor, ci, mai degrabă, popoarele scandinave din nordul Europei şi din peninsulele din nord, unde se găseau foiţele dinamice ale Europei. Civilizaţia vikingilor din nord vie, neîmblânzită şi necizelată a avut o influenţă puternică şi inconfundabilă asupra unei mari părţi din restul Europei şi a unor teritorii de peste mări şi oceane. În vreme ce în anul 800 Carol cel Mare primea coroana imperială, vikingii pustiau coastele Angliei, Scoţiei şi Irlandei şi îşi stabileau baze în insulele Orkney şi

5 In secolele al- V-lea și al Vl-lea, pe teritoriul Mani Bntanii de azi (cu excepția Țării Galilor și Scoției), cucerit de triburile germanice ale anglilor, iuților și saxonilor s-au constituit o serie de regate feudale timpurii : Bernicia, Deira, East Anglia, Essex, Kent, Mercia, Northumbria, Sussex, Wessex. — nota trad.

Western (Hebride). Înainte de moartea lui Carol cel Mare, în anul 814, ei împiedicaseră înaintarea francilor spre nord. În 838, la curtea fiului acestuia, Ludovic cel Pios, împreună cu o solie de la Constantinopol au sosit şi vikingi, care, fără îndoială, ajunseseră în Bizanţ prin Rusia. În timp ce nepoţii lui Carol îşi croiau micile lor regate menite să fie fărâmiţate în teritorii tot mai mici, ţinuturile marginale ale statului francilor erau supuse în mod permanent – incursiunilor acestor oameni din nord. În decurs de o sută de ani de la moartea lui Carol cel Mare vikingii au întemeiat regate în Irlanda, în nordul şi estul Angliei, în Rusia, ca şi o aşezare peste mări, în Islanda. Aceşti oameni ai mării, veniţi din Scandinavia, aveau să călătorească atât spre apus, până la ţărmurile

America die Nord, eft şi spre răsărit, până la bazinul Volgăi şi chiar ceva mai departe.

Obsesia de a pune în centrul istoriei europene statul francilor şi mai târzhr imperiul francilor şi papalitatea i-a făcu* pe istorici să se gândească la vikingi numai în treacăt. Fapt ciudat, această concepţie franco-centristă a făcut ca atenţia să fie îndreptată asupra declinului unui stat prematur organizat, eu lista kii plictisitoare de regi cuptorecle. Forţele dinamice şi vitale din Europa nu pot fi găsite într-o «ivilizaţie aflată în decădere, ci mai degrabă în tinerii războinici, oameni ai mării, năvalnici, uneori distrugători, care porneau cu corăbiile lor din fiordurile peninsulelor Europei de nord. Moştenirea tor poate fi. urmărită prin Normandia, Sicilia, cruciade şi statul anglo-normand, ale cărui legi au ajuns să formeze baze sistemelor legislative din America de Nord şi din alte părţi. Să privim deci spre nord.

Scandinavia

Vikingii au venit dimpeninsulele din nordul Europei; din peninsula lutlanda şi din insulele situate la răsărit de actyista, din Peninsula scandinavă şi de pe insulele din largul Mării Baltice. Cele trei teritorii din care au venit – şi care se numesc acum Norvegia, Suedia şi Danemarca – se întind pe suprafeţe vaste. Dacă pleci din punctul cel mai de

nord al Scandinaviei, de la Nordkapp şi te îndrepţi spre Roma, când ai ajuns în sudul Danemarcei te afli abia la jumătatea drumului. Totuşi, într-un anumit sens, acest mod de a privi lucrurile poate induce în eroare, căci teritoriul respectiv nu era dens populat pe vremea vikingilor: avem de-a face cu o zonă foarte întinsă, cu populaţie dispersată. Fiecare din aceste trei ţări are o poziţie diferită faţă de mare: Danemarca are marea spre vest şi sud-vest; Norvegia spre vest şi, ca să spunem aşa, spre vestul îndepărtat; Suedia spre est şi sud-est. Dacă vrem să căutăm trăsătura caracteristică a fiecăreia din aceste ţări ea ar fi pentru NOA – tegia munţii şi fiordurile ei, pentru Suedia – zonele des împădurite, iar pentru Danemarca – mărimea ei.

Norvegia, o ţară vastă, pe atunci ca şi acum nelocuâtă în cea mai mare parte, se întinde de-a lungul ţărmurilor pe o lungime de peste 1 600 mile şi pe 1100 de mile de

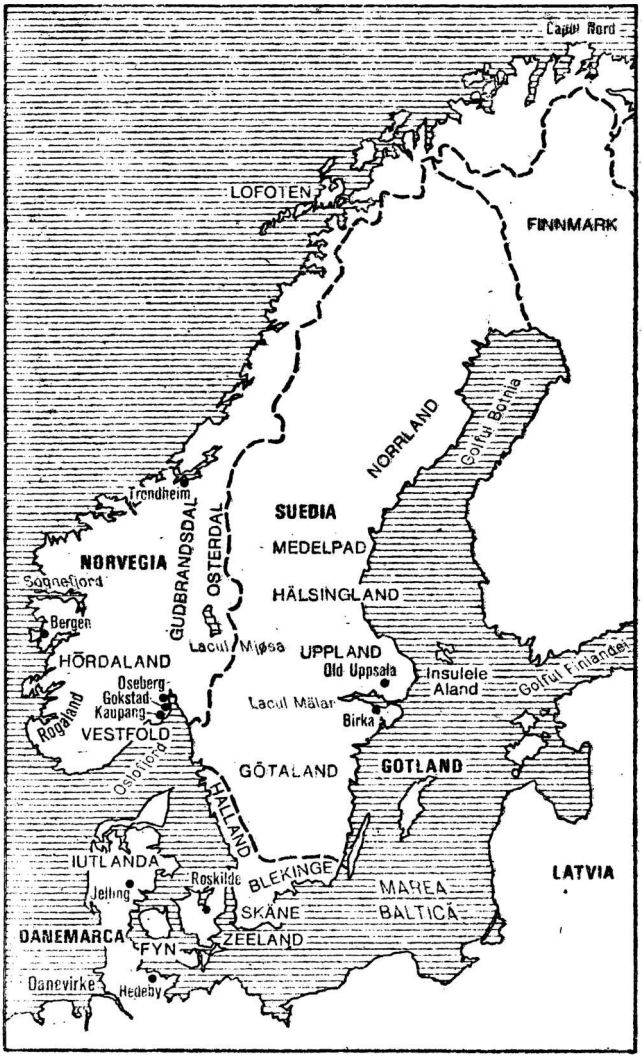

2. Scandinavia în vremea vikingilor la extremitatea sa sudică, Lindesnase, la Nordkapp, situat mult peste Cercul Arctic. Aceleaşi înălţimi din nord-vestul Europei, care pot fi întâlnite în Donegal[6] şi în Scoţia, se întind şi de-a lungul a aproape întregii suprafeţe a acestei ţări, care seamănă cu chila răsturnată a unei nave (de unde denumirea acestor munţi, Keel) şi au la ieşirea din Norvegia o altitudine medie de 500 m peste nivelul mării. Ţărmul ei de vest este

6 Donegal, comitat în Irlanda. — nota trad.

crestat de fiorduri; unele dintre aceste golfuleţe largi, cu apă adâncă (de pildă Sognefjord) pătrund pe mai mult de o sută de mile în interior. Pământuri fertile pot fi găsite în partea de sud-est, în zonele de lângă canalele navigabile din jurul capului Oslofjord şi la nord de această zonă de-a lungul unei linii care trece pe lângă lacul Mjosa, printre reţelele de văi Osterdal şi Gudbrandsdal, şi ajunge la Trondheim. La vest de această zonă fertilă este un platou înalt, care se întinde până la Atlantic, şi o coastă zdrenţuită, presărată cu insule şi crestată de fiorduri adânci. Terenuri roditoare pot fi găsite de asemenea pe ţărmul îngust dintre munţi şi mare şi de-a lungul îngustelor văi glaciale. Clima atlantică favorabilă împiedică de obicei îngheţul în fiordurile din partea de vest, pe tot timpul anului; astăzi temperatura medie în luna ianuarie la Lofoten, mai sus de Cercul Arctic este de 24°C (43°F). Deşi accesul spre Suedia era posibil prin trecători sinuoase de munte, comunicaţia normală internă şi externă se făcea pe mare. Pe mare, Bergen este mai aproape de Scoţia decât de Suedia. De-a lungul acestor fiorduri erau presărate aşezări şi poate că şi în partea de sud-est existau asemenea aşezări adunate. Singura legătură între oamenii care locuiau în aceste fiorduri erau drumurile pe mare. Orice sentiment naţional (de pildă al norvegienilor) urma să aibă nevoie de mult timp pentru a se cristaliza, iar organizarea politică a acestor oameni va trebui să-l aştepte pe Harald Păr Frumos[7]. Chiar şi atunci, controlul politic efectiv s-ar fi limitat doar la unele părţi din această ţară întinsă şi puţin populată.

Mult mai puţin muntoasă decât Norvegia, vecina sa, Suedia, avea la începutul perioadei vikingilor puţine aşezări mari. Cea de la Uppland, locuită de svezi (în latină, *suiones*) era grupată în jurul localităţii Uppsala veche. Teritoriul ei forma marginea de nord a câmpiei Europei centrale şi, cu toate că odinioară fusese împădurită, prin

---

71 Harald I Haarfager (sau Fairhair — Păr Frumos), rege al Norvegiei (872—930), unește în 872 micile regate existente pe teritoriul Norvegiei. — nota trad.

secolul al VIII-lea ţinutul Uppland era destul de despădurit pentru ca acolo să poată trăi oameni. La sud de Uppland, despărţit de păduri dese, se află Gotaland, aşezat într-o zonă care cuprinde, poate, pământul cel mai fertil din peninsulă. La nord de Uppland, de asemenea despărţit de pădure şi de ţinuturi mlăştinoase, din care mari suprafeţe erau de nepătruns, se găseau cele mai puţin populate regiuni, Hălsingland şi Medelpad, şi mai departe, într-o altă lume, regiunile arctice Norrland şi Finnmark. Insula Gotland din Marea Baltică (trebuie să avem grijă să nu o confundăm cu ţinutul Gotaland, care se află pe peninsulă), probabil patria străveche a goţilor, care s-au abătut asupra lumii romane spre sfârşitul secolului al IV-lea, avea o poziţie ideală, fiind situată de-a lungul drumurilor comerciale care duceau spre litoralul Mării Baltice şi mai departe, în inima a ceea ce avea să devină Rusia. Toate erau popoare distincte; la început, identificarea lor era mai degrabă locală şi particulară decât naţională. Deşi prin secolul al VIII-lea Upplandul era în mod evident cea mai puternică parte a Suediei, nu este clar dacă dominaţia regilor ei se întindea asupra popoarelor din Gotland şi Gotaland.

Danemarca, formată din Iutlanda, cealaltă peninsulă nordică, şi dintr-o serie de insule, îndeosebi Fyn şi Syoelland, spre est, era mult mai omogenă din punct de vedere geografic şi politic. Trebuie amintit, de asemenea, că în perioada vikingilor şi mult timp după aceea, extremitatea sudică a. Suediei moderne (Skăne, Halland şi Blekinge) făcea parte din orbita daneză. Istmul peninsulei, arid în mare măsură în vremea noastră, constituia un fel de barieră între dani şi vecinii lor din sud, saxonii şi slavii. Cea mai mare parte a Danemarcei era un teritoriu destul de neted şi acolo unde fusese defrişat era potrivit pentru cultivarea grânelor şi creşterea animalelor.

— Natura ei maritimă a făcut din pescuit o îndeletnicire profitabilă, în jurul anului 800 Danemarca avea un rege puternic, în persoana lui Godefred, şi era poate, din punct de vedere politic, cea mai avansată dintre

ţările europene nordice.

Scandinavii care locuiau pe aceste teritorii trăiau în cea mai mare parte în aşezări şi gospodării izolate; existau totuşi trei centre comerciale importante, câte unul în fiecare din cele trei ţări: Kaupang în Norvegia-Hedeby în Danemarca şi Birka în Suedia. Situat pe ţărmul de vest al Oslofjord (*Vik*), Kaupang era cel mai mic dintre ele. El" a fost vizitat spre sfârşitul secolului al IX-lea de Ohthere, un norvegian din Helgoland. El spunea că locul se numea Sciringesheal şi că era un târg. Numele lui modern, Kaupang, înseamnă târg. Dovezi arheologice recente au identificat în mod clar acest loc. Din perioada vikingilor şi până în prezent, nivelul mării a scăzut cu doi metri şi sunt necesare fotografii aeriene şi o bogată imaginaţie arheologică pentru u a vedea în vestigiile actuale un târg situat într-un golf, adopostit în spate de dealuri şi în faţă de insule şi bancuri de nisip, multe din ele pe atunci acoperite de apă, dar acum vizibile. Săpăturile efectuate aici şi în zonele din ulteriorul tării, deosebit de bogate în monumente din perioada vikingilor, scot la iveală obiecte provenite din insulele britanice, 1 din ţinuturile Rinului şi din estul Balticii. Mărfurile târguite la Kaupang includeau fier, talc şi, probabil, peşte. Totuşi, Kaupang trebuie considerat mai degrabă un punct de popas pentru neguţători, în drumul lor din Norvegia spre oraşul danez Hedeby, decât un târg terminal.

Când a trecut pe la Kaupang, Oh there, călătorul din Norvegia, se afla de fapt în drum spre Hedeby, situat mai departe, la o distanţă de 5 zile de drum. Hedeby, cel mai mare dintre oraşele din Scandinavia, a avut o existenţă aproape contemporană cu perioada vikingilor. A apărut probabil spre sfârşitul, secolului al VIII-lea prin contopirea a trei mici comunităţi într-un loc situat pe istmul peninsulei lutlanda, unde marea formează un golf al fiordului Sleif. Săpături ample începute la sfârşitul secolului al XIX-lea au scos la iveală un oraş care avea fiordul la răsărit, spatele şi părţile laterale fiindu-i protejate de un sistem de fortificaţii semicirculare, lungi

de vreo 500 de metri, care în secolul al X-lea aveau aproape 10 metri înălţime. Pe cei 60 de acri din interiorul fortificaţiilor se găseau locuinţe făcute atât din şip<i aşezate orizontal şi „vertical, cât şi din nuiele lipite cu pământ. Pe la anul 950 un „negustor arab, al-Tartushi din îndepărtatul calif at al Cordobei, a vizitat Hedeby-ul şi a notat impresiile sale despre acest loc.

Slesvig (adică Hedeby) este un oraş mare la celălalt cap al oceanului lumii. În oraş se găsesc fântâni cu apă dulce. În afară de câţiva creştini care au o biserică, acolo oamenii se închină lui Sirius. În cinstea zeului lor are loc o serbare la care se mănâncă şi se bea. Când un om jertfeşte un animal, fie că este oaie, berbec, capră sao porc, îi atârnă pe un stâlp afară din casă pentru ca trecătorii să ştie că el aduce o ofrandă zeului. Oraşul nu este bogat, Hrana obişnuită pentru locuitori este peştele, deoarece se găseşte din belşug. Se întâmplă des ca Un copil nou născut să fie aruncat în mare pentru ca părinţii să scape de grija creşterii lui. De asemenea „când vor, femeile îşi i>ot exercita dreptul de a divorţa de soţii lor. Un şuliman pentru ochi pe care-l folosesc atât bărbaţii cât şi femeile face ca frumuseţea lor să nu se stingă niciodată, ci, dimpotrivă, să crească. Nimic nu poate compara cu cântecele înspăimântătoare ale acestor oameni, care sunt mai urâte decât lătratul crinilor.

Cât de barbav trebuie să-i fi părut totul” acestui om care venea din splendoarea magnifică a Spaniei islamice ştia el, oare, ne întrebăm noi, că danii, unii poate chiar din Hedeby, fuseseră cei care cu un secol în urmă sau ceva mai mult urcaseră cu corăbiile pe Guadalquivir şi atacaseră Sevilla, situată în chiar centrul puternicului cal if at? Chiar pe vremea când al-Tartushi scria aceste rânduri, zilele Hedeby-ului erau numărate. La mijlocul secolului al XI-lea el a dispărut: a fost ars de Harald Hardraade în anul 1050, a fost jefuit de slavi la 1066 şi, în cele din urmă. probabil, părăsit pe măsură ce nivelul mării scădea.

Birka, în Suedia centrală, „se pare să fi fost cel mai bogat dintre centrele comerciale din nord. Deşi există

dovezi privind legăturile comerciale dintre Birka şi Dorestad, din moderna Olandă, şi ţinuturile de pe Rin, vă făcea comerţ în principal cu Orientul, mai ales cu neguţătorii musulmani pe care negustorii svezi îi întâlneau printre bulgarii de la cotul Volgăi. Monedele descoperite în mormintele săpate pe şantierul de la Birka provenite din Orientul islamic sunt de şapte ori mai numeroase decât monedele provenind din apus. Situată pe o insulă de pe lacul Mălar pe drumul ce ducele la Uppsala spre mare, la aproape 50 mile spre vest de Stockholmul de azi, Birka îşi avea fortificaţiile în spate şi lateral. Pământul Negru, numit aşa deoarece aşezările omeneşti au colorat pământul, era zona locuită; în spate se înălţa un deal care-l domina. Cele peste 2000 de morminte din cimitir au reprezentat pentru arheologi cea mai bogată vatră vikingă cunoscută. Spre deosebire de Kaupang şi Hedeby, Birka a decăzut nu din cauza prădăciuniler sau a unor factori naturali, ci atunci când legăturile ei comerciale cu arabii au fost întrerupte de atacul lui Zveltoslav? asupra bulgarilor de la cotul Volgăi, în jurul anului 965.

Oricât ar fi de important să se sublinieze faptul că aşezările din nord erau rupte de restul lumii, că zonele, puţin locuite erau izolate unele de altele şi că dragostea popoarelor nordice pentru pământul natal era foarte puternică, ar fi o greşeală grosolană să se crdadă că scandinavii nu aveau nimic în comun cu excepţia teritoriilor pe care trăiau. Ei erau uniţi prin legături mai puternice decât cele ale politicii şi comerţului prosper: ei aveau aceeaşi limbă, o artă comună şi o religie comună.

Inscripţiile runice din secolele al VIII-lea – al X-lea, care au fost găsite în locuri situate la mare depărtare unul de altul în fiecare din aceste ţări, arată că ei aveau aceeaşi limbă. Limba vorbită era diferită, fără îndoaală, de limba scrisă şi era inevitabil să existe dialecte ale limbii vorbite, dar acestea erau diferenţe normale care se găsesc în orice limbă vie, folosită pentru a comunica nevoi şi sentimente omeneşti. Limba nordică primitivă (*donsk lunga*, *vox danica*) era încă folosită de aceste popoare nordice la

începutul epocii vikingilor. Vikingii din Vinlanda 10 şi vikingii de la cotul Volgăi s-ar fi înţeles între ei. Abia mai târziu *donsk* lungă a ţiat naştere limbilor distincte caracteristice Norvegiei, Suediei, Danemarcei şi Islandei.

De asemenea, vikingii din nord aveau o artă comună. Istoricii de artă încearcă să ne îmbogăţească cunoştinţele despre arta vikingilor şi deosebesc şase stiluri diferite: stilul III (Oseberg), Borre, Jelling, şi aproape contemporan cu el, Mantgien, Ringerike şi Urnes. Modelele acestor stiluri care au supravieţuit reprezintă, fără îndoială, doar o mică fracţiune din producţia artistică a perioadei vikingilor. Ar fi mai potrivit să scoatem în evidenţă similitudinile acestor stiluri decât diferenţele dintre ele. Legată, fără îndoială, de arta germanică timpurie, i 8 Sveatoslav Igorevici, mare cneaz al Kievului (c. 945 – 972). – nota trad.

10 Vinlanda – nume dat de vikingi unei părţi a Americli, de Nord, descoperită de ei. – *nota* trad.

Influenţată şi, la rândul său, influenţând arta irlandeză, angto-saxonă şi carolingiană, arta speoifică a vikingilor era o artă aplicată, decelabilă în principal la obiecte din lemn şi piatră şi, în mai mică măsură; la obiecte de metal. Ornamentaţia seminaturalistă a obiectelor funcţionale utiliza motive cu capete de animale, iar trunchiurile lor se împleteau asemenea unor panglici în curbe dulci. Urme materiale au fost descoperite în locuri depărtate unul de altul, cum tint Osebergul în Norvegia, unde se găsesc sculpturile fine în lemn ale corăbiei funerare regale din secolul al IX-lea, la Jelling în Iutlanda, unde a fost găsită o cupă elegantă din argint şi la Kăllunge în Gotfe land, unde a fost descoperită o morişcă de vânt cu o liilie decorativă graţioasă. Desigur, au existat diferenţe locale, cum ar fi preponderenţa pietrelor desenate (pictură figurativă) pe insula Gotland, dar linia generală este clară: o artă de bază a vikingilor, motivul şi modelul acesteia fiind comune în întreaga Scandinavic.

Panteonul zdilor în religia scandinavă era populat de zeităţi antropomorfe, fiecare eu propriul său simbol:

printre ele, Odin, zeul aristocraţilor, cu o suliţa; Thor, zeul tunetelor şi zeul – protector al ţăranilor, reprezentat eu un ciocan în mină; Frey, zeul fertilităţii, cu ud falus ridicat. Cultul lor nu era uniform; după cum îl descria Adam din Bremenu, mai degrabă Thor şi nu Odin deţinea locul de onoare în templul de la Uppsala veche. Era larg răspândită credinţa că războinicii lui Odin care erau ucişi erau conduşi de valkirii, prinţese legendare, în Walhalla, palatul ceresc al lui Odin. Ritualurile prin care se aduceau jertfe erau ţinute de obicei în aer liber, în peşteri, în apropierea unor eyrbori sfinţi, deşi din când în când pentru ritualurile de petrecere putea fi folosită clădirea unei gospodării (*hof*). În pofida deosebirilor locale care sunt de aşteptat, a accentului regional pus pe diferiţi zei din panteonul comun – un fel de „sfinţi" locali – şi a fajptului că dovezile arheologice sunt dispersate, scandinavilor li se poate atribui totuşi o religie comună, caracteristică numai lor, deşi pot fi găsite unele analogii cu religiile altor popoare germanice.

Sistemul de legi care exista în ţările nordice ne este cunoscut mai ales din colecţiile de coduri de mai târziu

11 Adam din Bremen, cronicar german din secolul al XI-lea. – neta trad.

şi din încercările, mult prea romantice, ale unor istorici de a căuta în acestea originile instituţiilor democratice din Europa de nord. Pare clar că în întreaga Scandinavic deosebirea socială între rege, jerii (nobili), oamenii liberi, sclavii eliberaţi şi *thralli* (sclavi) avea importanţă asupra administrării generale a societăţii. Într-o societate cu această stratificare socială şi cu aşezări răzleţe ce altceva se putea aştepta decât ca proprietarii locali (elita care deţinea puterea) să ia hotărâri pe plan local – în *thing* (adunarea poporului) şi ca oamenii mai importanţi din cadrul unei regiuni să ia hotărâri la nivel regional într-un *thing* al acelei regiuni. Această schemă a predominat în epoca vikingilor în întreaga Scandinavic şi în coloniile ei din Atlanticul de nord. Este imposibil să spunem că esenţa legii era aceeaşi în întreaga lume a

vikingilor: probabil că nu era, având în vedere faptul că oamenii care deţineau puterea puteau să ia decizii pe plan local şi regional şi, având în vedere, de asemenea, varietatea precedentelor care se creau astfel în fiecare *thing*. Proscrierea, probabil cu consecinţe similare, chiar dacă nu întotdeauna exact aceleaşi, exista ca pedeapsă în întregul Nord. În Gotalandul de vest legea privind pedeapsa pentru omucidere prin imprudenţă lăsa moştenitorului persoanei decedate iniţiativa urmăririi făptaşului. Legile din Gotland conţineau o listă a amenzilor pentru atingerea unei femei, ciudată în ce priveşte gradarea ei: pentru atingerea încheieturii mâinii sau a gleznei – 4 uncii de argint; a cotului sau a piciorului între genunchi şi gambă – 2 2/3 uncii; a pieptului – o uncie; mai sus de genunchi, pentru – atingerea „dezonorantă" sau „îmbrăţişarea nebunului" nu se plătea nicio amendă din moment ce cele mai multe femei tolerau aşa ceva şi se ajungea atât de departe. Oricât ar fi putut să fie de specifice şi diverse legile, cum sunt cele de mai sus, în întreaga lume a vikingilor prevala un sistem procedural de bază, unic, iar legile scandinave, când au apărut într-o lumină mai clară în secolele al XIII-lea şi al XIV-lea, modificate de influenţe noi, inclusiv de legea canonică, reflectau un trecut comun.

Explozia din nord

Ieşirea furtunoasă a vikingilor din ţările Ipr la sfârşitul secolului al VIII-lea şi începutul secolului al IX-lea rămâne un fenomen istoric neexplicat încă. Fără a exagera numărul de oameni implicat în acest fenomen, trebuie să spunem că a fost în mod sigur mai mult decât un accident al istoriei faptul că în jurul anilor ’790 norvegienii atacau coastele răsăritene şi chiar apusene ale Britanici, insulele din nord, din vest şi Irlanda; că între 800 – 810 danii au respins forţele expansioniste ale lui Carol cel Mare şi au început să se extindă ei înşişi de-a lungul coastei frisiene şi că svezii trecuseră deja Baltica în Latvia şi pe la începutul secolului al IX-lea ajunseseră până la lacul Ladoga. A fost ca şi cum aceste teritorii nordice au fost cuprinse de o

convulsie groaznică, urmată de alte zguduiri, şi timp de aproape două secole Scandinavia a trimis valuri de migratori spre apus, sud şi est, la început ca năvălitori vremelnici, apoi ca năvălitori care rămâneau acolo o perioadă tot mai lungă şi, în cele din urmă, colonişti. Cum se explică acest fenomen? Istoricul are de-a face în acest caz cu o problemă ce nu poate fi elucidată de izvoarele pe care le are la dispoziţie şi care depăşeşte capacitatea lui de a da un răspuns categoric. El se află într-o zonă ceţoasă uâide dovezile parţiale şi presupunerile converg către concluzii departe de a fi sigure, concluzii care trebuie formulate cu rezerve şi unde noi, din păcate, nu suntem niciodată scutiţi de îndoieli sâcâitoare. Unii ar putea să spună că aceasta este o poziţie umilitoare, necaracteristică pentru istorici. Aşa să fie!?”

În acest stadiu, cuvântul „cauză” trebuie eliminat din vocabularul istoricului şi înlocuit cu un cuvânt mai potrivit – „factor”. Începând de pe la sfârşitul secolului al XIX-lea mulţi istorici împărtăşesc punctul de vedere că în expansiunea explozivă a vikingilor a existat un factor populaţie. Societatea scandinavă era o societate dominată de bărbaţi; ideea pe care o avea despre virilitate includea „procrearea unui număr mare de copii, în special de sex bărbătesc şi un nemăsurat simţ al aventurii legat de mări şi de descoperirea a noi teritorii peste mări. Dacă putem să dăm crezare relatării oarecum ostile a lui Adam din Bremen, poligamia era larg răspândită în Suedia, fiind limitată doar de avere. Alte relatări sugerează că unii conducători puteau să aibă până la $.40 de soţii. Nu este nevoie de multă imaginaţie pentru a înţelege efectul pe care-l putea avea acest fapt asupra creşterii populaţiei. Un bărbat putea să procreeze 20 de fii, din Tare 10 ajungeau la maturitate, iar fiecare, la rândul său, putea să procreeze 20 din fii din care 10 să trăiască etc. Harald Păr Fruntos a avut cel puţin nouă fii – potrivit unor relatări, 20 – care au ajuns la maturitate; fiul său Eric Secure însângerată a avut cel puţin 8 fii care au trăit. Şi aşa mai departe şi cu celelalte generaţii. Sau cel puţin aşa s-ar fi putut întâmpla

până când s-a ajuns la punctul critic, care poate surveni repede şi aproape pe neaşteptate, dacă populaţia creşte în acest ritm. Totuşi, chiar dacă se ia în consideraţie acest lucru, într-o societate precum cea a Vikingilor, care era dominată de bărbaţi şi în care un bărbat putea să aibă mai multe soţii în acelaşi timp şi în serie, poligamia trebuie să fie considerată un factor pozitiv, deşi nu predominant în tabloul populaţiei.

Creşterea populaţiei nu poate fi dependentă de poligamie; chiar o societate în întregime monogamă în ceea ce priveşte obiceiurile căsătoriei, ceea ce nu era, evident, cazul societăţii vikingilor, poate cunoaşte presiunea creşterii populaţiei. Intervin alte elemente. În epoca vikingilor în Scandinavia a existat o climă favorabilă care, la rândul său, a permis ca mult teren, folosit înainte pentru păşunat, să fie utilizat pentru culturi, unele pentru hrana animalelor, dar o cantitate considerabil sporită, cu conţinut deosebit de mare de proteine, pentru hrana oamenilor, Introducerea de noi unelte agricole (de pildă plugul cu roată şi brăzdar) a dus la folosirea mai productivă a pământului cultivabil. În acelaşi timp s-au făcut încercări de a folosi noi pământuri, mai puţin fertile, în special podişurile. Astfel de schimbări au stimulat şi au răspuns în egală măsură la creşterea populaţiei şi, în momentul în care nu au mai putut să satisfacă nevoile acestei populaţii în creştere, pasul următor trebuie să fi fost emigraţia. (Cine poate uita milioanele de oameni care, confruntate cu foametea, au părăsit Irlanda, spre sfârşitul deceniului cinci al secolului al XIX-lea?) Cu o mie de ani înainte ca Malthus să fi descris emigraţia ca o supapă sigură pentru suprapopulaţie, situaţia pare să fi existat în teritoriile din Scandinavia.

Migraţia îşi creează propria dinamică internă. Este posibil ca cei care pleacă în căutarea unui mijloc de subzistenţă – chiar dacă pentru aceasta trebuie să jefuiască şi să omoare – să intenţioneze ca migraţia lor să fie temporară, sezonieră. La scurt timp după crearea coloniilor de peste mări se duc acolo nu numai cei oare fug

de foame şi de sărăcie, dar şi aventurierii, proscrişii şi exilaţii politici. Impulsul exista deja.

Fără îndoială că existenţa unor drumuri comerciale cunoscute a uşurat o parte a acestei expansiuni spre exterior. Cunoaşterea acestor drumuri comerciale a determinat cunoaşterea unor locuri străine. Cu toate că Scandinavia era situată la mare depărtare, popoarele ei aveau contacte cu vecinii lor. Exista comerţul extern, totuşi nu trebuie exagerată importanţa lui ca factor în migraţiile scandinave din secolele al IX-lea şi al X-lea. Cele mai multe mărturii se referă la suedezi şi la legăturile lor comerciale în est – Birka se afla la unul din capetele

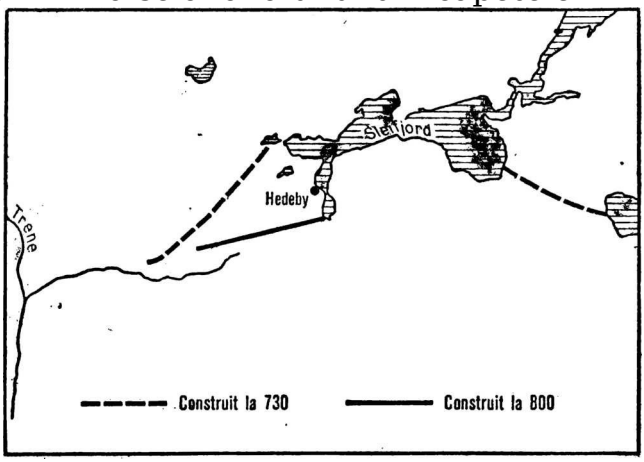

3, Danevirke, construit pe la anul 800

unui drum comercial care ajungea până la Volga – şi, în mai mică măsură, la danezi şi legăturile lor cu Frisia, în special cu Dorestadul. Acest din urmă contact s-a intensificat ca urmare a ridicării valului de la Danevirke, plasat în partea cea mai îngustă a peninsulei Iutlanda. Această fortificaţie. care în unele locuri are 5 m înălţime şi 38 m lăţime, avea menirea să servească dtt-pf barieră de apărare împotriva atacurilor din sud şi drept drum care lega, trecând prin Hedeby, râul Trene, aflai ia est, cu Sleifjordul, aflat la vest. Un drum pe uscat, doar de.8 mile, înlocuia lunga călătorie în jurul Iytlandei. Includerea construcţiei de la Danevirke că element în cadrul comerţului tot mai intens de la începutul secolului al IX-lea

vine. În sprijinul afirmaţiei că a fost ridicată la începutul secolului al IX-lea, în 808, în urma unui ordin al regelui Godefred 15 şi că existenţa ei a. intensificat legăturile comerciale daneze cu Dorestadul din Frisia. *Cronica francă* pentru anul 808 spune că

Godefred a hotărât să protejeze frontiera regatului. său cu Saftonia. În acest scop el a pus să se construiască o fortificaţie de apărare care se întindea de la un golfuleţ în partea de răsărit tOstarsalt) până la mare înspre apus, de-a lungul malului de nord al riuluf Ejder. Fortificaţia era întreruptă de o singură poartă pentru cai şi căruţe.

Este uşor să se folosească ăcest izvor străin şi astfel să se atribuie lui Godefred Danevirke-ul şi să se considere că a fost construit în primele decenii ale secolului al IX-lea: Cercetările atente ale dendrocronologilor moderni ne oferă o imagine mai completă care pune în lumină trei etape distincte în construcţia acestei fortificaţii. În jurul anului 730 a fost construit un prim zid; alt zid a fost construit pe la anul 800, fiind numit de arheologii danezi Kovirke; a treia etapă, pe la 960, a constat în principal din reconstruirea primului zid. Danevirke al lui Godefred ar putea fi o dovadă, într-un fel minoră, a fenomenului general al emigraţiei vikingilor.

Fără corăbii, expansiunea vikingilor ar fi fost de neimaginat; fără stăpânirea unor cunoştinţe de navigaţie, corăbiile lor ar fi avut o utilizare limitată. Scandinavii erau oameni care trăiau lângă şi prin mare. Însuşi numele de viking, deşi însemna în această perioadă năvălitor sau aventurier, îşi are rădăcina în cuvântul *vik*, care înseamnă golfuleţ; ei erau „oamenii golfurilor". Corabia era tovarăşul şi aliatul lor firesc: cu ea puteau pescui, se puteau duce să facă negoţ şi să comunice cu veci nii lor iar fără ea nu

15 Gtxiefred, rege în Danemarca, mort în 810; a oprit înaintarea spre nord a imperiului lui Carol cel Mare. – *nota* tradputeau să supravieţuiască; A spune că motivul expansiunii vikingilor peste mări a fost corabia, este ca şi cum ai spune că vestita căruţă cu coviltir a fost cauza formării Vestului american sau că elefanţii au fdgt cauza

invadării Italiei de către Hanibal. Corabia vikingilor a fost pur şi simplu o condiţie sine qua non a acestei migraţii spre exterior. Cauzele sunt mai profunde.

Talentul constructorilor de corăbii şi al corăbierilor din nord era legendar. Pe la anul 90 istoricul roman Tacit scria despre corăbiile din nord:!

Navele lor nu seamănă cu ale noastre; cu *e* proră la fiecare capăt, ele pot fi uşor trase la mal. Nu sunt cârmuite cu vintre şi nici nu au bărci pentru Jopătari.

Lipsa velelor întîi-o epocă în care ele erau deja de mult folosite în Mediterana în largul coastelor Galliei16 este ciudată. Se spune de obicei că scandinavii au început să folosească târziu velele, că acestea au fost o creaţie a secolului al VII-lea sau mai probabil a secolului al VIII-lea, şi că doar la sfârşitul secolului al VIII-lea au început ele să fie folosite pe scară largă, făcând astfel posibile raidurile vikingilor care au început atunci. Această afirmaţie poate fi adevărată. dar ea are la bază o concluzie negativă, întotdeauna cel mai hazardat tip de concluzie istorică, şi anume, corăbierii scandinavi n-au folosit velele până în această perioadă deoarece în puţinele izvoare existente nu găsim dovezi în acest sens. Dovezi recente ar putea invalida această concluzie. Nu trebuie uitat, de asemenea, că în Scandinavia dezvoltarea corăbiei cu vele nu a înlocuit corabia cu vâsle; cele două au coexistat în întreaga perioadă a vikingilor şi mult timp după aceea. Întrebarea care rămâne fără răspuns trebuie să fie următoarea: cât timp au coexistat în paralel înainte de perioada vikingilor? Pietrele desenate de la Gotland oferă dovezi timpurii, chiar din secolul al VII-lea: corabia cu vele era folosită în Marea Baltică. Ar fi cu adevărat imprudent istoricul care ar afirma cu tărie că vela nu era cunoscută în nord înainte de secolul al VII-lea. Totuşi, indiferent care este

e Sub acest nume erau desemnate în antich Mate două regiuni: Gallia, cisalpină, cuprinzând Italia septentrională şi Gabia transalpină, situată între Alpi, Pirijtiei, oceatţ şi Rip. Teritoriul Galliei este împărţit azi între Franţa, Belgia, Luxemburg, Olanda-R.F.G. şi Elveţia. –

nota trad.

Istoria ei anterioară, pe la sfârşitul secolului al VIII-lea corabia cu vele cu o chilă mai mare exista la scandinavi şi ea a făcut posibile expediţiile lor peste mări.

Săpăturile arheologice din ultimii 100 de ani au scos la iveală o serie de corăbii vikinge. Exemple clasipe sunt: corabia Tune, construită probabil la sfârşitul secolului al IX-lea, dezgropată în 1867 dintr-un tumulus găsit în partea de est a Oslofjord-ului; corabia Gokstad, probabil tot de la sfârşitul secolului al IX-lea, dezgropată în 1880 într-un cimitir, în partea de apus a aceluiaşi fiord-şi corabia Oseberg, găsită în 1903 tot în partea de apus a aceluiaşi fiord. Aceste trei corăbii renumite, expuse toate la Muzeul corăbiilor vikinge de la Bygdoy din apropiere de Oslo erau corăbii funerare, al căror scop, potrivit ritualului, era de a grăbi plecarea în lumea cealaltă. Un text din Beowulf vorbeşte despre o corabie funerară a unei căpetenii scans dinave:

Închingată la chei se clătea o catargă cu inele călită, o arcă athelină, albă de chiciuri, aşteptând să se avânte; lin îl lăsară acolo pe lordul lor drag, în albia – arcei, pe cel ce alcale de aur le dăduse, lângă catarg aşternură pe căpetenia lor; comori încărcară alături de el în arca aceea, de departe aduse.

Nicicând minunatu-m-a navă mai mândră pe mare, cu lăncii mai lucii şi armuri de luptă, x pavezi şi platoşe; pe piept presuratu-i-au preţuri preascumpe cu el să le poarte în arca pe aspre apele-acelea alunecând[8].

Deşi acest text nu se referă la o înmormântare într-un tumulus[9], el reflectă motivul comun al marelui bărbat care, încheindu-şi viaţa pe pământ, este purtat de corabie

---

8 Beowulf, tălmăcire și prefață de Dan Duțescu și Leon Levițchi, Editura pentru literatură universală, București, 1969, pag. 20. Beowulf este up poem anonim anglo-saxon, adaptare cu caracter național a unei legende daneze ; este considerat epopeea națională a poporului englez. — nota trad.

9 Movilă de pământ sau din piatră ridicată pe morminte, la anele popoare din antichitate. — dota trad.

în paradis. Tocmai în corăbiile care se păstrează încă în sute de tumulusuri răspândite în întregul nord putem găsi răspunsuri la numeroasele noastre întrebări privind tipurile îşi perioadele când au fost construite corăbiile vikingilor; O! altă formă de activitate arheologică a dat la iveală în: 1962 cinci corăbiivikinge de pe fundul noroios al fiordului Roskilde de la Skuldelev (Danemarca), dar despre acestea vom spune mai multe mai târziu.

Vikingii nu au avut un anumit *tip* de corabie: au existat de fapt multe feluri de corăbii vikinge, ele deosebindu-se nu numai ca mărime (de la aproximativ 6 metri la circa 25 de metri), dar şi în ce priveşte mijloacele de propulsie (cu vâsle sau cu vele şi vâsle) şi destinaţia (locală, Atlanticul de nord, pescuit, comerţ, război). Trăsăturile clâsice ale corăbiei.cu vele folosite de vikingi pot fi văzute la corabia de la Gokslad; uşoară pe apă, plină de graţie, rapidă când avea pânza întinsă, uşor de tras la ţărm. A.creastă corabie vikingă, în principiu completă, a fost găsită de arheologi sub un tumulus de 5 metri, la Gokstad. Ea s-a păstrat graţie argilei albastre de olărie în care a fost îngropată şi cu care a fost umplută. Deşi probabil îngropată spre sfârşitul secolului al IX-lea. corabia de la Gokstad putea să fi fost construită cu 50 de ani mai înainte, ceea ce înseamnă că poate să fie o corabie din perioada timpurie a vikingilor. Corabia măsoară 23, 33 metri în lungime, 5, 25 metri la mijlocul bordului şi 1, 95 metri de la chilă până ia o linie convenţională murgind de la tribord la babord pe la mijlocul navei la înălţimea copastiei (partea de sus abordajului). Construită în întregime din stejar, cu excepţia punţii, a catargului şi a vergitfir, nu cântărea, probabil, măi mult de 18 tone şi călca pesemne între 90 şi 95 de centimetri având un pescaj foarte mic. Partea cea mai deosebită a acestei corăbii este chila ei: cioplită dintr-o singură bucată de stejar, ea măsoară 17, 6 metri lungime şi se îngustează în grosime de la 42 de centimetri, la mijlocul corăbiei, la 37 de centimetri la capăt. Stejarul din care a fost lucrată chila trebuie să fi fost înalţ de del puţin 25 metri şi neapărat

drept. Meşterii au cioplit această chilă în aşa fel încât ea forma un arc graţios, cu 25 de centimetri mai groasă în centru decât la prova şi la pupa, şi au creat astfel o corabie care călca puţin. Presiunea exercitată de apă asupra chilei contrabalansa presiunea vântului asupra velelor şi astfel chila avea şi funcţia de lest sau derivor. O dată chila aşezată, erau fixate cu cuie de lemn etamboul şi etrava, făcute fiecare din câte o bucată de lemn de stejar. După ce chila şi capetele erau fixate, se ataşau grinzile longitudinale ale bordajului, şi numai după aceea se înşiruiau în interiorul carenei 19 rânduri de coaste şi grinzi pentru susţinerea bordajelor. În fiecare bord fila cea mai de sus avea 16 găuri circulare pentru Rome cate puteau fi astupate cu ciapace de lemn când corabia se găsea sub vele. Deasupra filei superioare (de centură) era pusă o grindă mai trainică – copastia. Un raft gros de-a lungul copastiei îngăduia să se atârne pe dinafară 32 de scuturi, în parte suprapuse; pe şantierul arheologic de la Gokstad au fost găsite rămăşiţe ale tuturor celor 64 de scuturi. Panourile punţii erau sprijinite pe coaste fără să fie însă fixate. Corabia era guvernată de o cârmă lungă, care nu' era aşezată la pupa „ci fixată de o piesă de lemn, lateral, în tribord. Catargul n-a supravieţuit în forma sa originală. Ca urmare, înălţimea sa şi înălţimea velei nu sunt cunoscute cu precizie. Indiferent ce înălţime ar fi avut – între 10 şi 13 metri – catargul era aşezat într-un postament greu la mijlocul chilei: dacă era nevoie putea fi scos din acest postament. Pânza avea foripă drepturighiujară sau poate mai mult pătrată (un pătrat cu latura de 11 metri). Făcută din stofă aspră de tină, probabil în cadouri sau dungi, vela atârna de o vergă; parâme subţiri termse de partea de jos a velei şi din loc în loc de-a lungul copastiei asigurau condiţiile necesare pentru a naviga cu' vânt de travers sau cu vânt strâns.

O copie a acestei corăbii splendide a fost executată în 1892 – 1893 – stejarul pentru chila a trebuit să fie adus din Canada şi, sub comanda căpitanului Magnus Andersen, „*Vikingul*", cum a fost ea numită, a navigat, pornind de la

Bergen, la 30 aprilie 1893, şi 28 de zile mai târziu a ajuns la Newfoundland (Terra Nova). Căpitanul Andersen a lăudat uşurinţa cu care corabia plutea pe apă, comparând-o cu un pescăruş. Flexibilitatea ei permitea fundului să aibă un joc de 15 cm faţă de forma sa normală. Pentru acest tip de corabie, cârm3\ laterală, constatase el, era de preferat cârmei fixe. Copia corăbiei de la Gokstad se comporta b; ne pe timp rău şi atingea viteza maximă a cargourilor moderne cu aburi, luând, pe 15 şi 16 mai, o viteză de 9, 3 noduri de-a lungul a 223 de mile marine şi atingând chiar şi viteze de 10 noduri. Vâslele erau utilizate doar în apele liniştite sau în locuri unde velele nu puteau fi folosite cu uşurinţă (de pildă în părţile înguste ale fiordurilor).

În epoca vikingilor au fost rar construite corăbii foarte mari. Cea mai renumită dintre ele, *Şarpele lung*, a fost construită din ordinul lui Olaf Tryggvason 19, regele Norvegiei, în apropiere de Trondheim, către anul 998. Poeţii

18 Giav (Citifi I Trygvasson, rege al Norvegiei (995 – 1.000). – *vota* trad.

din vremea respectivă o lăudau şi ea a navigat repede pe mă-ea legendelor scandinave. Multe secole mai târziu, is to* rictXI islandez Snorri Sturiuson, folosind un material poetic mal vechi, a descris într-un pasaj memorabil din *Heimskriugla*[10] construirea acestei corăbii lungi ce semăna cu un dragon:

În iarna după ce regele Olaf a Venit de la Halogaland el a pus să i se construiască la Ladehammer o corabie mare, mai mare decât orice altă corabie" din ţară şi ale cărei tipare de construcţie mai pot fi văzute şi azi[11].

10 Heimskringla (în islandeză), literal, cercul lumii; titlul nnei cronici poetice a mitologiei germane dar și o artă poetiM ce ragține exemplificări din poezia scaldă; atribuită lui Snoro SturȚusohj poet și istoric Islandez (1178—1241) ; numită și Edda nouă fșaiti în proză). — nota trad.

11 Pe atunci construcția unei nave se făcea pe uscat, aproape de apă, traseul chilei fiind marcat pe teren, iar pontilii de sprijinire a bordurilor carenef (echivalenți cu tiparele construcției) se instalau treptat. — nota

Lungimea chilei care stătea pe iarbă era de 74 de elli[12]. Thorberg Skafhog era numele omului care a fost meşterul dulgher al corăbiei. Dar, în afară de el, au mai fost mulţi alţii – unii pentru a tăia lemnul, alţii pentru a-l ciopli, unii pentru a face cuie, unii pentru a căra lemtiul. Tot materialul era de cea mai bună calitate. Corabia era lungă, largă, avea bordurile înalte şi era solid construită, în timp ce i se ridicau bordajele, Thorberg a trebuit să se ducă acaşă, la gospodăria sa, pentru nişte treburi care nu sufereau amâpare şi, cum a zăbovit acolo mult timp, corăbiei i s-au ridil amândouă bordurile până să se întoarcă el. Seara, regele a venit împreună cu Thorberg să vadă cum arată corabia şi toţi au spus că n-a existat vreodată un vas de război atât de mare şi atât de frumos. Apoi regele s-a întors în oraş. A doua zi dis-de-dimineaţă regele s-a întors cu Thorberg să vadă corabia. Dulgherii se aflau deja acolo, dar stăteau toţi degeaba, cu mâinile încrucişate. Regele a întrebat „Ce s-a întâmplat”? Ei au spus că era stricată corabia, deoarece cineva mersese de la prova la pupa şi faqise crestături adânci pe unul din bordaje. Când regele s-a apropiat a văzut că aşa era şi a spus jutind: „Omul care din invidie a stricat corabia va muri dacă pdale fi descoperit şi eu voi să o mare răsplată celui care-l descoperii”.

„Îţi pot spune eu, rege zise Thorbergt cine a făcut aceasta

„Nu cred a răspuns regele, că poate cineva să descopere făptaşul, aşa cum spui tu”.

Thorberg zise: „îţi voi spune, rege, cine a făcut-o. Eu însumi am făcut-o”.

Regele zise: „Trebuie să faci totul la fel ca înainte sau vei oliti cu viaţa pentru asta.

Alunei Thorberg s-a dus şi a cioplit filele şi a nivelat totul până când crestăturile adânci nu s-au mai văzut. Regele şi toţi cei de faţă au declarat că acum corabia era

---

trad,

12 2 a Eli — măsură pentru lungime; 1 ell = 45 inci ; 1 inch @ 2,54 cm. — nota trad.

mult mai frumoasă, pe partea pe care o cioplise Thorberg. Regele I-a rugat să cioplească şi cealaltă parte la fel şi după aceea i-a mulţumit mult pentru îmbunătăţirile aduse. Thorberg a fost meşterul dulgher al corăbiei până când ea a fost complet terminată. Această corabie, construită din ordinul regelui după modelul corăbiei pe care o capturase la Halogaland, era mai mare şi lucrată cu mai multă grijă. Ea semăna cu un dragon şi regele i-a pus numele *„Şarpele lung”* iar celeilalte *„Şarpele mic”*. Şarpele lung avea 34 de bănci pentru vâslaşi. Prova şi partea arcuită erau la fel de mari ca la navele ce ieşeau în largul mării. Corabia era cea mai bună şi cea mai scumpă din câte-se făcuseră în Norvegia.

Trebuie să ţinem seama în cele de mai sus de licenţele poetice şi de convenţiile sagăi23: corabia descrisă ar fi avut o lungime excepţională, probabil 37 de metri, mai lungă decât orice corabie vikingă cunoscută în prezent. Este clar însă că Olaf Tryggvason a construit spre sfârşitul secolului al X-lea o corabie impresionantă.

Cele cinci epave recuperate la Roskildefjord, în apropiere de Şkuldelev, printr-o remarcabilă operaţiune de arheologie submarină, demonstrează în mod clar natura diferită o corăbiilor vikingilor. În 1957 „oameni-broască au descoperit că ceea ce se crezuse a fi o epavă din secolul al XV-lea era de fapt cu totul altceva: o grămadă de pietre lungă de 50 m şi lată de 14 m; când depunerile au fost înlăturate cu ajutorul unor furtunuri cu „presiune mare s-a văzut că era vorba de epavele a cinci corăbii vikinge de la începutul secolului al XI-lea. Ele fuseseră încărcate cu pietre şi scufundate în aşa fel încât să blocheze intrarea în portul Roskilde. Erau două corăbii de luptă (epavele 2 şi 5), două corăbii pentru mărfuri (epavele 1 şi 3) şi o corabie mică pentru navigaţia în apropierea coastei (epava 6). (Observaţi că nu există epava 4). Dintre ele, epava 2 este cea mai mare, fiind într-adevăr cea mai mare corabie vikingă descoperita până în prezent. Are 28 de metri lungime şi probabil 5 iiietri lăţime la mijloc. Epava 1 este cea mai imare ditttre cele două corăbii pentru mărfuri şi,

probabil, Străbătea Vruta Atlanticului de nord. O ambarcaţiune adâncă, ce intra în apă 1, 5 m atunci când. era încărcată complet, avea un loc bine definit pentru mărfuri, la mij

23 Saga – de la cuvântul nordic vechi „saga – povestire, spunere”. Nume dat povestirilor specifice vechii literaturi scandinave (secolele al X-lea – al XIV-lea) în care sunt relatate evenimente din istoria Islandei, fapte ale regilor norvegieni etc., împletite cu elemente din mitologia nordică. – nota trad.

loc, şi punţi supraînălţate în prova şi la pupa. Ambarcaţiunea pentru mărfuri, mai mică (epava 3) trebuie să ti fost folosită pe ruta comercială din Marea Baltică, în timp ce cea mai mică dintre aceste ambarcaţiuni (epava 5) tPebuie să fi fost folosită pentru pescuit sau ca feribot. Corăbiile de la Şkuldelev ne aduc în permanenţă aminte că n-a existat un anumit tip, specific, de corabie vikingă.

Corăbierii scandinavi aveau o metodă de navigaţie bazată pe bunul simţ. În largul mării ei navigau pe latitudine, orientându-se după puncte fixe: soarele şi steaua polară. Ca veterani ai mărilor, ei puteau să identifice uşor peştele şi păsările din apropierea ţărmurilor. Spiritul lor practic de observaţie le permitea să „miroasă” pământul. Navigaţia pe longitudine în largul mării părea să-i depăşească; ei navigau de-a lungul unei latitudini fixe până când se apropiau de ţărm şi apoi se îndreptau spre sud sau nord. În zonele arctice se ştie că există miraje care, din cauza refracţiei luminii, extind orizontul dincolo de „orizontul real”, care este de câteva mile, spre „orizontul miraj”, la 40 de mile sau mai mult. Spre deosebire de mirajele din deşert, asemenea miraje arctice reflectă lucruri reale. Navigând departe în apele nordice, este posibil ca vikingii să fi „văzut” mai departe decât orizontul real, dar chiar dacă s-ar fi întâmplat aşa (ceea ce nu este nici pe depşrte dovedit), modul lor de a naviga nu se putea bizui pe întrunirea întâmplătoare a condiţiilor necesare formării mirajului arctic. Deşi erau deosebit de pricepuţi în arta navigaţiei, vikingii sufereau

uneori dezastre în faţa perfidei mări. După cum povesteşte o saga, Eric cel Roşu a navigat din Islanda spre Groenlanda cu un convoi de 25 de corăbii; unele s-au întors înapoi, altele s-au scufundat aşa încât doar 14 au ajuns cu bine la noua lor aşezare.

Aceasta artă a navigaţiei, acest gen de corăbii făceau ca scandinavii să fie gata să navigheze spre apus, spre insulele din Atlanticul de nord, spre sud, spre teritoriile francilor şi ale vecinilor lor, şi să se lanseze spre răsărit, pe râuri, phrtindu-şi ambarcaţiunile pe ungeri atunci când era nevoie, de la un râu la altul, spre lumea Bizanţului şi a Islamului. Sus pânzele 1

Primele incursiuni pe insulele britanice şi consecinţele lor z

„… şi barbarii au venit”. Vikingii nu erau nici primii străini şi nici primii barbari care au atacat insulele, britanice. Ei semănau foarte mult cu romanii şi cu anglo-saxonii1 dinaintea lor – erau sălbatici, prădalnici şi îşi repetau atacurile dar, spre deosebire de invadatorii dinaintea lor, vikingii au fost în cele din urmă asimilaţi. În afară de aceasta, ei aveau alte orizonturi: ajunseseră în Irlanda şi în alte părţi ale insulelor britanice (mai depărtate) unde năvălitorii de dinaintea lor nu ajunseseră. Spre deosebire de invadatorii romani şi anglo-saxoni, vikingii au avut, de asemenea, neşansa, după cum ar fi apreciat ei, ca faptele lor să fie relatate de o „presă” în permanenţă ostilă. Vikingii, care nu ştiau să scrie, n-au lăsat relatări scrise despre evenimentele din vremea lor: n-a rămas nimic care să infirme cele spuse de autorii autohtoni de anale şi cronici, care, în mod firesc, priveau cu teamă şi oroare invaziile lor. Având în minte aceste lucruri, să urmărim traseul lor şi corăbiile lor în apele situate xia vest de Scandinavia.

Este utilă presupunerea că piraţii norvegieni au atacat întâi. Anglia şi numai după aceea Scoţia, insulele ei de nord, şi insulele Western şi Irlanda. Aceasta ar fi ordinea. Acest scenariu denotă un spirit metodic lăudabil, o logică geografică care este satisfăcută văzându-i pe

vikingi croindu-şi drum de pe coasta de est a Angliei, dând ocol părţii de sus a Scoţiei şi intrând în Marea Islandei. Logica evidentă a lucrurilor ne-ar putea tenta să tragem concluzia că avem

1 Anglot-saxonii – populaţii germanice (Anglii, iuţii, saxonii), care s-au deplasat de pe continent în Insulele Britanice, ocupându-kân secolele ai V-lea şi al VI-lea. – nota trad.

de-a face cu o strategie comună, că incursiunile erau coordonate, că năvălitorii erau în strânsă legătură unii cu alţii, că anotimp de anotimp ei jefuiau în mod planificat, sistematic, ţărmurile Insulelor britanice. Astfel de consideraţii suferă din cauza. lipsei unor izvoare bogate pentru aceşti ani de început. Nimeni nu ştie ce contacte neconsemnate ar fi putut avea loc înainte de evenimentul descris de *Cronica anglo-saxonă* 2 pentru anul 789. Şi nimeni nu ştie de fapt dacă ordinea în care am presupus că s-au desfăşurat lucrurile a fost cea reală. Ar putea fi util să strângem aici cele mai vechi date cunoscute ale acestor prime incursiuni în insulele britanice între 786 şi 793 Portland în Dorset, ia 793 – Lindisfarne, la 794 – Jarrow, în 795 – Iona şi Lambay (o insulă lângă Dublin.) Alte atacuri au avut loc – fără să fie consemnate. Probabil că insulele Western au sei uit drept bază pentru atacul împotriva insulei Lambay; s-ar putea să nu ştim niciodată dacă au avut loc incursiuni pe coasta Ţării Galilor sau când au avut loc primele incursiuni ale vikingilor în Irlanda şi insula Mar». Din tabloul care se conturează reiese că, în ultimul deceniu al secolului al VIII-lea, împotriva insulelor situate în largul coastelor de nord-vest ale Europei au fost întreprinse o serie de atacuri coordonate, poate, doar într-o mică măsură.

Anglia

Trei atacuri consemnate constituie totalul incursiunilor cunoscute întreprinse în Anglia la începutul perioadei vikingilor. Chiar cititorul cel mai neavizat este frapat, citind *Cronica anglo-saxonă*, de amploarea şi frecvenţa luptelor dintre anglo-saxoni. În acest context,

este posibil ca-celei. /ei incursiuni ale vikingilor să nu pară neobişnuite, exceptând faptul că atacatorii erau străini şi păgâni. Totuşi, acestea au fost incidente extrem de semnificative, deoarece ele anunţau începutul a ceea ce nu poate fi numit altfel decât perioada scandinavă în istoria Angliei. Chiar cronicarul a necunoscut acest lucru, deşi în mod vag, consemnând că a Lunci când au atacat Dorsetul era pentru prima dată că ambarcaţiunile vikingilor veniseră în Anglia. Dar n-a fost şi pentru ultimă oară. După aceste prime incursiuni, a un

2 Cronica anglo-saxonă letopiseţ anglo-saxon consemnând evenimentele istorice de la începutul erei noastre până în a doua jumătate a secolului al XII-lea. – *nota* trad.

piat o perioadă de 40 de ani în care n-au avut loc incursiuni ale vikingilor în Anglia, dar violenţa internă a continuat; apoi au năvălit danezii. Ni se spune că primii vikingi care au sosit au fost norvegieni, dar vom face mai departe unele consideraţii şi în legătură cu această afirmaţie.

4. Atacurile timpurii ale vikingilor asupra Insulelor Britanice

Pentru toate aceste incidente timpurii, izvorul principal de informaţie, deşi nu singurul, este *Cronica anglo-saxonă*. Termenul este oarecum impropriu, deoarece cronica estfe alcătuită dintr-o serie de relatări adunate la un loc într-o cronică principală, scrisă în engleza veche[13] în Wessex, în timpul domniei regelui Alfred-[14], cam după 892.

---

13 în dezvoltarea limbii engleze se disting 3 perioade : Old English (engleza veche) secolul al V-lea — 1200, Middle English (engleza medie) aprox. 1200—1500 și Modern English (engleza modernă) de la 1500 în zilele noastre, — nota trad.

14 Alfred cel Mare, rege ânglo-saxon (871—879). A luptat cu danezii, recucerind Londra (885—886) ; s-a preocupat de organizarea internă a

Această cronică există în prezent în şapte versiuni. Deşi cronica a avut la bază anale mai vechi, ele nu pot fi identificate şi de aceea nu se poate stabili dacă erau demne de încreder.e. Copistul (sau copiştii) din timpul lui Alfred ştiau de incursiunile de mai înainte ale vikingilor doar prin intermediul acestor izvoare necunoscute şi desigur scrise cu o sută de ani după ce evenimentele avuseseră loc. Astfel puşi în gardă, să ne întoarcem acum pe rând la fiecare din aceste incidente.

În acest an regele Brithric s-a căsătorit cu Eadburh, fiica lui dffa. În vremea lui veniră pentru prima oară trei corăbii cu oameni din nord. Primul magistrat le-a ieşit în întâmpinare şi a încercat să-i silească să meargă la palatul regelui, pentru că nu se ştia tine sunt; şi ei l-au omorât. Acestea au fost primele corăbii ale danilor care au venit în ţara anglilor.

Alte trei versiuni ale Cronicii par să indice că scandinavii erau din Horthaland, în vestul Norvegiei. *Analele Şf. Neot* identifică locul unde au debarcat ei ca fiind Portland (Dorset). Acthelweard spune că primul magistrat ucis se numea Beaduheârd, că el mergea de la Dorchester spre Portland cu câţiva oameni şi a crezut în mod greşit că străinii erau negustori. Aceste r. relatări dau naştere la câteva întrebări. Prima priveşte datarea acestui eveniment. Cronicarul datează această informaţie cu anul 787, dar ar trebui citit 789, deoarece în această privinţă în cronică există o neconcordanţă de doi ani. El spune pur şi simplu că totul s-a întâmplat în timpul domniei lui Brintric, un rege din Wessex care a domnit între 7Ş6 – 802. Evenimen-i teie de la Lindisfarne din 793 reprezintă incursiunile următoare ale vikingilor descrise în Cronică. Ele trebuie să fi avut ioc după incidentul de pe coasta de sud, din moment cu atacul de la Dorset era numit „primul”. Pare sigur în acest caz să conchidem că atacul din sud a avut loc într-un anumit moment între 786 – 793.

Este aproape unanim acceptat că atacatorii de la

---

regatului, de întocmirea unui cod de legi și de dezvoltarea culturii. — nota trad.

Dorset erau norvegieni, dar problema identităţii lor nu trebuie, neglijată din această cauză. Ce spun textele? Toate versiunile *Cronicii gnglo-saxone* îi numesc „oameni din nord”, şi „dani”, trei cronici adaugă că ei erau „din Haeredaiande”. Acthelweard îi numeşte „dani”. Ce dovezi susţin ideea că ei trebuie consideraţi norvegieni? Pur şi simplu faptul că trei versiuni ale cronicii arată că veneau din Haeredalande. Aceste trei versiuni (D, E şi F) sunt strâns legate între ele şi nu trebuie considerate ca fiind trei relatări separate, ci doar una singură. Traducerea şi interpretarea obişnuită este că Haeredalande este Horthaland din Norvegia de vest. Chiar dacă este aşa – deşi nu este deloc clar eşti pus în încurcătură încercând să stabileşti cum a fost obţinută această informaţie. Oamenii s-au prezentat în mod ceremonios, unii altora pe ţărmul de la Dorset? Cine a fost tălrhaciul? Şi primul magistrat *şi oameni*) *lui* n-au fost oare ucişi de străini? Este neclară problema atacului asupra coastei de *sud*. Această localizare nu se potriveşte cu ceea ce ştim noi despre alte atacuri norvegiene: nord-estul Angliei, Scoţia, Insulele, Irlanda.

Pare mai probabil ca cei care comiteau atacuri de-a lungul coastei de sud a Angliei să fi fost danezi. Atacuri succesive ale danezilor au avut loc în aceste părţi şi în aceste ape: în Frisia în Olanda, pe coasta de răsărit a Angliei şi, prin Canalul Mânecii, pe coasta de sud a Angliei şi pe coasta de vest astatului franc.

Nimeni nu poate contesta că cele două atacuri anterioare împotriva Angliei n-au fost comise de norvegieni.

În acest an înfricoşătoare semne prevestitoare au apărut peste Norjhumbria şi i-au înspăimântat foarte tare pe oameni. Uriaşe vârtejuri şi balauri de foc au fost văzuţi zburând prin aer. Aceste semne au fost urmate de o mare foamete şi, puţin mai târiau în acelaşi an, la 8 iunie, atacurile paginilor au distrus îngrozitor biserica Domnului de la Lindisfarne, cu jaf şi măcel de oameni.

În mai mare măsură decât atacul anterior, din sud

(datorită poate insistenţei, exagerate a copistului din Essex), acest eveniment a marcat adevăratul început al atacurilor vikingilor împotriva Brilaniei. Relatarea anterioară a atacului de la Dorset nu menţiona jaful şi masacrarea oamenuor: străinii i-au omorât pe primul magistrat şi pe slujitorii lui. Atacul de la Lindisfarne a fost urne atac atât asupra fiinţei cât şi sufletului Angliei creştine. Simeon din Durham 5, scriind la începutul secolului al XII-lea, dar folosind ca sursă o versiune nordică mai veche, care nu mai există „ja Cronicii an*glo-snacone,* îi compara pe vikingii care atacaseră Lindisfarne cu nişte viespi şi cu lupii înfometaţi; ei i-au. măcelărit pe preoţi şi pe călugăriţe şi au distrus tot ce au întâlnit în cale, inclusiv relicvele sfinte, au luat cu ei comorile bisericii şi chiar pe unii călugări, ca sclavi. Vestea despre acest atac neaşteptat a ajuns la curtea lui Carol cel Mare, unde Alcuin. din York6, cel mai de seamă englez al vremii sale, era mentorul regelui francilor. Alcuin a răspuns nu o dată, ci de şapte ori în diferite scrisori ştirilor cu privire la acest atac: de trei ori lui Ethelred 7, regele northumbrienilor, o dată lui Ethelhard, arhiepiscop de Canterbury, călugărilor din Wearmouth-Jarrow, episcopului. din Lindisfârne şi unui preot din Lindisfarne. „Sunt aproape 350 de ani, scria el într-una din aceste scrisori, de când noi şi părinţii noştri trăim pe acest prea frumos pământ şi niciodată înainte nu s-a întâmplat o asemenea grozăvie în Britania, şi nici nu s-a crezut vreodată că ar fi posibil un asemenea atac dinspre mare”. Cauza, trăgea morala Alcuin, era neputinţa călugărilor de a trăi conform idealului lor religios; Dumnezeu îi pedepsea, pentru necredinţa. lor. Lăsând la o parte retorismul moralistului, posibila deformare a faptelor în momentul relatării lor şi evlavia unui notthumbrian indigen este extrem de limpede că acest eveniment l-a impresionat profund pe Alcuin nu doar pentru ce însemna el atunci, dar şi pentru ce prevestea.

Al treilea atac a avut loc la Jarrow, unde în anul 861 episcopul Benedict fondase o mănăstire asemănătoare

celei de la Wearmouth.

e Simeon din Durham – cronicar al Angliei medievale (1055 – 1138). – *nota* trad.

6 Alcuin (Albinus. Flacus) (735 – 804), învăţat anglo-saxon. Teolog, profesor la şcoala palatină din Aachen, colaborator ai lui Carol cel Mare. – opta trad.

7 Ethelred, rege al Northumbriei (774 – 778, 790 – 796). Nor – thumbria a fost unul din cele mai importante regate anglo-saxone; cuprindea în hotarele sale teritoriul mărginit la sud de estuarul Humber (la est) şi Kibble da vest) şi la nord de esttia

rul Firthof Forth; denumirea regatului vine de la numele vechi englezesc M.orpanhymbre. prin care Beda Venerabilul îi" desemna pe locuitorii de la nord de Humber. – *nota* trad.

Şi păgânii au pustiit Northumbria şi au prădat mănăstirea lui Ecgfrith de la Donemuthan. Una din căpeteniile lor a fost omorâtă acolo şi de asemeni unele din corăbiile lor au fost sfărâmate de furtună şi mulţi oameni s-au înecat acolo. Unii au ajuns la mal şi au fost omorâţi imediat la gura râului.

Simeon din Durham identif ca mănăstirea ca fiind cea de la Jarrow pe râul Don, un afluent al fluviului Tyne. El a confirmat înfrângerea vikingilor păgâni şi o atribuia intervenţiei Sf. Cuthbert. Vikingii nu erau invincibili după cum nici creştinii nu erau milostivi şi îndurători.

În tabloul amplu al epocii vikingilor aceste trei evenimente legate de Anglia trebuie să apară ca fiind într-adevăr foarte neînsemnate. Ele erau importante pentru că trasau liniile de demarcaţie dintre creştini şi păgâni, între atacaţi şi atacatori şi ind cau două secole în care Anglia trebuie să fie privită într-un context mai larg. cel al Europei de nord. Danezii aveau să vină în jurul anilor ’830, dar această relatare face parte dintr-un alt capitol.

Scoţia şi insulele

Unii au emis părerea că atacurile împotriva nord-estului Angliei erau de fapt acţiuni secundare ale colonizării, de către norvegienii de apus, a insulelor

Orkney R şi Shetland[1516], în ultima jumătate a secolului al VIII-lea. Dovezile care stau la baza acestei opinii sunt departe de a fi convingătoare; de fapt ele nu, există. O serie de săpături arheologice – cele mai cunoscute la Jarishof (Shetland) şi la Birsay (Orkney) – au scos la iveală destule morminte vikinge care nu gerant însă o datare precisă. Cea mai sigură datare a celui mai vechi mormânt. este „aproximativ 806", cu o marjă în ambele direcţii. Dovezile toponimice nu sunt atât de puternice ca cele arheologice. Ele pot fi folqsite în cel mai bun caz pentru a descrie modele de aşezări şi au o utilitate foarte limitată în datarea precisă. Încercarea unor oameni de ştiinţă care se ocupă ele toponomie de a data aşezarea în ultimul sfert al secolului al VIII-lea nu este întemeiată. Deşi din respect faţa' de Orkney şi Shetland, lucrurile ar putea fi prezentate altfel, cea mai sigură abordare în această privinţă continuă să fie cea tradiţională. În ultimul deceniu al secolului al VIII-lea au avut loc atacuri ale vikingilor împotriva acestor insule nordice. Aceste atacuri fac parte din contextul mai larg al inr-ursiunilar întreprinse în acelaşi deceniu în Nortiaumbria, în Insulele Western şi în Irlanda. Potrivit *Analelor din Ulster*, pe la anul 794 „păgânii au pustiit insulele Britaniei". Poate că, aşa cum se spune uneori, vikingii foloseau insulele Orkney şi Shetland ca baze pentru incursiuni spre vest. Această afirmaţie, care de asemenea nu are un suport serios, are meritul că satisface unele exigenţe ale logicii geografice şi chiar militar-navale.

Beda Venerabilul[17] descria Insulele Orkney ca fiind aşezate în spatele (*a tergo*) Britanici, „unde ea sta deschisă spre oceanul nesfârşit". Cele două arhipelaguri din Atlanticul de nord – Orkney (aproximativ 70 de insule şi

15 Orkney Islands, arhipelag britanic in Oceanul Atlantic (in nordul Scoției). — nota trad.

16 Shetiarffl, arhipelag britanic în Oceanul Atlantic, situat ia nord-estul Marii Britanii. — nota trad.

17 Beda Venerabilul (672 sau 673—735), istoric și teolog englez. Autor a numeroase scrieri, dintre care cea niai valoroasă este „Historia Eccleșiastica Gentis Anglorum", — nota trad.

389 de miie pătrate) şi Shetland (circa 100 de insule şi 658 de mile pătrate) sunt situate asemenea unui şirag rupt de perie la nord de Scoţia. De la malurile Caithness-ulhi pipă ia marginea de sud a arhipelagului Orkney este e distanţă de numai 6, 5 mile prin Pentland-Firth în cel mai înguşt purtet; de pe culmile lanţului Rousay din Orkney se poate vedea Insula Fair, situată la jumătatea drumului spre arhipelagul Shetland, iar din insula Fair se pogte vedea Capul Symburgh, care este extremitatea sudică a Shetlandului. În secolul al VIII-lea aceste insule erau locuite de picfl (populaţie neceltică). Creştinaţi la sfârşitul secolului al VI-lea, picţii nici n-au dispărut, cum ar fi vrut unii să se întâmple şi nici nu erau pe cale de dispariţie când au Venit vikingii. Ac-ţi descendenţi ai constructorilor de morminfe-cameră şi ai turnurilor de apărare rotunde au fost sap asimilaţi rapid sau au fost la fel de rapid exterminaţi de vikingi. Similitudinile existente între casele picţilor şi cele ale vikingilor, ar putea să fie pn argument în sprijiniţi tezei privind asimilarea lori, în orice caz, când Ragnald şi fiii săi au Venit din Norvegia la Orkney pe la mijlocul secolului al fX-lea, ei căutau un loc unde să se ascundă de inamicii lor. Aceasta pledează în favoarea teoriei privind existenţa unei aşezări scandinave înainte de acest moment, situaţie ce ar fi în concordanţă cu mărturiile arheologice pentru perioada respectivă. Săpăturile efectuate la Jarishof între 1934 şi 1952 au scos la iveală o imagine destul de completă *a* unei aşezări a vikingilor de la începutul secolului al IX-lea şi până în secolul al XIII-lea sau al XIV-lea. Pentru o perioadă. mai veche a fost descoperită o mică comunitate agricolă. Clădirea principală era o „casă lungă" 17 de 22 de metri pe 6 metri; acoperişul era sprijinit de stâlpi şi căpriori; la capete, pereţii ei erau înclinaţi spre interior şi avea patru clădiri exterioare, între care un staul şi o fierărie. Vestigiile de la Birsay, deşi mai puţin bogate „dau la iveală o catedrală şi reşedinţa unui episcop datând din secolele al XI-lea şi al XII-lea, ca şi numeroase clădiri mai vechi, unele de le începutul secolului al IX-lea. În această clădire a stat

cadavrul nobilului Magnus, sfântul

Ea tron al insulelor, aproape 30 ani, după ce a fost ucis.

Î decursul celor 300 de ani care s-au scurs de la venirea primilor* invadatori, primele aşezări şi moartea Sfântului Magnus vikingir i-au copleşit ca număr pe picţi, au creat o comunitate complet scandinavă, cu propria sa limbă nordică (*Norn*), au readus insulele la păgânism şi, la rândul lor, au fost convertiţi la creştinism. Descendenţii lor nu sunt, în mod categoric, scoţienii şi trebuie făcută o delimitare clară între ei şi vecinii lor prieteni din sud, cu care S-au unit din punct de vedere politic, ca rezultat al unei căsătorii, la sfârşitul secolului al XV-lea, cu prilejul căreia regiunea a fost dată ca zestre.

Între oarecare măsură această delimitare nu se aplică

Caitho ESS-ului, vecinul nemijlocit din sud, deoarece în perioada vikingilor şi un timp după aceea el a făcut pgrte din lumea pe cane o constituiau arhipelagurile Orkney şi Shetland. Nume scandinave sunt caracteristice în mod deosebit pentru Caithness. Thurso, de pildă, vine de la cuvântul „Dealul lui Thor” din limba scandinavă veche. Un număr important de nume de locuri din Caithness cum ar fi Bilbster, Ulbster, Scrabster, Lybster şi ţi Casă lungă – casă tradiţională la indienii iroquezi din nor<L-esăul Ş.1J.A. până în secolul al XJX-lea, în care locuiau mal multe familii. De aici, casele similare la popoarele primitive. Tgrmenul desemnează azi clădirea din rezervaţile iroqueze folosită ca biserică şi 10 c de întâlnire. Ea avea o semnificaţie simbolică, rgpfezfentând centrul vieţii tribului. Era o clădire lungă de 12 – 102 mejtri şi latâ de aproximativ 7 metri. Avea acoperişul uşor rotunjit format din crengi tinere, îndoite, peste care se punea coajă de copac. – *nota* trad.

Thrumster au un sufix care derivă de la *bolstadr* (fermă). Toponimia multor locuri ca, de pildă, Tister şi Reaster se formează cu derivaţia – *setr* (locuinţă) din limba scandinavă veche. De asemenea, multe toponime au

terminaţia – dale (de exemplu Berriedale, Harpsdale, Weydale) care provine de la *dalr* (vale) din limba scandinavă veche. Toate denumirile de localităţi cu terminaţia – *gill* – *u*) *ick* şi – *toft* indidă de asemenea origini nordice. Coloniştii scandinavi care s-au aşezat în partea de est a Caithnessului spuneau acestei părţi a Scoţiei „ţara de sud” (Sudland) şi astfel a rămas Sutherland. Săpăturile de la Freswick (în nord-estul Caithnessului), au scos la iveală construcţii şi obiectă din epoca târzie a vikingilor.

Celelalte insule – arhipelagul Hebridelor, insula Man şi Anglesey – au devenit cu timpul părţi neînsemnate ale lumii mai largi a vikingilor, legătura lor cu Orkney, o temă dominantă şi apropierea Jor de Irlanda, un factor constant în istoria lor. Cu excepţia insulei Anglesey, Ţara Galilor a reuşit să scape de loviturile principale şi de violenţa vikingilor care nu au ridicat aici nicio aşezare durabilă.

Irlanda

La sud-vest de insulele nordice, vikingii au ajuns, trecând inevitabil pe lângă insulele Hebride şi peninsula Kintyre, la lumea apuseană, la ceea ce mai rămăsese din teritoriile, odată puternice, ale celţilor, pe care ei le-au numit „Irlanda”. Ei au dat, de asemenea, nume la trei dintre provinciile acesteia: Ulster, Leinster şi Munster. Ar fi un anacronism să se considere că insula este unitatea istorică irlandeză de bază în această perioadă, în tru’d t aici era vorba de o populaţie formată din triburi; ei îi aparţineau insulele celtice din nord, vest şi chiar penisulele scoţiene vestice. Istoricilor irlandezi le place să prezinte această fază din istoria lor ca „perioada vikingilor”. Într-o concepţie tragică despre istoria irlandeză marile realizări ale epocii de aur a creştinătăţii celtice s-ar fi încheiat brusc sub topoarele şi torţele vikingilor. Se obişnuieşte să se spună că marile succese ale călugărilor irlandezi constau nu numai în crearea de mănăstiri în locuri ca CApnmacnois, Durroiy, Glendalough, Clonfert, Bangor, Armagh şi Cork, care au păstrat vie tradiţia apuseană a culturii latine, ci şi în răspândirea acestei tradiţii, prin Columba, în Scoţia şi Northumbria şi,

prin intermediul lui Columbanus în Luxeuil, Saint Gali şi Bobbio, pe continent şi apoi mai departe spre est[18]. Manuscrise cu anluminuri, ruine de mănăstiri, mari cruci celtice sunt simboluri nepieritoare, ni se spune, ale unor ample perspective şi ale realizărilor creştinismului celtic timpuriu în Irlandaiar vikingii au distrus totul. În această concepţie tragică cu privire la istoria Irlandei întâlnim o figură familiară în istoriografia Irlandei, cea a străinului distrugător, cauza tuturor relelor. Trebuie să revenim la această concepţie, dar mai întâi să ne ocupăm de incursiuni.

Ca şi în Anglia, în Insulele de nord şi în Western, primele atacuri au avut loc în intervalul 790 – 800. Nota referitoare la anul 794 menţionată în *Analele din Ulstet* despre care am vorbit deja (*vastatio omnium insularum Britanniae a gentilibus*) trebuie înţeleasă în sensul, că în 794 au avut loc-numeroase atacuri în insulele Hebride şi poate mai spre sud în insulele Iona şi chiar Man. *Analele* devin mai precise în ce priveşte anul 795: invadatorii au atacat insulele Skye şi Iona situate în largul coastei de vest a Scoţiei, insula Lambey, la nord de Dublin, două insule din largul coastei de vest a Irlandei (Inishmurray în largul coastelor Sligo, şi Inishboffin în largul coastelor regiunii Galway). În 798 Inispatrick, insula Sf. Patrick din Dublin, confundată. mult timp cu insula Sf. Patrick (Man), a fost jefuită şi a fost profanat mormântul Sf. Conna. În 798 au fost călcate şi jefuite insulele Hebride şi Ulsterul. *Analele din Ulster* rezumă anul 798 spunând pur şi simplu mare pustiire între Irlanda şi Scoţia". Analele continuă: în 802 şi 806 Iona a fost. din nou călcată; pentru a doua oară 6 8 de oameni au foăt măcelăriţi iar cei care au rămas au fost forţaţi să se mute la Kells anul următor; în 8.12 au fost atacate insulele Owl din May o (Connemara) şi chiar Kerry

18 Autorul are în vederă faptul gă monahi irlandezi și scoțieni au treexit pe .continent contribuind la creștinarea popoarelor diptre fluviile Rin, Loafa și Ron, iar mănăstirile create de ei la Luxeuil în Voșg'i și la Bobbio (în Italia de nord) au devenit importante centre de cultură. — nota trad.

în partea de sud-vest; în 813 insulele Owl au fost atacate din nouţ în 821 are loc o incursiune la Howth în apropiere de Dublin, fiind

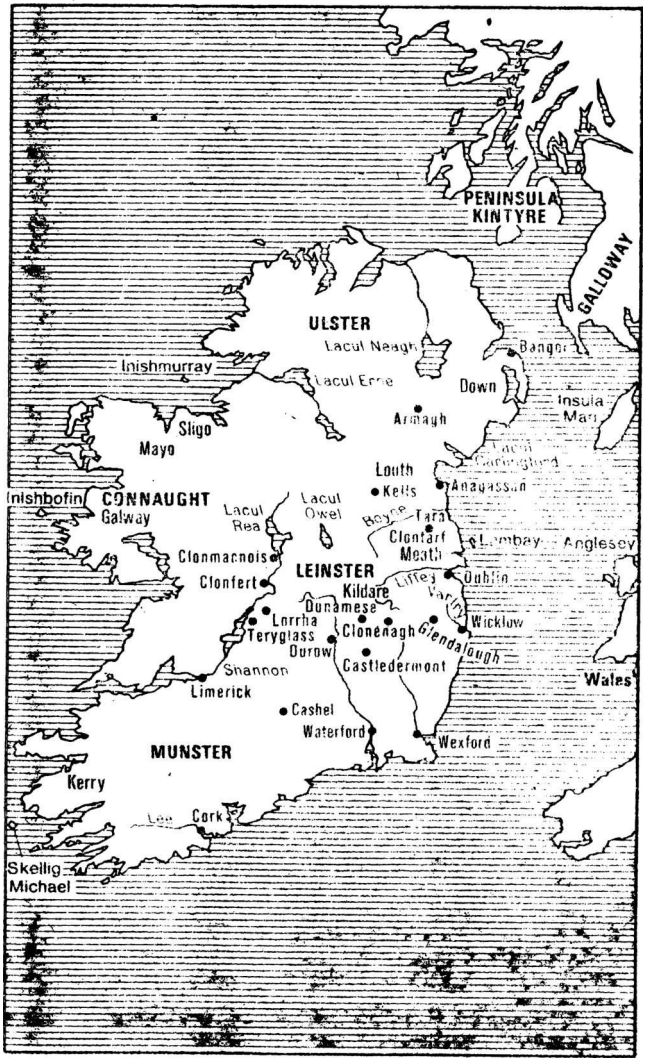

5. Irlanda în perioada vikingă luate femei ca sclave; la 823 a fost atacat Skellig Mi –, chael, 6 insulă sanctuar situată în largul Oceanului Atlantic, la aproximativ 10 mile de Kerry; a fost inva Şafă şi mănăstirea Bangor (comitetul Down) iar moaştele S & Ntului Congall au fost profanate; mănăstirea Bangor a fost atacată şi în anul următor; în 832 mănăstirea de la Armagh a fost prădată de trei ori în

decurs de o lună şi de atunci vikingii au devenit un element constant în istoria Irlandei.

În scurt timp evoluţia istoriei irlandezo-scandinave devine clară. Mai întâi au fost aceşti primi ani (795 – 830) în care au avut loc incursiuni rapide împotriva unor locuri de pe ţărm şi de pe insule. Au urmat două perioade în care vikingii şi-au creat aici aşezări, fiecare perioadă fiind urmată de un anumit grad de asimilare în linişte şi calm: o perioadă între 830 şi 870, cealaltă – între 914 şi 940. Nu este necesar să reluăm aici amănunţit» istoria acestor două etape. Ea poate fi găsită în analele irlandeze, unde se întinde pe nenumărate pagini. În general nu se recunoaşte cât de extraordinar de bogate sunt aceste anale pentru perioada respectivă, mai bogate într-adevăr §levit consemnările cronicilor anglo-saxone pentru aceeaşi perioadă. Există totuşi pericolul combinării relatărilor din anale cu relatări ulterioare din saga, pe care se poate pune în mai mică măsură bază. Ceea ce am spus este suficient pentru a trasa liniile generale ale naraţiunii.

Prima etapă a colonizării a început între anii j) 30 şi 840 şi a durat aproximativ 40 de ani. Nu trebuie să insistăm asupra unor date precise. Există dovezi clare că între anii 830-şi 840 incursiunile, atât din vest cât-şi din est s-au intensificat. Fluviile permiteau accesul spre interiorul Irlandei. Fluviul Shannon, în vest, i-a dus pe vikingi la mănăstirea Copnaught, pe care au pustiit-o în 836 (*vastatio crudelissima a gentilibus omnium finium Connactorum*) *VI*, la mănăstirea Clonmacnois, pe care au jefviţ-o în repetate ripdurî şi spre altg locuri în centrul ţării. În 836 ei se aflau la gura râului Vaftry (Wicklow), iar în anul următor două flote mari, de câte 60 de corăbii fiecare, au urcat pe Boyne în amonte spre Meath, unde se aflau cele mai bogate pământuri din ţară; şi pe Lâffey, care are o vale fertilă; ei au navigat de asemenea pe lacul Erne.

v* Devastarea eu cea mai. mare cruzime de către barbari a tuturor frontierelor cu Connactor – *nota* trad.

În 839 vikingii au urcat pe gurile fluviului Lee, dând foc. mănăstirii de la Cork. În acelaşi an se aflau şi pe lacul

Neagh, pe care-l foloseau ca bază pentru atacurile spre partea de est a Ulsterului. Tabloul este clar: incursiuni ample, necoordonate în fiecare provincie din ţară, pătrunzând adânc în interior prin reţeaua bogată de râuri din Irlanda. În 840 vikingii reprezentau un pericol pentru Irlanda celtică, creştină.

Pericolul avea să ia o nouă formă între 840 şi 850 când vikingii încep să ierneze şi să-şi stabilească baze permanente în Irlanda. Zonele lacurilor Neagh şi Rea erau două dintre locurile pe care vikingii le-au folosit la început pentru iernat. În 841 scandinavii au construit un „port lung" (un loc ferit unde se adăposteau corăbiile) în regiunea Louth, probabil la Anagassen, la sud de Dundalk şi de asemenea la Dublin (*Duib Hnn* înseamnă în irlandeză „balta neagră Analele menţioiâbază că acestea erau folosite ca puncte de plecare pentru jefuit. Alte astfel de centre au fost stabilite în scurt timp la *Hl-ymrekr* (Limerck), *Veigsi'jorth* (Wexford), *Vetrafjarthr* (Waterford), *Vikingalo* (Wicklow) şi în mlaştinile din Cork.

Vikingii au introdus astfel oraşele în Irlanda. Micile aşezări existente deja lângă mănăstirile celtice cu greu puteau să merite numele de „oraşe". Glorioasa istorie ulterioară a Dublinului nu trebuie să deformeze importanţa lui reală la mijlocul secolului al IX-lea, deoarece primele decenii ale acelui secol au constituit altă perioadă de dezvoltare a oraşelor vikinge. Dacă vreunul din aceste oraşe ieşea în evidenţă, acesta era, poate, Limerick. Totuşi, frumosul port al Dublinului, perspectiva lui spre răsărit şi potenţialul său pentru comerţ aveau să facă din el principalul oraş al Irlandei. În anii '60 ai secolului nostru s-au făcut săpături în patru locuri din Dublin, două în partea de sud a străzii High Street, una la şyn de Pasaji) l Christchurch şi una la răsărit de strada Wmeţavern (Taverna vinului) în apropiere de Wood Quay (Cheiul de lemn). Au fost scoase aproximativ 30.000 de obibete; dintre acestea foarte puţine-datează din secolul al-IX – a. Săpăturile au scos la iveală (marginea unui oraş cu întinse legături comerciale cu Europa de nord. Acest oraş viking,

cuibărit pe o pantă care se ridică pornind de pe mţuul stâng al râului Lippey, avea case făcute din paie şi nuiele. Trunchiuri de copaci fuseseră scobite pe dinăuntru şi despicate longitudinal pentru a face pe High Street un canal deschis, din lemn, a cărui destinaţie nu este încă lămurită. Ceea ce este sigur este că Dublinul avea meşteri specializaţi, îndeosebi făurari în bronz (au fost găsite 700 de ace de păr frumos ornate), pieptănari (marile cantităţi de resturi de.com de cerb sugerează că pe High Street şi în pasajul Christchurch fuseseră ateliere) şi pielari, probabil pantofari cu prăvălii, pe High Strect Nu s-au găsit dovezi care să vină în sprijinul supoziţiei că la Dublin a existat o aşezare previkingă şi nici 6 dovadă pentru a asocia cuvintele *atât cliath* (ocolul nuiele) menţionate în anale cu o aşezare nelocuilă pe promontoriul format în locul unde Liffey se întâlnea cu afluentul său, Poddle, (care acum curge pe sub pământ), trecând la un moment dat pe lângă zidul catedralei Sf. Patrick aflată în apropiere de mormântul vicarului Swifţ, în zona prin care trecea râul Liffey şi în apropiere (la Clondalkin, Swards, Tallaght, Kilmainham şi Finglas) existau o serie de mănăstiri dar niciuna pe locul oraşului viking de la Dublin. În anul 841 gloria Dublinului de abia se prefigura.

Tactica atacării Irlandei avea să se schimbe în momentul în care vikingii şi-au creat acolo baze permanente. Ritmul s-a accelerat fără îndoială; numai în 845 au avut loc atacuri la Teryglass, Clonenagh, Dunamese, Clonmacnois, Clonfert şi Lorrha; abatele de la Teryglass şi ajutorul abatelui de la Kildare au fost ucişi, iar abatele de la Armagh a fost prins şi ţinut ostatec. Aşezările permanente i-au adus, de asemenea, pe vikingi în contact politic cu irlandezii: în jurul anilor ’840 asistăm mai întâi la o alianţă între căpeteniile irlandeze şi ale vikingilor. În această situaţie nouă a venit Turgeis, pe care legeţida l-a încoronat ca pe marele rege al tuturor vikingilor din Irlanda. Faima lui se datorează relatărilor despre isprăvile /şi fărădelegile comise de el din Cronica-saga, (secolul al / XII-lea) – *„Cogadh Gaed Hel re Gallaibh”* (Războiul irlan –

dezilor cu străinii). Pentru perioada 811 – 922 acest text se bizuie: pe cronici, probabil *Marea cronică a Irlandei* (principalul izvor, pe care celelalte anale nu l-au folosit) şi pe o tradiţie orală. Din text aflăm că Turgeis a sosit la Dublin în 841 şi a preluat comanda generală peste vikingii din răsărit – vikingii care operau în Shannon pornind de la baza lor din Limerick erau independenţi. Deşi există unele îndoieli în legătură cu aceste fapte, este posibil ca Turgeis să fi cucerit mănăstirea de la Armagh şi să se fi

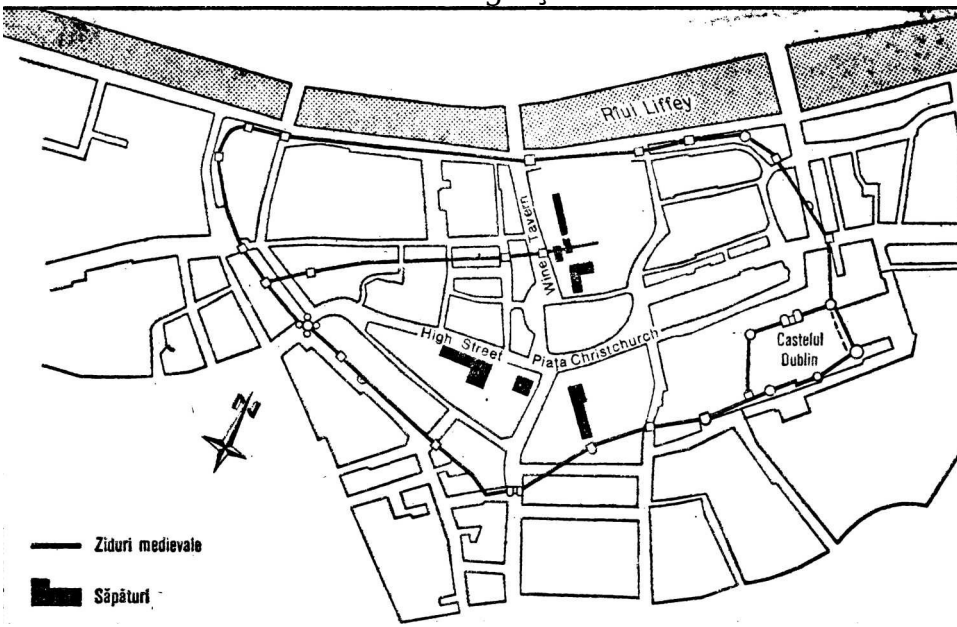

$. Săpăturile din Dublinul viking şi medieval declarat înalt preot al paginilor. Exceptând relatările despre moartea lui, aproape nimic altceva din legenda despre Turgeisnu este adevărat.

Opoziţia irlandezilor n-avea să se lase aşteptată mult timp, dar ea n-a fost rezultatul unui efort naţional şi nici nu a fost îndreptată doar împotriva vikingilor. Războaiele intertribale, endemice pentru Irlanda acelei vremi, au continuat şi vikingii au adăugat o altă dimensiune situaţiei care exista. Regii irlandezi organizau, fiecare în parte, atacuri disparate. Să luăm anul 847, de pildă. În acel an, Cerball, regele din Osraige, a atacat Dublinul ocupat de

vikingi; regele O'Neill a înfruntat forţa vikingilor la Skreen; regele din Cashel i-a înfrânt pe năvălitorii vikingi; regii din Munster şi Leinster s-au unit şi au înfrânt forţe importante ale vikingilor la Castledermot; iar regele Munsterului a atacat aşezarea vikingilor de la Cork. Cu doi ani mai înainte legendarul Turgeis fusese prins de acelaşi suzeran al clanului O'Neill – şi înecat în lacul Owel din Westmeath. Ni se spune că pe la mijlocul secolului al IX-lea înrudiri între grupuri de irlandezi şi grupuri de norvegieni au dat naştere „irlandezului străin" (*Gall-Gaedhill*). Dorinţa istoricului de a cunoaşte acest popor hibrid este aţâţată, dar nici pe departe satisfăcută. Legendele îi descriu ca renegaţi şi oportunişti care s-au alăturat lui Turgeis şi împreună cu el au jefuit mănăstirile şi bisericile creştine unde se închinau apoi lui Thor. Se poate spune că *Gall-Gaedhill* era un grup de celţi scandinavi, dintre care unii proveneau din *connubium* (căsătorii) între vikingi şi celţi şi a căror cultură şi religie reflectau, probabil, originea lor mixtă. În 856 flota lor a fost distrusă de o flotă a lui O'Neill, iar după 860 importanţa lor ca forţă politică separată s-a redus. Rămâne posibilitatea foarte evidentă ca *Gall-Gaedhill* să nu fi fost câtuşi de puţin irlandezi; ca ei să fi fost mai degrabă invadatori veniţi din partea de apus a Scoţiei şi din Insulele Western, locuri unde pe atunci se aşezaseră şi lucrau pământul norvegienii, şi unde avuseseră loc, „fără îndoială, căsătorii între membrii unor triburi diferite. Numele de Galloway din Scoţia, apărut ulterior, vine de la această populaţie.

Apele istoriei irlandeze aveau să fie şi mai mult tulburate când alţi străini, de această dată danezii, probabil din Anglia, au atacat Irlanda în 851. Ei şi-au îndreptat ostil atenţia spre rudele lor, norvegienii, şi au organizat un atac încununat de succes împotriva Dublinului. norvegian. Dublinezii, dornici să se răzbune, au navigat cu o flotă de 160 de corăbii până în estuarul Carlingford pentru a-i întâlni pe danezi, dar după trei zile de lupte au scăpat cu viaţă doar o mină de dublinezi. Zilele danezilor în Irlanda aveau să fie numărate, iar influenţa lor

asupra istoriei irlandeze neînsemnată. În 853 Olaf, fiul unui rege norvegian, a venit în Irlanda cu o flotă numeroasă, i-a împrăştiat rapid pe danezi, s-a proclamat rege în Dublin şi s-a căsătorit cu fiica creştină a lui O'Neill din nordul Irlandei. Fratele lui Olaf, Ivar, preluase comanda vikingilor în apus, la Limerick. Cei doi fraţi au contribuit la stabilirea unei prezenţe norvegiene permanente în Irlanda. Norvegienii aveau să rămână aici „n-au putut niciodată să fie scoşi de pe insulă, deşi aveau să sufere înfrângeri. Olaf şi Ivar au extins interesele Dublinului în vestul Scoţiei. Când i-a urmat fratelui său în Dublin, în 871, Ivar a fost numit „regele norvegienilor din toată Irlanda şi Britania", o pretenţie, fără îndoială, exagerată dar, cel puţin, o declaraţie de ambiţie. Deşi starea de război avea să continue după ce Ivar a devenit rege, anii frământaţi ai acestei perioade trecuseră şi cronicarul putea să descrie oarecum îndreptăţit cei 40 de ani de după moartea lui Ivar în 873 – care este posibil să fi murit creştinat – ca „o odihnă de 40 de ani", adică 40 de-ani fără invazii.

Patruzeci de ani este o estimare aproximativă: perioada de pace-relativă s-a încheiat pe la 914 cu începutul fazei finale (a doua perioadă de colonizare) a vikingilor în Irlanda. Colonizarea Islandei – o perioadă de 25 de ani cam pe la anul 900 – a atras o serie de norvegieni care se aşezaseră în Irlanda. De asemenea, o înfrângere importantă a vikingilor la Dublin, în 902, i-a determinat pe cei mai mulţi să plece, de această dată pentru a se aşeza în insula Man şi în nord-vestul Angliei, de la nord de Wiiral spre Solway, unde mai există încă nume norvegiene în locuri ca Aisdale, Bescar, Meols Cap, Ormskirk şi Scarisbrick. (Există o opinie modernă necombătută după care Cumbria şi Lancashire au fost colonizate de norvegieni veniţi din insulele de vest ale Scoţiei). Era momentul ca vikingii să reia atacurile din afară împotriva Irlandei. Astfel că, la 914 şi în anii următori, mari flote s-au îndreptat asupra Irlandei. Sub conducerea nepoţilor lui Ivar, vikingii au atacat zone

întinse din ţară, îndeosebi în

Munster şi Leinster, şi în 919 l-au învins pe regele O'Neill al Tarei, care a căzut în luptă împreună cu 12 regi mai mici. *Analele din Ulster* deplâng moartea lui:

Tristă este astăzi nobila Irlandă
Lipsită de brava căpetenie, a unei domnii chezaşă.
Când vede Măgh-Neill fără Neill
I se pare că de pe cer lipseşte soarele.
A pierit veselia din inima bună a omului;
A pierit pacea şi bucuria în rândul oştilor
Nicio fată nu poate fi sărbătorită
Pentru că moartea lui aduce numai întristare.
Vai, ţie, iubit ţinut al Bregăi.
Frumoasă şi dorită ţară
Te-ai despărţit de rege stăpân al meu.
Neill, eroul ţării luptător, te-a părăsit.
Unde eşti căpetenie a lumii apusene?
Unde este eroul tuturor bătăliilor
O, măreaţă ţară, oare cel ce-a fost pierdut
Este bravul Neill din Cnucha?

În urma acestei victorii uimitoare regatul viking al Dublinului a fost repede restabilit. În scurt timp el s-a întins peste Marea Irlandei şi munţii Peninne până la oraşul York din Danelaw în Anglia. Este extrem de limpede că în secolul al X-lea legătura cu York-ul exista. Unul din nepoţii lui Ivar, Regnald, controla York-ul în 919. El a fost urmat, pe rând, de Sintric, Guthfrith, Olaf Guthfrithson şi Olaf Sintricson, care se înrudeau cu el. Ultimul, care. Se căsătorise cu o prinţesă din neamul O'Neill, s-a botezat la anul 943 şi avea să moară pe insula cu mănăstiri Iona. Deşi lipsesc amănunte importante privind legăturile dintre Dublin şi York în secolul al X-lea, săpături arheologice în ambele oraşe, cele mai recente în York, scot în evidenţă legăturile strânse dintre ele.

Importanţa Dublinului consta în faptul că era punctul central al acestei „axe" norvegiane. Dublinul din secolul al X-lea era într-un fel, asemenea Dublinului din secolul al XVIti-lea: prosper, parte a unei lumi mai largi, un oraş

internaţional care nu era condus de irlandezi. Deşi preocupaţi de propria lor sfferă din răsărit, vikingii din Dublin au atacat, în 921, Armagh-ul iar în 924 şi din nou în 931, au încercat să dobândească controlul asupra vikingilor din Limerick. Vikingii din Limerick se certau deseori cu vikingii din Waterford. A urmat un val neaşteptat de incursiuni vikinge prădalnice de-a lungul coastelor din nord şi nord-vest şi pe cursul superior al unor râuri ca Shannon şi Erne. Adevărata istorie a Irlandei din această perioadă n-a fost cea a luptei irlandezilor împotriva vikingilor, ci a luptei între regii irlandezi pentru supremaţie. Pe la mijlocul secolului al X-lea, vikingii se amestecaseră în acest tablou general şi deveniseră pioni folosiţi de regii irlandezi suzerani care încercau să stabilească o putere politică mai largă. Această luptă a dominat scena irlandeză până la venirea normanzilor în 1169. fa acest context trebuie văzute ultimele zile ale vikingilor ca element separat, străin. Integrarea lor a fost uşurată de trecerea lor la creştinism, care se desfăşura lent, începând de la mijipeul secolului al X-lea – * unii ar spune începând de la mijlocul secolului al IX-lea – se alianţele lor cu grupuri de irlandezi indigeni şi de căsătoriile mixte. De fapt pentru secolele al IX-lea şi al X-lea, există numeroase dovezi că între marile familii de norvegieni şi marile familii de irlandezi – care formau elita conducătoare – s-au contractat căsătorii mixte.

Ce se întâmplă atunci cu bătălia de la Clontarf, din 1014? N-a fost acesta evenimentul prin care Brian Boru a îndepărtat o dată pentru totdeauna pericolul viking, a distrus această putere păgână şi a salvat Irlanda pentru celfi? Legendele mor greu şi poate că nicio legendă nu va muri mai greu ca legenda despre Brian Boru şi lupta de la Clontarf, deoarece în Irlanda şi în diaspora irlandeză sunt mulţi oameni care pretind că se trag din acest erou legendar. Şi, cum ar spune legenda, Brian a apărut din fortăreţele îndepărtatului Clare[19] ca suzeran al regilor din sud şi, un timp, ca rege al întregii Irlande. Mecena

19a Clare — comitat în Irlandă. — tiQta trad.

cultural, glorificator ăl realizărilor Irlandei de la începutul creştinismului, reconstructor ăl mănăstirilor şi bibliotecilor, duşman al ignoranţei şi al barbariei, Brian apare în toată grandoarea ca lider naţional care-i înfrânge pe norvegieni, duşmani ai tuturor valorilor celte reale. La Clontarf, situat la nord de fluviul Liffey, în apropiere de Dublin, a fost locul unde celţii s-au întâlnit faţă în faţă cu norvegienii, creştinii cu păgânii, iar Brian Boru s-a înfruntat cu Sintric. Vikingii strânseseră o puternică armată: au venit luptători din arhipelagul Hebridelor, Orkney, Normandia, insula Man şi chiar din Scandinavia pentru a-şi ajuta fraţii din Dublin. Înajunul bătăliei au fost văzute semne prevestitoare în tot nordul până în Caithness şi Islanda. Lui Brian i s-a arătat Sf. Senan, care i-a cerut să i se aducă danii pentru atacul pe care acesta îl condusese în 977 asupra mănăstirii lui din Inia Cathaig. Corăbiile regelui din insula Man au fost bântuite de stafii, şi corbi cu ciocuri şi gheare de fier i-au atacat pe războinicii din Manx. Ziua bătăliei s-a întâmplat să fie în Vinerea Mare a anului 1014 şi armata irlandeză a lui Brian, fără oamenii din Leinster, care trecuseră de partea vikingilor, şi fără O'Neill din clanul din nord, care rămăsese acasă, s-a aşezat la nord de fluviul Liffey pe două flancuri paralele cu acesta. Brian a îngenuncheat pe o blană de animal în pădurea lui Tomar şi a refuzat să ia parte la luptă în acea zi sfântă. Totuşi bătălia a început. S-au întâlnit mai întâi câte un războinic din fiecare tabără, dar n-au putut hotărî sorţii bătăliei. Forţele din Munster s-au retras, înainte de a se năpusti asupra celor din Leinster, dar a fost o stratagemă, întrucât O Neill din clanul din sud. i-a zdrobit. Desigur, căpetenia ţinutului Orkney a adunat în jurul său restul armatei vikinge şi pe luptătaorii din Leinster, dar era prea târziu. Au fost nevoiţi să fugă către corăbiile lor, printr-o pădure din apropiere. Acolo au văzut un bătrân îngenuncheat în mijlocul unui cerc format din războinici. Brodir, regele insulei Man, a întrebat cine era acest om şi i s-a spus că era Brian Boru. Brodir şi-a ridicat greaua sa sabie de luptă şi l-a izbit pe Marele rege al Irlandei, dar

bătălia era pierdută şi sângele lui Brian Boru a pecetluit victoria celţilor asupra *Gael-Gaedht Uilor*, a creştinilor asupra paginilor. Epoca vikingilor se încheiase. Sau, cel puţin, aşa spune legenda.

Trebuie să privim cu discernământ acest amestec de adevăr şi ficţiune. Brian Boru a ajuns într-adevăr să fie suzeran al sudului Irlandei şi, sporadic, al unor părţi din nord. El n-a fost niciodată suzeran al întregii Irlande; pe atunci nu exista o asemenea demnitate. El a condus într-adevăr o confederaţie de câteva triburi irlandeze (şi chiar a unor forţe vikingq) în cadrul unei bătăliila Clontarf, în Vinerea Mare a anului 1014. Principalul său adversar nu erau vikingii, ci regele Leinsterului, care încercase să-şi reafirme independenţa şi care, prin căsătorie, avea relaţii prieteneşti cu regele viking din Dublin. Forţele lui Brian Boru au ieşit învingătoare, dar el a căzut în luptă. Lupta pentru supremaţie în Irlanda a continuat timp de un secpl şi jumătate după Clontarf, care a fost doar unul din multele evenimente în această luptă. Ea nu a distrus puterea vikingilor. O bătălie de o zi în primăvara anului 1014 nu putea realiza acest lucru. Asimilarea treptată a vikingilor începuse cu o jumătate de secol înainte de bătălia de la Clontarf şi avea să continue şi după aceea. Vikingii, ca element distinct, au dispărut treptat de pe scena irlandeză în decurs de două secole, între 950 şi 1169, convertirile şi căsătoriile mixte fiind agenţii interdependenţi ai acestei asimilări.

Rămâne să apreciem influenţa vikingilor asupra Irlandei în timpul celor două secole când ei au format o parte distinctă a scenei irlandeze. Nu este neobişnuit să se spună că experienţa vikingă a fost catrastrofală pentru Irlanda. Chiar citirea superficială a marilor *Anale din Ulster* poate să confirme această apreciere: abundă referirile la „străini” care dau foc şi jefuiesc. Dar înainte de a face vreo apreciere generală, trebuie să deosebim influenţa vikingilor asupra societăţii irlandeze laice de influenţa lor asupra societăţii irlandeze ecleziaste. În legătură cu primul aspect trebuie spuse câteva lucruri.

Structura politică generală a Irlandei n-a fost modificată în mod substanţial de vikingi: Irlanda era împărţită deja în două „jumătăţi”, adică, nordul, cu hegemonia exercitată în Ţara de clanurile O’Neill – alternând totre ramurile de sud şi nord ale acestei familii – şi sudul, cu un suzeran la Cashel, ales între familiile Coganacht şi Dai Cais. Într-un anumit sens, vikingii au descoperit coasta Irlandei creând de-a lungul ei oraşe-port cu negoţ peste mări şi multe contacte cu lumea exterioară. Vikingii au dăruit Irlandei Dublinul, fără de care, nu numai Irlanda, dar şi lumea, ar fi fost mai sărace.

Aprecierea consecinţelor prezenţei vikingilor în Irlanda se limitează la influenţa lor asupra părţii ecleziaste a societăţii. Mănăstirile şi bisericile au fost vizitate de aceşti străinj prădalnici. Un prim verdict ostil a fost dat în secolul al XII-lea în cuvintele impresionante ale autorului „Războiului împotriva străinilor”, care spunea:

Dacă gâtul ar avea o sută de capele din metal călit şi fiecare capăt o sută de limbi ascuţite din metal călit şi dacă ffecare limbă ar striga neîncetat pe o şut de voci ele n-ar putea niciodată să înşire toate suferinţele îndurâtti de Irlandezi – Bărbaţi şi femei, mireni şi clerici, tineri şi bătţini de la acest popor războinic, sălbatic.

Cu greu se poate spune că aceasta este o apreciere favorabilă, dar o astfel de părere, îmbrăcată înţy-un limbaj mai puţin colorat, a prevalat: vikingii au distrus strălucirea vechii Irlande creştine (aşa cum ne-o arată Cupa Ardagh[20], Cartea de la Kells-[21], fibula Tara[22]), înainte de venirea

---

20 Cupa Ardagh — o cupă mare de argint cu două minere, decorată cu aur, bronz și email. Decorația constă in lamele fine de aur și filigran de argint aplicate pe corpul vasului. Emailul colorat este așezat din loc în loc în decorația filigranată alcătuită din motive zoomorfe. — nota trad.

21 Cartea de la Kells — renumit manțiscris irlandez cu anluttti- purl daăînd din secolele al VIH-lea—al IX-lea. — nota trai.

22M Fibula Tara — o fibulă celttca/ââtind «țin sfteolul al VIIMea, Are forma unul inel mai mare om c&re o jttmătate este goala cealaltă jumătate e umplută cu lamele ernate cu filigran tin. Un ac trecut prin ea o prindea de îmJirăcinTnjpte, Se purta ore- babil cu acul In sos. Se păstrează în Muzeul Național al ManBel din Dublin. —•• nota trad.

scandinavilorirlandezii indigeni respectau locurile sfinte şi, numai, după ce aceste locuri fuseseră violate de vikingi, irlandezii au atacat lăcaşurile de cult creştine. Această opinie a fost contestată totuşi, recent, de dr. A.T. Lucas, fost director al Muzeului naţional al Irlandei. El a cercetat analele existente pentru perioada cuprinsă între 600 şi 1163 şi a notat jafurile şi incendiile de biserici la care putea fi stabilită naţionalitatea atacanţilor. Din totalul de jafuri unde naţionalitatea jefuitorilor este cunoscută, 139 pol şi atribuite irlandezilor 140 vechilor scandinavi, 14 irlandezilor şi scandinavilor. Dintre cazurile în care s-a pus foc, 50 se datoresc irlandezilor. 37 scandinavilor şi 5 irlandezilor şi scandinavilor. Dintre cazurile când a fost şi jaf şi s-a pus şi foc, 12 pot fi atribuite irlandezilor şi şapte scandinavilor. Concluzia trasă este că irlandezii înşişi poartă, împreună cu vikingii, răspunderea şi vina pentru jefuirea şi distrugerea lăcaşurilor sfinte. Cheia pentru înţelegerea acestei concluzii este că lăcaşurile sfinte erau folosite ca sanctuare în special pentru obiecte de preţ, ceea ce făcea ca ele să fie ţinte atrăgătoare de atac. Dr. Kathleen Hughes a contestat opinia lui Lucas. Fără să nege că irlandezii şi vikingii au atacat în egală măsură biserici şi mănăstiri creştine, dr. Hughes a susţinut că a folosi ca date de referinţă anii ’600 şi 1163 nu este relevant pentru o astfel de comparaţie, deoarece aceste date încep cu 200 de ani înainte ca vikingii să fi fost un factor important în Irlanda şi se încheie la 150 de ani. după ce asimilarea vikingilor era în plină desfăşurare. O comparaţie mai precisă a distrugerilor provocate de irlandezi şi, respectiv, vikingi, ar trebui să se limiteze la perioada 800 – 1.000 sau, şi mai bine, la anii 831 – 980. Înainte de 831, dr. Hughes a găsit doar 5 cazuri de jafuri în care irlandezii au atacat locuri sfinte într-un mod asemănător cu atacurile vikingilor. Este adevărat că, în condiţii în care violenţa era larg răspândită printre irlandezi, au avut loc alte altacuri, mai restrânse, ale irlandezilor asupra bisericilor dar ele aveau un scop anume şi acestea n-au fost distruse complet. Incursiunile vikingilor, totuşi, urmăreau jaful şi distrugerea

generală. Pentru o perioadă de 50 de ani, în care activitatea ostilă a vikingilor a atins apogeul, dr. Hughes n-a găsit decât 10 cazuri de jafuri sau incendieri (sau ambele la un loc) comise de irlandezi, în comparaţie cu 83 comise de vikingi... Pentru perioada 881 – 919 au fost doar şase cazuri de atacuri comise de irlandezi şi 27 de cazuri de incursiuni ale vikingilor. Astfel, în această perioadă de aproape 90 de ani, în care atacurile vikingilor se intensificaseră la maximum, au avut loc 16 atacuri ale irlandezilor şi 100 ale vikingilor. În ultimele decenii ale secolului al X-lea, atacurile comise de irlandezi s-au intensificat şi, în secolul al XI-lea, au depăşit ca număr atacurile vikingilor. Numărul incursiunilor înregistrate, în care atacanţii sunt necunoscuţi, este neînsemnat în primele trei din aceste perioade, dar pentru intervalul 981 – 1170 numărul lor creşte la 162, dintre care multe, admite dr. Hughes au fost comise probabil de irlandezi printre irlandezi: a avut loc, explică ea, o diminuare treptată a respectului faţă de proprietatea bisericilor. Cei 50 de ani de la mijlocul secolului al IX-lea aţţ fost ani cruciali şi vechea Irlandă, celtică, nu şi-a revenit de pe urma atacurilor străinilor care au avut loc în aceşti ani. Şi astfel, potrivit dr. Hughes, concepţia tradiţională, deşi are nevoie de unele modificări, rămâne încă în picioare.

Unii s-ar putea întreba cu glas tare, reflectând la termenii acestui dialog erudit, cum pot fi folosite cu certitudine deplină, în legătură cu acest material, metodele de cuantificare. Nu credibilitatea analelor existente este în mod special pusă în discuţie, ci mai degrabă faptul dacă ele sunt complete. Nu există nicio modalitate de a şti cât de complete sunt aceste anale, câte incursiuni au întreprins irlandezii şi câte vikingii şi ce au în vedere în mod concret analele când vorbesc de „distrugeri mari”. Ce procent din incursiunile reale a fost consemnat în anale? Ce procent din gnale a supravieţuit? Până nu se va putea răspunde la aceste întrebări şi la alte întrebări similare – şi este dificil de văzut cum se poate da un răspuns adecvat la toate aceste întrebări – concluziile

trase din mărturiile risipite trebuie să sublinieze pur şi simplu faptul că timp de 50 de ani, la mijlocul secolului al IX-lea, vikingii au ameninţat Irlanda într-un mod extrem de violent şi că ei au rămas apoi una din numeroasele forţe prădalnice care. au năpăstuit acest teritoriu în febra luptelor tribale endemice pentru Irlanda în secolele dinainte de normanzi. În orice caz, n-ar trebui făcută o distincţie prea netă între sfera ecleziastă şi cea laică ale societăţii irlandeze. Mănăstirile şi bisericile erau atacate şi jefuite nu numai din cauză că adăposteau bogăţii materiale, dar şi pentru că aveau o legătură strânsă cu *tuath-uX* local, regatul regional. Multe dintre ele erau mănăstiri şi biserici tribale care aveau deseori-legături strânse de familie şi ereditare cu regele local. În afară de aceasta, conflictele intertribale duceau uşor la atacuri împotriva acestor locuri sfinte, indicii evidente şi vulnerabile ale., bogăţiei unui duşman.

Perioada splendidelor manuscrise cu anluminuri se încheiase. O dată eu Cartea de la Kells, de la sfârşitul secolului al VIII-lea, şi Cartea lui Armagh, care era mai simplă, şi a fost scrisă puţin mai târziu, ca exemple finale, tradiţia anluminurilor de pe manuscrise pare să fi părăsit Irlanda. Deşi în secolul al X-lea metaloplastia şi sculptura ornamentală în piatră au continuat, se încheiase într-adevăr o epocă. S-ar fi încheiat ea oare la fel de repede fără vikingi? Este posibil ca aceste realizări artistice ale irlandezilor să constituie o bază pentru a judeca o societate care avea şi multe alte laturi, mai puţin dramatice? Ele trebuie să fie pentru noi simboluri ale tragediei unei promisiuni neîmplinite. Şi străinii au venit din nou în 1169.

3

Străbătând Atlanticul de nord

Trecerea vikingilor de pe o insulă pe alta în Secolul al IX-lea a fost aproape inevitabilă. Dinamica lăuntrică a mişcării de migraţie, în special foamea dte pământ, i-a dus pe aceşti oameni ai mării şi agricultori tot mai departe şi mai departe spre apus. Shetlandul fiind colonizat, iar

Irlanda nemaiprezentând interes „vikingii au găsit alte locuri, din care unele nelocuite, pentru a se aşeza. Hărţile, plane deformează distanţele din apele nordice; de fapt, insulele din Atlanticul de nord se află una faţă de alta la depărtări egale, care pot fi străbătute cu corabia; ele nu sunt aşezate ca un şirag de perle, ci par mai degrabă nişte pietre, de mărimi şi forme diferite, pe care să poţi păşi. Insulele Feroe se află doar la 190 de mite depărtare de insulele Shetland; la rândul le-a? insulele Feroe se află doar la 240 ţie mile de Islanda; iar Islanda doar la 199 de mile de cea mai apropiată parte a Groenlandei. Sau, ca să privim lucrurile altfel, insulele Feroe se află. la vest de Norvegia, la o distanţă de 350 de mile, Islanda la 606 de mile şi Groenlanda la aproape 1.000 de mile. Desigur că în istorie nimic nu este cu adevărat inevitabil, dar, având în vedere talentele de marinari şi navigatori ale vikingilor şi foamea lor de pământ în secolele al IX-lea şi al X-lea, nu este surprinzător că după colonizarea insulelor Shetland a urmat crearea de aşezări în Feroe, Islanda, Groenlanda şi chiar mai departe de aceasta din urmă, până când traseele au devenit atât de lungi, condiţiile atât de grele, încât expansiunea, spre apus, de scurtă durată, s-a încheiat pe ţărmurile Americii de Nord. Această temă face parte, din capitolul următor. Deocamdată să analizăm isprăvile, vikingilor în insulele din Atlanticul de nord, unice printre experienţele lor, deoarece aici ei s-au aşezat în teritorii nelocuite şi realizările lor au fost cu adevărat uimitoare în marea perioadă islandeză.

Insulele Feroe

Situate la nord-vest de insulele Shetland, insulele Feroe („insulele o fi”) cuprind un arhipelog format din 22 de insule destul de mari, dintre care 18 sunt nelocuite în secolul nostru. Streymoy (28 de mile pe 8 mile) este cea mai mare dintre acestea; Ţorshavn, oraşul ei principal, este numit aşa după zeul vikingilor. În partea de vest stâncile se ridică perpendicular din mare, pe alocuri la o înălţime de peste 300 de metri, iar malurile stâncoase abundă, da: există şi golfyleţe şi zone nisipoase care

permiteau corăbiilor vikinge să tragă la mal.

Primele corăbii vikinge au debarcat, probabil, în insulele Feroe pe la anul 800, împinse acolo din insulele aşezate mai la sud. Au găsit în aceste locuri, de altfel Depopulate, călugări irlandezi, ai căror predecesori, cu aproximativ o sută de ani înainte, ridicaseră pe aceşti insule îndepărtate schituri. Idealul *peregrinatio*. *pl o Christo* îi minase pe călugării irlandezi nu ca misionari ci, mai degrabă, ca pelerini care-şi făceau astfel penitenţa şi a căror ţintă era Christos. Geograful irlandez Dicuil, scriind în 825, pe baza. relatărilor unui martor ocular demn de crezare, ne spune:

În jurul propriei noastre insule Hibernia[23] sunt insule mici şi altele foarte mici. În qpropiere de insula Britania sunt multe insule, unele mari, altele mici şi unele de mărime mijlocie. Unele sunt aşezate în mare la sud de ea, altele la apus, dar ele sunt mai numeroase mai ales în partea de nord-vest şi nord. Am trăit pe unele din aceste insule şi pe altele le-am vizitat: pe unele le-am văzut doar în treacăt, în timp ce despre altele am citit... Există multe alte insule (în afară de Thule) în ocean la nord de Britania, 1» care se poate ajunge din insulele aşezate la nord de Britania, într-o călătorie directă de două zile şi dotat nopţi cu pânzele umflate în permanenţă de un vânt prielnic. Un preot evlavios mi-a spus că a navigat spre aceste insule două zile de vară şi o noapte. Într-o barcă cu două bănci şi a debarcat pe una din ele. Anumite Insule sunt foarte mici; aproape toate sunt separate una Qe alta prin întinderi înguste de apă. Pe aceste insule trăiesc de aproape 100 de ani sihaştri, veniţi cu bărcile din ţara noastră Scoţia (Irlanda). Dar aşa cum au fost întotdeauna nelocuite de la începutul lumii, aşa sunt şi acum.

23 Hibernia — denumire poetică a Irlandei. nota trad.

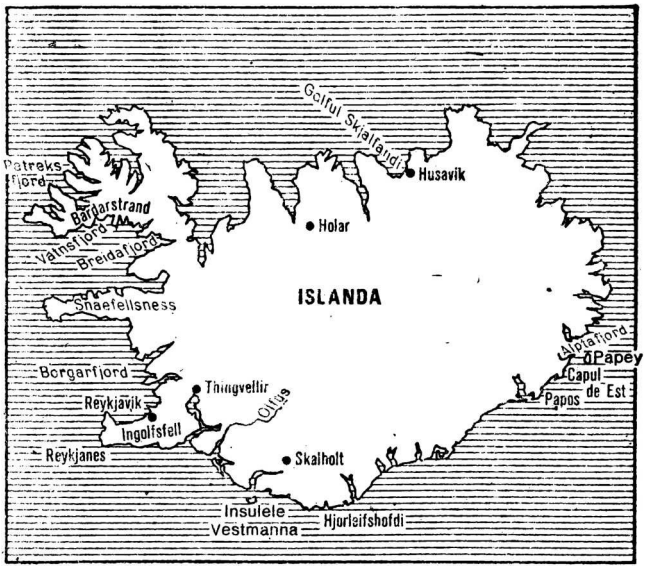

7. Islanda în perioada vikingilor

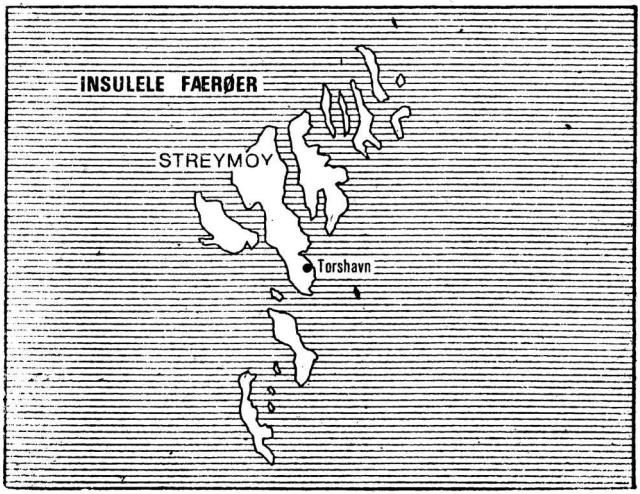

tt. Insulele Feroe în perioada vikingă deeatvce eRa ensza oaroentior din nord, piraţi, de sunt părăsite de sifcastri şi sunt pline be nenumărate oi şi de o marş varietate de păsări de mare.

Date câr. d vikingii s-au aşezat acolo şi au tulburat pacea ascetică a călugărilor irlandezi trebuie să fie fixată la într-cn moment din prunul sfert al secolului al IX-lea. Nu este sigur de unde au venit cei dintâi colonişti, dar probabil că ei au venit din aşezările scandinave din sud

(Hebride, Shetland, Orkney etc.). În secolul al IX-lea coloniştii aveau să vină din regiunile norvegiene Sogn, Rogaland şi Agder. S-a aflat repede că insulele Feroe ofereau condiţii propice pentru păşunat şi în scurt timp câmpiile s-au acoperit cu oi. Pescuitul şi alte îndeletniciri aveau să urmeze.

Aşezarea vikingilor, La început mică, a luat amploare! «primul ei secol de viaţă. Ascensiunea lui Harald Făr Frumos la un fel de hegemonie politică în Norvegia în junei anilor ’880 sau 890 i-a determinat, fără îndoială, pe unii rivali de-ai să-i şi nesupuşi să plece în exil. În speria! insulele Fqroe şi în Islanda, migraţia politică forma dear o. parte a acestui proces de colonizare: dorinţa de păeaint şi de bogăţie şi setea de aventură se numărau, fără îndoială, printre motivele precumpănitoare. *Saga is-Iwedeziloi din Feroe*, care glorifica rolul lui Olaf Tryggvason în creştinarea şi prosperitatea insulelor, nu este întemeiată din punct de vedefe istoric. Creştinismul a fost adus în insulele Feroe de regele Olaf abia pe la anul 1680. S-ar putea crede că, în istoria lor ulterioară, insulele Feroe ar fi servit ca punct de oprire pe ruta dintre Norvegia şi Islanda, dar nu pare să fi fost cazul: corăbiile mergeau direct în Islanda pe un traseu care. trecea prin apele dintre Shetland şi Feroe. Totuşi, o dată stabilită o cale de navigaţie între Norvegia şi Groenlanda, corăbiile care o foloseau opreau cu regularitate în insulele Feroe.

Islanda

Civilizaţia vikingilor a atins punctul său culminant în mijlocul zăpezilor, al gheţii, între ţărmurile nisipoase, pe dropiile acoperite de lavă şi pajiştile verzi ale Islandet Nicăieri în altă parte nu şi-au stabilit vikingii o atât de importantă aşezare permanentă fără să fi fost tulburaţi de popoarele indigene, de necesitatea cuceririlor şi de asimilarea ce avea să urmeze. Islanda avea să fie copilul care. Îşi ya întrece părinţii; realizările ei literare de maturitate aveau să fie mai mari decât cele din patria scandinavă şi decât cele ale coloniştilor vikingi din ţările cucerite.

Scriitori din antichitate – Polibiu, St-rabon, Pliniu şi Tacit – ştiau de existenţa unei insule situate la o disstanţă de 6 zile de călătorie de Britania. Ei au numit-o Thule; Beda Venerabilul, în tratatul său despre vremea respectivă, îi „cita pe antici, şi descria Thule ca fiind aşezată în nordul Britanici, la o distanţă de 6 zile de navigaţie, un loc unde în solstiţiul de vară nu este noapte iar în solstiţiul de iarnă nu este zi şi care este situat la sud de gheţurile veşnice, la o distanţă de o – zi de drum. În 825 Dicuil scria despre Thule în termeni care impuneau identificarea ei cu Islanda. El cunoştea aceleaşi surse antice, dar adăuga:

Şi «t 3 t) de ani de când clerici care trăiseră pe insulă de la întâi februarie la întâi august mi-au spus că.nu numai în timpul solstiţiului de vară „dar şi în zilele dinainte şi după, soarele, apunând seara, se ascunde parcă în spatele unui mic deal, în aja fel încât în acel scurt interval de timp nu era întuneric şi omul putea să facă ce voia, ca şi cum soarele n-ar fi apus. chiar să ia un păduche de pe cămaşă şi că, dacă cineva stătea pe vârful unui munte, putea să vadă încă soarele.

Astfel, începând de pe la 775 călugării irlandezi, aparent omniprezenţi, petreceau lunile luminoase (şi calde) în Islanda, venind şi plecând probabil în luntrile lor îmbrăcate în piei. Ei erau cunoscuţi vikingilor sub numele de popor şi astfel de-toponime ca Papey şi Papos în Islanda de-sud-vest indică nume folosite de vikingi – desigur, nu de către sihaştrii irlandezi înşişi – pentru a indica locurile unde stăteau de obicei oamenii sfinţi. Norvegienii trebuie să fi ştiut de existenţa acestei insule în primul sfert al secolului al IX-lea. Ei se aşezaseră deja în Orkney, Shetland şi Feroe şi erau figuri familiare în Irlanda. Relatările tradiţionale plasează „descoperirea* Islandei de către vikingi pe la anul 860, 6 dată mai târzie decât ne-am putea aştepta, având în vedere prezenţa lor doar la 240 de mile sud-vest de insulele Feroe, începând de pe la anul 800. S-ar putea într-adevăr ca ei să fi avut chiar cunoştinţă de Islanda şi să o fi zărit înainte de anul 860, dar vechile

povestiri (saga) păstrează tăcere în legătură cu o astfel de „descoperire.

Când vikingii au ajuns în Islanda ei au descoperit o insulă ceva mai mare decât Irlanda, oyală ca formă, cu excepţia unei peninsule în partea de nord-vest. Pământul ei a compus «ţin elemente foarte diverse ca natură. În cea mai mare parte podiş, Islanda avea – şi într-adevăr are – o înălţime medie între 600 şi 950 de metri; un sol arid format din poduri de gheaţă, zăpezi şi lavă răcită acoperea o mare parte din insulă. De la venirea vikingilor, din cei peste 200 de vulcani, 25 au fost activi în diferite perioade, făcând din Islanda una din cele mai active regiuni din lume din punct de vedere vulcanic. Fâşiile de pământ situaţe de-a lungul coastelor şi de-a lungul văilor unor râuri – asemenea Norvegiei natale a multora dintre coloniştii vikingi – rămân până în ziua de azi singurele zone arabile unde.se cultivă cereale şi fin şi unde pasc vite. În epoca vikingilor apele Islandei le ofereau locuitorilor cantităţi abundente de peşte.

Cine a fost primul dintre vikingi care a descoperit această insulă, ascunsă mai jos de Cercul arctic? întrebarea trebuie să capete răspuns, dacă nu pentru alt motiv, pentru faptul că a fost o problemă importantă pentru generaţiile ulterioare de islandezi. În diferitele ei versiuni, *Landnămabok*[24], despre care vom spune mai multe, asociază trei persoane cu această descoperire făcută de vikingi: Naddod, Garðar şi Floki. Naddod a făcut descoperirea în mod întâmplător. Cu alte cuvinte:

Se spune că oamenii trebuiau să călătorească din Norvegia în insulele Feroe; unii spun că e vorba de Naddod. vikingul. Ei au fost împinşi de o furtună în oceanul de apus şi au găsit acolo o ţară mare. Au urcat în regiunea Eastlirth până la un munte înalt, de unde aveau o vedere splendidă. S-au uitat după fum sau alte semne ale unei aşezări omeneşti dar n-au văzut nimic. Au rămas

24 Landnămabok (Cartea așezărilor) — Cronică genealogică islandeză alcătuită, probabil, la începutul secolului al XII-lea dt istoricul islandez Ari Thorgilsson. — nota trad. ’

acolo până toamna şi, pe când plecau spre insulele Feroe, au văzut zăpadă pe vârfurile munţilor şi astfel au spus pământului Ţara de zăpadă, pe care o lăudau foarte mu îi.

Această presupusă întâmplare a lui Naddod nu pare să-l fi impresionat mult pe povestitor/ Dar ce s-a întâmplat cu Garðar?

A fost un bărbat pe nunte Garðar Svarvarsson de obârşie svr-ri, care a pornit în căutarea Ţării zăpezilor la porunca mamei sa Jt rare făcea profeţii. El a debarcat la răsărit de Eastern Horn, unde era un liman. Garðar a dat ocol pământului cu corabia şi a descoperit că era o insulă. Iarna aceea a petreeut-o la Husari k în Skjalfandi, unde şi-a construit o casă. Primăvara... Garðar s-a întors în Norvegia şi a lăudat foarte mult ţara. Ţara a fost numită acum Gardarsholm şi avea păduri între munţi şi lârrn".

Două descoperiri, fiecare lăudând tare mult ţara, şi două nume pentru ţară. Al treilea „descoperitor66 a găsit locul neprietenos dându-i un numş peiorativ care a dăinuit.

A fost un mare viking pe nume Floki Vilgerdarson, care a plecat în căutarea ţării Gardersholm de la Flokavardi, cum este numit acum, unde se întâlnesc Bordaland şi Rogaland. La început a navigat spre Shetland, unde a aruncat ancora... Au ajuns la Horn venind dinspre răsărit şi au navigat de-a lungul coastei de sud. Când au trecut de Reyk janes, luând-o spre apus, fiordul s-a deschis în faţa lor şi au putut să vadă Snaefellsnes. Faxi a. spus: „Această ţară pe care am descoperit-o trebuie să fie o ţară mare.: acestea sunt râuri mari". Floki şi ceata lui au continuat să „navigheze spre apus, au traversat Breidafjord şi au debarcat la Vatnsfjord (cum îi spunem noi) în apropiere de Bardarstrand. Au pescuit mult acolo dar au scăpat din vedere să sferângă fin şi toate vitele lor au murit în timpul iernii. A urmat o primăvară destul de rece. Floki a/urcat un munte înalt, s-a aşezat cu faţa la nord şi a văzut un fiord plin de gheaţă şi a numitpământul Ţara de gheaţă... Floki a petrecut iarna la Oorgarfjord... şi în vara următoare a pornit spre Norvegia. Când era întrebat despre acel loc îi dădea un nume rău.

Indiferent cât de verosimile sau nu ar părea oricare dintre aceste povestiri, ele au fost importante pentru generaţiile ulterioare, care erau fascinate de căutarea şi descoperirea a noi pământuri, şi au furnizat materialul din care erau făuriţi eroii. Şi istoricul găseşte fascinantă problema descoperirii Islandei dar, în acelaşi timp, de o importanţă limitată. Dacă Islanda a fost „descoperită", atunci meritul trebuie atribuit în mod sigur călugărilor islandezi împinşi spre apus în luntrile lor din piele de vântul abnegaţiei şi de ascetismul cretşin. Un istoric al vikingilor ştie că pe la 860 unii vikingi au explorat regiunile de coastă ale Islandei. Dacă printre ei s-au numărat-Naddad, Garðar sau Floki, nu are prea mare importanţă.

Ceea ce are importanţă este *colonizarea* Islandei de către europeni. Între 870 şi 930 a avut loc o migraţie de oarecari proporţii: mii de oameni au plecat cu corăbiile din Norvegia şi insulele celtice cu scopul de a se aşeza undeva. Acestea n-au fost călătorii de explorare, nici excursii de vară înspre nord-vest sau incursiuni sezeniere. Imigranţii – primii care au trăft „goana spre vest" – au venit să se aşeze în fiordurile fertile şi pe câmpiile de pe ţărm. Pe cât *de* repede a început, tot atât de repede s-a şi încheiat această imigraţie: a durat 60 de ani. Legăturile cu vechea ţară au continuat, bineînţeles, dar convoaiele de corăbii aducând colonişti încetaseră să mai vină pe la 830 şi Islanda se angajase pe calea ei proprie de a deveni singura aşezare vikingă independentă, de sine stătătoare, de peste mări.

Două surse din secolul al XII-lea scrise în limba vorbită descriu această epocă a colonizării. Ari Thorgilsson 3, părintele istoriei islandeze, a scris Cartea *islandezilor* (*Islendingabâk*) pe la anul 1125. Este adevărat că această carte a fost scrisă cu vreo 200 de ani după colonizare, dar Ari fusese crescut de Halir Thorarinsson, care putea să-şi amintească de botezul său la anul 998 şi care, mai târziu, a fost în slujbă regelui Norvegiei şi era cunoscut pentru memoria sa prodigioasă: o legătură strâns*, chiar dar că a

tradiţiei nescrise, cu coloniştii şi cu insula lor nou descoperită şi o legătură sigură, cel puţin, cu cele mai vechi tradiţii naţionale ale acestor popoare. A doua sursă avea un scop foarte diferit. Landnămabok, probabil scrisă în secolul al XII-lea, ne este cunoscută doar prin intermediul unor ediţii din secolul al XIII-lea. Cartea seamănă tu un catalog al primilor colonişti, nu o listă ci mai degrabă numele a 400 de colonişti, locurile lor de origine, unele informaţii genealogice şi foarte des povestiri care aveau legătură cu ei, descriind isprăvi, întâmplări ciudate şi chiar persiflând oameni cum ar fi Wale cel puternic, Osborn cel bogat, Rolf cel gras, Thorkell lunganul şi Ceţii ciungul. Ar fi o-greşeală ca vreuna din aceste cărţi să fie considerată completă din punct de vedere istoric şi absolut demnă de crezare în ceea ce priveşte cele mai mici amănunte. Totuşi, ele sunt foarte aproape de vechile tradiţii islandeze. Ce ne spun ele?

3 Ari Thorgilsson învăţatul (1067 – 1148), căpetenie, preot şi istoric islandez a cărui Islendingabok (Cartea islandezilor) este prima istorie a Islandei scrisă, în limba vorbită. – *note* trad.

Ne spun că Ingolf Amarson a fost primul colonist. Povestirea este instructivă, versiunea ei mai lungă se găseşte în *Landâiamabdk*»

Fraţii vitregi (Ingolf şi Leif) au plecat cu corabia lor „bine pregătită, în căutarea pământului pe care-l descoperise Rave & – Floki şi pe care-l numise Ţara de gheaţă. Ei au descoperit acel pământ şi au debarcat pe coasta de răsărit în fiordul Alpta, că» sud t aaolo pământul li s-a părut mai roditor decât în nord. După ce a trecut iarna, s-au întors în Norvegia. Ingolf a făcut apoi pregătiri pentru o călătorie în vederea aşezării icolo, în thep ce Leif a plecat la jefuit în Insulele britanice, fii a făcut pradă – ciuni în Islanda… a luat o spadă de la un om dintr-era lo «întunecos de sub pământ şi de atunci a fost nuEOAT Mşerleif (Leif cel cu sabia) … şi s-a întors cu zece sclavi. În iarna aceea Ingolf a adus ofrande zeilor, căutând semne legate de viitorul său; plorleif n-a adus ofrande. Semnele l-

au îndreptat pe Irigolf spre Islanda. Fiecare frate şi-a pregătit corabia pentru călătorie… şi au pornit pe mare.

În vara când Ingolf şi Hiorleif au pornit să se aşeze în Islanda, Harald Păr Frumos era rege al Norvegiei de 20 de ani; trecuseră 3 774 de ierni de la începutul lumii şi 874 de la întruparea Domnului. Ei s-au despărţit imediat ce au zărit Iş-nda. Ingolf şi-a aruncat stâlpii locului de onoare în mare, legţndu-se să se aşeze acolo unde au atins ei pământul. Şi ei au atins pământul în locul numit acum Ingolfshofili. Hiorleif a îndes mai departe, spre apus, de-a lungul coastei… şi a atins pământul la HiorleifshofdL. unde a rămas în iarna aceea. În primăvara următoare, Hiorleif, vrând să semene, dar neavând decât «n bou şi-a pus sclavii să tragă plugul* ca să are pământul… Sclavii l-au atacat pe Hiorleif şi pe slujitorii lui, i-au ucis şi cu barda lui Hiorleif, au dus femeile şi ce puteau să care pe o insttră din largul mării, unde au şi rămas. Ingolf a fost tare mişcai când doi din sclavii lui au dat de trupul lui Hiorleif. Când a ajuns, Ingolf s-a plâns: „Este un sfârşit trist, pentru un-om viteaz, să fie ucis de sclavii săi. Ce se poate aştepta de la un om care n-a adus ofrande „El a plecat după sclavii lui Hiorleif, i-a găsit… şi i-a măcelărit pe toţi până la unul.

În vara următoare Ingolf a călătorit de-a lungul coastei, spre apus, şi a stat această a treia iarnă la Ingolf sfelt la apus de râul Oifus. În vara aceea Vifil şi Karli au descoperit stâlpii locului de onoare în apropiere de Amarhval. În primăvară Ingolf a străbătut câmpiile şi şi-a făcut casă acolo – unde stâlpii fuseseră aruncaţi pe mal. El i-a spus locului Reykjavík şi stâlpii sunt şi astăzi acolo.

Indiferent de importanţa reală a lui Ingolf, această relatare dezvăluie câteva tipare ale primelor colonizări şi ridică probleme care-i preocupă încă pe istorici. Devreme, fără îndoială în jurul anilor ’890, colonişti ce intenţionau să se stabilească în Islanda dădeau ocol cu corăbiile lor insulei. Nu toţi poate, dar mulţi dintre primii colonişti îşi aruncaseră şi ei, fără îndoială, peste bord, stâlpii locului de onoare pentru ca providenţa să le poată arăta unde să debarce. Aceşti stâlpi erau ca un toc de uşă în cadrul

căreia avea să fie locul capului de familie în casa lui: ei reprezentau autoritatea lui familială şi religioasă. Şi alţi colonişti au venit, asemenea lui Ingolf, în grupuri de familii însoţite de servitori şi sclavi. Din alte izvoare ştim că fiecare colonist putea „să-şi îngrădească* pentru el însuşi doar suprafaţa pe care el şi tovarăşii lui puteau să o înconjoare în decursul unei singure zile. Urma în mod normal împărţirea pământului oamenilor lui de încredere şi totodată stabilirea conducerii locale, reprezentată de colonistul cel mai important şi de urmaşii lui.

— Menţionarea sclavilor celţi (thrall) aflaţi în Slujbă lui Hiorleif aduce în discuţie problema mai largă a componenţe Fcelticl a colonizării Islandei. Din cei 400 de colon! menţionaţi în lucrarea *Landnâmabâk* 7% poate proveneau din teritorii care puteau fi identificate ca celtice, în principal din Islanda şi Hebridele exterioare. Unii dintre coleni cum ar fi Aawang, Thormon şi Ceţii sunt într-adevăr numiţi irlandezi (*Iskr*) şi o analiză mai atentă arată că unele dintre soţiile şi ibovnicele colonilor scandinavi care au venităin Irlanda erau, de fapt, irlandeze, cum erau şi unii dintre sclavi, ei înşişi de foarte multe ori de origine nobilă. Printre numele de figuri islandeze legendare se numără marele Njall (adică Neil), un celt în legătură cu care există o importantă saga. În această mult disputată problemă a prezenţei factorului celtic în colonizarea islandeză două idei sunt clare. Prima – şi importanţa ei trebuie subliniată cu mult curaj – se referă pur şi simplu la colonizarea Islandei drept o colonizare norvegiană; toponimele din *Landnâmabdk* arată că este vorba de o migraţie largă din sud-vestul Norvegiei, în special din Sogu, Bordaland şi Rogaland şi de o migraţie mai redusă, direct din insulele de apus (Scoţia şi insulele apropiate la vest şi la nord – Feroe şi Irlanda). Fără îndoială că marea majoritate a celor 7% sau cât reprezentau cei proveniţi din teritoriile celtice erau prima sau a doua generaţie de norvegieni. Al doilea fapt este de mult mai mică importanţă: printre coloniştii din Islanda existau şi celţi. Nu este vorba de deţinători de pământ, ci

de soţii ale acestora, ca urmare a unor *connubium* (căsătorii) făcute în Irlanda, şi de sclavi care fuseseră înrobiţi în Irlanda. Istoricii islandezi moderni subliniază, poate în mod exagerat, factorul irlandez pentru a explica diferenţele dintre Islanda şi mama ei scandinavă, o explicaţie parţială a realizărilor literare uriaşe ale Islandei. *Quaestio stat*!

În această dispută referitoare la celţi este pierdută din vedere cu uşurinţă problema mai importantă a amplorii colonizării islandeze. Izvorul nostru principal menţionează doar 60 de ani de colonizare şi doar 400 de coloni: nu prea mulţi pentru a se putea prefigura o dezvoltare ulterioară. Cei 400 în discuţie erau 400 de *colonişti*, adică oameni cu dare de mănăcare împreună cu familiile, slujitorii şi robji lor au populat insula. Estimările variază între 10.000 şi 60.000 şi depind în mod evident de cât de completă este considerată a fi *Landnamabok* şi părerea privind mărimea medie a unei *familii*. *O* cifră care să se situeze între 15.000 şi 25.000 s-ar putea să nu fie prea greşită".

Este foarte uşor să se spună şi probabil, greşit, că vikingii s-au aşezat în Islanda în această perioadă de 60 de ani ca urmare a condiţiilor politice din Norvegia: Harald Păr. Frumos îşi extinsese controlul asupra unei zone întinse a Norvegiei; bătălia de la Hafrsfjord (care a avut loc probabil la 6 dată între 885 şi 900) a pus capăt domniei multor regi şi *jarli* în Vestland Snorri Sturiusson, istoricul din secolul al XIII-lea, atribuia această „migraţie a popoarelor* spre Islanda tiraniei regelui Harald. *Landnamabok*. menţionează de fapt că, dintre colonişti, câţiva luptaseră într-adevăr la Hafrsfjord împotriva lui Harald. S-a conchis astfel că Islanda a fost populată deemigranţi politici. Tabloul real este mult mai complex. Fără îndoială că chi ce nu voiau să se supună, şi cei înfrânţi au găsit în Islanda un loc de exil atractiv. Atracţia nu era mai puţin reală pentru cei ce nu făceau politică, pentru ci dornici să aibă pământ, pentru fiii mai mici şi pentru scandinavii care trăiau deja în diaspora printre celţi, foarte departe de Vestland şi Harald. Dovezile

sugerează chiar că Harald a contribuit la încurajarea sau cel puţin la controlul colonizării Islandei. Cel puţin doi dintre cei mai nobili coloni, Ingimund cel – bătrân şi Hrollang. sunt prezentaţi ca prieteni ai lui Harald. O relatare din secolul al XIII-lea arată că fiul lui Garðar, unul din „descoperitorir insulei, a fost în realitate trimis în Islanda

— Vestland – regiune din sud-vestul Nervefeiei. – *nota* trad.

de Harald în încercarea de a dobândi controlul asupra ei. Harald a încercat să controleze ocuparea pământului nu numai limitând mărimea suprafeţei de pământ pe care o putea lua fiecare colon, dar şi impunând o taxă individuală asupra emigranţilor care părăseau Norvegia („land ounces”). Perspectivele-unor noi pământuri existente acolo care să fie preluate, ar fi îndreptăţit, bineînţeles, un mare număr de bărbaţi ambiţioşi, aventurieri, să părăsească regiunea suprapopulată a fiordurilor din Norvegia de sud-vest şi să înceapă *o* viaţă nouă într-un loc unde, în pofida numelui, unul din primii vizitatori, a văzut „fire de iarbă de pe care picura unt”.

Noua societate trebuia să se organizeze şi în scurt timp a fost instituită o formă aristocratică de guvernare bazată pe un model norvegian. La un moment dat, între 927 şi 930, căpeteniile conducătoare au căzut de acord că „trebuie să fie creat un organism naţional pentru a aplana disputele şi a stabili legile. Ca urmare, ei l-au trimis pe Ulfijot în Norvegia să afle care erau legile strămoşeşti. Rezultatul a fost legea lui Ulfijot despre care nu se ştia prea multe, cu excepţia articolelor referitoare – la ceremonii. Adunări regionale (*things*) existaseră din primele stadii ale colonizării dar o adunare generală (*althing*) s-a întrunit, probabil, pentru prima oară în vara anului 936. Locul ales pentru această adunare numit *thingvellir* (câmpia adunării) rămâne până astăzi unul din cele mai impresionante locuri din Islanda: este situat în nordul celui mai mare lac din Islanda, la capătul unui vast

clivaj natural lung de 25 de mile şi cu o deschidere de 6 mile spre zonele populate din sud şi vest. Aici, o dată pe an, marii proprietari de pământ obişnuiau să se întâlnească pentru o zi şi o noapte; ei şi nu un rege – aveaţi să conducă această republică: „Islandezii – spunea Adam din Bremen pe la anul 1070 – nu au alt rege decât legea. Aceşti coloni aristocraţi îmbinau elementul laic, cu cel religios: ei erau numiţi *godari* – căpetenii şi preoţi sau, mai degrabă, căpetenii-preoţt Din partea fiecăruia din cele 12 districte ale Islandei veneau câte 3 membri şi aceşti 36 de bărbaţi alegeau un Legiuitor care prezida, timp de trei ani, întâlnirile lor de la Stânca legii şi care la fiecare întâlnire le prezenta o treime din legile lor. S-au făcut şi modificări în *althing*. În 965 Islanda era împărţită în patru părţi (nord, sud, est şi vest), fiecare având trei districte (eu excepţia părţii de nord care avea patru) care erau controlate de către, un *thing* local. Aceste 13 districte trimiteau fiecare câte trei *godari* în *auhing*, care cuprindea acum 39 de membri. A descrie acest remarcabil organism ca cel mai vechi parlament democratic din Europa înseamnă, a nu înţelege natura esenţialmente aristocratică, nedemocratică a *dithingului*; a-l descrie ea fiind cel mai vechi parlament din Europa care a existat esntinuu înseamnă a deforma realitatea istorică şi a *pierde din vedere numeroasele hiatusuri* din istoria acestui organism. Are mai mare importanţă decât vârsta şi pretinsa lui continuitate să ne referim la ceea ce a fost *althingul* în realitate: prima încercare a vikingilor de a stabili *ex nihilo* o constituţie pentru ei înşişi, într-o ţară nouă; el se baza pe modele scandinave, dar era croit pentru o experienţă nouă. A funcţionat greoi la început şi apoi mai lin, creând o atmosferă de ordine şi stabilitate care avea să facă posibilă epoca de aur a culturii islandeze: secolul al XIII-lea cu v & chile sale saga şi cu scalzii săi reprezintă o moştenire a constituţiei secolului al X-lea.

Trecerea islandezilor la creştinism – în pofida povestirilor despre erupţiile vulcanice neaşteptate,

anunţând chemarea lui Dumnezeu la „judecata de apoi” din anul looo – nu a fost rezultatul unei revelaţii divine. Probabil că printre. primii islandezi au existat totuşi câţiva creştini convertiţi pe pământurile celtice: femei evlavioase, asemenea lui Aud înţeleaptă, care temându-se ca nu cumva corpul său să fie pus în pământ spurcat a lăsat cu limbă de moarte să fie îngropată în nisipurile dintre flux şi reflux; alţii, cum au fost Helgi cel Slab, credeau în Christos, dar în momentele grele se rugau lui Thor. Câteva toponime din perioada colonizării arată o influenţă creştină (de pildă Kristnes şi. Patreksfjord). Indiferent ce elemente de creştinism existau printre colonişti, ele nu erau importante, şi acest creştinism timpuriu a dispărut în scurt timp. Fiii lui Helgi au construit temple zeilor lor.

Creştinarea masivă – creştinarea naţiunii islandeze – a avut loc la cumpăna mâleniuluf Ea a fost precedată de câteva încercări ale misionarilor creştini de a-i evangheliza pe islandezii păgâni. În jurul anului 980 unii islandezi care fuseseră convertiţi în alte ţări s-au întors să predice noua religie, deşi nu cu succese notabile. Punctul crucial în creştinarea Islandei s-a aflat la sute de mile spre răsărit, în Norvegia, unde Olaf Tryggvason, un creştin, a devenit rege în 995. Pentru acest proces relatarea cea mai sigură pe cart1 ne bazăm este *Islendingabâk* a lui Ari. Tatăl vitreg al lui Ari fusese botezat de unul din primii misionari ai regelui Olaf; preceptorul lui Ari, Teit, era fiul lui Isleif, primul episcop băştinaş al Islandei (1056 – 1080). Cu un zel în citarea surselor demn de un adevărat istoric, Ari povesteşte despre misiunea încheiată cu succes: „Teit mi-a spus că ştia aceasta de la un om care fusese cu adevărat de faţă”. Ce ne spune Ari (şi Teit şi martorul ocular care l-a informat pe Teit)? După misiunea doar parţial încununată de succes a lui Thanghrand, care obţinuse rezultate considerabile dar lăsase încă păgână cea mai mare parte, din insulă, regele Olaf a trimis două căpetenii islandeze convertite înapoi în Islanda pentru a institui creştinismul ca religie oficială a ţării. Au plecat cu corăbiile din Norvegia împreună cu preotul Thormond, având o misiune

politică, iar preotul o misiune religioasă. La mijlocul lunii iunie a anului 1.000 – unii comentatori sugerează 999 – bărcile lor au debarcat în insulele Westmanna în largul coastei de sud-vest. Una din căpeteniile convertite, Hialti, fusese acuzat de blesfemie în *auhing* în anul anterior; din acest motiv el fusese lăsat pe aceste insule în timp ce cealaltă căpetenie convertită, Gizur, şi-a continuat misiunea politică. Era perioada când se întrunea *althingul* şi Gizur s-a alăturat tovarăşilor săi creştini din *diingvellir* care-l susţineau – chiar Hialti, care fusese acuzat de blesfemie, lăsase interdicţia de o parte şi îi se alăturase, fără să fie poftit. Atunci a avut loc cea mai mare confruntare din istoria Islandei: două cete înarmate s-au aşezat faţă în faţă în mijlocul stâncii despicate. La Stânca Legii un grup de creştini şi păgâni au afirmat că ei nu vor trăi sub aceeaşi lege unii cu ceilalţi. S-au întors apoi la colibele lor pentru a aştepta hotărârea lui Thorgeir, Legiuitorul, care s-a aşezat jos la Stânca Legii, s-a acoperit şi a rămas acolo toată ziua aceea şi toată noaptea. S-a ridicat a doua zi de dimineaţă şi a adunat părţile. Acolo, la Stânca Legii, el a început să vorbească: ţările Norvegiei şi Danemarcei au fost blestemate să fie dezbinate; dezbinarea va distruge şi această ţară; nu pot exista două legi, una pentru păgâni şi alta pentru creştini; fiecare parte trebuie să dea câte puţin; în Islanda va fi o singură lege şi o singură credinţă. Cuvintele lui au avut ecou în rândul ascultătorilor. Ei au fost de acord că Thorgeir trebuie să dea o lege unică. Thorgeir a hotărât că toţi oamenii trebuie să fie „în mod public creştini şi, dacă ei voiau, în particular să fie păgâni. Botezul avea să fie general, dar obiceiurile vechi continuau să predomine, deşi doar în particular, în ceea ce priveşte abandonarea copiilor, consumarea cărnii de cal şi jertfele. „Dar, ne informează Ari, aceste forme de păgânism au fost în scurt timp desfiinţate”. Relatarea lui Ari prezintă un compromis obişnuit pentru evanghelizarea creştină Constantin, Bonifaciu, Augustin de Canterbury, carolingienii cunoscuseră împrejurări în care noul şi vechiul

coexistaseră în tranziţia de la păgânism la creştinism şi în recunoaşterea formelor religioase aculturale.

Primul episcop, Isleif, a fost numit în 1056 şi s-a instalat la Skalholt. Al doilea episcopat, cel de la Holar, a fost creat în 1106. Arheologii au descoperit ruinele unei catedrale uriaşe construite din stinghii de lemn la Skalholt şi sicriul episcopului Pallonsson (1195 – 1211). În anul 1123 s-a făcut o codificare a legii ecleziaste, cu 17 ani înainte ca Gratian canonicul să fi emis la Bologna celebrul său *Decretum*. Subtilităţile disciplinei canonice n-au fost puse totuşi în practică: preoţii şi episcopii aveau concubine şi copii iar episcopii exercitau o autoritate laică considerabilă. Când, într-o epocă mai târzie, în Islanda a venit Reforma, ea a venit ca religie a unui rege danez, iar episcopul din Holar şi cei Roi fii ai săi au murit ca apărători, nu numai ai vechii ordini religioase, dar şi ai libertăţilor naţionale ale poporului islandez.

Groenlanda

Colonizarea Groenlandei de către vikingi, deşi n-a cuprins teritorii întinse ci, mai degrabă, zone mici la marginea Lumii Vechi, a fost o dovadă a uimitoarei capacităţi a acestor oameni ai mării – agricultori de a traversa Atlanticul de nord şi de a trăi pe un pământ marginal.

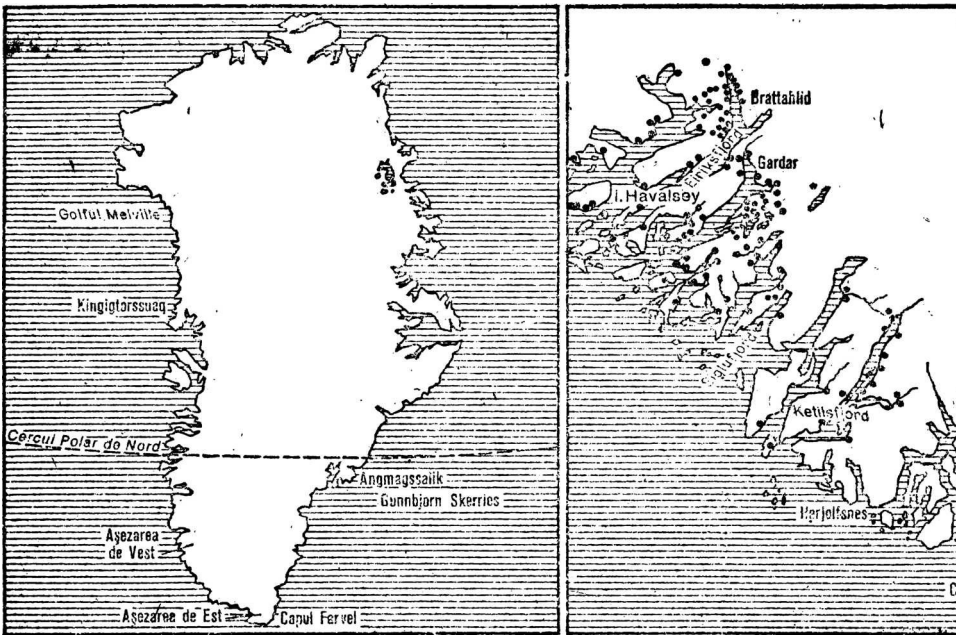

9. Groenlanda vikingilor

IU. Aşezarea estică

În acelaşi timp ea a furnizat dovada vicisitudinilor pe care natura, nu întotdeauna ospitalieră, le impune chiar celor curajoşi şi puternici. Timp de aproape 500 de ani au existat aşezările europene de-a lungul fiordurilor din partea de sud-vest a acestei insule – cea mai mare din lume –, situată în emisfera de vest. O hartă culturală a Europei pentru intervalul dintre 1.000 şi 1.500 ar trebui să cuprindă şi Groenlanda.

Ca şi în cazul Islandei, „descoperirea” Groenlandei rămâne mai puţin importantă decât adevăratul început al unei colonizări europene. Spre deosebire de Islanda, în Groenlanda, unde s-au aşezat vikingii, nu existau călugări irlandezi care să se fi dus acolo pentru ispăşirea păcatelor şi, în regiunile unde se aşezaseră vikingii, nu erau deloc locuitori. Prima semnalare *consemnata* a Groenlandei a avut loc pe la anul 900 şi, ca şi în alte cazuri, a fost furnizată de o corabie aruncată de furtună, care se rătăcise, aceasta fiind corabia lui Gunnbjörn, care se afla în drum din Norvegia spre Islanda. O corabie abătută

astfel din drumul ei cu greu putea să facă altceva decât să navigheze pe latitudine până când valurile se linişteau. Gunnbjörn, abătut din drum spre sud. a navigat spre vest şi a zărit o masă enormă de pământ şi gheţarul Inolfsfjeld, având o înălţime de 1 900 de metri. Insulele (mai degrabă, stâncile de pe fundul mării) din largul coastei au purtat numele lui timp de câteva secole şi-l pe unele din hărţile mai vechi apărea cuvântul Gunnbjarnarsker, care desemna probabil insulele situate la est de Angmagssalik. Numele locului s-ar putea să fi venit de la o legendă care a dat naştere sagăi scrise, mai degrabă decât *invers*. În vremea colonizării Islandei se ştia despre existenţa, unei mase de pământ la vest de aceasta. Când s-a încheiat colonizarea Islandei şi când cele mai bune pământuri fuseseră cerute şi obţinute, oamenii ambiţioşi s-au îndreptat spre vest şi spre ceea ce se află imediat după insulele stâncoase ale lui Gunnbjörn.

Colonizarea Groenlandei este sinonimă cu numele lui Eric cel Roşu „care n-a fost doar o figură legendară, ci o persoană cu un loc precis în istoria acestui pământ. Ştim data aşezării lui şi localizarea ei exactă; arheologii au scos la iveală pentru noi locul casei sale, capela soţiei şi mormintele familiei. Spre deosebire de Gunnbjörn, pe care de-abia îl întrezărim în negura zorilor vremurilor.

Eric apare clar, statura sa nordică şi părul său roşu sunt vizibile în soarele de amiază al istoriei vikingilor.

În această problemă nu este uşor să stabileşti date precise. Pe la începutul anilor ’980, probabil 983 sau 984. Eric cel Roşu a văzut prima oară acest nou pământ. Povestea lui, aşa cum este spusă în saga, sună veridic şi în câteva puncte cruciale coincide cu dovezile arheologice. Pe la 970, Eric şi tatăl său Thorvald fuseseră siliţi să-şi părăsească în grabă casa lor de la Jaeren din apropiere de Stavanger, care se află în sud-vestul Norvegiei. Ei au venit în Islanda, deja dens colonizată; pentru cei veniţi mai târziu aici rămăseseră doar pământuri marginale. Dihonia cu vecinii din aceste teritorii marginale din vest a dus la vărsări de sânge şi la proscrierea lui Eric pentru o

perioadă de 3 ani. Această pedeapsă i-a dat lui Eric timp să exploreze ţara zărită la apus cu decenii în urmă de Gunnbjörn. Distanţa de la Snaefellsnes (Islanda) până la Angmagssalik, cel mai apropiat punct din Groenlanda, este de aproape 450 de mile – o călătorie cu corabia, pe vreme bună, de-a lungul paralelei 65, de patru zile; timp de aproape o zi nu se zăreşte uscatul. Eric a văzut neospitalierul ţărm de est al Groenlandei şi a îndreptat corabia spre sud-vest, mergând de-a lungul coastei şi dând ocol Capului Farewell. În extremitatea de sud-vest a acestei mase de pământ – nu există nicio dovadă că ei ştiau sau bănuiau că era o insulă – el şi tovarăşii lui au găsit un pământ verde, ce păţea bogat, în fiordurile adânci care ajungeau, până la munţi, o privelişte amintind. În mod clar de Norvegia. Cei trei ani petrecuţi de Eric de-a lungul acestui ţărm de sud-vest au. fost ani de „cercetare a dezvoltării pământului”. El a stabilit că pământul. era potrivit pentru două aşezări distincte: una în extremitatea de sud-vest şi cealaltă în nord, fa 400 de mile mai departe, de-a lungul coastei de vest, acestea urmând să se numească Aşezarea de est şi, respectiv, Aşezarea de vest, deoarece în realitate ele erau una faţă de alta în poziţiile sud-est – nord-vest. Deşi saga spune că Eric a numit ţara „Greenland” (Ţara Verde) ca să pară mai promiţătoare pentru eventualii colonişti, practică deja cunoscută celor care valorificau pământuri, adevărul este că în partea de sud-vest, în apropierea capului, pământul era verde şi promitea abundenţă şi condiţii bone de dezvoltare iar climatul era, fără îndoială, mai cald atunci decât mai târziu şi, în pofida curenţilor moderatori, ceva mai blând decât este astăzi.

Aşezarea pe care a fondat-o Eric în 985 sau 986 a fost o dovadă adibăciei lui. Vikingilor care trăiau pe pământuri nefertile în Islanda, care nu uitaseră o foamete receptă, perspectiva aşezării pe un pământ cu fiorduri lungi şi păşlini verzi trebuie să li se fi părut ispititoare. Povestea celor 25 de corăbii care au plecat din Islanda încărcate cu familii şi vite, corăbii din care numai 14 au

ajuns la destinaţie, poate fi o exagerare, dar în mod sigur un număr important de islandezi au plecat cu Eric cu scopul de a se aşeza în Groenlanda. Aveau să vină şi alţi colonişti. În anii care au urmat, legăturile cu Islanda au fost menţinute şi s-au stabilit legături noi, direct cu Norvegia. Au apărut două aşezări destul de mari: potrivit unor relatări din acea vreme, când atinsese punctul maxim de dezvoltare, Aşezarea de est avea 190 de gospodării, iar Aşezarea de vest – 90 de gospodării. Eric şi-a instalat gospodăria la Brattahlid şi, într-o zonă de păşune din apropiere, a fost stabilit locul thingului. Groenlanda s-a creştinat în aceeaşi perioadă cu Islanda, pe la anul 1.000, dar nu există motive să credem că fiul lui Eric, Leif, a fost cel care a introdus creştinismul. Saga lui Eric descrie o parte a acestui proces de creştinare, în trei fraze:

Eric nu era dornic să părăsească vechea religie, dar Thjod Kild soţia lui, a fost convertită imediat şi a pus să se construiască o capelă la o oarecare distanţă de fermă. A numit-o capelă Thjodhild şi acolo obişnuiau să se roage, ea şi ceilalţi convertiţi. Thjodhild a refuzat să mai trăiască cu bărbatul ei după ce s-a convertit şi aceasta l-a nemulţumit foarte. tare pe Erie.

S-ar putea ca supărarea sa să be fi domolit, deoarece, cu timpul, Eric a devenit creştin. Biserica creştină avea să prospere în Groenlanda. În 1126 la Garðar, în apropiere de Eiriksfjord, a fost stabilită o dioceză; în secolul al XII-lea au fost înfiinţate două mănăstiri: una la Ketilsfjord pentru canonicii augustini şi o mănăstire de călugăriţe benedictine la Siglufjord. Existenţa a 12 biserici parohiale în Aşezarea de est şi a patru" biserici parohiale în Aşezarea de vest sunt indicii ale unei comunităţi creştine puternice, deşi mici.

Familiile care aveau să locuiască în această ţară timp de secole au trăit mai ales din creşterea vitelor şi oilor. Celelalte resiirse erau peştele şi vânatul din abundenţă.

Groenlandezii aveau terenuri de vânătoare în nordul Aşezării de vest (Nordseta, îi spuneau ei), unde umblau după morse, foci şi urşi albi. Cât de departe în sus, de-a

lungul coastei de vest mergeau vikingii groenlandezi? O piatră cu inscripţii runice datând de la începutul secolului al XIV-lea „a fost găsită tocmai la sud de 73* latitudine nordică şi mai ştim că unii vikingi ajunseseră în golful Melville în apropiere de 76° latitudine nordică. Cu toate acestea, colonizarea vikingă. a rămas ceea ce a fost de la început: înfiinţarea a. două comunităţi agricole în partea de sud-vest, situate la circa 400 de mile distanţă una de alta, având o populaţie de 4.000 de persoane, atunci când au atins culmea dezvoltării.

Mărturiile medievale ale acestei colonizări abundă: scrisori papale, ale episcopilor de Garðar către candide ecumenice, literatura saga, povestiri despre corăbii" şi urşi polari ca daruri princiare aduse la curţile europene. Iată descrierea plină de acurateţe făcută de autorul *Oglinzii regelui*, o carte din secolul al XIII-lea despre „eticheta" de la curte, scrisă în limba scandinavă vache.

În Groenlanda oamenii sunt puţini la număr, deoarece numai o. parte din pământ nu este acoperit prea mult de gheaţă pentru a putea fi locuit. Ei sunt creştini şi au bisericile şi preoţii lor. În comparaţie cu alte locuri, ar forma probabil e treime dintr-o dioceză, totuşi groenlandezii au propriul lor episcep din cauza distanţei care-i desparte de alţi oameni creştini… Aflăm că păşunile sunt bune şi că gospodăriile sunt mari şi prospere. Fermierii se ocupă cu creşterea unui număr mare de vite şi oi şi cu prepararea unei mari cantităţi de unt şi brânză oamenii trăiesc mai ales din aceste produse şi cu carne de vită. În afară de aceasta, ei consumă carne de ren, de balenă, focă şi urs.

Doar sursele literare ar putea furniza istoricului un tablou destul de complet al pământului şi oamenilor care trăiau pe el în acea epocă. Dar aceasta este numai o parte – ne-am pripi dacă am spune minoră – a mărturiilor.

În niciun alt moment al epocii vikingilor nu avem de-a face cu mărturii arheologice legate atât de complet şi precis de sursele scrise, cum se întâmplă în cazul Groenlandei. Începând cu sfârşitul secolului al XIX-lea şi

continuând cu succes în anii dintre cele două războaie mondiale şi după cel de-al doilea război mondial, săpăturile care încă se desfăşoară în fiecare vară au prilejuit destule descoperiri, unele impresionante altele mai puţin dar fiind, în ansamblu, de importanţă, probabil, foarte mare. Arheologii au scos la ivealfi vetrele celor două aşezări. Ei au ajuns până la fundaţiile a sute de clădiri, care, în ceea ce priveşte mărimea, numărul şi forma de – ranjare sunt aşa cum indică vechile povestiri scandinave (saga). A fost identificat în mod clar chiar amplasamentul gospodăriei lui Eric cel Roşu de la Brattahlid. Partea principală a gospodăriei seamănă cu o fermă islandeză din aceeaşi perioadă: ea avea o sală mare de 15 pe 5 metri la care se adăuga o cameră de dormit, cămări, loc pentru foc; în faţa sălii era o fântână, unde azi clipoceşte un izvor iar pp panta spre mare, grajduri cu staule pentru 28 de vaci. Pereţii erau în general din turbă compactă, deşi se folosea şi ceva piatră. Peste tot s-au găsit obiecte din perioada vikingilor: în casă, piese de joc din dinţi de morsă, nişte cuţite şi o tocilă, iar afară, cratiţi şi oale pentru gătit „lămpi de piatră şi oase de peşte şi de animale. Ia 1961 nişte muncitori care săpau un şanţ pentru o construcţie modernă au dat pe neaşteptate peste nişte schelete de om; ei descoperiseră un cimitir viking. După puţin timp arheologii au preluat locul şi lucrările lor au scos la iveală vestigiile unei capele vikinge timpurii cu cimitirul ei. Capela, în formă de U, avea pereţii din turbă şi piatră iar faţada din lemn; pardoseala ei era din gresie roşie. O clădire mică, de 3, 5 metri pe 2 m, seamănă cu bisericile din vremea respectivă din Islanda. S-a tras concluzia că această capelă era, de fapt, capela soţiei lui Eric, Thjodhild, „construită departe de casă”, ceea ce însemna în realitate la o distanţă de 185 metri de ca să chiar în cadrul hotarelor terenurilor din imediata apropiere a gospodăriei lui Eric. În acest cimitir au fost găsite osemintele a circa 150 de oameni, bărbaţi, femei şi copii şi fără îndoială că printre ei se afla şi Thjodhild şi fiul ei, Leif cel Norocos şi, poate, soţul ei, Eric cel Roşu.

Din catedrala de la Garðar, construită în secolul al XII-lea, din gresie locală, au rămas în prezent doar ruinele. A fost odinioară o construcţie splendidă de 28 pe 17 metri cu transept şi loc pentru cor. În apropiere se aflau, palatul episcopului, care era lung de 47 de metri şi avea o sală mare, un hambar în care se strângeau dările bisericeşti şi grajduri pentru' vite, în care încăpeau 100 de vaci. Amplasamentul era presărat cu obiecte din epoca vikingă: inele, cuţite, piese de joc iar în mormântul unui episcop» un inel de aur şi un cap de cârjă episcopală din fildeş de celţi de focă.

Îngheţul puternic dintr-o perioadă ulterioară a contribuit la păstrarea pentru arheologi a unui cimitir din epoca vikingilor la Herjolfsnes, în Aşezarea de est, la sud de Brattahlid. Datorită acestor condiţii climatice deosebite s-au păstrat şi piese de îmbrăcăminte: 30 de rochii cu corsaj strâmt, fuste ample, mâneci alungite şi decolteul! adânci; 17 capişoane cu „liripipe11 (panglici lungi prinse de vârful bonetei şi căzând în jos pe spate); cinci pălării, două având formă rotundă şi altele, formă conică. Aici se găsea o parte din garderoba aparţinând perioadei târzii a acestei. aşezări.

De proporţii mai mici, dar nu mai puţin importante, sunt biserica din secolul al XI-lea de pe* insula Havalsev, din Aşezarea de est, care are un perete intact, crucifixul sculptat în lemn de la Sandnes, din Aşezarea de vest, şi piatra cu inscripţii runice, deja menţionată, de la Kingietorssuaq, o insulă situată în „largul coastelor de vest, la 72°55 latitudine nordică.

Un număr mare de mărturii arheologice înfăţişează două comunităţi de colonişti grocnlandezi care-şi duceau viaţa într-un mod asemănător celui al rudelor lor vikinge din Islanda. Casele, acareturile, aşezarea locuinţelor, stilul bisericilor croiala îmbrăcăminţii şi modul cum acţiona *thing-vxX* – toate dovedesc prezenţa europeniloi în partea de sud-vest a Groenlandei, departe de străbuna Scandinavic, stilul lor de viaţă fiind modificat de mediul în care trăiau, deşi ei rămâneau încă europeni.

Dispariţia acestei aşezări europene din Groenlanda îi uimeşte pe toţi cei ce studiază problema. Ea a încetat să existe, pe la anul 1500 sau în jurul acestei date. Colonia creată de Eric, care prosperase, devenise creştină şi, timp de secole, s-a adaptat la poziţia ei nordică, s-a stins fără martori, fără explicaţii. Dacă există vreo problemă căreia istoricii Groenlandei speră că săpăturile arheologice îi vor da răspuns, aceasta trebuie să fie în mod sigur problema sâcâitoare a sfârşitului Groenlandei vikinge. Există numeroase teorii, totuşi niciun observator nu a consemnat ultimele zile, ultima suflare a acestei civilizaţii. O explicaţie care pune accent pe schimbările climatice şi pierde din vedere factorii politico-economici este probabil la fel de aproape de adevăr pe cât putem fi noi de momentul acela. În 1261, acest mic teritoriu care se autoguverna a căzut sub controlul regelui Norvegiei, care, după cum s-a spus deseori, i-a restrâns comerţul, Având în vedere că o mare parte a traiului groenlandezilor şi a bunăstării lor depindeau de exportul unor mărfuri cum ar fi ţesături de casă, piei de bou, de oaie şi de focă, frângliii, colţi de morsă şi de urşi polari, ca şi de importul de cherestea, fier şi cereale în special, astfel de restricţii comerciale, s-a spus, le-au îngreunat viaţa. Când efectele acestei politici comerciale s-au combinat cu efectele unor, schimbări climatice importante, aşezările n-au putut să supravieţuiască. Vom spune mai multe despre climă mai târziu. Acum trebuie să spunem câte ceva despre efectele negative cunoscute ale supunerii Groenlandei suzeranităţii Norvegiei, în 1261. Într-adevăr, în anul 1261, s-a încheiat o înţelegere între populaţia Groenlandei şi regele Norvegiei; prin această înţelegere (care, după cum se va vedea, va fi valabilă până în 1814), Groenlanda se supunea suzeranităţii monarhului norvegian: urma să i se plătească tributuri, el avea un reprezentant care acţiona în numele lui şi o serie de teritorii din Aşezarea de est au devenit domenii regale. S-ar putea să fie adevărat ca ţ negustorii norvegieni de la Bergen să fi obţinut monopolul asupra comerţului cu Groenlanda şi, ca şi în cazul Islandei, un

anumit număr de corăbii (şase pe an, în cazul Islandei, în 1262) să fi putut să meargă din Groenlanda în Norvegia. Totuşi, pentru ca acest argument să fie valabil, trebuie să presupunem că Groenlanda era dependentă din punct de vedere economic de un astfel de comerţ cu Norvegia. Adevărul pare să fie că Groenlanda era un teritoriu independent din punct de vedere economic. Nevoia ei cea mai mare, la import, era cheresteaua, dar nu trebuia să o aducă tocmai din Norvegia de vreme ce mari rezerve se găseau'mai aproape, la Marklanda – despre a cărei amplasare vom vorbi mai mult într-un capitol viitor, dar pentru moment o putem – identifica cu Labradorul încă împădurit – deci corăbiile au navigat" către Marklanda până în 1347. Nu există dovezi privind un volum mare al exporturilor: în 1282, episcopia de Garðar şi-a plătit zeciuiala pentru cruciade în mărfuri (piei de bou şi de focă, funii şi colţi de morsă) şi cel care strângea a avut greutăţi cu vinderea lor în Norvegia. Însă colţii de morsă erau probabil articolele de bază ale unui export la scară redusă. Economia Groenlandei era suficient de independentă pentru a rezista ta dezorganirea legăturilor ei comerciale cu Norvegia.

Climatologii au confirmat ceea ce ne spun diferitele saga: în timpul secolelor al XI-lea şi al XII-lea gheaţa era de fapt necunoscută în apele dintre Islanda şi cele două aşezări vikinge din Groenlanda, iar temperatura în aceste zone colonizate era cu 2°C până la 4°C mai ridicată decât în prezent. De la începutul secolului al XIII-lea o miniepocă rece a afectat emisfera de nord, soazând temperatura apei mării cu 3°C – 7°C (circa 3 sub temperatura actuală). Această schimbare a fost suficientă pentru a duce gheaţa tot mai departe spre sud. Sloiuri de gheaţă au început să apară pe rutele navigabile că în apropiere de aşezări; cantitatea lor a crescut; a crescut durata sezonului când totul era îngheţat, iar sloiurile de gheaţă erau urmate de aisberguri. Autorul *Oglinzii regelui*, în secolul al XIII-lea, descria pericolele aisbergurilor.

Când cineva navighează în partea cea mai adâncă a

oceanelor, întâlneşte aproape numaidecât mase uriaşe de gheată pe mare, un fenomen neîntâlnit nicăieri în altă parte… Există de asemenea o gheaţă de o formă foarte diferită: oamenii din Groenlanda îi spun munte de gheaţă pentru că arată ca nişte vârfuri de munţi care ies mult afară din mare.

Ia mijlocul secolului următor, un scriitor, dând instrucţiuni în ce priveşte calea de navigat spre Groenlanda, avertiza că vechea rută nu mai putea fi folosită: „gheaţa a coborât din nord-est”. Eskimoşii trăiseră în Groenlanda cu mult înaintea vikingilor şi eskimoşii de dată mai recentă, probabil din Alaska, au trăit în pârtea de nord a Groenlandei în epoca vikingilor. Pe măsură ce gheaţa avansa spre sud. aşa au procedat şi eschimoşii sau, mai exact, aşa au făcut focile şi vânătorii lor, eschimoşii. Colonia din vest dispăruse pe la mijlocul secolului al XIV-lea, pustiită de eschimoşi şi părăsită sau abandonată cu totul de vikingi în faţa pericolului iminent reprezentat de gheaţă şi om. O cronică islandeză din anul 1379 povestea cum eschimoşii au ucis 13 grocnlandezi şi au luat sclavi doi băieţi. S-ar fi putut totuşi ca aceştia să fie nişte vânători europeni care merseseră prea mult spre nord. Doi ani înaintea acestui eveniment, Alf, episcopul de Garðar, a murit; el n-a mai fost înlocuit niciodată, în 1385 colonia a fost vizitată de Bjørn Jorsalafari, care a rămas acolo doi ani. Nişte islandezi care s-a” u abătut din drum au vizitat colonia de est la 1400. Ei au rămas acolo patru ani şi, în timpul şederii lor, au asistat la o nuntă precedată de strigări şi la e liturghie nupţială potrivit ritualului. O sută de ani mai târziu probabil înainte de 150. O, comunitatea nu mai exista. La 1492, papa Alexandru al VI-lea scria despre un avanpost al creştinătăţii pierdut în negura vremii:

Diocează lui Garðar se află – la marginea pământului, în ţara numită Ţara verde. Acolo oamenii n-au pâine, vin sau ulei; ei trăiesc cu peşte uscat şi lapte. Au fost posibile foarte puţine călătorii în Groenlanda din cauza gheţii de pe mare şi acestea doar în luna august când zăpada se topea.

S-a socotit că de 80 ani nicio corabie n-a mai navigat într-acolo şi că în acest răstimp acolo nu s-a aflat niciun episcop sau preot. Ca rezultat, mulţi locuitori au părăsit credinţa botezului lor oreştin; o dată pe an ei scot la iveală odăjdiile sfinte folosite de ultimul preot cu circa 109 de ani în urmă, pentru a rosti liturghia.

Acest ultim avanpost al creştinătăţii europene s-a stins, pieirea lui a rămas neconsempată, iar epitaful său a fost scris de un papă din familia Borgia ip acelaşi an în care Ctistofor Columb se îndrepta spre vest în căutarea Indiei şi a „descoperit” în locul acesteia o lume râouă.

Vikingii şi Lumea Noua

Vikingii au ajuns în America de Nord. Acesta este an fapt istoric. Mărturiile, scrise şi arheologice, nu lasă loc nici unei rezerve: la un moment dat, în jurul anului 1.000, oameni ale căror legături culturale ajungeau, trecând peste Groenlanda şi Islanda, în Scandinavia, au atins ţărmurile Americii de Nord. A nega sau chiar a pune ia îndoială acest fapt ar însemna a nesocoti dovezi istorice zdrobitoare.

Problema istoricităţii vikingilor în Lumea Nouă se pune doar pentru că este legată de problema: cine a descoperit în realitate America? Fascinaţia descoperirii Americii este realmente o fascinaţie, dar fascinaţia nu e legată de descoperirea emisferei vestice de asiatici în urmă, poate, cu 30.000 de ani, ci de descoperirea ei, mai târziu, de către *europeni*; cine a fost primul european care a văzut Lumea Nouă? Din punct de vedere istoric, ar putea fi mai importantă întrebarea: ce împrejurări, ce forme de dezvoltare umană au dus la o prezenţă europeană pe ţărmurile de vest ale Oceanului Atlantic? Descoperirile de la sfârşitul secolultii al XV-lea au dus! a crearea de aşezări europene şi, de atunci, la o prezenţă europeană continuă şi dominantă. Dacă nu Cristofor Columb, atunci în mod sigur altcineva – poate italianul anglicizat Giovanni Cabotto[25] –

25 Cabot John (Giovanni Cabotto) (1450 – 1498), navigator, englez de origine genoveză. A condus o expediţie care urmărea deschiderea Pasajului de Nord-Vest ; în 1497 a atins Terra Nova. – nota trad.

ar fi putut să debarce în America în ultimul deceniu al secolului al XV-lea. Persoana este mai puţin importantă decât forţele istorice care au acţionat şi au făcut să fie inevitabilă – cel puţin în acel moment – o asemenea descoperire. Cu patru secole înainte, în epoca vikingilor, alte forţe făceau inevitabilă o debarcare în America de Nord. S-ar putea să nu cunoaştem niciodată numele primului viking care a zărit America, poate pentru că aşa cere dreptatea istorică, deoarece primul viking care a debarcat acolo a fost mânat de forţe care acopereau Atlanticul de nord de la fiordurile Norvegiei de vest şi sud şi, în timp, câteva secole de explorări vikinge.

Primele descoperiri

Au traversat alte popoare, înaintea vikingilor, Atlanticul pentru a ajunge în America? Răspunsul, pe scurt, este că s-ar putea să fi trecut, dar nu există dovezi în acest sens. Această problemă a fost şi este complicată de născociri şi falsuri, ca şi de un entuziasm bine intenţionat. Există întotdeauna pericolul ca, în mâna unor amatori, date importante să fie ignorate sau chiar discreditate de oamenii de ştiinţă din cauză că nu sunt prezentate într-o manieră profesională. În cazul acestui subiect, o minte deschisă admite posibilitatea apariţiei unor dovezi irefutabile – s-ar putea să apară şi o altă Troia sau un alt Knossos – dar, pentru moment, nu există dovezi convingătoare. Trebuie să analizăm dovezile care există.

America înainte de vikingi? Problema are un iz de anacronism. Mai bine să ne întrebăm: se aflau mediteraneeni sau europeni în emisfera vestică înainte de sosirea vikingilor pe la anul 1.000 e.n? Un răspuns afirmativ se poate întemeia doar pe texte vagi şi pe inscripţii foarte ambigue. Cu un entuziasm molipsitor, biologul marin Barry Fell, profesor emerit la Universitatea Harvard, a descoperit, în special în partea de nord a Noii Anglii, un număr de semne pe pietre, pe care el le-n identificat ca provenind dintr-un alfabet proto-ogamic din limba celtică timpurie. La Mystery Hill în North Salem (statul New Hampshire, S.U.A.), el a citit însemnări pe

pietre care aveau, legătură cu o serie de camere subterane şi a interpretat aceste semne ca fiind cuvinte care se referă la Bal, zeul Soarelui la celţi. Această formă de alfabet proto-ogamic cum îl descrie Fell, avea doar con

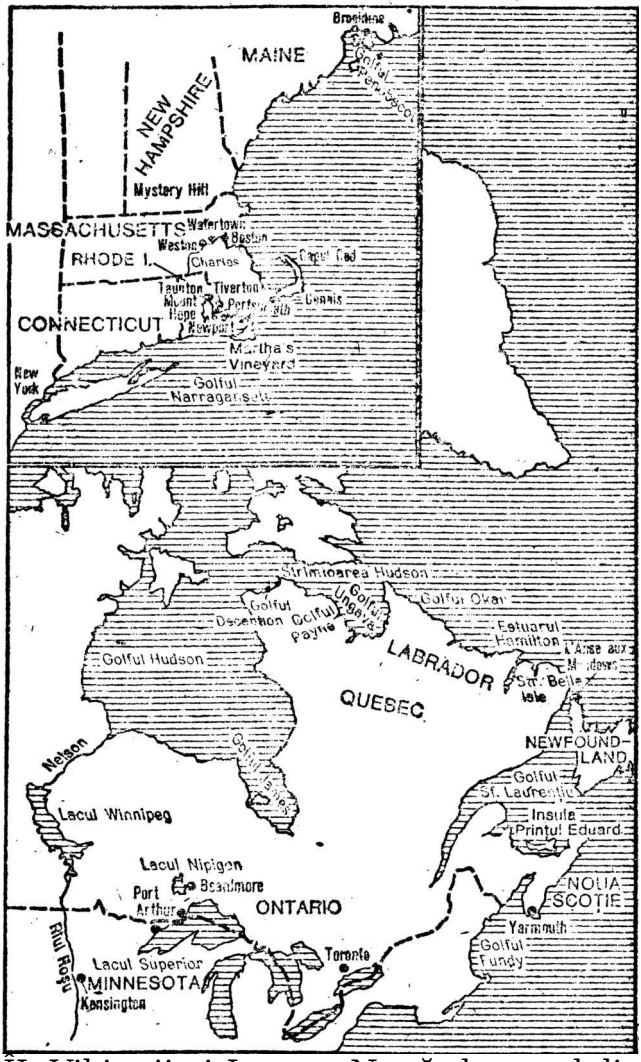

ÎL Vikingii şi Lumea Nouă; ha medalion Noua Anglie toane care sunt redate prin linii verticale drepte, paralele unele cu altele

A = h, // = d, /// = t, //// – e etc.

Nu este cunoscut niciun alt alfabet ogamic[26] fără vocale. S-ar fi putut ca liniile pe care le descrie el să nu fie scrijelite pe piatră de oameni în scopul comunicării, ci de rădăcinile unor copaci, de unelte agricole, de crăparea gheţii etc. Este greu de crezut dar n-am făcut deloc progrese în efortul de a dovedi existenţa unei comunităţi celtice în Noua Anglie cu 2.500 de ani în urmă.

Inscripţii pe piatră, o dovadă a unei prezenţe feniciene în America au fost găsite în locuri situate la mare distanţă unul de altul, cum ar fi în Brazilia şi în statul Tennessee. Inscripţia descoperită, chipurile, la Ponso Alto (Brazilia) în 1873 îi prezintă pe autorii săi ca fiind locuitori din Canaana aruncaţi de furtuni din Africa în Atlanticul de sud. În prezent oamenii de ştiinţă sunt însă unanimi în a aprecia că această inscripţie este un fals ingenios. Acelaşi verdict pare că este valabil şi pentru o piatră găsită, se spune, pe la 1890, sub craniul unui schelet la Bat Creek (statul Tennessee) şi care conţine o inscripţie în ebraică, chipurile, din secolul al II-lea e.n.

Povestea despre Atlantida vorbeşte despre o insulă mare situată la vest de Gibraltar, înghiţită de mare; o ţară ai cărei locuitori fuseseră odată înţelepţi şi puternici, dar apoi au decăzut şi au fost înfrânţi de atenieni. Este doar o povestire. Platon, povestind-o, a combinat relatări privind declinul din perioada minoică al insulei Creta şi ascensiunea Atenei. Povestea n-a fost luată în serios în antichitate şi nici azi nu trebuie procedat altfel. La fel ca şi Platon, filosoful Plutarh spune basmul învăţaţilor pelerini care au mers cu corăbiile din Britania spre vest dincolo de gheţuri spre un mare continent din depărtata margine a oceanului, unde, într-o peşteră, dormea Cronos aşezat într-un chivot. Un alt mit, desigur. Aceste povestiri, ca şi altele, au contribuit la păstrarea unei tradiţii a miticelor

---

263 Ogamică — veche scriere în care textul era realizat din grupuri de șiruri paralele, care intîlneau sau întretăia» un alt șir ce servea drept rînd de bază al textului, tntîlnită exclusiv tn inscripții pe piatră sau lemn, ca scriere secretă, a apărut în -secolul al III-lea e.n. în Islanda și Scoția, de unde s-a răspîn- dil în întreaga lume celtică. — note trod.

pământuri de dincolo de Atlantic.

Sfântul Brendan – sau, mai exact, autorul lucrării *Navigaţia* sancti *Brendani* – a continuat această tradiţie a insulelor şi pământurilor de dincolo de Oceanul Atlantic. Sfântul Brendan, călătoria lui şi însăşi relatarea călătoriei sunt înconjurate de mister. În povestirea nebuloasă a lui Brendan câteva fapte sunt clare: a existat un Brendan (490 – 580), care a întemeiat mănăstiri în vestul Irlandei – cea mai cunoscută fiind Clonfert din Galway – şi care s-a dus. cu corabia în Iona, în Insulele Western, în Wales şi, probabil, chiar în Britania. Acolo lumina istoriei nu mai pătrunde şi ne aflăm din nou în întuneric, având ca ghid doar lucrarea *Navigaţia*. Textul lucrării datează, probabil, de la începutul secolului al X-lea. El există în peste 120 de manuscrise latine, fără a mai menţiona unele versiuni mai târzii în limba vorbită. O relatare latină timpurie a existat probabil pe la anul 800. Lucrarea, deşi în mod evident ecleziastă, nu aparţine tra –, diţiei hagiografiei care relatează miracole, ci a aşa-numitelor *immrama*, relatări irlandeze sau latine ale unor călătorii pe mare. Pe scurt, povestirea lui Brendan descrie o călătorie, de 7 ani, pe mare făcută de Sfântul Brendan şi discipolii săi într-un *currach*, *o* luntre cu „bordurile făcute din piei. Pelerinajul lor în căutarea Pământului făgăduinţei i-a dus pe multe insule, cum ar fi insula oilor, insula păsărilor, insula strugurilor, insula făurarilor, insula muntelui în flăcări. Pe multe din aceste insule ei au găsit mănăstiri. Lucruri ciudate li s-au întâmplat lui Brendan şi celor-care-l însoţeau, în aceşti 7 ani. Ei au debarcat pe o insulă şi au aprins un foc pe pământ doar pentru a constata că pământul nu era pământ şi insula nu era o insulă; ei debarcaseră pe spatele unei balene şi focul lor deranj a se balena (Un incident similar este descris în *Fiziologul*, bestiar grec din secolul al. II-lea, şiţ mai târziu, în cartea o *mie şi una de nopţi*?) în fiecare an, de Paşti, ei se întorceau la balena lor şi oficiau liturghia pe spatele ei. Cu*, alt prilej au întâlnit un monstru marin uriaş, care scotea spumă pe nări. Au întâlnit chiar şi o pasăre care vorbea. Într-o zi au

zărit ceva în depărtare şi s-au apropiat mai mult ca să vadă mai bine: era un stâlp de cristal mai înalt decât cerul, având o plasă cu ochiuri în jurul lui, în locul unde ieşea din mare. În altă zi au dat peste apostolul Iuda stând pe o stâncă. Şi astfel aventurile lor au continuat.

Este foarte tentant să încerci să identifici unele din aceste locuri şi să identifici două dintre insulele Feroe (Streymoy şi Vagar) cu insula oilor şi insula păsărilor, să consideri că insula muntelui de foc este Islanda iar insula strugurilor Vinlanda vikingilor. Acolo apele sunt înşelătoare, cu ţărmuri neospitaliere: coordonatele date în text, nepotrivirile în ce priveşte durata în timp şi caracterul vag al localizărilor – totul face să fie extrem de periculoase orice încercări de a stabili o identitate precisă. În jurul anului 800 existau într-adevăr călugări irlandezi în insulele Feroe şi în Islanda iar descrierea generală a acestor pământuri era fără îndoială cunoscută în Irlanda în perioada când a fost scrisă lucrarea *Navigaţia*. Mult mai mult nu se poate spune; textul vorbeşte şi despre alte pământuri dar, chiar dacă acestea cravi reale şi nu doar imaginare, nu există niciun motiv să conchidem că oricare dintre ele trebuie localizat în America. Şi în Atlanticul de nord sunt cunoscute balene prietenoase şi ciudate – balene care când expiră fac spumă la suprafaţa apei – şi nici nu ne-am pune prea tare la încercare imaginaţia identificând stâlpul de cristal cu un aisberg. Acea luntre cu părţile laterale din piele şi cu rama din lemn, folosită şi azi, într-o formă modificată, de pescarii din vestul Irlandei, putea într-adevăr să fi navigat în Atlantic, după cum a dovedit Tim Severin prin călătoriile sale din 1976 şi 1977. S-ar putea ca, în secolul al VI-lea, Sfântul Brendan să fi navigat în Atlantic, să fi debarcat în insulele Feroe şi Islanda şi chiar să fi „descoperit” America de Nord, dar textul din *Navigaţia*, singurul nostru izvor, el însuşi un amestec de fantezie şi adevăr, de natural şi supranatural, de material vechi *immrama* şi de material nou nu permite asemenea supoziţii. Ceea ce sugerează textul este existenţa continuă în secolul al IX-lea şi la începutul secolului al X-lea a unor

cunoştinţe despre anumite teritorii din Atlantic şi o curiozitate în ceea ce le priveşte. S-ar putea ca, într-o bună zi, să apară dovezi care să demonstreze că în America s-au aflat călugări irlandezi cu multe secole înaintea vikingilor şi cu aproape un mileniu înainte de Columb: aceste mărturii vor fi aproape sigur arheologice. Deocamdată nu se ştie de existenţa unor astfel de mărturii. Pentru moment cel puţin, America dinainte de vikingi aste doar o ţară a fanteziei şi poveştilor.

Explorările vikingilor

Pe la anul 1.000 vikingii au descoperit litoralul Americii de Nord; au debarcat, l-au' explorat şi au încercat să se stabilească aici. Cele mai timpurii surse scrise nu sunt, cum am putut bănui, relatări din saga care există în manuscrise din secolele al XIV-lea şi al XV-lea extrase din texte din secolele al XII-lea şi al XIII-lea. Cel mai vechi izvor scris datează din perioada puţinelor generaţii ale colonizării de către vikingi a Americii: *Istoria arhiepiscopilor de Hamburg* terminală de Adam din Bremen pe la 1075. Cartea a patra din această istorie este intitulată „Descrierea insulelor din nord" aşa încât Adam poate fi considerat cel mai vechi geograf german cunoscut. La un moment dat, cam în anii 1060, Adam din Bremen a vizitat curtea daneză cu scopul de a strânge informaţii pentru istoria sa şi în timp ce era acolo a stat de vorbă cu regele Svein Estrithson[27], nepotul regelui Cnut cel Mare[28]

Regele a vorbit despre altă insulă care fusese descoperită şi de alţii în ocean. I s-a spus Vinlanda din cauză că în acea ţară creşteau struguri sălbatici care dau un vin bun. Cerealele, care creec singure, abundă acolo; Am aflat aceasta nu din poveşti fantastice, ei. din relatările demne.de încredere ale danezilor.

Adam din Bremen adunase aceste informaţii pe la sfârşitul anilor 1060. Regele Svein, la curtea căruia a aflat

---

27* Svein Estrithson sau Svend II Estridsson, rege al Danemarcei (1047—1074 sau 1076). — nota trad.

28 Knud (Cnut, Canute) I cel Mare — rege al Angliei din 1016 Și rege al Norvegiei" din 1028. — nota trad.

el aceste lucruri, se născuse în 1017, cam pe vremea când vikingii încercau să colonizeze Vinlanda. Nu se va şti niciodată cu exactitate când a aflat Svein despre acea sia ţară – ca rege (1047 – 1074), se pare că el a fost vizitat de irlandezul Eadwine, care i-a adus în dar un urs polar din Groenlanda – dar. ceea ce ştim sigur este că relatarea lui Adam datează cam din aceeaşi perioadă.

Trei alte referiri timpurii, dar nu din saga, confirmă faptul că în Islanda s-a ştiut în permanenţă de existenţa Vinlandsi. Un tratat geografic din secolul al XII-lea spune:

La sud de Groenlanda se află Hellulânda şi apoi Marklanda şi, nu departe de acolo, Vinlanda.

În dreptul anului 1121 *Analele islandeze* consemnează că „episcopul Eric al Groenlandei a plecat în căutarea

Vinlandei”. Primul mare istoric al Islandei. Ali Thorgilsson, s scriind pe la 1127, arăta că el ştia despic Vinlanda şi despre locuitorii ei de la unchiul său, Thorkell Gellison, care aflase de aceste lucruri de la unul din primii colonişti ai Groenlandei. Şi astfel, ia aproximativ 100 de ani după ce începuse colonizarea Vinlandei, Ari scria despre Vinlanda fără să fie nevoie să dea explicaţii, pentru că nu era cazul. v.

Toate saga, din acea vreme, rezultând cin tradiţii diferite, deşi înrudite, susţin această informaţie şi adaugă fapte semnificative de natură indiscutabil istorică. Destinate petrecerii timpului liber, aceste saga cu existat întâi în formă orală şi au fost transcrise de-abia mult mă! târziu. Istorjcii trebuie să fie atenţi când folosesc o saga: nu trebuie să se biziiic pe-fiecare detaliu dar nici nu pot respinge toate afirmaţiile. De obicei, o saga preamăreşte faptele glorioase ale străbunilor islandezi iar aceştia, accentuau astfel propria lor importanţă, prin descrieri măgulitoare ale vitejilor bărbaţi şi femei din care pretindeau că se trag. Cele două saga care descriu pe larg experienţa vikingilor în Lumea Nouă derivă din această tradiţie a sagăi care avea scopul de a amuza dar şi de a-i lăuda pe strămoşi. *Saga groenlandezilor*, cea mai timpurie

din cele două, a fost scrisă în secolul al XII-lea, avea un limbaj" primitiv, care, deşi nu este deosebit de atractiv din punct de vedere literar, îi conferă credibilitate istorică. *The Flăţey Book*, marea antologie de texte islandeze, alcătuita spre sfârşitul secolului al XIV-lea în Isjanda' de nord, cuprinde cel mai vechi text păstrat până azi al acestei saga. *Saga lui Eric*, pe de altă parte, pare mai şlefuită şi datează, în forma ei cea mai veche, de la mijlocul secolului al XIII-lea, dar există doar în două versiuni medievalemai târzii: versiunea *Hausbok* de la începutul secolului al XIV-lea şi versiunea *Skalholtsbâk* de la sfârşitul secolului al XV-lea, ultima o copie mai fidelă a originalului. *Saga groenlandezilor* şi *Saga lux Eric* relatează în esenţă aceeaşi povestire, totuşi în unele locuri să se completează şi în alte Jocuri se contrazic una pe alta. În prezent se ştie că *Saga groenlandezilor* este mai sigură şi că textul ei este mai aproape de un original oral, Povestea ei trebuie redată.

Saga groenlandezilor spune povestea Vinlandei în trei etape: cum a fost zărită, cum a fost explorată şi cum s-a încercat să se creeze în Vinlanda o aşezare. Potrivit sagăi, această ţară, aşezată la sud-vest faţă de Groenlanda, a fost descoperită nu de Leif Ericsson, ci de Björni Herjolfsson. Acest islandez se obişnuise să-şi petreacă împreună cu tatăl său iernile în Islanda sau Norvegia, într-o iarnă, în timp ce Björni se afla în Norvegia, tatăl său, Herjolf, a plecat din Islanda în Groenlanda cu Eric cel Roşu şi şi-a stabilit un cămin acolo, la Herjolfsnes. Björni n-a aflat despre aceasta decât în vara următoare când a ajuns în Islanda. Deşi nici Björni şi nici altcineva din echipajul său nu fuseseră vreodată în Groenlanda, ei au ridicat pânzele şi s-au îndreptat spre vest. Vânturi, puternice din nord şi ceaţa densă i-au făcut să se îndepărteze de ruta lor. Când s-a făcut frumos ei au ridicat velele şi s-au îndreptat din nou spre vest. O zi mai târziu j? i au zărit un pământ des împădurit şi cu dealuri joase. Aceasta nu se potrivea cu descrierea Groenlandei care i se făcuse lui Björni în Islanda şi, în loc să debarog, el a întors prova corăbiei sale

spre nord. Pământul a dispărut din babord. Două zile mai târziu au zărit din nou pământ. Acest pământ neted, împădurit nu era Groenlanda gheţurilor şi, în pofida. sfatului echipajului său, Björni a poruncit din nou să meargă mai departe. Trei zile mai târziu ei au zărit un pământ muntos, cu un vârf de gheţar şi, după părerea lui Björni, fără valoare. Lăsând acest pământ în pupa, Björni a navigat cu vânturi foarte puternice, din sud-vest, şi patru zile mai târziu au zărit un al patrulea pământ. Björni a socotit că aceasta este Ţara Verde şi a debarcat pe un promontoriu care, din întâmplare, era chiar Herjolfsnes. El s-a aşezat acolo şfeu timpul a preluat gospodăria tatălui său.

Câţiva ani mai târziu Leif, fiul lui Eric cel Roşu, care asemenea tuturor groenlandezilor, era dornic să cunoască pământuri noi, a. hotărât să exploreze pământurile văzute de Björni. El a cumpărat corabia lui Björni – exista oare credinţa că aceasta ştia singură drumul? – şi a alcătuit un echipaj de 35 de oameni. Planul de navigaţie era de a reface pur şi simplu ruta lui Björni. Ei au realizat acest lucru cu succes. Au zărit mai întâi ţara muntoasă cu un vârf de gheţar pe care o văzuse Björni ultima oară. Nevrând să suporte aceleaşi Critici care îi fuseseră aduse lui Björni. Leif a coborât o barcă şi s-a dus la mal. Pământul era. Într-adevăr, fără valoare: gheţari în interior şi, între gheţari, bucăţi mari de stâncă. El a numit locul, Hellulânda (adică Ţara stâncilor). Următorul pământ pe care l-au văzut avea ţărmuri de nisip alb şi în spatele acestora un ţinut neted împădurit. Leif a debarcat, i-a spus Marklanda (adică Ţara pădurii) şi a navigat mai departe. Două zile mai târziu au zărit din nou pământ. La nord de acest pământ se afla o insulă şi ei au debarcat acolo. Au luat rouă de pe iarbă şi au pus-o pe buze şi s-au minunat de dulceaţa ei. Leif a poruncit acum să înconjoarecu corabia, spre vest, promontoriul care şi afla la sud de ei, într-un golf deschis. Fără să aştepte fluxul, ei s-au năpustit pe mal. Mai târziu au adus corabia în amonte, pe un râu, şi au ancorat-o într-un loc unde şi-au făcut adăposturi

temporare. Râul avea somoni mai mari decât văzuseră vreodată şi s-a dovedit că exista iarbă din abundenţa pentru vitele lor. Au hotărât să ierneze acolo – aşa că şi-au construit case. Leif a pus la cale expediţii de explorare în afara taberelor lor, dar unul din oamenii săi, un om mai din sud (un german?) numit Tyrkir, a dispărut şi, în timp ce Leii se pregătea să plece în căutarea lui, Tyrkir a intrat în tabără clătinându-se, ameţit din cauza strugurilor pe care-i găsise. Leif a numit locul Vinlanda (adică Ţara vinului). În această ţară între lungimea zilei şi a nopţii nu era diferenţă aşa mare ca în Groenlanda. Leif şi echipajul său au pregătit o încărcătură de viţă de vie, struguri şi cherestea şi s-a întors în Groenlanda vara următoare. Acestea au fost proporţiile implicării lui Leif în explorări: el refăcuse ruta lui Björni, a debarcat în trei locuri, le-a dat nume şi a petrecut o iarnă pe al treilea din aceste pământuri (Vinlanda). Aşa se termină povestea lui Leif Ericsson şi a Lumii Noi.

În expediţiile de colonizare1 care au urmat au fost implicaţi alţi copii ai lui Eric cel Roşu: Thorvald, care i murit în Vinlanda, Thorstein, care n-a ajuns niciodată! a destinaţie, văduva acestuia din urmă Gudrid, şi soţul ei de atunci Thorfinn Karlsefni, şi ucigaşa. fiică a lui Erie, Freydis. Corabia cu este Björni ajunsese în Vinii unda din întâmplare iar Leif din dorinţa de a cunoaşte. teele locuri a fost vândută lui Thorvald Ericsson. Cu un echipaj de 30 de oameni el a ridicat pânzele spre Vinlanda şi a găsit casele lui Leif unde a şi iernat. Explorările spre vest au dat la iveală un ţinut ospitalier cu păduri şi ţărmuri nisipoase. După o altă iarnă petrecută la casele lui Leif, Thorvald şi oamenii săi au pornit cu corabia întâi spre est, de-a lungul coastei şi apoi spre nord, ajungând la un promontoriu împădurit, între două fiorduri. Acolo au avut vikingii primul lor contact consemnat cu poporul băştinaş din America de Nord. Vikingii au observat pe ţărm ceva i are semăna cu trei cocoaşe; o cercetare mai amănunţită a dovedit că acestea erau bărci de piele, în fiecare ascunzându-se trei oameni. Un om a scăpat. Ceilalţi opt au

fost prinşi şi omorâţi. Europa a păşit în America comiţând un act de violenţă neprovocată. Dintr-odată fiordul s-a umplut cu bărci de piele. şi europenii au fugit pentru a-şi salva vieţile, dar Thorvald. rănit de o săgeată, n-a reuşit să scape. Echipajul s-a întors în Groenlanda fără corpul lui Thorvald, dar cu povestiri despre *skraelingii* (urâţeniile) *ţie* pe frumoasele ţărmuri ale Vinlandei.

Thorstein, un alt fiu al lui Eric, a plecat cu soţia sa Gudrid şi cu un echipaj de 25 de oameni în căutarea trupului fratelui său pentru a-l aduce înapoi în Groenlanda. Ei au pornit cu aceeaşi corabie care făcuse deja drumul de trei ori, dar vremea rea i-a aruncat fără milă dintr-o parte în alta, aşa încât se făcuse aproape iarnă când au fost în stare să debarce la o aşezare în vesttil Groenlandei. În acea iarnă o molimă a lovit colonia; Thorstein a murit iar Gudrid, văduvă, s-a întors cu corpul soţului ei la Brattahlid. În Aşezarea de est. unde l-a îngropat în pământ sfinţit. Acolo ea a cunoscut un islandez aflat în trecere, pe bogatul Thoifinn Karlsefni, şi s-au căsătorit. La îndemnul lui Gudrid, Karlsefni a fost de acord. să întreprindă o expediţie de colonizare în Vinlanda. Ei au pornit cu corabia*, împreună cu 60 de bărbaţi şi cinci femei luând cu ei tot felul de anirhale domestice. Călătoria – probabil că unii dintre bărbaţi mai făcuseră acest drum şi înainte – a fost întreprinsă uşor. Nou-veniţii s-au adaptat repede la viaţa din aşezarea lui Leifau dat drumul vacilor lor să pască, au în încât din fructele şi plantele care creşteau singure, ca şi din vânatul şi peştele prins de ei. Aveau intenţia să rămână acolo şi să creeze o aşezare permanentă. După prima iarnă ci au întâlnit un mai e număr de *skraelingi*, care într-o zi au apărut din pădure apropiindu-se de aşezare. Taurul lor a mugit iar *skraelingii* s-au speriat. În scurt timp vikingii şi *skraelingii* au început să facă negoţ: blănurile aduse de băştinaşi, în schimbul laptelui de la vacile colo’niştilor. În timpul acelei veri, Gudrid a dat naştere unui fiu, Snorri, primul european care s-a născut în emisfera vestică. În iarna următoare, *skraelingii* s-au întors să facă negoţ şi într-o dispută a fost

omorât un *skraeling*.

A urmat, la scurt timp, o luptă şi vikingii, minând taurul înainte, i-au alungat pe atacanţi. Când a venit primăvara, Karlsefni s-a hotărât să părăsească aşezarea. Aşa că doar după două ierni coloniştii s-au întors în Groenlanda; Karlsefni, Gudrid şi tânărul Snorri s-au aşezat în cele din urmă în Islanda. După moartea soţului său, Gudrid, avea să călătorească la Roma şi mai târziu, după. ce s-a întors în Islanda, s-a călugărit. Printre descendenţii ei au fost trei episcopi islandezi din secolul al XII-lea: nu este de mirare că *Saga groenlandezilor* din secolul al XII-lea a ridicat-o în slăvi pe această femeie şi pe rudele ei (familia lui Eric şi a lui Karlsefni).

Un membru al familiei lui Eric, totuşi, nu este lăudat în Saga groenlandezilor şi acesta este Freydis, fiica lui Erie. împreună cu doi islandezi ea a pornit cu corabia spre Vinlanda şi aşezarea lui Leif. Au izbucnit certuri şi Freydis a pus să fie ucişi islandezii şi oamenii lor, ea însăşi, măcelărind cu toporul cele cinci femei care erau cu ei. Această poveste despre ucigaşa Freydis încheie descrierea din Saga a încercărilor de stabilire în Vinlanda: trei la număr, toate în acelaşi loc, două nereuşite din cauza ciocnirilor cu populaţia băştinaşă şi a treia nereuşită din cauza unei femei rele. Nouă capitole scurte şi povestirea Vinlandei este spusă – sau cel puţin o parte din povestire.

Saga lui Eric prezintă o povestire mai amplă repetând unele din amănuntele sagăi anterioare, omiţând altele, schimbând şi adăugând detalii. Această saga nu face nicio referire la Björni şi atribuie descoperirea Lumii Noi lui Leif Ericsson, descris acum ca un misionaţ trimis de regele Olaf al Norvegiei să creştineze Islandşi Groenlanda. Dificultăţile întâmpinate pe mare aţi îndepărtat corabia lui Leif de la ruta ei şi el a zărit un pământ nou unde creşteau grâu sălbatic, struguri şi arbori de „mosur” (arţari?). În apropiere, el a descoperit şi a salvat nişte oameni care naufragiaseră şi de atunci a fost numit Leif cel Norocos. După ce a petrecut o iarnă acolo, Leif s-a îndreptat spre Groenlanda pentru a-şi. Îndeplini

misiunea de evanghelizare. În acest punct, după mai puţin de un capitol, Leif dispare din *Saga lui Eric*.

— Următoarea călătorie a fost condusă de Karlsefni şi soţia să gudrid, văduva lui Thorstein Ericsson, şi cuprindea un grup, din care făceau parte Freydis şi Thorval, care intenţionau să se; aşeze acolo. Ei au zărit pământul şi au debarcat pentru scurt timp într-un loc pe care l-au numit Hellulânda şi apoi într-un loc căruia i-au spus Marklanda. După o porţiune lungă de ţărm nisipos – căreia i-au spus Furdustrând – au găsit golfuleţe şi după ce le-au cercetat s-au aşezat într-un fiord unde se găseau struguri şi griu sălbatic. Prima iarnă s-a dovedit atât de grea, încât au hotărât să plece cu corăbiile mai departe spre sud. e după ce au navigat destul de mult timp, au ajuns la estuarul unui râu care se forma dintr-un lac. Aici se găseau vii şi griu sălbatic şi marea era. plină de peşte. Ei s-au aşezat acolo; în iarna aceea n-a nins, dar în primăvară au apărut *skaraelingii*, la început pentru a face negoţ – piei neprelucrate pentru haine – şi apoi pentru a ataca. Aici *Saga lui Erie* caută să reabiliteze memoria lui Freydis şi o descrie ca fiind. O femeie curajoasă. care, rămânând pe loc în timp ce bărbaţii au fugit, şi-a scos unul" din sâni şi l-a izbit cu o spadă în timp ce *skraelingii* fugeau cuprinşi de spaimă. În pofida eroismului său vikingii au hotărât să se întoarcă în Groenlanda. Pe drum ei au făcut câteva opriri. Într-un loc ei au întâlnit o fiinţă eu un singur picior, care – a ucis pe Thorvald cu o săgeată; într-un alt loc, Gudrid i-a dat naştere lui Snorri. Saga se încheie, numindu-i pe cei trei episcopi islandezi scoborâtori din Karlsefni şi Gudrid.

Ce concluzie se poate trage din aceste relatări? Trei fapte indiscutabile se detaşează: vikingii au ajuns în America de Nord; ei au încercat apoi să-şi stabilească o aşezare în Vinlanda, pe care au abandonat-o după câteva ciocniri cu băştinaşii. Povestiri neînsemnate, cum ar fi cea despre Tyrkir cel beat sau Freydis care s-a lovit puternic peste sân, pot fi lăsate deoparte; ele sunt interesante ca poveşti dar inutile pentru altceva. Aceste saga trebuie să fi

fost create într-un context istoric şi geografic. Eroii trebuie să fi fost persoane care.au existat în realitate, călătoriile lor călătorii adevărate, direcţiile de navigaţie credibile pentru navigatori versaţi. Unele amănunte trebuie însă interpretate. Omiterea, de pildă, a lui Björni, ca descoperitor al unor pământuri noi, în povestirea din *Saga lui Eric* este destul de suspectă. Cel care a scris saga, bine informat de relatarea din *Saga groenlandezilor*, a suprimat complet incidentul cu Björni şi l-a lăsat pe Leif, cel aruncat de valurile mării, să zărească el nouj pământ. *Saga lui Eric* glorifică pe tot parcursul ei clanul lui Eric, pe nora lui, Gudrid, şi îi atribuie lui Leif creştinarea Groenlandei, lucru care, după cum se ştie, nu este adevărat. Ignorarea premeditată a lui Björni în favoarea lui Leii se încadrează în această formulă generală (vezi de asemenea şi transformarea ucigaşe! Freydis într-o femeie vitează!). Björni Herjolfsson este cel în care trebuie să vedem, în vechile saga, pe descoperitorul Americii de Nord. Dar amănuntele din descrierea ţării revin atât de des şi se potrivesc atât de mult încât nu încape nici cea mai mică îndoială că vikingii au găsit un pământ unde cerealele şi ceea ce păreau să fie struguri creşteau în stare sălbatică şi unde se ihonul alerga prin râuri. Aceasta constituie un teren solid pentru istoric.

Alte întrebări se impun de la sine: când au vizitat aceşti europeni Lumea Nouă? Unde au debarcat ei acolo? Ultima întrebare va fi abordată în cele ce urmează; cealaltă, o întrebare mai uşoară, chiar acum. Björni a făcut descoperirea sa în anul în care Eric cel Roşu i-a adus pe colonişti înapoi cu el din Islanda în Groenlanda. Există un acord unanim că aceasta s-a întâmplat pe la 985 sau 986. Era spre sfârşitul verii când Björni nu a reuşit să-l găsească pe tatăl său în Islanda şi a navigat mai departe, zărind noul pământ. Datarea călătoriei de explorare a lui Leif necesită oarecare atenţie. *Sagci groenlandezilor*, care în general este preferată, relatează că această călătorie a avut loc în timp ce *jarlul* Erik domnea în Norvegia (1.000 – 1014), pe când *Saga lui Eric* îl prezintă, pe Leif ca misionar

trimis de regele Olaf Tryggvason al Norvegiei (995 – 1.000). Olaf a fost omorât *şvjarlul* Eric a devenit în luna. septembrie, a anului 1.000 cârmuitorul unei mari părţi din ţărmul Norvegiei. Vizita lui Björni la Eric poate fi datată cel mai devreme cu anul 1001 şi cel mai târziu cu anul 1014. Björni a rămas în Norvegia o iarnă şi s-a întors în Groenlanda în vara viitoare, cel mai devreme în 1002 şi cel mai târziu în 1015. În acest moment a plecat Leif cu corabia. O precizie mai mare nu este necesară. Singura aşezare menţionată în ambele saga era1 aşezarea Creată de Thorfinn Karlsefni şisoţia sa Gudrid: potrivit tuturor relatărilor, ca a durat trei ani. Când a fost ea creată? În perioada" când s-a întemeiat această aşezare s-a născut Snorri. Putem urmări neamul lui. Snorri a avut o fiică Hallfrid, care i-a dat naştere lui Tliorlak, viitorul episcop de Skalhold. Analele islandeze declară că Thorlak s-a născut la 1085. Dacă presupuoea»

că Snorri avea 40 de? ani când a conceput-o pe Hallfrid şi că aceasta avea 20 de ani când l-a născut, pe Thorlak, aceasta ar însemna că – Snorri s-a născut în 1025. Alte presupuneri ar duce. desigur, la alte concluzii. Totuşi pare destul de sigur să spunem că aşezarea lui Karlsefni, în timpul căreia s-a născut Snorri, a fost creată la un moment dat în timpul deceniului doi sau trei al secolului al XI-lea. Rămâne să vedem unde s-a născut Snorri şi unde a fost locul acestei aşezări.

Localizarea Vinlandei

Trebuie să dăm piept cu problema mult discutată privind localizarea Vinlandei. De la început trebuie făcută o delimitare. Dând nume locurilor, vikmgii au dat nuiye unor regiuni întinse (de pildă Islanda, Groenlanda) şi nume unor anumite locuri (de pildă Breidafjord, Brattahlid. Numele de Heilulânda, Marklanda şi Vinlanda au fost date unor regiuni întinse, zone cu sute de mile de coastă. Istoricii sunt de acord în unanimitate în ce priveşte localizarea Hellulândei pe insula Baffin, la 200 de mile de Groenlanda, peste skrâmtoarea Davis. Acolo pământul este în cea mai mare parte aşa cum a fost la cumpăna celor

două milenii: în interior gheţari înalţi şi lespezi de piatră coborând spre mare. Marklanda, acea regiune des împădurită cu lungi bancuri de nisip trebuieconsiderată ca fiind Labradorul, deoarece, în pofida schimbărilor climatice care s-au produs, zona Labradorului e la sud de golful Hamilton este încă des împădurită şi este acoperită de bancuri de nisip, iar pe vremea vikingilor zona de pădure s-ar fi putut să ajungă departe în nord, până la golful Okak. Aici nu se găsesc munţi, ci doar o câmpie de coastă vălurită. De-a lungul acestui litoral a găsit Karlsefni o plajă de nisip extraordinar de lungă, căreia i-a spus Furdustrând (adică ţărmul minunat). S-ar părea că aceasta trebuie identificată cu Nisipurile P6 rcupinc, care este de fapt un-ţărm ce se întinde pe o lungime de 45 de mile în cele mai multe locuri, are o lăţime de 50 de metri şi este mărginit într-o parte de dune.

Vinlanda, ţara aşezată la sud de Marklanda, a fost localizată în zeci de locuri de-a lungul coastei de est a Americii de Nord, ajungând în sud chiar până în Florida.

Multe din aceste pretenţii au fost generaţi; de mândria locală, de arheologia practicată de amatori entuziaşti şi (din păcate!) de unele falsuri. Orice discuţie privind localizarea Vinlandei trebuie să înceapă chiar cu textele. Adam din Bremen şi cele două saga sunt de acord nu numai în ceea ce priveşte numele acestei ţări, dar şi motivul pentru care i s-a spus aşa: Vinlanda, ţara strugurilor care produc vin. Încercări, pline de ingeniozitate de a traduce cuvântul Vinlanda ea ţara ierbii nu sunt convingătoare pentru că ele se spulberă în faţa celor mai vechi dovezi scrise. Ciorchinii de struguri pe care i-au văzut vikingii erau un semn inconfundabil al acestui pământ. Ceea ce spun Adam din Bremen şi cele două saga concordă în ceea ce priveşte făptui V-a ţara avea timpuri bogate în culturi care răsăreau singure. Povestirile saga se minunează de somonii care săltau în râuri. Ele – descriu un promontoriu care are o insulă în partea de nord şi. un braţ de mare în partea de vest şi, de-a lungul acestui braţ, bancuri de nisip la estuarul unui râu care să varsă în

mare dintr-un lac: o descriere care se potriveşte la sute de locuri din partea de nord-est a Americii de Nord. Nu se pot deduce prea multe din descrierea în sine a ţării.

Un mijloc de a aborda problema este de a defini zona în cadrul căreia cresc strugurii şi se găseşte somonul, îăsind la o parte. referirea ambiguă la culturile care răsar singure (griu? secară? iarbă?). Cu alte cuvinte, cât de departe în sud se găseşte somon şi cât de departe în nord – se găsesc struguri? în prezent, somonul se găseşte la sud de 41° latitudine nordică, iar strugurii sălbatici nu mai la nord de 42° latitudine nordică. Aceasta ar plasa Vinlanda undeva între New York şi Boston. O astfel de explicaţie facilă omite totuşi să ia în considerare schimbările climatice care au avut loc între epoca vikingr lor şi perioada actuală.

Dacă credem că a survenit o perioadă de răcire – iar dovezile în acest sens sunt convingătoare – atunci informaţiile moderne nu sunt de mare folos. Acestea fiind spuse, trebuie adăugat neapărat că în secolul al XV-lea Jacques Cartier a găsit struguri sălbatici pe insula Prinţul Eduard şi de-a lungul fluviului St. Lawrence. Să-i ascultăm pe climatologi şi să facem abstracţie de textele literare.

Dacă Vinlanda va fi localizată cu mai multă precizie decât pur şi simplu, 4 a sud de Marklanda", aceasta o va face arheologia. Dată fiind linia de ţărm atât de lungă

— chiar limitându-se numai la regiunea situată la nord de golful Chesapeake – un arheolog de profesie are de a face literalmente cu sute de locuri care concordă cu descrierile din saga. El trebuie să se bizuie în mare măsură pe descoperiri întâmplătoare făcute de pescari, fermieri şi arheologi amatori. O listă a locurilor descoperite în acest fel şi presupuse a fi de origine vikingă ar umple multe pagini. Descoperirea, în 1824, a unei pietre cu scriere runică autentică la Kingigtorssuaq (Groenlanda), care dădea numele oamenilor şi data la care" au atins acest punct nordic, a trezit interesul pentru descoperirea de urme vikinge în Vinlanda. Presupuse inscripţii runice au fost găsite în apropiere de Taunton (Massachusetts) – este

vorba de piatra Dighton – inscripţii care deşi fuseseră observate de Cotton Mather şi alţii cu un secol înainte, au început să se bucure de el atenţie deosebită, fiind considerate rune scandinave vechi, abia în secolul al XIX-lea. În prezent se consideră în mod categoric că ele. nu sunt câtuşi de puţin scandinave, ci de origine indiană, vestigii ale culturii algonkinilor; este concluzia la care a ajuns chiar preşedintele Washington în 1789, când i s-a arătat o copie, la colegiul Harvard. Şi în alte zone din Massachusetts au fost făcute mai târziu descoperiri ale unor presupuse aşezări vikinge. Un entuziast a localizat, urme vikinge în oraşul Dennis, de la capul Cod: la iazul Follen, în locul unde izvorăşte râul Bass a fost descoperită o stâncă ce ari o scobitură pentru prinderea ancorei şi în apropiere un loc pentru acostare. Probe cu carbon 14 demonstrează că aceasta nu este o aşezare vikingă. Tot aşa, un excentric profesor de chimie din secolul al XIX-lea, Eben N. Horsford, a văzut presupuse vestigii ale vikingilor în zona Boston şi a localizat Vinlanda, aşa cum se cuvenea unui om care studiase la Harvard, pe malurile râului Charles, la Watertown, mai sus de Cambridge. Statuia lui Leif Ericsson de pe promenada Commonwealth Avenue Mall din districtul Back Bay din Boston şi monumentul Norumbega de la Weston sunt două memento-uri ale acestei febre vikinge în zona Bostonului. Un alt incident s-a petrecut în Massachusetts: pe la 1920, pe o plajă din apropiere de Martha’s Vineyard a fost găsită o piatră având scris cu litere runice numele lui Leif Ericsson şi data cu cifre romane – MI. Se bănuieşte că este vorba în acest caz de o glumă proastă făcută de cineva din New Bedford. care se afla în apropiere.

Statul vecin, Rhode Island, are şi el pretenţiile sale. La Mount Hope, unei stânci având pe ea o inscripţie i s-a spus când „Stânca oamenilor din nord”, când „Stânca lui Leif”; de asemenea, la Portsmouth şi la Tiverton au apărut relatări despre alte stânci având inscripţii pe ele. Inscripţiile pe astfel de stânci folosite pentru a identifica de pildă o aşezare din golful Narragansett ca fiind

Vinlanda au fost de mult respinse şi se consideră că sunt fie urme lăsate de factori naturali din mediul înconjurător, fie cuvinte indiene sau grafitti făcute de şcolari. Mai în serios a fost privit totuşi tumul de la Newport, un turn circular din piatră, înalt de şapte metri şi jumătate, situat pe o ridicătură de pământ la Newport, în statul Rhode Island. Ipoteza emisă în acest caz este pur şi simplu că acesta este un turn viking, din secolul al XIV-lea, probabil un baptisteriu sau o biserică... Umbrele vikingilor la Newport l-au inspirat pe Henry* Wadsworth Longfellow să scrie „Scheletul în platoşă44. O poezie despre un viking şi doamna sa:

Într-un târziu s-a frânt
Al mărilor rămânfe
Şi-n bordul de sub vânt.
Văzum pământuri
Acolo, drept palat.
Turn ţanţoş i-am durat
Veghind neîncetat.
Spre patru vânt un.
Ani mulţi am vieţuit
Ea feţi mi-a zămislit
Şi-ncet s-a lecuit
De spaima veche;
Dar moartea n-are leac;
Sub turn azi ochii-i zac.
Dar vor rămâne-n veac
Fără pereche![29]

Săpături efectuate la amplasamentul turnului în 1948 şi 1949 n-au scos la iveală fata scandinavă din versurile lui Longfellow, ci obiecte nu mai vechi de mijlocul secolului al XVII-lea; cele mai importante erau bucăţi dintr-un jgheab de lut. Turnul rotund de la Newport se află pe un teren care a fost, între 1651 – 1677, proprietatea lui Benedict Arnold, guvernatorul statului Rhode Island, care în

29 „Scheletul în platoșă în Antologie de poezie americană de la începuturi pînă azi, voi. 1, București, Editura1 Minerva, 1977, p. 81, traducere-dc Tudbr Dorin, -—nota trad.

testamentul său vorbea despre acest turn ca despre o moară de vânt. Demitizatori moderni ai acestui aşa-zis turn viking îl descriu ca fiind de fapt identic, în ceea ce priveşte tipul, cu o moară de vânt din piatră de la Chesterton, în Warwickshire (Anglia), în apropiere de casa familiei Arnold de acolo, dar nu există dovezi clare că Arnold a «avut vreo legătură cu acea parte a Angliei. Indiferent care ar fi sursa de inspiraţie, Turnul rotund de la Newport datează din perioada colonială timpurie.

Noua Secţie are „descoperirile" ei, cea mai importantă fiind Piatra de la Yarmouth. Această piatră găsită pe malul golfului Fundy, situat vis-à-vis de oraşul Yarmouth, are pe ea inscripţii care, în 1884, au fost descifrate ca însemnând „Fiul lui Hako s-a adresat bărbaţilor". S-a tras concluzia că Hako era Haki menţionat în saga ca tovarăş al lui Karlsefni. A.ceasta interpretare plină de imaginaţie se bazează pe semne care nu seamănă cu niciun alfabet cunoscut şi nu sunt probabil decât n ştie scrijelituri la întâmplare sau simboluri indiene. Chiar în nordul Canadei există accese de febră vikingă. La Beardmore (Ontario), în apropiere de lacul Nipigon, un miner dă la o exploatare auriferă a povestit că în timpul unei explozii câteva obiecte au fost aruncate afară din pământ. Era vorba de o sabie ruptă în două, o talpă de topor, o bucată de clopoţel pentru cal şi trei obiecte care nu au putut fi identificate. Obiectele de fier sunt, fără nicio îndoială, scandinave, şi datează din perioada vikingă târzie. Muzeul regal al „statului Ontario din Toronto a cumpărat în 1936 aceste obiecte pentru 500 de dolari, sumă importantă în vremea crizei financiare. Fiul presupusului descoperitor a jurat mai târziu că văzuse aceste obiecte în pivniţa tatălui său de la Port Arthur (Ontario) înainte ca ele să fi fost „găsite" în pământ. Aceste piese autentice din epoca vikingilor par să fi fost aduse prin 1929 din Scandinavia în regiunea Port Arthur, unde există o comunitate norvegiană. O mică farsă în istoria farselor legate de vikingi. Farsa cea mai tulburătoare şi mai persistentă, cea mai bine cunoscută şi

căreia s-ar părea că este cel mai greu să i se pună capăt este legată de piatra runică de la Kensington. În ultima jumătate a secolului al XIX-lea mii de imigranţi scandinavi s-au aşezat în districtul Douglas din Minnesota, unde se află Kensingtonul. Erau mai ales suedezi şi norvegieni şi au început să vorbească un dialect amestecat necunoscut în altă parte în lume. Olof Ohman, un imigrant din Suedia, a sosit în districtul Douglas în 1879. În 1898 el a pretins ca în timp ce desţelenea pământul de la fermă a găsit o lespede de piatră acoperită parţial de rădăcinile unui plop. Având forma unei pietre funerare, piatra găsită de el avea o lungime de 80 de centimetri, 40 de centimetri lăţime, şi o grosime de aproximativ 13 centimetri. În noiembrie anul acela a fost anunţată descoperirea; piatra avea pe ea o inscripţie runică cu următorul text:

Opt goţi (suedezi) şi 22. de norvegieni cercetam la apus de Vinlanda. La nord de această piatră, la o distanţă de o zi de „mers aveam tabăra noastră în apropiere de două stânci. Într-o zi am plecat să pescuim şi când ne-am întors am găsit trupurile moarte, pline de sânge, a zece dintre oamenii noştri. AVM <Ave Maria), apăru-ne de rele. La o distanţă de patrusprezece zile de drum de această insulă zece, oameni aşteaptă corăbiile noastre. Anul 13 o2.

Probabil că navigăseră înspre vest. pornind din Vinlanda, că au trecut prin strâmtoarea Hudson, situată la sud de insula Buffiri, au intrat în golful Hudson, că de aici au urcat în amonte pe fluviul Nelson până la lacul Winnipeg şi că apoi au ajuns pe râul Roşu în Minnesota. Conform inscripţiei, o parte din ei, aflându-se la pescuit fuseseră atacaţi, iar cei care scăpaseră, încercând să se întoarcă la corabia lor, care se afla la o oarecare depărtare, au lăsat această piatră.

Reacţia imediată a oamenilor de ştiinţă din America şi Scandinavia care au studiat copii ale acestei inscripţii a fost că era vorba de un fals. În 1899 lucrurile s-au oprit aici, dar din păcate au avut o revenire. În 1909 scriitorul Hjalmar Rued Holand „norvegian de origine, dar care studiasţ? la Universitatea din Wisconsin, a vizitat

Kensinglonul, a achiziţionat piatra şi a început o cruciadă, care a durat o jumătate de secol, făcând publicitate în jurul pietrei runice de la Kensington şi prezdntând-o ca un obiect autentic din secolul al XIV-lea. Cu prilejul aniversării a1.000 de ani de la întemeierea Normandiei, în 1911, el şi-a expus comoara. Cruciada domnului Hefland a avut un succes atât de mare încât în 1948 Institutul Smithsonian din Washington D.C. a expus public piatra. Membri marcanţi ai institutului au declarat că piatra este autentică şi *Speculum*, renumita revistă a Academiei de medievalistică din America, a publicat în numărul său din iulie 1950 un articol care susţinea aceste pretenţii. Piatra de la Kensington a fost, de fapt, dăltuită în jurul anilor 1880 sau 1890 – unii ar fi de părere că între august şi noiembrie 1898 – de către o persoană (sau persoane) care au folosit o daltă de 1 inch, ce putea fi găsită în orice prăvălie cu articole de fierărie din Minnesota, la sfârşitul secolului, şi care avea unele cunoştinţe despre alfabetul runic şi ştia dialectul local specific. Aproximativ o treime din runele de pe piatră erau sau necunoscute în secolul al XIV-lea sau nu concordă cu felul cum erau utilizate în acea perioadă. În plus, limba nu seamănă cu nicio formă cunoscută a vreunei limbi scandinave vechi, cu excepţia amestecului de norvegiană şi suedeză vorbit în zona unde a fost găsită piatra, în secolul al XIX-lea elevilor din Suedia li se preda într-o manieră elementară alfabetul runic al strămoşilor lor. Cine a comis în realitate falsul – fermierul, vecinul său, profesorul de la şcoala locală sau altcineva – acest fapt nu este de mare importanţă, deoarece chestiunea ar fi putut să fie concepută ca o glumă care a scăpat de sub control. N-avem decât să-i dorim cu căldură pietrei runice de la Kensington, ca şi vikingilor fictivi pe care-i descrie, să se odihnească în pace.

— În acest timp piatra de la Kensington a prăsit alte „descoperiri” în regiunea Minnesota: a existat la un moment temerea că – astfel de „descoperiri” ar putea în cele din urmă să întreacă numărul lacurilor din acel frumos stat. În zona Marilor Lacuri zeci de obiecte au fost

examinate cu atenţie şi apreciate a fi de origine recentă, de pildă „halebardele scandinave” care au fost identificate drept cuţite de tutun distribuite de American Tobacco Company spre sfârşitul secolului al XIX-lea pentru a face reclamă la tutunul Battle-Ax-Plug.

Nu este clar cum ar fi putut să ajungă vikingii în statul Oklahoma, dar se pretinde că o piatră de gresie găsită în apropiere de Heavener în munţii Poteau (Oklahoma de est) ar avea o inscripţie runică: GNOMEDAL (transcrisă cu litere romane) care nu este probabil altceva decât numele domnului G. Nomedal, un fermier norvegian. Iar în ce priveşte celelalte 50 de inscripţii runice cunoscute a exista, în Oklahoma de est…

O „atenţie serioasă merită a fi acordată celor două şantiere arheologice din Canada, unul la Québec şi celălalt la Newfoundland (Terra Nova) niciunul nu a luat fiinţă datorită sentimentelor lor de mândrie locală. Primul, în legătură cu care opinia nu s-a cristalizat încă a fost deschis în Québecul ţie nord, de-a lungul ţărmului de vest al golfului Ungava, în două locuri: în golful Payne şi în golful Deception. Nu pare chiar de necrezut ca groenlandezii scandinavi să fi venit cu corăbiile pe la sud de insula Boffin şi, trecând prin strâmtoarea Hudson, să fi ajuns în golful Ungava. În aceste locuri, Thomas E. Lee a descoperit mai multe case lungi, ca şi unelte din piatră, o bucată de os şi un topor din fier. Nu se pune la îndoială că materialul ar putea să aibă aceeaşi vechime ca perioada vikingă. Ceea ce provoacă îndoieli este dacă aceste obiecte sunt scandinave sau provin de la eskimoşii din Dorset. Comparaţii cu case scandinave cunoscute, în special din Islanda şi din Scandinavia sugerează că există asemănări cu case tip Dorset cunoscute în zona arctică canadiană. Deşi talpa de topor era lucrată într-un fel care concordă cu practica europeană a timpului, ea nu seamănă cu niciun topor viking cunoscut. Nu s-a ajuns încă la o opinie comună în această problemă, dar nu trebuie exclusă posibilitatea unei prezenţe vikinge în golful Ungava.

Până în 1960 L’Anse aux Meadows (Newfoundland)

era un sătuleţ de pescari cu circa 70 de suflete; necunoscut, izolat de toţi vecinii săi, deschis doar spre mare. În prezent prin sat trece un drum, a fost deschis şi un parc national iar numelui lui i s-a făcut publicitate peste mări şi ţări. La L'Anse aux Meadows s-a deschis un şantier pentru săpături arheologice cărora li se face o largă publicitate şi care au scos la iveală dovezi ineluctabile ale unei aşezări scandinave timpurii în Lumea Nouă. În 1960 dr. Helge Ingstad, fost guvernator al Groenlandei, a navigat spre nord, pornind din Rhode Island de-a lungul coastei de nord-est a Americii de Nord în căutarea Vinlandei. În satul L'Anse aux Meadows –, situat în extremitatea de nord a Newfoundlandului, l-a întrebat pe George Decker, un descendent al unor colonişti englezi, dacă-există ruine prin apropiere. Dr. Ingstad a fost condus la mică depărtare de sat, în vestul acestuia, pe ţărmul golfului Epaves, la râul Black Duck. O serie de denivelări pe o veche terasă de ţărm l-au făcut să creadă că acesta ar putea fi un loc care merită cercetări suplimentare. În spatele acestui loc de pe ţărm se ridică dealuri joase, vălurile. Acum pădurile sunt ceva mai departe. Astăzi trăsătura caracteristică este bogăţia luxuriantă a ogoarelor de aici, fără egal la această latitudine în America de Nord. Insula Great Sacred stă ca o santinelă la nord de golful Epaves. Dr. Ingstad s-a hotărât să facă săpături. În fiecare vară, între 1981 şi 1968, arheologul Anne Stine Ingstad, soţia lui, a condus săpăturile pe şantier şi, în 1977, a publicat un refecat ştiinţific cu privire la săpături.

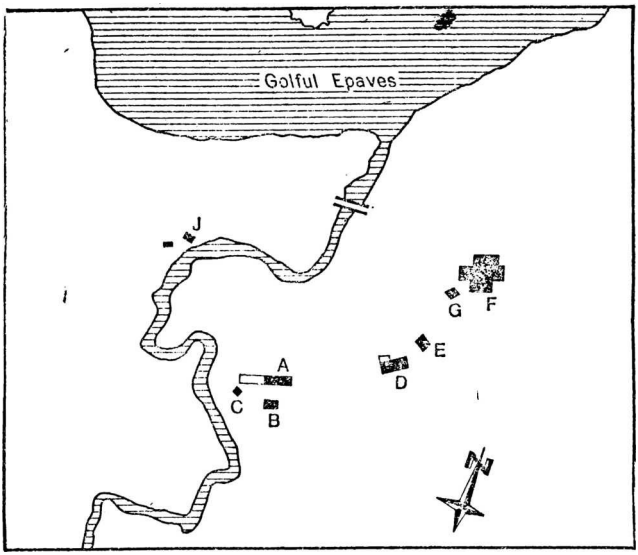

12. Şantierul arheologic de la L'Anse aux – Meadows, Newfoundland; A şi F sunt clădiri, iar J este o fierărie

Ce a descoperit familia Ingstad la L'Anse aux Meadows? Foarte simplu. Au descoperit urmele unei mici comunităţi scandinave din secolul al XI-lea. În partea de răsărit a râului ei au descoperit trei grupuri de case, iar la apus de râu o fierărie şi un cuptor de mangal. Clădirile aveau pereţii construiţi din straturi orizontale de turbă, aşezate unul peste altul. În fiecare grupele case exista o casă lungă şi una sau mai multe case mai mici; ele erau construite pe o veche terasă-marină, situată la 4 metri deasupra nivelului mării în timpul fluxului. Fiecare dintre casele lungi (A, D, F.) avea un perete lateral care dădea spre mare, iar intrarea se făcea pe o uşă plasată pe cealaltă latură sudică, care era cu fata la soare. Casa A avea pereţi curbaţi şi interiorul ei măsura 24/4 metri. În cele patru camere ale ei au-fost găsite vetre, gropi pentru gătit şi găuri pentru stâlpi. Ea seamănă cu casa mare de la Narssag din Aşezarea de est, în Groenlanda, care are o inscripţie runică datând de la anul 1.000 e.n. S-ar putea ca suprafaţa dintre A, B şi C să fi fost închisă cu un zid, formând astfel o curte pentru animale. Casa D avea trei camere şi pare să fi fost construită prin extinderea unei

case de-a lungul axei longitudinale urmată de o altă extindere, mai mică. Casa F, cea mai mare construcţie de acolo, cu o suprafaţă interioară de 14/21 metri, avea cinci sau şase încăperi. Cea mai mare încăpere, „holul”, măsura 8/3, 2 metri; în centru avea o vatră lungă (1, 9/5 metri), cu o groapă pentru gătit (având un diametru de 50 de centimetri şi adâncă de 15 centimetri), o groapă pentru tăciuni) căptuşită cu piatră şi o piatră mare, netedă, folosită pentru gătit. În apropiere de această casă lungă se afla clădirea G, care se aseamănă foarte mult cu casele de aburi (sau băile) scandinave, nedeosebindu-se de saunele folosite încă în Finlanda: un foc în vatră încălzea pietrele peste care obişnuia să se toarne apă rece. Fierăria de peste râu fusese săpată în terase, iar acestea formau trei dintre pereţii ei. În fierărie au fost găsite o vatră pentru forje, o lespede de piatră pentru nicovală şi. sute de fragmente din zgură şi fier. În general construcţiile din acest loc reprezintă construcţii scandinave şi, pe această bază aşezarea poate fi prezentată cu certitudine ca fiind o comunitate scandinavă veche.

Obiectele găsite la L’Anse aux Meadows, deşi nu sunt atât de numeroase pe cât s-ar fi putut crede, confirmă dovezile arhitectonice şi indică în mod neîndoios o origine scandinavă veche. În apropiere de uşa de intrare a casei F a fost găsită o rotiţă de fus din gresie; ea seamănă foarte, mult cu o rotiţă de fus găsită în Groenlanda – la acea dată, nimic de acest gen nu poate fi atribuit locuitorilor băştinaşi ai Americii de Nord – şi indică existenţa oilor în aşezarea scandinavă. O piatră mică, rotunjită, găurită era, fără îndoială, o lampă folosită pentru a arde ulei; tea seamănă foarte mult cu lămpile islandeze din perioada vikingă şi câtuşi de puţin cu lămpile eskimoşilor, cunoscute tuturor. În apropiere de vatră în casa D săpăturile au dat la iveală o bucată de cupru care fusese produs prin topire, procedeu neutilizat de băştinaşii din zonă. Un fragment dintr-un ac de os avea urechea perforată, o trasă

tură imposibilă pentru eschimoşii din Dorset. O

foarte mare semnificaţie are un ac de bronz terminat cu un inel. fără îndoială de origine celto-scandinavă. Acest ac, având un inel trecut printr-o gaură perforată la unul din capete nu are nicio ornamentaţie şi are o lungime de 10 centimetri, fiind foarte asemănător cu ace găsite prin toată Europa de nord. Numai în morminte din Norvegia artrost găsite peste o duzină de astfel de ace din perioada vikingilor, cam o jumătate de duzină în Islanda şi unul, cel mai recent, a fost găsit pe şantierul de săpături din High Street de la Dublin. Au fost, de asemenea, găsite* multe fragmente de cuie de nituit din fier, acum aproape complet ruginile. În plus, multe vetre conţineau resturi de mangal.

Vârsta acestei aşezări scandinave de la L'Anse aux Meadows se află încă/în discuţie. Cei care au săpat au supus unele din obiectele găsite pe acest şantier la probe cu carbon. Acest proces presupune că timp de mii de ani. concentraţia de carbon radioactiv 14 în atomii din organismele, vii a rămas constantă şi că la moartea unui organism viu ritmul ce descompunere a acestor atomi are loc într-o proporţie comensurabilă: mai simplu spus, cu cât rămâne mai mult C 14 cu atât este mai recent obiectul cu cât rămâne mai puţin C 14 cu atât este mai vechi. Proba cu C 14 nu permite o datare precisă; marja de eroare fiind exprimată de factorul plus sau minus (+) un anumit număr de ani. Din 1962 procesul de măsurare este corectat şi perfecţionat mereu.

Şaptesprezece mostre de la L'Anse aux Meadows au fost supuse analizei cu C 14. JDintre acestea, 13 mostre erau de mangal, două de turbă din pereţi) şi o mostră – un os de balenă. Tabelul 1 indică rezultatele:

Tabelai 1. Rezultatele analizei cu C 14 a unor. mostre de pe şantierul L'Anse aux Meadows

Mostra	*Datel*	*c*
	e	*orectat*
		e
Casa – turbă	1020 j".	1 00
—	670 i	1

Mangal 40
Casa B 760 1 1
– mangal 20
Casa C 1
– mangal 740? 40
Casa D 920 8
– mangal 0
Ca & *a* 850 – 8
E – mangal 1 0
Casa F 900 b 8
– mangal 0
1
— Os 1040! 10
— 1020! 6
Turbă 0
— 730 ± 8
Mangal 0
Casa —
G Mangal 1090 – 180
Fier —
ăria J Mangal 890 + 100
— 1080 – fe
Mangal 80
Cupt —
or Mangal 850 ± 80
Groa — 820 + 100
pa de gătit Mangal
1
Groa — 840 – fe
pa de gătit Mangal 100
2

Ceea ce îl frapează pe un observator este apropierea dintre vârsta mostrelor de tprbă şi cele de os: toate (cu factorii plus sau minus) sunt din prima jumătate a secolului al XI-lea. La fel de frapantă este marea varietate a datelor atribuite mostrelor de mangal, una fiind de la 67. O + 140 şi una cel mai târziu din 1090 + 80. Mangalul prezintă o

dificultate pentru omul de ştiinţă din cauza incertitudinii timpului scurs între moartea – copacului şi folosirea lui ulterioară de către om drept combustibil.

Este rezonabil să presupunem că mostrele de mangal de la L'Anse aux Meadows provin din lemn folosit la plute: printre mostrele de arbori identificaţi prin analiza particulelor există specii de arbori care n-au fost cunoscute niciodată în această parte a Newfoundlandului şi care trebuie să fi ajuns acolo ca lemn folosit la plute. Indicaţiile date de reflux şi de curenţi ne fac să credem că golful Epaves a fost mult timp un golf unde se adunau lemne aduse de apă. Se poate să fi trecut sute de ani din momentul în care un arbore a murit şi până când, după ce a fost adus de apă, a fost folosit drept combustibil în această aşezare. Nu este totuşi prea ştiinţific, pentru cercetători, să ofere o „vârstă medie pentru toate mostrele (mangal şi altele) într-o încercare de a face abstracţie de cele mai timpurii datări ale unor mostre de/mangal; se dă 920 + 30 şi este în mod limpede fără sens. Lăsând la o parte mostrele de mangal „restul mostrelor (două de turbă şi una de os) furnizează date (1020 + 100, 1020 + 60 şi 1040 + 110) care concordă destul de mult cu descoperirile arheologice şi cu argumentele furnizate de saga.

În legătură cu L'Anse aux Meadows rămâne o problemă neclară: numele Vinlanda. Potrivit lui Adam din Bremen şi relatărilor din Saga, ţara descoperită de vikingi abunda în viţă de vie. Acum, în această regiune nu cresc niciun fel de struguri. Analize sofisticate ale unor mostre de polen luate de la faţa locului arată în mod clar că în ultimele 7 milenii şi jumătate n-a avut loc nicio schimbare de vegetaţie importantă şi de aceea este improbabil că acolo să fi crescut viţă de vie în epoca vikingilor. În pofida unei perioade reci care a survenit, climatul în perioada colonizării vikinge a fost asemănător cu cel de azi: diferenţe mari între temperaturile de iarnă şi temperaturile de vară, care, în ambeltyfeezoane sunt moderate de curentul Labrador şi de Golfstream, producând astfel multă ceaţă şi un sezon scurt (circa 100

de zile) pentru culturi. Cu toate că acum o mie de ani pe acest pământ nu creştea viţă de vie, el producea o bogată varietate de plante cu boabe, unele fiind „boabe de Vin”, în special porumbe precum şi coacăzele roşii şi agri –, şale negre. Este foarte posibil ca acestea să fi fost considerate struguri. În Scandinavia, ele sunt încă folosite pentru a face vin. În Suedia sunt numite în mod obişnuit „boabe de vin roşii şi negre. Şi în unele zone din nord (în unele locuri din Norvegia şi Anglia) coacăza este cunoscută sub numele de „boabă roşie de vin”. Ar trebui să mai adăugăm că analiza polenului a arătat, de asemenea, că „grâul care răsărea singur** trebuie să fi fost clymus arenarius (variantă villosus), o iarbă perenă care face parte din familia porumbului.

Aşezarea vikingă de la L’Anse, aux Meadows. În secolul al XI-lea nu a existat multă vreme. Locurile pentru gunoi conţin relativ puţine cantităţi de gunoi, iar pe şantier au fost găsite relativ puţine obiecte. Casa cu pereţi de turbă a au. ut o durată de viaţă poate de 20 de ani şi toate indiciile arheologice arată că cele trei grupuri de case au existat în acelaşi timp şi nu succesiv. Durata de viaţă a acestei aşezări scandinave din epoca vikingilor de pe ţărmurile de nord ale Newfoundlandului a fost, probabil, de 20 sau, maximum, 30 de ani; De ce a încetat să emai existe? Arheologia nu dă niciun răspuns. În afară se casa F, care a fost distrusă de foc – pericol care există permanent pentru acest gen de casă – nu există dovezi care să sugereze o întâlnire violentă cu băştinaşii ostili. Pentru noi, ea s-a sfârşit în linişte.

Este L’Anse aux Meadows Vinlanda? Răspunsul pare să fie că L’Anse aux Meadows trebuie să fi fost o aşezare vikingă într-o regiune întinsă numită Vinlanda. Ar fi imprudent, într-adevăr, să identificăm această aşezare cu oricare din aşezările menţionate în saga, deşi este puternică tentaţia, căreia trebuie şi rezistăn-eroic, de a vedea în ea aşezarea creată de Thorfinn Karlsefni.

Rămâne ca oamenii de ştiinţă să stabilească graniţele Vinlandei. Cât de departe spre apus se întindea? – până la

golful Ugava? – rpână la golful Hudson? Şi cât de departe spre sud? Până în Noua Scoţie – până la coasta Maine? – până la capul JCod? Până la golful Narragarisett sau mai departe? Doar dovezile arheologice găsite poate întâmplător de pescari şi de cei care colindă singuri pe plajă sau de arheologi amatori vor fi cele care vor indica cât de departe au avansat vikingii în Lumea Nouă. Descoperirea unei monede de argint din epoca vikingilor într-o zonă (ferma Goddard) situată la gura de est a golfului Penobscot, în apropiere de Brookline (statul Maine) a dat speranţe că existau dovezile necesare pentru a arăta că vikingii pătrunseseră într-adevăr departe în sud până la ţărmul statului Maine. Descoperită în 1957, iniţial a fost greşit identificată, fiind considerată o monedă engleză din secolul al XII-lea şi abia în 1978 a fost recunoscută ca atare, adică o autentică monedă scandinavă veche de pe la 1070. Moneda de la Goddard. este singurul obiect european" găsit în acest şantier arheologic bogat, unul din cele mai bogate din partea de nord-est a Americii de Nord, care a scos la iveală peste 59.000 de obiecte. Existenţa în cantităţi mari, pe şantier, a cuarţuhy provenit din Labrador şi descoperirea de unelte asemănătoare cu un ac de gravat folosit de eschimoşii din Dorset sugerează că această aşezare indiană făcea parte dintr-o reţea comercială care se întindea de-a lungul coastei de nord-est a Americii de Nord şi că această monedă, care probabil făcuse parte dintr-o podoabă, a ajuns pe coasta statului Maine în prima jumătate a mileniului doi în urma unofe schimburi între indigeni. Oricât de departe s-ar fi putut întinde Vinlanda – iar aceasta rămâne o problemă deschisă. – nu încape îndoială că vikingii au creat o aşezare – ce-i drept vremelnică – pe terasele marine ale Newfoundlandului, care domină golful Epaves.

Harta Vinlandei: marele fals

În 1965, în ajunul „Zilei lui Columb", Yale University Press a publicat, într-o manieră aproape scandaloasă, „cea mai palpitantă descoperire cartografică a secolului". Cu o

campanie publicitară neobişnuită pentru o editură universitară, aceasta a anunţat publicarea hărţii Vinlandei, o hartă precolumbiană a lumii, în care era indicată Vinlanda. În ziarele „New York Times”, „Chicago Tribune” şi în alte ziare au apărut pe prima pagină articole şi titluri mari. Campania publicitară întreprinsă pentru a face reclamă hărţii Vinlandei a reuşit să atragă repede cu forţa atenţia lpmii ştiinţifice asupra qcestei apariţii. Rezultatele cercetărilor ştiinţifice plasează harta Vinlandei alături de omul de Pilldown?, printre cele mai mari falsuri ale secolului al XX-lea. Cea mai mare parte a poveştii poate fi acum spusă deşi continuă să existe nişte mistere chinuitoare.

Cel mai mare mister este reprezentat poate de felul în care a început povestea, şi anul 1957 nu este începutul. În acel an librarul Enzo Ferrajoli de Ry. un italian care locuia de mult la Barcelona, a fost văzut în diferite părţi din Europa (Geneva, Paris, Londra), arătând manuscrise librarilor locali. Librarul J.I. Davis de la firma londoneză Davis and Orioli Ltd it manifestat un mare interes faţă de un volum care cuprindea* ceea ce mai târziu avea să se numească harta Vinlandei şi Descrierea Ţării tătarilor; ei aranjase chiar ca volumul să fie cumpărat de British Museum. unde a fost văzut de R.A. Skelton, pe atunci superintendent al Sălii hărţilor şi de alţii. Rămâne încă învăluit în mister ce s-a întâmplat la British Museum – îndoieli? greutăţi bugetare? – în orice caz, achiziţionarea nu a avut loc. Dl. Davis a cumpărat totuşi de la Ferrajoli un exemplar din secolul al XV-lea al lucrării lui Vincent, de Beauvais *Speculum historiale*, care provenea, ca şi „harta”, din aceeaşi bibliotecă. Ferrajolj şi-a văzut de drum. În septembrie el l-a întâlnit la Geneva pe librarul american Laurence Witten din New Haven (Connecticut) care a manifestat interes faţă de „hartă”, dar i s-a spus că fusese înapoiată proprietarului. Ferrajoli a aranjat o întâlnire între Witten şi proprietar. Witten a văzut „harta” în casa proprietarilor ei şi s-a hotărât pe loc să o cumpere, apreciind că este cu adevărat din secolul al XV-lea. Preţul

de cumpărare a fost de 3.500 de dolari. Spre sfârşitul lunii septembrie 1957 Witten s-a întors la New Haven cu manuscrisul achiziţionat. Ei i l-a-arătat lui Thomas E. Mârston, conservator de literatură medievală şi renascentistă la biblioteca Universităţii Yale şi lui Alexander O. Victor, custode «al hărţilor la acea bibliotecă. Ei au manifestat un serios interes şi Victor a solicitat dreptul de preempţiune în cazul în care lucrarea

6 Omul de Pilldown – nume dat unor presupuse resturi fosile ale omului primitiv descoperite în 1912 la Pilldown Common (Anglia). Mai târziu s-a constatat că a fost un fals. Ele au generat o controversă care a durat 40 de ani. – *nota tradi* este scoasă la licitaţie. Witten a. transferat repede proprietatea soţiei sale.

Ce era acest manuscris care venise din Europa în America în 1957? Prins într-o legătură de piele de origine recentă, el cuprindea optsprezece foi format in-folio (adică o foaie mare.de pergament îndoită în două). Primele două foi cuprindeau pe partea dinăuntru o hartă a lumii, iar restul de 16 foi conţineau o descriere a unei misiuni franciscane din secolul al XIII-lea în ţara tătarilor. Aceste două componente au devenit cunoscute sub numele Harta Vinlandei şi respectiv Descrierea ţării tătarilor. Primul-manuscris fusese rupt pe îndoitură dar fusese reparat; avea patru găuri făcute de viermi în locurile unde paginile se întâlneau. Descrierea ţării tătarilor avea o singură gaură care trecea prin ea dar nu se potrivea cu găurile din harta Vinlandei. Pentru Witten a fost clar că harta Vinlandei şi Descrierea tătarilor nu putuseră să fie legate împreună în acest fel pe vremea când fuseseră găurite de viermi, deoarece găurile nu coincideau. O prezentare a conţinutului lucrării Descrierea ţării tătarilor nu trebuie să reţină atenţia unui cercetător al problemei vikingilor. Este suficient să spunem că acest text, scris pe două coloane pe o singură faţă a celor îl din cele 16 pagini, ultimele cinci foi nefiind scrise, se intitulează *Hysteria Tartarorum* şi este o descriere, până în prezent necunoscută, a misiunii călugărului franciscan Ioan de Plan6 Carpini la mongoli, în

anii 1245-r-1247. Autenticitatea acestui text valoros n-a fost pusă în mod serios la îndoială.

Harta Vinlandei merită o descriere mai amănunţită. Pe verso-ul alb al-primei foi apărurmătoarele cuvinte (transcrise incorect de editorul ediţiei Yale): *delineatio prima pars secunda pars tertia partis* (sau *parte*) *speculi*. Nu este clar ce au vrut să spună din cauza cuvintelor tertia *partis* (sau *parte*) care n-au sens. Ar trebui poate să se citească (să se traducă): „o hartă, părţile prima şi a doua ale părţii a treia a Speculum”. Oricum ar fi citite aceste cuvinte, ultimul cuvânt *speculi* n-are sens în acest context şi l-a pus, pe bună dreptate, în încurcătură pe Witten; Dând pagina găseşti un mapamond care se întinde pe toată suprafaţa. În punctul cel mai depărtat din răsărit se află Marea cea Mare a tătarilor şi un număr de insule. Spre apus se află Eurasia în nord şi Africa (Etiopia) în sud. În *Mare Oceanum* (Oceanul Atlantic), în nord, sunt desenate trei insule. Acestea sunt denumite, de la răsărit la apus, *Isoland lbemica*, *Grouelanda. şi Vinilanda* (sau *Yimlandti*) *Insula a Byarno reperta et leipho sociis* (Insula Vinlanda descoperită de Björni şi Leif, care se însoţiseră). Culmea ironiei, ediţia Yale a transcris incorect numele date ultimelor două insule. Cele trei nume se referă, desigur la Islanda, Groenlanda şi Vinlanda: Islandei i se dăduse un nume, de altfel, necunoscut, Groenlanda era prezentată ea o insulă, conturul ei în nord semăna în mod frapant cu hărţile moderne, iar Vinlanda era denumită şi prezentată ca o insulă împărţită în mod clar în trei părţi. În nicio altă sursă (sagaj cronică) nu se fac menţiuni la Vinlanda ca insulă. Deasupra Vinlandei şi Groenlandei apare o legendă latină în care se spune:

Domnul a vrut ca, după o lungă călătorie din Groenlanda spre celelalte părţi, cele mai îndepărtate clin oceanul de apus, Bjai ni şi Leii Ericsson care se însoţiseră navigind spre sud printre gheţari să descopere un pământ nou, foarte bogat, şi care avea chiar vinuri; ei i-au spus insula Vinlanda. Eric, episcopul Groenlandei şi al regiunilor învecinate şi legat al. scaunului – apostolic în

această ţară. cu adevărat întinsă şi bogată a ajuns în Vinlanda în numele Duriwului cel atotputernic, în ultimul an al domniei papei Pascal. Înainte de a se întoarce în Groenlanda şi de a „merge spre sud, dând ascultare voinţei Domnului, Eric a poposit o vreme acolo pe timpul verii şi al iernii.

Aici sunt descrise două even mente: descoperirea Viniandei de către Björni-şi Leif şi călătoria episcopului Eric în Vinlanda între 1117 – 1118. Primul combină două relatări din saga, iar al doilea. Se referă la evenimentul consemnat în *Analele" islandeze* în dreptul anului 1121 („Episcopul Eric al Groenlandei a plecat în căutarea Vinlandei").

Aceasta era cartea cumpărată de Witten în 1957. Enigmele n-au fost dezlegate. Ele s-au concentrat în jurul cuvântului *speculi* şi al găurilor făcute de viermi, care nu se potriveau. Totul era foarte ciudat. Ambele enigme au fost dezlegate în luna aprilie a anului următor printr-o întâmplare extraordinară. Biblioteca Universităţii Yale a achiziţionat în acea perioadă de la Davis & Orioli Ltd. din Londra două manuscrise şi Witten a fost rugat să le examineze legăturile. Unul dintre acestea era un fragment din secolul al XV-lea din lucrarea *Speculum*, *historiale* a lui Vincent de Beauvais, exemplarul, să nu uităm, achiziţionat de Davis de la „Ferrajoli. Witten a luat volumul acasă pentru a-l examina şi a făcut o descoperire nemaipomenită: exemplarul din *Specuhtm historiale* avea găuri făcute de viermi în fală şi în spate. Găurile din faţă coincideau perfect cu găurile de pe harta Vinlandei, iar găurile de pe spate coincideau cu gaura din lucrarea Dese nerca ţării tătarilor. Filigranele de pe hârtia folosită Ja *Speculum historiale* erau identice cu cele de pe hârtia folosită la Descrierea ţării tătarilor. Hârtia fusese produsă în Renania pe la anii 1440. Concluzia era evidentă: fusese găsită veriga care lipsea. Pe vremea când fusese ros de viermi exemplarul era un codice care cuprindea în faţă harta şi la spate istoria tătarilor, iar între ele textul lui Vincent de Beauvais. Găurile puteau fi acum explicate; se

înţelegea acum la.ee se referă cuvântul speculi; discuţia s-a încheiat. Harta Vinlandei era o hartă autentică de la mijlocul secolului al XV-lea.

În anul-următor (aprilie 1958 – aprilie 1959) Witten şi-a studiat descoperirea. Yale University i-a oferit în mod intenţionat doamnei Witten *Speculum historiale* pentru care plătise doar 75 de dolari. În primăvara anului 1959 Witten a oferit cele două manuscrise spre vânzare bibliotecii Universităţii Yaie. Ele au fost cumpărate însă de un prieten filantrop al universităţii, se spune, la un preţ de 1 milion de dolari. Noul proprietar a dispus să se scrie o carte despre acest material. Înconjurat de un secret nefiesc proiectul a avansat şi, după cum s-a spus. cartea a fost publicată la 11 octombrie 1965. În acel moment manuscrisul fusese donat Universităţii Yale de noul proprietar.

Această hartă a fost declarată singura, de dinairţte ce Columb, a Americii de Nord. Au avut loc conferinţe ale oapieniâof de ştiinţă pentru a discuta semnificaţia ei şi, Ja. Conferinţa anglo-americană a istoricilor de la Londra din I960, au fost luate măsuri de securitate pentru a-i împiedica pe ziarişti să participe la lucrări. Recunoaşterea largă a autenticităţii hărţii a marcat anunţai ea ei. S-au făcut. Însă auzite şi rezerve, legate de împrejurările cumpărării ei. Witten a refuzat să dea numele proprietarului anterior şi, ca urmare, Ferrajoli *a* stat 2 ani la închisoare, fiind suspectat că a furat manuscriseledin Catedrala din Saragossa. Unele aspecte alt/ hărţii au atras atenţia: natura insulară a Groenlandei, potrivirea dintre povestirile lui Björni şi Leif şi misiunea episcopului Eric. O serie de oameni de ştiinţă islandezi şi scandinavi au fost îngrijoraţi că secretul autoimpus i-a împiedicat pe editori să se consulte în mai mare măsură cu experţii.

Aceste câteva îndoieli care există ar putea fi spulberate, se spunea – supunând textul hărţii unei analize ştiinţifice. În acest scop, autorităţile de la Universitatea Yale, spre cinstea lor, au însărcinat în 1968 firma Walţer McCrone Associates din Chicago să facă teste. Abia în

1972, s-a considerat că instrumentele şi tehnicile erau suficient de avansate pentru a analiza cerneala. Particule toarte mici, invizibile cu ochiul liber au fost prelevate de pe cele trei texte (harta Vinlandei, *Speculum historiale* şi Descrierea ţării tătarilor)… Au fost folosite o serie de metode de testare extrem de exacte. În ce priveşte *Speculum historiale* şi Descrierea ţării tătarilor rezultatele au arătat că cerneala folosită era galotanin de fier, un tip de cerneală care se potrivea cu cerneala folosită în secolul al XV-lea. Oamenii de ştiinţă au trecut iaexaminerea hărţii Vinlandei. Ei au făcut un studiu microscopic al fiecărei linii şi litere de pe hartă. Acest examen a scos la iveală faptul că două linii erau trase peste tot; prima, o linie groasă galben-cafenie şi pestex ea a doua, o linie neagră lucioasă care în cea mai mare parte se exfoliase, lăsând să se vadă-vopseaua de dedesubt. – are se ştersese. Oamenii de ştiinţă au luat în total 27 de mostre de cemcălă galben-cafenie din 14 zone diferite de pe harta Vinlandei. Aceste mostre au arătat dă cerneala folosită la harta Vinlandei nu era de acelaşi fel cu cea folosită la *Speculum historiale* şi la Descrierea ţării tătarilor. Cerneala de pe harta Vinlandei conţinea un procent important de pigment de dioxid de titaniu sub formă de anatas. Tipul de anatas folosit în cerneala de pe hartă nu putea să existe-înainte de 1920. Concluziile? rău inevitabile: harta Vinlandei fusese desenată cândva după 1920, iar metoda de producere a ei indică fără îni doială intenţia de a o prezenta ca fiind originală. Într-un cuvânt, era un fals.

Povestea ar putea continua. Cine a fost falsificatorul? A fost un preot din Europa centrală, aşa cum sugerează Robert S. Lopez, anticlerical înverşunat? A fost falsul comis în Spania, aşa cum sugerează alţii, ţară pe care o indică împrejurările în care a fost cumpărată harta? De ce ar fi împins cineva lucrurile atât de departe încât să execute acest fals în anii dintre 1920 şi 1957? Câştig financiar? Profit ideologic?

— Misterul continuă, dar el priveşte evenimente moderne şi nu epoca vikingilor.

5

Danezii în sud

Corăbii pâgine au atacat Aquítania în 799. Ele au fost respinse, mulţi dintre atacanţi au fost omorâţi pe ţărm

Acest prim atac al vikingilor împotriva teritoriilu? francilor a fost consemnat de Alcuin. sfetnicul englez a lui Carol cel Mare. El nu deplângea acest atac cu aceeaşi tulburare sufletească cu cart? deplin. sese cu 6 om mai înainte atacul vikingilor împotriva Lindisfarhe-ului în Northumbria lui natală, dar îl percepea la fel: Dumnezeu îi pedepsise pe creştini pentru păcatele lor. Odată cu accsi atac – pasager, aproape neînsemnat în sine, subiect ol unei reflexii superficiale cu caracter moralizator şi apoi dat repede uitării – începe un nou capitol în istoria vikingilor. Ţinta atacurilor vikingilor erau acum ţinuturile din sud, în special cele controlate de franci, care din anul 800 erau numite „imperiu”, ţinuturi ce se întindeau din Saxonia până la Pirinei şi Italia centrală. Dar unii dintre atacanţi au trecut mai departe de aceste teritorii spre altele care aveau legături culturale cu lumea musulmană a Bagdadului.

Alcuin a murit în 804 şi Carol cel Mare, în 814. Grija în legătură cu pericolul care se întrevedea a-l reprezenta oamenii din nord s-ar fi putut. să întunece gândurile lor pe patul de moarte. Carol cel Mare, cel puţin, părea terorizat de ideea răului pe care vikingii l-ar putea provqca urmaşilor săi şi supuşilor lor. Ne-am putea întreba cum ar fi apreciat Alcuin şi Carol cel Mare, din mormintele lor, influenţa vikingilor asupra lumii france. I-ar fi considerat pe vikingi doar o forţă distructivă în istoria lor naţională, aşa cum procedează tradiţionaliştii dintre noi sau ar fi avut o viziune mai de perspectivă şi ar fi subliniat efectele pozitive ale acestor incursiuni asupra dezvoltării naţionale? probabil că niciuna nici alta. Alcuin ar fi vorbit mai degrabă de răsplata divină, iar Carol cel Mare de primatul statului franc„X

Atacurile împotriva Europei apusgne erau predominant daneze. Deşi s-ar fi putut să fi avut loc

incursiuni întâmplătoare din Norvegia sau ale norvegienilor care trăiau în Irlanda şi deşi, din cauza mobilităţii popoarelor nordice, din cetele daneze făceau parte unii vikingi care nu erau de origine daneză „rămâne de necontestat faptul că danezii au constituit pericolul principal pentru Apus. Aceste atacuri fac parte literalmente din istoria Danemarc. ei şi trebuie considerate ca parte a mişcării mai largi a oamenilor din lutlanda şi insulele vecine, mişcare care i-a dus şi pe năvălitorii danezi în Anglia şi apoi în Irlanda. Într-adevăr, mulţi dintre aceşti războinici participaseră şi la atacurile împotriva Angliei şi a continentului. Dacă fiii şi, în mai mare măsură, nepoţii lui Carol cel Mare erau îngrijoraţi de incursiunile daneze, tot aşa se întâmpla şi ctţ fiii şi nepoţii regilor din Mercia şi Wessex. Deşi sunt discutate separat în această carte, incursiunile daneze asupra Angliei făceau parte din acelaşi tablou care cuprindea incursiunile danezilor împotriva Ţărilor de Jos, Franţei, Spaniei, insulelor Baleare, Marocului şi Italiei. Să examinăm acest tablou.

Primele incursiuni, probabil doar unele dintre ele sunt consemnate în sursele care s-au păstrat – au fost evenimente minore şi au inclus atacul împotriva Aquítaniei în 799, o incursiune împotriva Frisici în 819 şi altele împotriva Flandrei şi a unor regiuni de pe Sena în 820. Acestea au fost atacuri întâmplătoare, mai degrabă scurte ciocniri. Chiar atacul regelui Godefred al Danemarcei împotriva Frisiei vecine, la 810, n-a fost un raid viking în sine, ci făcea parte din strategia sa de apărare împotriva lui Carol cel Mare, cum a fost şi fortificaţia Danevirke amplasată de-a curmezişul istmului peninsulei lutlanda. Nimeni nu ştie cu adevărat care a fost substratul politic al acestei fortificaţii. O luptă pentru domnie după moartea lui Godefred nu trebuie să ne facă să uităm ceea ce este cunoscut: regii nu erau în stare1 să exercite control asupra întregii Danemarci; ei erau *primi inter pares* (primii între egali), dar nu puteau să controleze întotdeauna căpeteniile rivale şi aventurierii care nu puteau fi ţinuţi în frâu.

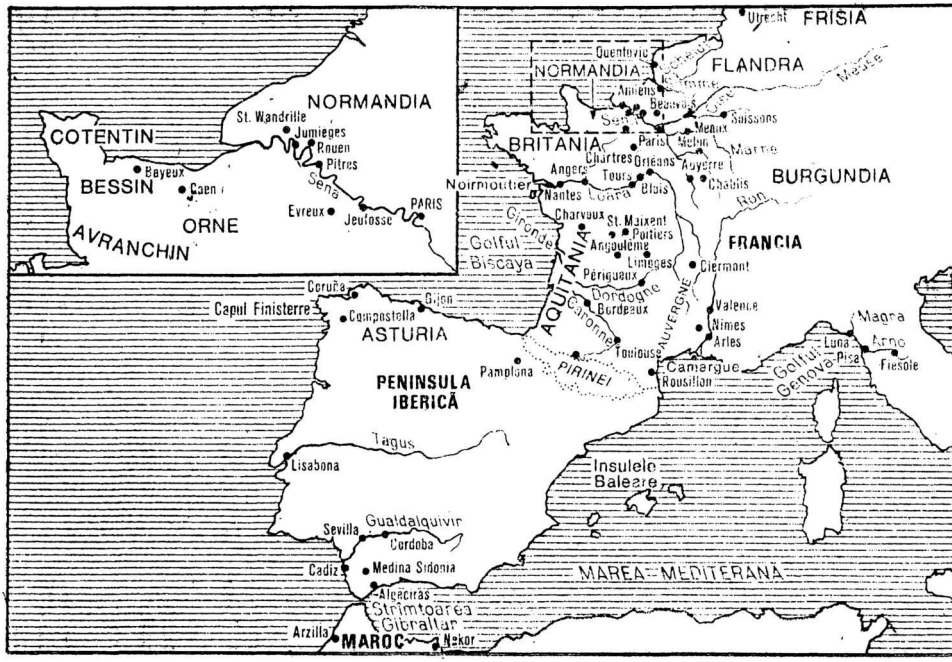

13. Vikingii danezi în Europa de Vest

Primele decenii ale atacurilor

În 334 au început importante atacuri vikinge. Năvălitorii au venit în număr mare în Frisia şi pe valea Loarei. Pentru scopul lor nu putea să existe un moment mai bun. Vestea privind starea de tulburare care cuprinsese regatul franc trebuie să fi ajuns cu siguranţă în Danemarca. Ludovic cel Pios (814 – 840), un fiu leal al lui Carol cel Mare, a trăit ca să fie martor al lipsei de lealitate a celor trei fii ai săi măi mari. În 829 ei s-au ridicat împotriva lui şi. 4 ani mai târziu, l-au umilit pe tatăl lor împăratul, ţinându-l captiv la Soissons. Ei au pus să i se ia spada, i-au dat o cămaşă aspră, din, păr de cal şi l-au condamnat să-şi petreacă restul zilelor într-o mănăstire. Totuşi, fiii s-au certat şi, în 834, Ludovic cel Pios a fost readus petron în cadrul unei ceremonii care a avut loc la mănăstirea Sf. Denis, unde, în aclamaţiile mulţimii, chiar episcopii care umiliseră persoana lui imperială la Soissons au fost nevoiţi să-i încingă din nou spada şi să-l îmbrace în mantia purpurie. Atacurile importante ale vikingilor au

început în condiţii în care familia regală francă era în mod clar dezbinată. Incapacitatea francilor de a face faţă acestor atacuri se datorează în mare măsură războaielor civile inoportune, care au tulburat imperiul tot restul secolului al IX-lea. Cu greu ar fi găsit danezii un moment mai potrivit. S-a presupus că Lothar, fiul lui Ludovic, i-a îndemnat pe danezi să atace-Frisia în 834. Oricare ar fi fost împrejurările, atacurile pe scară largă ale vikingilor au început în 834 cif incursiunile lor împotriva Frisiei. O menţiune din Analele Sfântului Bertin, contemporană cu aceste evenimente, spune:

O flotă daneză a venit din Frisia şi a pustiit o parte din aceasta. Au trecut apoi prin Utrecht la emporium (-ul) din Dorestad, unde au săvârşit mari prădăciuni. Au măcelărit oameni, au luat captivi şi au pârjolit teritoriul dimprejur.

Această menţiune va fi reluată timp de aproape o sută de ani de alţi cronicari şi în legătură cu alte locuri, deoarece în scurt timp francii aveau să simtă violenţa oamenilor din nord şi nu numai în Frisia.

Atacurile vikingilor împotriva continentului se desfăşurau după o schemă simplă. La început au avut loc incursiuni ca cea împotriva Dorestadului la 834: veneau cu corăbiile şi debarcau, se adaptau la structura feudală, contractau căsătorii şi apoi plecau luând cu ei ce puteau: metale preţioase, sclavi (pentru a-i vinde) şi captivi (pentru a fi răscumpăraţi). Cu greu poate să găsească cineva vreun element pozitiv în aceste incursiuni prădalnice pline de cruzime al căror scop era, pur şi simplu, jaful şi prada. Acestor incursiuni le-au urmat altele, mai ample, mai bine coordonate, nu acţiuni la întâmplare, ci atacuri planificate: revenind în Francia, vikingii obişnuiau să atace sistematic, să organizeze expediţii, să asiedieze oraşe, să obţină profituri din tribut, devenind un factor de temut în viaţa frământată a acelor teritorii şi vremuri. În cele din urmă, unii vikingi aveau să se aşeze acolo: luau pământ, se adaptau la structura feudală, se amestecau prin căsătorii mixte şi erau asimilaţi. Aceste faze nu pot fi datate cu

precizia care ar fi necesară dacă ar trebui să se facă datarea pentru u întregul imperiu franc. Diferite regiuni au trecut prin aceste faze în perioade diferite şi întotdeauna o fază s-a suprapus peste cealaltă. Totuşi, eu toate diferenţele dintre regiuni şi în ciuda perioadelor despre care nu sunt informaţii, în istoria expediţiilor vikinge în sud apar patru etape. De la 834 şi până pe la 850 vikingii au atacat, în timpul sezonului de incursiuni (din primăvară până în toamnă) Francia de nord ca şi regiunea de-a lungul fluviilor Loara şi Sena şi coasta Aquítaniei. De la mijlocul secolului al IX-lea, timp de 25 de ani, ei au iernat şi au fost văzuţi (şi simţiţi) în mod frecvent în bazinele râurilor din Franţa modernă şi au organizat o expediţie mai" amplă în Mediterana. Atacurile intense au început în 879 şi au durat 13 ani care au reprezentat fără îndoială perioada celor mai sălbatice atacuri ale vikingilor împotriva Europei apusene continentale. Au venit din nou pe la anul 900 ca să se stabilească şi pe la 940 liniile generale ale aşezărilor lor erau foarte clare. În total perioada vikingilor în Francia şi în vecinătatea ei, de la atacurile iniţiale împotriva Frisiei. În 834, până la crearea unui principat purtându-le numele în partea de apus a teritoriiloi france, a durat aproximativ un secol.

Frisia, Ţările de Jos din epoca modernă, era foarte accesibilă acestor piraţi danezi. Dorestadul, marele antrepozit, era binecunoscut neguţătorilor danezi. În 836 şi din nou în 838, regele Horik al Danemarcei a tăgăduit că ar avea vreun amestec în incursiunile din Frisia. Dar incursiunile aveau loc, iar autorii I6 r erau de origine daneză; solii lui Horik au fost masacraţi la Cologne, evident în semn de răzbunare-Oare căpeteniile acestor ucişi erau căpetenii rivale? aventurieri independenţi? Orice ar, îl fost ei, incursiunile au continuat: an de an. Dorestadul, atacat în 834, a fost atacat din nou în 835, 836 şi 837. Lipsit de fapt de apărare, acest centru comercial era o pradă uşoară atacurilor prin surprindere ale vikingilor, care aveau să revină în mod frecvent până când, în 884, regimul hidrologic fluctuant al Rinului şi afluenţilor

lui, şi-au vikingii, au distrus* Dorestadul, lăsându-l fără apă, şi lipsit de importanţă. În 836 corăbii vikinge s-au aflat pe râul Schelde şi au dat foc Anvers-ului, şi Witlei. Atacanţii se aflau parcă peste tot în Frisia. În 842 o ceată de piraţi a plecat din Londra şi a prădat Quentovic-ul, celălalt mare centru comercial din nord (în apropiere de oraşul Boulogne de azi) şi s-a întors în Anglia. Într-o altă expediţie, o flotă mare – să dăm oare crezare relatării potrivit căreia 600 de corbăii s-au îndreptat împotriva unui oraş de câteva sute de locuitori? – a înaintaţ pe Elba în amonte şi a atacat cu sălbăticie Hamburgul.

Aproape concomitent cu atacurile din nord, alţi vikingi loveau mai departe pe coasta de apus a Franţei. Insula Normoutier, situată în apropiere de vărsarea în ocean a fluviului Loara, pe care se afla o mănăstire, a fost7 atacată prima dată în 834. A.cest centru al comerţului cu sare, asemenea oraşelor Dorestad şi Quentovic, din nord, a fost ţinta unor frecvente atacuri ale vikingilor: jefuitorilor le convenea să aibă o bază pe o insulă pentru incursiuni în amonte pe valea Loarei. În 843 vikingii au urcat cu corăbiile până la Nantes, pe care l-au atacat de sărbătoarea Sfântului Ioan Botezătorul (24 iunie). L-au prins pe episcop şi l-au ucis în altarul din catedrală şi, dacă e să dăm crezare unor cronici ulterioare, a avut loc o scenă de o cruzime nemaipomenită *V* vikingii au ucis pe cine le-a ieşit în cale, săvârşind un măcel de proporţii epopeice, care s-a încheiat doar atunci când, sătui de sânge-şi încărcaţi cu giuvaieruri însângerate, ş-au întors la Normoutier. Au ier→nat acolo cu familiile lor, care fuseseră aduse în scopul creării unei aşezări cvasi-permanente. Aceasta este prima iernare consemnată a vikingilor în ţară. francilor. Şi alte grupuri de vikingi aveau să-şi instaleze bazele pe insulă creându-se astfel o aşezare.

În acelaşi timp vikingii începuseră primul dintre nenumăratele raiduri în amonte pe Sena. În 841, în timp ce cei trei fii în viaţă ai lui Ludovic cel Pios erau implicaţi într-un război civil, o flotă vikingă, condusă de Asgeir, a atacat oraşul Rouen, câteva săptămâni mai târziu mănăstirea de

la Jumieges, şi apoi au ocupat Saint Wandrille cu scopul de a li se plăti răscumpărare. *Analele de la Fontanelle* (Saint Wandrille) consemnează aceste incursiuni:

În 841 e.n., în ziua de 12 a lunii mai au sosit oamenii din nord, cu căpetenia lor Asgeir. Două zile mai târziu au ars oraşul Rouen şi au rămas acolo două zile. În ziua de 24 mai au dat foc mănăstirii de la Jumieges. În următoarea zi, mănăstirea de la Fontanelle a fost scăpată de jaf, plătindu-se 6 livre şi în ziua de 28 mai au venit călugării de la Saint Denis şi au răscumpărat 68 de captivi la preţul de 26 de livre. În ultima zi a lunii mai păgânii s-au întors pe mare.

Patru ani mai târziu, în martie, Ragnar a urcat în amonte pe Sena şi s-a îndreptat spre Paris. Carol cel Pleşuv a încercat să stăvilească acest atac şi şi-a plasat armata pe ambele maluri ale fluviului. Conducătorul viking a atacat cu întreaga sa forţă ceata mai mică a apărătorilor franci de pe un mal al fluviului şi, sub ochii francilor de pe malul celălalt al fluviului, i-a spânzurat pe prizonieri. Parisul se afla în faţa lui şi slujbele de Paşti se transformau în plânsete pe măsură ce Ragnar ataca şi jefuia oraşul. În aceste decenii, cea mai mare parte a ţinuturilor din vestul imperiului franc a fost confruntată cu atacuri ale vikingilor: nu numai pe Sena, dar şi pe Somme, Gironde, Garonne, Schelde, Dordogne şi Meuse. Oamenii nordului atacau Chartres, Amiens, Bordeaux, Toulouse, Tours, Angers, Orléans, Poitiers, Blois şi Parisul. Au venit an de an, fără încetare, împotriva unui teritoriu care părea incapabil să se apere.

La început Carol cel Pleşuv, rege al francilor din apus din anul 843, n-a luat în serios aceste atacuri, fiind, de altfel, preocupat de ambiţiile fraţilor săi. Apărarea Parisului organizată de el la 845 a fost bine intenţionat! dar extrem de necorespunzătoare: nu numai că s-a abătut de la o tactică militară judicioasă rupându-şi armata în două, dar n? a fost în stare să-şi însufleţească armata şi l-a lăsat pe Ragnar să scape în josul fluviului, după ce l-a plătit conducătorului viking 7.000 livre de argint. În această perioadă nu exista de fapt niciun fel de apărare

împotriva vikingilor; singura apărare era autnp*? ararea: fiecare pentru el; într-un cuvânt „fuga. Pe drumurile proaste ale Franţei şi Ţărilor de Jos, atunci şi foarte adesea mai târziu, grupuri de refugiaţi fugeau de sălbăticia de temut a vikingilor invadatori. Călugării din mănăstirile nepregătite pentru atacurile duşmănoase, fugeau din locuri sfinte cum ar fi Saint Maixent, Charvoux, Saint-Maur-sur-Loire, Saint Wandrille, Jumieges şi Saint Martin de Tours şi se refugiau în zone ferite de incursiunile vikingilor. Timp de două generaţii aceşti călugări fugari au fost – văzuţi pe drumurile care duceau spre Burgundia, în Auvergne şi Flandra. Chiar episcopii îşi părăseau reşedinţele şi turmele lor de credincioşi, lucru pentru care sunt huliţi şi azi (cine ştie dacă acest lucru este drept sau nu 7 Dacă Şf. Ciprian nu i-a judecat pe aceşti" păstori, atunci cu siguranţă niciun umil isteric nu o va face). Când pericolul imediat reprezentat de vikingi trecea – temporar, după cum ştim de pe poziţia noastră avantajoasă – călugării se întorceau, mănăstirile erau reconstruite, relicvele şi alte comori erau aduse înapoi, arhivele erau refăcute. Şi în timpul unor noi atacuri, totul începea din nou. În toate peregrinările lor refugiaţii luau cu ei pe „sfinţii" lor, aşa le spuneau relicvelor sfinte. La început, în 853, canonicii din Tours au dus cu ei moaştele sfântului lor părinte Martin, până în Cormeiry; l-au readus la Tours în 854, dar se pare că l-au dus din nou în altă parte în 862 şi în 869; în timpul atacului din 877 şi-au dus sfântul la Chablis, apoi la Auxerre, şi, în cele din urmă l-au adus înapoi la Tours, unde Sf. Martin a rămas, în sfârşit, să-şi doarmă somnul de veci. Tot aşa, călugării de la mănăstirea Sf. Philibert de pe insula Normoutier, care a fost de. timpuriu ţinta atacurilor vikingilor, treptat s-au deplasat cu relicvele tot mai departe de mare: la Deas în 836, la Cunauld în 858, la Messay, în Poitou, în 862, la Saint Pourcain-sur-Sioule, peste Masivul Central, în 872, şi la Tournus pe Saâne în 875, găsind doar în acest din urmă loc adăpost sigur în faţa vikingilor aproape omniprezenţi.

De la mijlocul secolului al IX-lea poate fi constatată o

nouă fază în cadrul acestor atacuri. Obiectivul lor se schimbase acum. Rareori se întâmpla să fie luate ca ostatici persoane izolate pentru a fi răscumpărate şi rareori locurile erau devastate la întâmplare. În felul cum erau planificate, prin strategie şi obiective, noile atacuri semănau cu nişte campanii. Agresorii nu mai urmau cursulile de apă navigabile: vikingii deveniseră mai mobili, capturând şi folosind cai pentru atacuri în interiorul ţi numirilor. De pildă, în 864, ei şi-au lăsat sub pază corăbiile fe Charente şi au călătorit de-a latul ţării până la Clermont în Auvergne. Cetele de vikingi-rămâneau perioade mari de timp în aceeaşi regiune. Timp de 6 ani (între 856 – 862) aceiaşi vikingi s-au aflat pe Sena, adăpostindu-se în 856 pe insula Oscelle, aşezată faţă în faţă. cu Jeufosse, la nord-vest de Paris, unde au rămas timp de 4 ani. Teologul Paschasius Radbertus, care a trăit în vremea aceea, meditând la plângerile lui Ieremia şi la pericolul imediat pe care-l reprezentau vikingii pentru Paris, întreba cu jale, probabil pe la 856 (dar posibil la 845):

Care dintre noi ar fi crezut vreodată sau şi-ar fi închipuit că într-un timp atât de scurt se vor abate asupra noastră nenorociri atât de înspăimântătoare? Azi tremurăm gândindu-ne la aceşti piraţi adunaţi în cete în însăşi vecinătatea Parisului şi care dau foc bisericilor de-a lungul malurilor Senei. Cine ar fi putut să creadă vreodată, întreb eu, că bande de hoţi ar putea săvârşească astfel de nelegiuiri? Cine ar fi putut să se gândească că un regat atât de glorios, atât de întărit, atât de mare, atât de populat, atât de puternic va fi atât de umilit şi pângărit de o rasă atât de josnică şi spurcată?

Chiar un teolog moralist cum era Paschasius trebuie să fi predicat într-un context de fapte şi, în acest caz, într-un context care provoca, teamă. Nu numai Parisul era atacat şi nu numai Paschasius se lamenta. Ritmul crescând al atacurilor vikinge, chiar admiţând* din nou unele licenţe, apare în mod pregnant din cuvintele des citate dar încă pertinente ale lui Ermentarius din Normoutier:

Vin şiruri ltingi de corăbii şi chiar vikingii sunt tot

mai mulţi. În toate părţile creştinii sunt. măcelăriţi, arşi şi jefuiţi… Vikingii zdrobesc totul în calea lor; nimeni nu se poate apăra; pun stăpânire pe Bordeaux, Părigueux, Limoges, Angoulême şi

Toulouse; distrug Angers, Tours şi Orléans… Corăbii nenumărate urcă pe Sena, unde răul se întinde. Rouen-ul este atacat, jefuit şi ars; Paris, Beauvais şi Meaux sunt ocupate, fortăreaţa Melun este distrusă; Chartres este ocupat; Evreux şi Bayeux sunt jefuite; şi toate celelalte oraşe sunt atacate.

Era cât se poate de evident că ceva trebuia făcut. Încet, dacă nu chiar şovăind, autorităţile.au înţeles că pericolul viking nu era un fenomen trecător; nu mai puteau da înapoi din faţa acestei probleme.

Apărarea

Organizarea militară a francilor nu era concepută în vederea apărării. Carol Martel şi Carol cel Mare, principalii ei arhitecţi, au creat o armată militară ofensivă; nevoia lor de apărare se limita la mărcile de frontieră. În faţa atacurilor vikinge, această armată, care nu mai era unită din cauză că era angajată în războaie civile, nu s-a dovedit capabilă să-i învingă pe vikingi, care aveau avantajul de a ataca prin surprindere şi de a fi întotdeauna în ofensivă. După atacurile iniţiale, Ludovic cel Pios şi-a întărit apărarea de coastă. Alte măsuri de apărare ar fi trebuit să fie luate de Carol cel Pleşuv. Faptul că el a amânat până în 862 să întreprindă acţiuni serioase este oarecum un indiciu că avea alte preocupări, legate în special de nobilimea francă, şi că subestima pericolul pe care-l reprezentau vikingii în acel an el s-a întâlnit cu sfetnicii săi la Pătres şi a elaborat o oarecare strategie defensivă. Urmau să fie construite poduri întărite pentru a bloca cele mai importante fluvii (Sena, Marna, Oise şi, poate, Loara). Nu se ştiu prea multe despre natura acestor poduri fortificate, cu excepţia faptului că urmau să fie plasate la coturile strategice ale fluviilor şi că era nevoie de piatră şi lemn pentru construirea lor. La fiecare cap al podului pe maluri se găseau forturi de piatră şi chiar podul

construit de fapt ca un modern pod din pontoane, la nivelul fluviului, crea uni obstacol pentru circulaţia pe fluviu; atacanţii ar fi fost siliţi să se apropie de maluri, unde apărătorii din forturi s-ar fi aflat într-o situaţie avantajoasă. S-au ridicat probleme nu numai din cauza echipării acestor poduri fortificate, dar şi din cauza încetinelii cu care se desfăşura construcţia.

Un exemplu caracteristic în această privinţă este podul de la Pătres. Situat pe Sena inferioară, la circa 10 mile mai sus de Rouen, într-un loc unde fluviul Sena putea fi trecut uşor prin vad, Pătres era destinat, după cât se pare, să constituie prima linie de apărare pentru cursul superior al Senei şi bazinele de râuri aferente. Mai jos se aflau oraşul Rouen, ţinutul văi Senei inferioare şi insulele Oscelle, folosite în mod frecvent de Vikingi tfcept bază. Oare teritoriile situte mai jos de Pătres fuseseră par şi simplu abandonate şi lăsate fără apărare, doar în se înia forţelor populaţiei locale, mult chinuită şi care nu. Se putea apăra singură? Cine ştie? Lucrările au început în iunie 862, dar, pentru nu se ştie ce motive, s-au tărăgănat. În 864 Carol cel Pleşuv a ordonat din nou construirea podului. În anul următor vikingii au supus Pătres şi au ajuns cu incursiunile până la Paris şi în suburbia lui, Saint Denis, (pentru aceasta vikingii au fost pedepsiţi printr-o dizenterie îngrozitoare) şi chiar până în sus pe Qise şi Marna. Lucrările au fost reluate din nou la podul întărit de la Pătres în iunie 866. Forţa de muncă era într-adevăr o problemă pentru că la 869 Carol a trebuit să recruteze muncitori din tot regatul său – un oml voinic la 100 de *mansi*[30] şi un car şi doi boi la 1.000 de *mansi*. Podul a fost terminat în toamna anului 873, la peste 11 ani de la începerea lui. Nu era tocmai promptitudinea necesară în faţa vikingilor care se deplasau cu rapiditate. La Pătres se

30 Mansus, mansi — în latina medievală, imitate formată din casă, terenurile cultivabile și drepturile de folosință asupra pădurii și pășunilor. Acest Sistem rural și agricol de distribuire a pământurilor a apărut la începutul evului mediu mai întîi pe Sena și Loara și apoi s-a răspîndit în nord și est. —' notg trad.

varsă în Sena râul Eure şi, puţin în amonte, Andelle. Podul în cauză era probabil construit pe locul unde se află actualul Pont-de-l'Arche. Se presupune că trecea peste Sena chiar imediat după vărsarea râului Eure. Faptul la acest loc n-a fost complet cercetat cu mijloace de control profesionale este o dovadă a stării regretabil de neadecvate a cercetării arheologice privind regatul franc în timpul vikingilor. La cele două capete ale podului existau zone fortificate; un fort a rămas timp de secole pe malul de nord şi a fost consolidat în timpul trecerii armatei canadiene pe aici în 1944. Probleme similare privind forţa de muncă s-au ivit pe Oise şi Marne, afluenţi ai Senei superioare, unde podurile construite la Anvers şi Charenton se stricaseră şi populaţia locală, care le construise, nu putea să efectueze reparaţiile din cauza atacurilor vikingilor. În 865, pentru a remedia această – situaţie, Carol a adus muncitori din alte părţi ale regatului Său cu condiţia ca ei să nu mai fie solicitaţi niciodată pentru astfel de munci. Este limpede că acestea nu erau slujbe prea căutate. Podurile întărite nu erau soluţia, cel puţin în cursul anilor '860 şi la începutul anilor '870, problemei apărării france. Oraşele şi-au consolidat fortificaţiile şi şi-au reconstruit zidurile aşa cum au procedat unele mănăstiri şi noile *burh-uri*[31]. Totuşi, ca

31 Burh — variantă a cuvîntului anglo-saxon burg, însem- nînd o- casă, loc sau oraș protejat cu o împrejmuire; un oraș fortificat, burg, oraș-cetate. — nota trad.
Evenimentele din 866 de la Melun, pe Sena oferă o imagine destul de completă asupra modului cum se desfășura acest proces. în acel an vikingii amenințau eu o forță importantă o serie de locuri așezate de-a lungul Senei : ei au asediat orașul Melun și au pretins să li se plătească tribut. Carol cel Pleșuv le-a dat 4 000 de liyre de argint și o mare. cantitate de vin. Vikingii au părăsit zona, și valea Senei a cunoscut 10 ani de pace relativă. La fel ca alte tributuri Denegeld, acest tribut plătit în 866, trebuia slrîns din întregul regat — mansus, unitatea de bază a proprietății, fiind u/iitatea principală de impunere — și prevedea următoarele plăți : 6 pence pentru fiecare mansus liber, 3 pence pentru fiecare mansus supus, un penny pentru fiecare locuitor, jumătate de penny pentru fiecare locuitor temporar, a zecea parte din valoarea mărfurilor negustătorilor și o taxă pentru preoți în funcție de cît erau dc

monarh carolingian ce era, Carol cel Pleşuv insista ca fără permisiunea lui să nu se facă nicio construcţie militară nouă. În 864, în timp ce vikingii treceau pur şi simplu nestânjeniţi prin regatul său, el condamna fortificaţiile care erau construite fără permisiunea lui şi, oricât ar părea de necrezut, a ordonat, la.1 august, ca ele să fie dărâmate. Mai târziu, în cursul anilor ’880, după cum vom vedea, populaţia locală a făcut ce trebuia să facă: a întărit podurile şi a reconstruit fortificaţiile oraşelor.

A considera tributul o armă de apărare este ca şi cum ai considera că plata răscumpărării este o primă de asigurare pe viaţă. Tributul excesiv dat invadatorilor vikingi în cadrul imperiului franc scoate în evidenţă starea precară a apărării carolingienilor. Termenul *Danegeld* era folosit în secolul al XI-lea în Anglia cu referire la tributul plătit vikingilor şi nu există motiv ca acelaşi termen să nu poată fi folosit în mod adecvat pentru o perioadă anterioară şi în alt loc. Danegeld erau, pur şi simplu, banii plătiţi danezilor ca să plece. În perioada când au avut loc primele incursiuni, danezii obişnuiau să atace” oraşele şi să ia cu ei pradă şi captivi care erau ţinuţi pentru a fi răscumpăraţi. Pe la mijlocul secolului al IX-lea au găsit că era mai convenabil să extindă principiul răscumpărării: în loc să ia persoane pentru a fi răscumpărate ei ţineau captivă, pentru a fi răscumpărată, o comunitate întreagă (un oraş, o mănăstire, un *burh*, sau chiar o regiune întreagă). Francii au plătit cel puţin 15 tributuri Danegeld generalizate (adică plăţi făcute pentru zone întinse). Suma precisă plătită nu este cunoscută, dar totalul pentru şapte astfel de tributuri Danegeld generalizate este de 39 700 de

---

bogați. în mod normal taxa urma să fie strinsă într-un interval de 3—7 luni. Cazurile în care s-a plătit tributul Danegeld local (plătit de comunitățile locale) trebuie să fi fost numeroase : sînt destule exemple In ceea ee privește Britania și, în perioade diferite, regiunea Belgiei moderne. Trebuie să ne punem întrebarea cît de eficient era acest sistem al plății tributului Danegeld. Pe termen scurt eficiența lui era în general excelentă : vikingii se îndepărtau cu corăbiile lor și nu amenințau să atace imediat zona.’ Plata tributului nu însemna însă că nu aveau să se ivească

livre, după cum se poate vedea în Tabelul 2, care enumera plăţile Danegeld generalizate, în secolele al IX-lea şi al X-lea.

Tabelul 2. Tributuri Danegeld generalizate plătite în secolele al IX-lea şi al X-lea.

An	*Anul*	*Sum* *livre*
845		7.000
853		
880 – 861		5.000
862		6.000
864		
866		4.000
870		5.000
877 (Sena)		
877 (Loara)		
882		
884		12.000
886		700
889		
897		
923 – 926.		

ai te bande de vikingi puse pe jaf. Cu acest Danegeld nu se cumpăra imunitatea permanentă; vikingii obişnuiau să vină din nou. Cu ajutorul tributului se cumpăra doar un răgaz. Unii sugerează că Danegeld aducea profituri regelui, care putea să strângă mai mult decât trebuia şi păstra diferenţa. Liniştea pe care o oferea plata tributului era, desigur, locală sau, în cel mai bun caz, regională. Primind acest tribut în regiunea Loarei vikingii puteau să apară în scurt timp pe Sena. După cum vom vedea în curând, ridicarea asediului din 866 asupra Parisului a însemnat plata unui Danegeld şi abaterea furiei vikingilor asupra Burgundiei. Oricât de general ar fi putut să fie un Danegeld în momentul strângerii taxelor, toate aceste tributuri erau doar particulare în ceea ce priveşte efectul lor şi nu contribuiau decât în mică măsură la rezolvarea a ceea ce era, în mod evident, o problemă naţională.

Naţiunea avea poate prea multe probleme: Carol cel Pleşuv trebuia să se lupte cu ameninţările din partea fraţilor săi, bretonii, aquítanii şi provensalii. Obţinerea de către el, în 870, a mai mult de jumătate din regatul fratelui său, Lothar, care murise, i-a sporit şi mai mult greutăţile. Deşi în 873 el i-a silit pe vikingi să plece de la Angers pe Loara, n-a reuşit să profite de acest avantaj, în schimb, a pornit în grabă spre Roma şi, sosind acolo, şi-a făcut o intrare fastuoasă în oraşul etern, unde, în ziua de Crăciun, a fost încoronat împărat. Imperiul lui semăna în mică măsură cu imperiul bunicului său, care, în aceeaşi zi, cu trei sferturi de secol mai înainte, fusese aclamat, dându-i-se numele de Augustus. Carol cel Mare era puternic prin faptul că ştia că noul său titlu era o recunoaştere a puterii sale; pentru Carol cel Pleşuv a fost o slăbiciune să creadă că titlurile conferă putere. El n-avea suficientă putere să apere căile navigabile ale regatului său de apus, n-avea suficientă putere să-şi apere poporul de invadatorii prădalnici. Carol cel Mare nu s-ar fi dus la Roma să caute titluri deşarte; el ar fi urmărit să asigure securitatea imperiului său. Chiar în timp ce se întorcea spre nord de la Roma, Carol cel Pleşuv a părut puţin preocupat de

securitatea regatului său: n-a dat atenţie apariţiei, la gura Senei, a unei mari flote a vikingilor (se spune că au fost 100 de corăbii puternice) şi a continuat în schimb să se bată pe Rin cu nepotul său, Ludovic II (cel Tânăr). Carol a murit în 877, cu un an înainte de marile raiduri, nereuşind să împiedice destrămarea societăţii france. Dezmembrarea ulterioară a imperiului, odată unit, al lui Carol cel Mare şi Ludovic cel Pios, prin împărţirea de la 876, a accelerat procesul de fărâmiţare care începuse încă în timpul domniei lui Carol cel Pleşuv. În jurul anului 880, în faţa atacurilor masive din acel deceniu, rareori se mai cerea sau aştepta permisiune din partea regelui pentru a întări apărarea locală; apărarea regatului nu exista; ea era organizată numai pe plan local; conducătorii locali au fost cei care au construit ziduri de apărare. Din acel moment, în special în nord, conţii şi episcopii, oameni care aveau interese locale şi erau acum lăsaţi să acţioneze în voia lor, fără a întâmpina vreo opoziţie din partea slabilor monarhi carolingieni, au fost cei care au organizat apărarea.

Iberia şi Mediterana în secolul al IX-lea flotele vikinge au intrat de două ori în lumea islamică a Spaniei şi, într-una din aceste ocazii, au apărut în vestul Mediteranei. Întâlnirea dintre lumea lui Thor şi cea a lui Allah este bine consemnată şi, din punct de vedere geografic, pare foarte firească. Atacurile vikingilor din secolul al IX-lea nu erau concenpute ca atacuri îndreptate în mod special împotriva francilor: mai ales în etapele de început ele au fost incursiuni necoordonate. Din moment ce ajunseseră în Aquítania, de ce să nu ajungă şi în Spania? Şi, o dată ajunşi în Spania, de ce să nu treacă prin strâmtoarea Gibraltar în Marea Mediterană? Chiar aşa s-a întâmplat.

Atacul din 844 a pornit direct din Aquítania. Vikingii pătrunseseră pe fluviul Garonne ajungând până la 130 de mile de Toulouse şi, fără să atace oraşul, şi-au schimbat direcţia, îndreptându-se spre golful Biscaya. Şi-au întors apoi corăbiile spre sud. Au atacat comunităţile creştine de la Gijón şi Coruña, situate pe coasta de nord a Spaniei, dar asturienii au strâns repede o armată şi i-au alungat pe

vikingi; aceştia au fugit în dezordine spre corăbiile lor, dintre care o parte fuseseră distruse. Flota vikingă, încă puternică – numărul este incert, dar se spune că iniţial în Aquítania flota număra 100 de corăbii – s-a regrupat şi a dat ocol capului Finisterre. Înaintau cu corăbiile de-a lungul coastei de vest a Iberiei, şi prădau locurile pe unde treceau. Vikingii se aflau acum în ţara maurilor, musulmanii din Spania, şi aveau să găsească în adepţii lui Allah nişte adversari redutabili. La Lisabona vikingii au jefuit timp de 13 zile regiunea de la vărsarea fluviului Tajo, dar au plecat înainte de a avea vreo ciocnire serioasă cu armata maură. S-ar putea ca o parte din flota lor să se fi îndreptat spre Arzilla, pe coasta marocană a Atlanticului, dar partea principală a flotei vikinge a atacat la Cádiz şi în interior, cu mare succes, Medina Sidonia. Guadalquivir duce spre inima Spaniei maure, iar pe malurile lui sunt aşezate Sevilla şi Córdoba, ultima fiiid ţie atunci capitala puternicului califat cu acelaşi nume. Netnfricaţi sau, mai degrabă; inconştienţi, vikingii au pornit în amonte pe Guadalquivir. Istoricul nu poate afla ce s-au gândit ei când an zărit Sevilla, dar ştie că au pus stăpânârş pe oraş, cu excepţia cetăţii, şi că, timp de şase săptărrfâiâţ, Sevilla a fost un oraş viking sau, cel puţin, că vikingii, controlând cea mai-mare parte a oraşului, l-au folosit ca bază pentru a jefui în interiorul ţării.

Maurii), pregătiţi acum, au surprins într-o ambuscadă o mare parte a flotei vikinge. Emirul Abd-er-Rahmqn, al II-lea[32], a luat mulţi prizonieri, spânzurându-i pe unii dintre ei la Sevilla şi pe alţii, de palmieri, la Tălyata. El a trimis apoi capul unei căpetenii şi 200 de capete ale unor războinici nobili vikingilor rămaşi în JVT – aroc. Vikingii îşi găsiseră naşul: ei au folosit prizonierii pe care-i luaseră pentru a-şi procura hrană şi îmbrăcăminte. După câteva incursiuni pe coasta de vest, anul următor s-au întors în Aquítania, bătuţi zdravăn şi serios împuţinaţi

32 Abd-er-Rahman, emiri și califi arabi de Cordoba. Abd- er-Rahman II, numit și învingătorul (822—852) a cucerit Barcelona și i-a alungat pe piraţii vikingi. — neta trad. z

după prima lor întâlnire cu Spania islamică.

În anul următor, 845, s-a petrecut o întâmplare ciudată. Abd-er-Rahman al II-lea a trimis o solie condusă de Ăl-Ghazal la regele majuşilor (adică al celor care venerează focul, în acest caz, vikingii) care trăia pe q mare insulă sau peninsulă – limba permite ambele traduceri – pe care se găseau grădini frumoase şi ape curgătoare. A fost o călătorie care a durat trei zile pe continent şi pe alte insule locuite de majusi care sq aflau în vecinătate. Înainte de a fi primit de regele viking, Al-Ghazal a insistat să nu i se ceară să îngenuncheze în faţa regelut Acest lucru a fost acceptat, dar, când Al-Ghazal a ajuns la locuinţa regelui, a constatat că acesta pusese) să se construiască intrarea atât de jos încât el ar fi fost silit să intre în genunchi. Solul arab a ieşit diplomatic din incur câtură aşezându-se pe spate şi târându-se cu picioarele înainte, spre rege”. În timpul vizitei lui Al-Ghazal la această curte din nord, regina vikingă i-a oferit ospitalitate într-o manieră intimă, asigurându-l că bărbaţii nordici nu ştiau ce e gelozia şi că doamnele nordice aveau idei avansate. Domnul din sud a fost înţelegător. Nu cunoaştem scopul misiunii lui – poate era în legătură cu negoţul – şi nici nu putem fi siguri dacă ţara în discuţie era Irlanda sau Danemarca sau dacă regele era Turgeis sau Horik. Identitatea reginei a fost discret tăinuită, aşa cum se cuvenea în cazul unei doamne de rangul ei.

Al doilea atac al vikingilor împotriva lumii din sud a durat mai mult decât expediţia din 844 şi s-a bucurat de mai mult succes. În analele vikingilor, expediţia lui Bjørn Braţ de Oţel şi Hasting, care a durat din 859 până în 832, trebuie să fie considerată ca fiind una din cele mai temerare. Ei aveau să pătrundă în Mediterana, *mare nostru* m, şi să prade multe zone de pe ţărmurile ei şi unele insule în acelaşi timp când, nu trebuie să uităm, vikingii înrudiţi cu ei se aşezau în Anglia, făceau căsătorii mixte în Irlanda, dădeau ocol Islandei, îi hărţuiau pe franci şi îşi instaurau hegemonia asupra Rusiei.

Aceşti doi binecunoscuţi aventurieri vikingi, care

pentru mulţi sunt încă nişte eroi, făceau incursiuni în regiunea Senei. Ei au pornit cu o flotă – izvoare arabe spun că era compusă din 62 de nave – spre sud şi i-au atacat, aşa cum au făcut şi predecesorii lor, pe creştinii din Asturia, dar nu cu mai mult succes. Corăbiile jefuiau pe măsură ce înaintau de-a lungul coastei de vest a Iberiei dar două corăbii de-ale lor, luând-o înaintea celorlalte, au fost capturate de paza de coastă maură, care a descoperit că ambarcaţiilq Vikinge erau deja încărcate cu argint, aur, prizonieri şi provizii. Flota principală a ajuns în scurt timp la vărsarea Guadalquivirului (cu intenţia oare de a se îndrepta spre Sevilla sau Córdoba?) dar maurii erau acum pregătiţi. Noul emir, Mohamed al II-lea, cu armata şi corăbiile gata de luptă, i-a respins pe atacanţi. Bjørn şi Hasting, a căror flotă nu suferise prea mult, şi-au condus corăbiile prin strâmtoarea Gibraltar şi, luând Algeciras-ul prin surprindere, i-au ars moscheea cea mare. Au străbătut repede distanţa mică ce-i despărţea de coasta

Africii de nord; cinci relatări musulmane vorbesc despre ajacul vikingilor împotriva Nekor-ului, oraşul din Rif, ÎN Mauritania (Mazimma, în Marocul modern). O relatare spune că „ci au ocupat oraşul, l-au jefuit şi au luat sclavi”. Erau oare apeştia aceiaşi sclavi („oameni negri”) despre arc o sursă irlandeză spune că au fost aduşi din Africa în Irlanda în acea perioadă? Persoanele de vaza dintre Cei capturaţi de vikingi aul fost răscumpărate de emirul local. După ce au petrecut opt zile la Nekor au plecat din nou. Ajungând în apele Spaniei, vikingii, au atacat de-a lungul coastei de est şi apoi s-au îndreptat spre răsărit, unde au făcut câteva incursiuni fulger împotriva insulelor Balearc (Formentera, Mallorca şi Menorca) şi de acolo au cotit spre Roussillon, pe coasta de sud a regatului franc. Se apropia anotimpul rece şi insula Camargue, de la vărsarea fluviului Rhône a fost considerată ca loc ideal pentru a ierna.

Când a venit primăvara anului 860 vikingii, folosind baza de pe insulă, au atacat aşezările aflata pe fluviu în amonte, aşa cum procedaseră alţi vikingi pe Sena şi Loara,

pornind de la bazele lor situate pe insule. Au făcut incursiuni po valea inferioară a fluviului Rhône, atacând Nîmes, Arles şi ajungând, pe fluviu în sus, până la Valence. Nu toate incursiunile erau încununate de succes, după cum se arată într-o scrisoare din vremea respectivă, în care abatele Lupus de Ferrières îl laudă pe contele Gerard de Provence pentru că i-a înfrânt pe jefuitori şi i-a alungat.

Dacă vikingii atacau sudul Franţei, de ce să nu atace şi Raţia? Cel puţin o parte din flota vikingă, probabil sub conducerea lui Haşting, a coborât de-a lungul coastei de vest a cizmei italiene, apoi a urcat pe fluviul Arno devastând Pisa şi prădând Fiesole. În aceste aventuri în Italia se încadrează povestea atacurilor asupra Romei. Potrivit acestei, povestiri, Hasting, îmbătat de succes, şi-a propus să atace Roma şi să devină stăpânul lumii. Ceata lui a zărit un oraş minunat prin clădirile sale, strălucitor pentru ochii nordicilor. Recurgând la un şiretlic, Hasting a trimis mesageri în oraş pentru a spune că el, fiind pe moarte, doreşte să se boteze. Locuitorii au permis intrarea vikingilor în oraş. După ce a fost botezat, Hasting „a murit” şi în timpul funeraliilor „mortul” Hasting s-a ridicat de pe catafalc şi l-a străpuns cu spada pe episcopul care oficia slujba. Armele ascunse au ieşit la iveală şi ceata de vikingi a pustiit oraşul. Pe când plecau, ni se spune, au aflat că oraşul pe care-l ocupaseră prin înşelătorie nu era Roma, ci oraşul de coastă Luna, vechi oraş roman situat la vărsarea Magrei în golful Genova, departe de Roma atât ca distanţă, cât şi ca grandoare. Întâmplarea, relatată de Dudo de Saint Quentin[33] care a scris-o la începutul secolului al XI-lea, seamănă oarecum cu alte povestiri, în special cele despre atacuri în urma unor înmormântări simulate cum ar fi povestea lui Pleşkov în Rusia şi Londra – ar fi fost posibil să se facă o confuzie între „Londonia” şi „Luna”?) şi, oricum, nu merită mare atenţie. O sursă arabă

33 Dudo (Dudon) de Saint-Quentin (născut în 960, în Picardta, Franța, — mort înainte de 1043) istoric al primilor duci de Normandia ; cronica lui este considerată o sursă primară pentru istoria timpurie a statului normand — nota trăi.

ulterioară şi alte două surse spaniole, tot ulterioare, pretind că vikingii au ajuns în Mediterana de est (Grecia şi Alexandria), dar drumurile sunt prea lungi şi mărturiile insuficiente pentru a le cerceta.

În vara anului 861, după experienţa lor în Mediterana, jefuitorii vikingi au trecut cu corăbiile lor pe la coloanele lui Hercule[34] pătrunzând în Atlantic, unde au fost hărţuiţi de vânturi puternice şi de o flotă maură: pe primele le-au suportat şi pe ultima au învins-o. Mai trebuie amintită o ultimă incursiune în această lume sudică. Din golful Biscaya s-au lăsat asupra Pamplonei şi l-au luat ostatic pe prinţul acesteia pentru a fi răscumpărat. În 862 erau din nou înapoi în apele familiare de la gurile Loarei, marea lor aventură fiind încheiată. În surse sunt menţionate alte incursiuni vikinge în sud – la Compostela' în 968, în califatul Omeiazilor[35] în 966 şi 971 şi în Asturia în 1013, dar acţiunea principală a fost cea din teritoriile francilor. Incursiunile în Iberia, deşi îndrăzneţe şi punând în evidenţă ambiţiile vikingilor, erau derivaţii ale atacurilor împotriva Franciei.

Marile atacuri (879 – 892)

Cei 13 ani de jafuri groaznice-săvârşite de vikingi n-au fost rezultatul unui plan strategic, al unui mare „atac în masă", al unei ofensive pe toată linia. Marea armată daneză, care a apărut în Ţările de Jos în 879 sosise în Anglia în 878 pentru a se alătura fraţilor ei de arme în războaiele împotriva anglo-saxonilor. Noua armată, aftind la sosirea pe valea Tamisei că fraţii ei au fost într-adevăr înfrânţi de regele Alfred la Edington, a rămas în timpul iernii la Tulhom pe Tamisa şi în anul următor a pornit eu corăbiile spre continent. Această armată avea să colinde

---

34 Coloanele lui Hercule — nume dat în antichitate Strîm- torii Gibraltar, -r nota trai.

35 Omeiazl, dinastie de califi atăbi, din califatul cu capitala la Damasc. Ultimul omeiad calif, Marwan It, a fost detronat în 759 în urma unei răscoale a sclavilor. Nepotul său, Abd-er-Rahman, se refugiază în Peninsula Iberică, unde întemeiază dinastia Omeiazilor din Emiratul (756—929) și apoi din califatul (929—1031) de Cordoba — nota trai

aproape nestânjenită în partea de nord a teritoriilor france – între Seqa şi Rin – teritorii care timp de 15 ani mai înainte fuseseră ferite în mare măsură de atacurile vikingilor.

Deplasările acestei armate pot fi urmărite cu uşurinţă. La mijlocul lunii iulie 879, marea armată a debarcat undeva între Calais şi Boulogne. La sfârşitul aceleiaşi luni a atacat Thârouanne şi abaţia St. Bertin. Atacând în mers ei s-au năpustit cu furie asupra văilor râurilor Yser, Lys şi Schelde şi şi-au făcut tabără pentru iarnă la Gent (Gând). La începutul anplui 880 oastea vikingă a ridicat tabăra de la Gent şi a atacat Tournai, Condé, Valencieni. qs şi chiar oraşul Reims, înainte de a se întoarce la Gent. În iarna următoare (880 – 881) a făcut tabără la Courtrai, de unde a atacat Arras, Cambrai şi Peronne – toate aceste incursiuni, au avut loc probabil într-un interval de o lună de zile, de pe la sfârşitul lunii decembrie 880 până la sfârşitul lunii ianuarie 881. În decurs doar de câteva săptămâni se aflau din nou în mişcare făcând incursiuni în Therouanne, regiunea de coastă dintre Boulogne şi Saint Valéry, şi pe valea Sommei, inclusiv *la* Amiens şi Corbie, înainte de a se întoarce la Courtrai. Itinerariul continuă: în 881 – 882 se aflau pe Mouse şi atacau oraşele Tonguş, Liège şi Maestricht; pe Rin au atacat oraşele Köln, Bonn şi Koblenz, iar pe Moselle – Trier, Metz şi Remich. Cronicarul de la mănăstirea Sf. Vaast consemna, în dreptul anului 884:

Oamenii nordului nu contenesc să omoare şi să ia creştini în captivitate; ei distrug fără încetare biserici şi case şi ard oraşele. De-a lungul tuturor drumurilor pot fi văzute leşuri de clerici şi mireni, de nobili şi alţi bărbaţi, de femei, copii şi foşniri, Nu există drum pe care să nu fie împrăştiate leşuri de creştini ucişi. Inimile tuturor creştinilor care văd acestea se umplu de durere şi deznădejde.

Şi creştinii care suportau totul trebuie să-şi fi pierdut speranţa că vor scăpa vreodată, deoarece vikingii păreau în stare să străbată aceste teritorii în lung şi în lat aproape

după bunul lor plac. Totuşi li s-a opus o oarecare rezistenţă; vikingii au pierdut o bătălie în faţa lui Ludovic III la Saucourt în 881 şi au fost asediaţi – de Carol cel Gros la Elsloo pe Meuse, deşi niciunul din carolingieni nu s-a hotărât să profite de avantajul obţinut. În iulie 885, după ce au pustiit regiunea, fără a-şi epuiza însă forţele, năvălitorii s-au îndreptat spre Sena. Ei n-aveau să se întoarcă decât după 5 ani în aceste ţinuturi din nord şi nord-est secătuite de atacurile lor.

Evenimentul major în cei 13 ani de operaţiuni ale marii armate – unii. ar spune că a fost evenimentul cel mai important al expediţiilor vikinge împotriva francilor – a fost renumitul asediu al Parisului. Oraşul a fost asediat de vikingi din noiembrie 885 până în noiembrie 886. În acea vreme măreţia Parisului ţinea de viitor”; în 885 el era unul din cele câteva oraşe – toate mici – situate de-a lungul Senei; dar faptul că era aşezat în aval de confluenţa Marnei cu Sena îi mărea importanţa. În acea perioadă parizienii trebuie să se fi numărat cu sutele şi nu cu miile. Deşi în vecinătate mai existau miev aşezări – şi doar în acest sens pot fi considerate suburbii, deoarece Parisul nu era un *urbs* – Parisul era insula de pe Sena, de de la Câte, unit cu malurile fluviului prin două poduri. Le *Grand Pont* (Podul mare), în construcţie începând de pe la 860, unea Parisul cu malul de nord (drept) şi le *Petit Pont* (Micul pod) îl unea cu malul (de sud) stâng. Ambele poduri împiedicau trecerea pe fluviu şi fiecare avea turnuri la ambele capete. Cheia apărării Parisului erau în mod clar aceste poduri. Conducătorii vikingi, dornici după cât se pare să ajungă în ţinutul Mamei, voiau să ocolească Parisul (aceasta le-a fost intenţia când au ajuns în faţa oraşului, la 24 noiembrie-885. Sigfrid, conducătorul lor, s-a întâlnit cu Joscelin, episcopul Parisului, în ziua următoare, pentru a aranja trecerea în susul apei.

EH a înclinat capul şi i-a vorbit astfel episcopului: „O.

Joscelin, ai milă de tine şi de turma încredinţată grijii tale. Spre binele tău, ascultă la ce am să-ţi spun. Îţi cerem doar să ne laşi să trecem de oraşul vostru; n-o să-l

atingem. Ne vom strădui să-ţi apărăm drepturile tale şi pe cele ale lui [contelui)

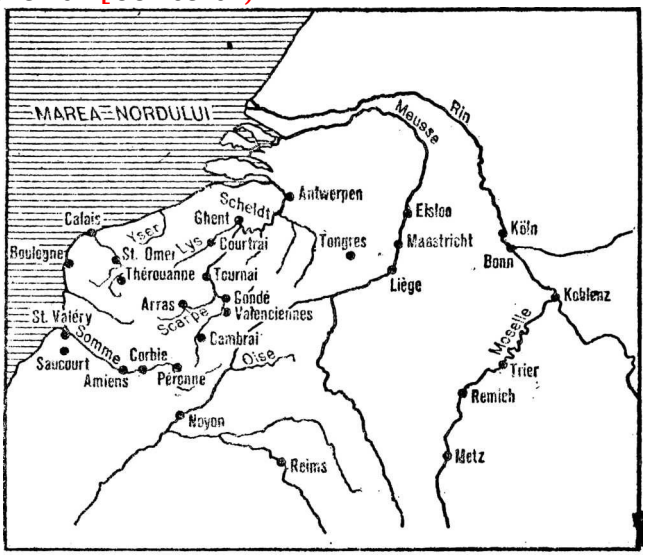

14, Marile atacuri (870 – 892)

Eudes”… Episcopul a răspuns cinstit cu aceste cuvinte: „Regele nostru, Carol (cel Gros), al cărui regat se întinde aproape pe întregul pământ sub puterea Domnului, Regelui şi Stăpânului celor puternici, ne-a încredinţat oblăduirea acestui oraş. Nu trebuie să îngăduim ca regatul să fie distrus; oraşul nostru reprezintă puterea. Dacă aceste ziduri v-ar fi încredinţate aşa cum ne-au fost încredinţate nouă şi dacă tu ai face cum ne ceri nouă să facem, ce ai crede despre tine însuţi?”

Sigfrid a răspuns: „Ocara s-ar fi abătut asupra spadei mele şi aş fi fost nedemn să o mânuiesc. Totuşi, dacă nu-mi înde* plineşti cererea, trebuie să-ţi spun că uneltele noastre de război vă vor trimite săgeţi otrăvite la revărsatul zorilor, şi la sfârşitul zilei va fi foamete. Aşa va fi; noi nu ne vom opri”.

Şi aşa a fost. După cum amenințase Sigfrid, atacul a început în zorii zilei, pe 26 noiembrie. Vikingii au luat din plin cu asalt turnul de pe malul drept al Senei. Cât a fost ziua de lungă au fost aruncate pietre şi au fost trase săgeţi împotriva apărătorilor, în timp ce asupra atacanţuor se

vărsa smoală încinsă şi ulei fierbinte. La sfârşitul acelei zile turnul rămăsese în mâinile parizienilor, dar cu preţul multor distrugeri. Apărătorii, muncind noaptea, au înălţat cu încă un etaj turnul. Când vikingii s-au întors în ziua următoare, au adus un berbec pentru a izbi zidurile oraşului şi o catapultă pentru a arunca foc în părţile de lemn ale turnului. Din nou parizienii au rezistat.

Vikingii au început asediul. Şi-au aşezat tabăra în faţa oraşului la abaţia St. Germain l'Auxerrois. În ultima zi a lunii ianuarie 886 ei au început un alt atac. împărţindu-se în trei cete, asediatorii au trimis un grup să atace tumul de pe malul drept şi celelalte două cete au fost trimise să distrugă podul. Timp de trei zile vikingii au luptat să cucerească turnul, încercând să umple şanţul cu paie, crengi de copaci, cu schelete de animale şi chiar cu cadavrele prizonierilor morţi, dar fără niciun rezultat. Ei au trimis trei bărci aprinse să distrugă podul, dar acesta a rezistat.

Iarna a realizat ceea ce danezii nu reuşiseră. În a şasea zi a lunii februarie Sena a ieşit din matcă şi Podul Mic a fost luat de ape, făcând posibilă trecerea spre sudul oraşului. Vikingii au atacat repede turnul de pe malul stâng. Unii dintre vikingi au făcut incursiuni în amonte de Paris, pe uscat, până la Loara, alţii au atacat Chartres şi Eyreux înspre sud şi est, în timp ce restul armatei a rămas la Paris, pe care-l asediau în continuare. Parisul a cerut insistent ajutor şi contele Henry de Saxonia a venit în fruntea unei armate pentru a-i sili pe vikingi să ridice asediul. Soldaţii lui, slăbiţi de un marş pe timp de iarnă, i-au atacat doar o dată, în mod neorganizat, pe asediatori, după care s-au retras. Tabăra daneză se afla acum pe malul stâng la Saint-Germain-des-Prés. Sigfrid s-a oferit să ridice asediul în schimbul unui tribut de numai 60 de livre de argint, dar parizienii au refuzat şi asediul a continuat. Joscelin, episcopul-conducător al parizienilor, a murit în aprilie. Atacanţii au aflat de moartea lui şi strigau în gura mare la porţile cetăţii că episcopul a murit. Eudes, conte de Paris, s-a alăturat locuitorilor oraşului, copleşiţi de

supărare, loviţi de boli, pentru a continua apărarea. În secret, Eudes a plecat din Paris pentru a-i ruga pe fraţii săi franci, în special pe împăratul Carol cel Gros, să vină în ajutorul oraşului său. Danezii, care păreau să ştie o mulţime de lucruri despre inamicul lor, au aflat că Eudes se întorcea şi l-au împiedicat să intre în oraş. Deşi calul îi fusese omorât, marele apărător al Parisului a luptat în continuare omorând

145

mulţi danezi şi a reuşit să intre în oraşul asediat. Carol a răspuns cererii parizienilor şi în octombrie armata lui ce afla la picioarele colinei Montmartre. În loc să atace cu armata sa puternică „el a căzut la înţelegere cu inamicul: dacă vor ridica asediul, Carol îi va lăsa să treacă de Paris şi să meargă pe Sena în Burgundia, unde vor fi liberi să petreacă iarna hăituindu-i pe burgunzi, supuşii lui Carol. Parizienii au fost înfuriaţi de acest aranjament şi nu au permis duşmanilor să treacă pe lângă Paris cu corăbiile lor. Acestea au trebuit să fie transportate pe uscat până la un loc situat mai spre sud de oraş. Parizienii s-au supărat şi mai tare când, în primăvară, Carol a plătit vikingilor 700 de livre pentru a pleca de pe Sena. S-a făcut dreptate, după părerea parizienilor, doar când, în 888, Carol a fost detronat iar în 889 Eudes, salvatorul Parisului, a devenit rege al francilor de apus. Din acel să Parisul a fost la adăpost de furia atacurilor vikingilor.

În aceşti ani alţi vikingi, profitând de slăbiciunea şi fărâmiţarea Franciei, au făcut incursiuni pe cursurile altor râuri. Hasting era activ pe Loara. Oise şi Shelde au fost în repetate rânduri vizitate de cete vikinge învăţate tiu disciplina, care aveau o tactică militară pusă la punct şi erau bine echipate pentru tipul de război pe care-l purtau, acum. Încercările lui Eudes şi ale altora de a respinge aceste atacuri n-au fost decât parţial încununate de suy ces. În 891, în timp ce Hasting cu armata sa jefuia Ficajdia, o parte a marii armate a vikingilor din Frisia a

suferit o înfrângere la Louvain. Ambele armate au plecat în 892, dar nu înfrânte de forţa militară francă – armata din nord a putut să-şi revină de pe urma înfrângerii de la Louvain – ci biruite de natură. În 892, în urma unei veri extrem de secetoase, pământul se crăpase şi recolta fusese foarte săracă. Foametea şi bolile pustiiseră ţinuturile şi, în faţa acestei realităţi, vikingii s-au retras pentru a întreprinde expediţii împotriva regelui englez Alfred. Aceasta era o dovadă în plus a faptului că expediţiile daneze erau legate între ele. Perioada expediţiilor de jaf în Francia se apropia acum de sfârşit. Totuşi, vikingii aveau să revină şi marele ducat al Normandiei avea să fie creat.

146

Aşezările din Normandia şi din alte părţi ale Franţei

Aşezările vikinge permanente din Francia erau mai degrabă o excepţie decât o regulă. Marele succes al stabilirii vikingilor în Normandia şi gloria pe care a dobândiţ-o ulterior ducatul lor ar putea crea impresia că aceasta a fost singura aşezare vikingă în Francia. Nu a fost singura aşezare, ci singura care a reuşit să se dezvolte. În jurul anului 840 doi vikingi au devenit vasali ai lui Ludovic cel Pios; ei şi urmaşii lor au deţinut un teritoriu în jurul Dorestâdului până în 885, când Carol cel Gras a pus capăt ocârmuirii lor şi astfel a dispărut ceea ce Marc Bloch[36] a numit „această Normandie din Ţările de Jos”. Vikingii, veniţi pe Loara, păreau că vor să se stabilească sau, cel puţin, să creeze o colonie aici. În 869 Salomon, duce de Britania, a făcut pace cu puternicul Hasting şi eu războinicii lui şi după trei ani aceşti vikingi au navigat cu corăbiile în amonte pe Loara şi pe afluentul acesteia Marna, ajungând până la Angers, unde s-au stabilit, poate cu soţiile şi copiii lor. Carol cel Pleşuv era deranjat de ideea unei aşezării vikinge permanente la mică distanţă de Tours şi a asediat cu succes Angersul, abătând apele Marnei şi lăsând corăbiile vikingilor pe uscat. S-a ajuns repede la o înţelegere şi vikingii au coborât înapoi pe

368 Bloch, Marc (1886—1944) — istoric medievist francez. — nota trad.

Loara, rămânând în bazinul ei până în 882. Această primă încercare de a stabili o Normandie pe Loara în deceniul opt al secolului nouă a fost un precedent, dacă nu un model exact, pentru încercarea de a crea o aşezare în regiunea Loarei, în apropiere de Nantes, la începutul secolului al X-lea, cam în acelaşi moment când Rollon şi vikingii lui de pe Sena se aşezau în regiunea cursului inferior al Senei, în apropiere de Rouen. De fapt, în 921, contele Robert, fiul lui Robert cel Puternic, a recunoscut cârmuirea vikingilor în ţinutul Nantes; mai târziu, în 927, Râul. rege al francilor de apus, i-a recunoscut şi el. Puterea lor se întindea probabil până în graniţele de est ale Britanici de limbă romanică. Vikingii de pe Loara au fost în cele din urmă scoşi din aşezarea lor în curs de formare de Alain Barbă Strâmbă în 937, încercarea lor de colonizare durând, poate, un sfert de secol. Ne putem imagina cât de diferită ar fi fost istoria Franţei şi a Europei dacă ambele aşezări vikinge de pe Loara şi Sena ar fi reuşit să se dezvolte.

Normandia, aşezare vikingă de pe Sena, cu viitorul ei strălucit, plin de realizări, are parcă începuturile învăluite în întunericul zorilor, destrămat de prima geană de lumină. A spune că Normandia a fost fondată în 911 ca rezultat al unei înţelegeri între Carol cel Simplu şi Rollon înseamnă a spune şi prea mult şi prea puţin în acelaşi timp. Cei doi mari cronicari ai acestei perioade – Flodoard şi un călugăr de la mănăstirea St Vaast – n-au notat anii importanţi. Este implicată multă mândrie naţională în încercarea de *a* stabili, fără succes deplin, originea lui Rollon – a fost danez? sau norvegian? sau probabil suedez? Nu s-a păstrat niciun document al aşezării şi durata ei poate fi dedusă doar din documentele ulterioare. Ceea ce se ştie este – şi trebuie să fie – suficient pentru noi ca să avem o imagine generală asupra procesului. Când Carol cel Simplu a devenit rege al francilor de apus, în 893, el a părut că doreşte să scape regatul de pericolul viking. În 897, s-a ajuns la o înţelegere între el şi conducătorul vikingilor de pe Sena: acesta a fost botezat, avându-l naş pe Carol

(Carol l-a dus pur şi simplu la baptiseriu?) Cu toate acestea, 14 ani mai târziu – este una din datele certe de care dispunem – în 911, Rollon, al cărui loc de origine nu prezintă cu adevărat importanţă, s-a îndreptat cu o armată daneză spre oraşul Chartres, pe care l-a asediat. Asediul a eşuat şi armata lui Rollon a suferit o înfrângere serioasă. În 913 şi 918 Rollon, acţionând ca un conducător creştin cu autoritate deplina asupra Rouen-ului, a dat probabil o serie de legiuiri, care, din nefericire, s-au pierdut. În 918 Carol cel Simplu se referea într-o cartă regală la o înţelegere pe care o încheiase cu Rollon. Această înţelegere trebuie să fi fost încheiată la un moment situat între 911 şi 918, şi probabil între 911 şi 913 a fost creată Normandia. În acea perioadă a fost poate botezat Rollon, deoarece se presupune că Rollon nu era creştin atunci când asedia oraşul Chartres iar Carol i-a cerut să se boteze, aşa cum îi ceruse să se boteze căpeteniei vikingilor de pe Sena, în 897. Rollon s-a obligat, de asemenea, să apere cursul inferior al Senei de alte atacuri creând astfel o stavilă atât împotriva bretonilor, cât şi a altor vikingi. În ceea ce-l priveşte, Carol cel Simplu le-a permis vikingilor să se aşeze în regiunea aceea; acest lucru decurgea în mod clar din carta regală din 14 martie 918 în care Carol cel Simplu declara că el îi dăduse ţara lui Rollon şi tovarăşilor săi *pro tutela regni* („pentru apărarea regatului”). Nu se ştie exact ce se ascunde în spatele acestor cuvinte, dar explicaţia evidentă este că la un moment dat, la scurt timp după înfrângerea sa la Chartres, Rollon a devenit vasal al regelui franc; el a primit teritoriile din regiunea Senei de jos în schimbul jurământului de lealitate faţă de Carol. Povestea conform căreia Carol şi conducătorul Viking s-au întâlnit la Saint Claire-sur-Epte la sfârşitul toamnei anului 911 şi, în timpul ceremonialului, Rollon s-a împiedicat de regele franc nu are altă bază decât imaginaţia bogată şi diabolică a istoricilor de mai târziu.

Care erau aceste teritorii cedate vikingilor pro *tutela regni*? Actul din 918 nu le nominalizează. Chiar dacă iniţial – cum pare să se fi întâmplat – aceste teritorii cuprindeau

doar Normandia de sus, teritoriile normanzilor s-au extins cuprinzând Bessin şi, vremelnic, Maine-ul în 924, precum şi Contenţin (peninsula) şi Avranchin în 933. aceste adaosuri însemnând, fără îndoială, recunoaşterea legală a ocupaţiei vikinge *de facto*.

Teritoriile pe care s-au aşezat vikingii erau probabil puţin populate în acel moment din cauza activităţii desfăşurate de vikingi timp de mai multe generaţii şi a abandonării, după cât se pare, a fortificaţiilor de pe Sena de la sud de Pătres. Majoritatea coloniştilor erau bărbaţi. Ei au venit mai ales din Danemarca deşi unii au venit din nord-estul Angliei şi alţii din Irlanda, concluzie sugerată de o analiză sofisticată a numelor cunoscute. Cât timp a durat colonizarea? Principalele etape ale colonizării s-ar putea să se fi încheiat în decursul vieţii a doua generaţii.

Chiar de la început trebuie să fi avut loc căsătorii între bărbaţii vikingi recent botezaţi şi femeile france creştine – chiar dacă nu se acceptă ideea că Rollon s-a căsătorit cu Gisele, fiica lui Carol cel Simplu. Procesul de asimilare începuse de mult şi este pus în evidenţă, în acest stadiu dinamic, de obiceiul vikingilor, mai mult decât simbolic, de a avea două nume: unul păgân-scandiftav, celălalt creştin şi francez. Rollon era Robert; fiica lui, Gerloc, era Adela; Thurştein de Contenţin era Richard; Stigând de Mezidon era Eudes. Dacă lui Rollon i se datorează faptul că a dobândit pe Sena un cămin permanent

pentru vikingi, fiului său, Wilhelm Sabie Lungă, i s-a datorat integrarea vikingilor şi a francilor. Creştin credincios, împiedicat cândva să intre la mănăstire, Wilhelm s-a căsătorit cu o prinţesă francă, Liegeard, fiica lui Herbert de Vermandois. Sora lui Wilhelm s-a căsătorit cu Guillaume de Poitiers. Asimilarea avea loc. Richard, fiul ducelui Wilhelm, pentru a fi educat ca un viking, a trebuit să fie trimis de la Rouen la Bayeux. Întrucât capitala

vikingă era deja un oraş de limbă franceză, transformare care durase mai puţin de 25 de ani. Desigur că în anii ’30 ai secolului al X-lea mai veneau colonişti, unii din ei erau încă păgâni şi, la un moment dat, pe la începutul anului 940, Normandia aproape revenise la păgânism, dar pericolul a trecut repede. Viitoarea orientare a Normandiei era acum hotărâtă. Ducele Richard s-a căsătorit cu o prinţesă carolingiană şi era cunoscut de contemporani cu titlul franc de conte: *comes piratarum* (nu „conte al piraţilor” ci mai degrabă „contele vikingilor”). Normanzii au adoptat repede instituţiile france. La mijlocul secolului al X-lea, Normandia nu era o colonie vikingă; ea era o regiune a Franţei, deosebită într-adevăr de alte provincii (aşa cum ele se deosebeau una de alta), dar indiscutabil franceză.

Dacă schimbarea şi continuitatea sunt cele două teme majore ale istoriei şi dacă este căderea istoricului să aprecieze care din ele merită accentuară, atunci este uşor de făcut o generalizare: *continuitatea* este tema care trebuie subliniată în crearea Normandiei. De altfel, limba scandinavă a murit repede – întâi în Normandia de nord şi apoi în Normandia de sud – şi, după 940, nu mai există indicii că era folosită. Cu excepţia unor cuvinte nautice (de exemplu *babord*, *tribord*, *quille*[37], *havre* 1J) şi a unor nume de locuri (de pildă cele care se termină în – *bec* – *bu* – *dique* – *tot*), în limba franceză sunt puţine urme. Religia lor n-a supravieţuit în a doua generaţie şi nu a lăsat urme permanente. *Thing-vA*, adunarea folosită de vikingi în nord, nu este cunoscută deloc în Normandia. Structura politică şi socială era feudală; ducii erau vasali ai regelui franc şi oamenii lor erau legaţi de ei prin contractul de vasalitate. Normanzii au făcut mai mult decât să tolereze doar o schimbare a religiei şi, cu zelul celor nou convertiţi, au apărat cauza creştină. În scart timp patronau mănăstiri şi, un secol mai târziu, au condus o mişcare de reformă iar la scurt timp după aceea au devenit cruciaţi. Fiii mai tineri

37® chilă (fr.) — nota trad.

11 mic port adăpostit (fr.) — nota trad.

ai feudalilor normanzi care au debarcat în sudul Italiei în deceniile după 1016 erau *francezi*, iar ducele normand care a debarcat la Pevensey în 1066 era francez. Şi astfel problema continuităţii face şi astăzi obiectul multor discuţii. Ceea ce a apărut în Normandia, se spune, era o societate franceză feudală, creştină. Această concepţie are în vedere, bineînţeles, fenomenele istorice specifice, concrete: legi, limbă, practica religioasă, structură socială. Mai labilă, fiind mai puţin specifică şi deloc concretă, este dimensiunea spirituală adusă de invadatori, calităţile vikingilor care le-au permis să se adapteze la noile condiţii şi să-şi creeze regatul. Curajul, vigoarea, energia, vitalitatea, capacitatea organizatorică şi administrativă – istoricul trebuie să reziste tentaţiei de a nu adăuga şi elanul – nu sunt factori care pot fi măsuraţi şi nu pot fi puşi în balanţă pentru a influenţa discuţia despre continuitate. Totuşi, însăşi problema privind continuitatea şi schimbarea, în acest context, reflectă o concepţie asupra istoriei care pune Franţa în centrul evenimentelor: Neustria a devenit Normandia şi acest proces face parte din istoria Franţei. Istoricul care se ocupă de vikingi constată doar că în sud vikingii au reuşit să creeze o singură aşezare vikingă durabilă şi că, după criterii comensurabile, vikingii au fost repede asimilaţi.

Aşezarea de pe Loara – care n-a reuşit să prindă rădăcini – şi colonia de pe Sena – care a reuşit – au existat în faza finală a stabilirii vikingilor în Francia. În secolul al X-lea au avut loc alte incursiuni, dar forţa vikingilor-deja scăzuse. Procesul care a început în anii 830 se încheiase de fapt la 930, perioada lui de vârf trecuse sau, mai degrabă, se deplasase geografic. Danezii care nu mai erau activi în Franţa, şi-au continuat activitatea în Anglia, dar eu aceasta trecem la un alt capitol.

6

Danezii în Anglia

Eroii (Alfred, Athelstan, Canut) ca şi sfinţii (Edmund, Alphege, Oswald) şi cei defăimaţi (Eric Secure însângerată, Ethelred Nehotărâtul) şi locurile renumite

(Edington, Maldon, York) abundă. Este lumea Angliei din epoca vikingilor. Este perioada când danezii atacau, invadau şi întemeiau aşezări, scoţând Anglia din izolarea ei insulară, creând punţi spre Europa de nord. Timp de 200 de ani vikingii din Danemarca au dominat istoria Angliei „atacându-i ţărmurile, călcându-i drumurile, schimbându-i în permanenţă peisajul şi limba. Au fost construite fortificaţii; au luat fiinţă noi oraşe; comerţul s-a extins în ţară şi peste hotare. Anglia nu mai avea să semene niciodată cu ceea ce fusese.

Povestea vikingilor în ţara anglilor este înfrumuseţată şi urâţită, în acelaşi timp, de relatarea din Cronica anglo-saxonă şi de figura falnică a regelui Alfred.

Dacă le considerăm drept unice documente despre istoria timpurie a Angliei, cronicile scrise în engleza veche, sub numele lor colectiv *Cronica anglo-saxonă* (familiar, *Cronica*), sunt puse în umbră, din acest punct de vedere, doar de Analele irlandeze contemporane cu ele; cuprind o bogăţie atât de mare de informaţii despre invaziile vikinge încât, dacă am fi nevoiţi să ne bizuim doar pe alte surse, ne-am da seama că suntem săraci din punct de vedere istoriografie. Totuşi, *Cronica anglo-saxonă* este o relatare parţială, cu multe idei preconcepute, a acestor ani. Accentul ei clar pe sud şi, în special, pe succesele regatului de Wessex, în cea mai mare parte a referirilor la epoca vikingilor lasă de fapt zone întinse ale ţării şi mari perioade de timp neconsemnate. Dând doar întâmplător atenţie evenimentelor din nord-est şi aproape nicio atenţie evenimentelor din partea de nord-vest, *Cronica* nu poate fi considerată o istorie *naţionala* engleză pentru perioada vikingilor. Aceasta n-a fost niciodată intenţia ei şi nu este nici realitatea istorică.

Marea faimă a lui Alfred se datorează în mare măsură norocului de a i se fi consemnat atât de complet şi atât de favorabil faptele în *Cronica anglo-saxonă* şi faptului că viaţa sa a fost atât de elocvent „hagiografiată” de slugarnicul Asser. Şi cum din ţânţar se face armăsar, susţinând ideea conform căreia Casa de Wessex a

înregistrat un mare succes unindu-i pe englezi într-un regat, istoricii Whig şi neo-Whig îl consideră pe Alfred fondatorul stalului englez, cel mai mare monarh înainte de cucerirea normandă, într-un cuvânt „cel Mare”. Ca să spunem adevărul, succesul casei de Wessex era departe de a fi Sigur la moartea lui Alfred şi unitatea Angliei era departe de ceea ce intenţionase Alfred.

Ca rege al Wessex-ului, Alfred a fost un monarh capabil, egal dar nu superior lui Eduard cel Bătrân şi Athelstan. O triplă tiranie a *Cronicii*, *a* lui Asser şi a istoriografiei tradiţionale ne lasă faima unui bun rege local, ridicată în mod exagerat la rangul de măreţie naţională. Dacă epoca vikingă a dat un mare monarh, atunci nu trebuie să privim mai departe de Canut, cel „de stirpe Străină*, a cărui moştenire lăsată lui Eduard Confesorul şi lui Wilhelm. Cuceritorul a creat o bază importantă succeselor ulterioare ale Angliei.

În această discuţie definiţiile nu sunt simple. Cuvinte cum ar fi „rege”, „Anglia” şi „Danemarca” ies foarte uşor de sub condei, dar ce înseamnă ele? înseamnă „Anglia” ceva mai mult decât locul unde trăiau anglo-saxonii şi „Danemarca” locul unde trăiau danezii? Putem fi tentaţi să atribuim acestor locuri o organizare şi unitate politică pe care nu le aveau. Nici în ceea ce priveşte Anglia, nici în ceea ce priveşte Danemarca nu se poate vorbi, la începutul epocii vikinge, de „naţiune”, „rege” sau, chiar mai puţin, de „un stat, un rege”. Secolele care au urmat pot face să se piardă din vedere faptul că în acel moment, pentru danezi cuvântul „rege” însemna o căpetenie regională puternică cu oarecari pretenţii, ba

Asser – cleric din Ţara galilor, arhiepiscop al Snerborn-ului. biograf al regelui Alfred cel Mare. – *nota** *rad*.

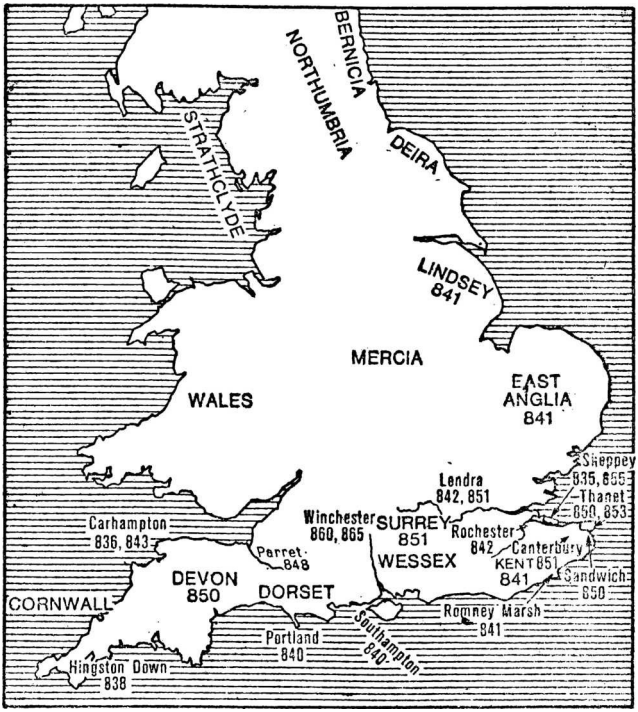

15. Incursiunile timpurii ale vikingilor în Anglia (835 – 8G5)

zate pe ereditate, la conducere şi că în Anglia „rege" era căpetenia unui regat regional, tot cu un element ereditar de acelaşi gen. S-ar putea să fi existat trei astfel de regi care cârmuiau în diferite părţi ale Danemarcei şi probabil cinci regi în Anglia aceleiaşi epoci. Titlul de rege privea puterea, iar puterea avea în vedere oamenii – îndeosebi războinici – şi bogăţia. O căpetenie puternică putea, cu forţa armelor, să intimideze căpeteniile mai slabe şi să le ceară acestora din urmă să o sprijine din punct de vedere militar şi financiar. Istoricii trebuie să repete pentru ei (şi pentru lume) ca pe o poezie de învăţat pe dinafară „titlurile nu conferă putere". Skar putea ca Alfred să se fi numit „*rege* al tuturor anglilor, cu excepţia celor captivi la danezi" şi Athelstan „rege al întregii Britanii" dar cu greu se pot stabili coincidenţe între pretenţie şi realitate. Puterea nu se conferă; ea este deţinută. O oarecare aparenţă de unitate exista în Anglia, când Edgar

a devenit unicul monarh, în 959 şi în Danemarca, cam în aceeaşi perioadă, în timpul cârmuirii lui Harold Dinte Albastru. În niciunul din cazuri nu dispăruse regionalismul şi nici nu exista ceva mai mult decât aparatul primitiv al unui stat naţional, deşi Anglia era mai avansată în acest proces decât Danemarca.

Vorbind despre Anglia şi Danemarca în acelaşi timp putem să scoatem în evidenţă faptul că din anul 850 până în anul 1060 Anglia şi Danemarca au făcut parte cin aceeaşi lume nordică. Relaţia cu Danemarca a dominat istoria Angliei din această perioadă. Scandinavia mai mare includea Anglia şi a fost nevoie de o invazie normandă pentru a rupe această legătură şi a atrage Anglia în lumea Franţei, a imperiului şi a papalităţii reformate.

Primul val viking (835 – 954)

Danezii au venit în Anglia în 835. Acelaşi impuls care îi împinsese să atace Frisia şi Francia cu un an înainte i-a împins să atace Anglia. S-ar putea să nu se ştie niciodată ce a dezlănţuit furia danezilor în acel moment anume: luptele dinastice, creşterea populaţiei, clima care se răcea tot mai mult sau recoltele sărace – toate s-ar putea să fi contribuit. Din 835 până în 865 incursiunile împotriva Angliei au fost incursiuni prin surprindere, scurte, de Vară, cum au fost primele incursiuni ale danezilor – uneori aceeaşi danezi – pe continent. Între 865 şi 954 atacurile erau comise de armate mari şi a urmat colonizarea. Incursiunile de vară şi atacurile urmate de colonizare s-au combinat formând primul val al danezilor care au venit în Anglia.

O analiză a acestor prime expediţii de vară în Anglia sau, mai degrabă, o analiză a relatărilor despre aceste raiduri este instructivă. *Cronica anglo-saxonă* menţionează incursiuni doar în 13 ani din această perioadă şi indică doar 22 de locuri pe care le-au călcat vikingii (tabelul 3).

Anul	*Locul*
835	Sheppey
836	Oarhampton
838	Cornwall (Kingston

	Down)	
840	Southampton	
	Portland (Dorset)	
841	Romney Marsh	
	Lindsey	
	East Anglia	
	Kent	
842	Londra	
	Rochester	
843	Cârhampton	
843	Somerset	(la
	vărsarea râului Parrel)	
850	Devon	
	Sandwich	
	Thanet	
851	Canterbury	
	Londra	
	Surrey	
853	Thanet	
855	Sheppey	
860	Winchester	
sau 865		

Primul aspect pe care trebuie să-l desprindem din tabelul 3 are caracter geografic, în sensul că acestea erau, evident, incursiuni pe coastă împotriva Angliei de sud, vikingii pătrunzând rareori mai mult de 15 mile în interior. Cu excepţia anului 841, în cazul căruia cronicarul. spune simplu că „în Lindsey, şi în East* Anglia şi în Kent mulţi bărbaţi au fost măcelăriţi”, incursiunile menţionate în sursa noastră principală erau incursiuni în sud, niciuna din ele la nord de Londra şi Tamisa. Nu trebuie pierdut din vedere faptul că nu Kentul de răsărit, cum ar fi fost de aşteptat, ei coasta de sud era în special preferată de piraţii vikingi în incursiunile lor din perioada anterioară anului 850. Toate incursiunile consemnate aici, cu excepţia celor împotriva Lindsey-ului şi East Angliei, în 841, şi împotriva Londrei, în 842, nelinişteau în primul rând regatul

Wessexului; chiar reşedinţa lui principală, Winchester, a fost atacată la un moment dat în timpul domniei lui Ethelbert (860 – 865).

Trebuie oare să conchidem, pe baza acestor mărturii, că incursiunile în perioada 835 – 865 au fost de fapt mai degrabă incursiuni împotriva Wessexului? Că restul Angliei a rămas de fapt neatins? Că între 843 şi 848 n-au avut loc incursiuni împotriva Angliei? Ar fi o nesăbuinţă din partea noastră să ne pripim să ajungem la asemenea concluzii având în vedere sărăcia surselor care se mai păstrează. Ar fi naiv istoricul care ar crede că ceea ce este consemnat – sau mai degrabă ce s-a păstrat din ceea ce a fost consemnat – constituie principalele evenimente din istoria Angliei. Aşa-zisa cronică naţională este, pentru aceşti ani, o cronică ce se ocupă în principal de Wessex. Faptul că s-a putut trece atât de uşor peste evenimentele de la 841 din Lindsey şi East Anglia sugerează îngustimea intereselor cronicarului şi, poate, gradul lui de informare. Chiar *Cronica* nu face niciun fel de menţiune pentru u numeroşii ani din această perioadă. *Cronica Parker* (versiunea A a *Cronicii anglo-saxone*) nu enumeră evenimente pentru 16 din aceşti 30 de ani, tieşi analele pentru 855 şi 860 sunt rezumate concis pe 5 ani şi ar putea fi interpretate drept consemnări pentru anii 855 – 859 şi, respectiv, 860 – 864; totuşi rămân, cel puţin, 8 ani total neconsemnaţi: 837; 844 – 847, 843, 852, şi 854. *Analele Sf. Bertin*, care se ocupă de evenimentele din Francia acelei epoci, spun în dreptul anului 844 că „oamenii din nord au început un atac însemnat asupra acelei părţi din insula Britania unde trăiesc anglo-saxonii şi, după o bătălie de trei zile, oamenii din nord au izbândit: jefuind, prădând, măcelărind, ei au stăpânit după bunul lor plac asupra pământului”. Pentru anul 844 cronica engleză nu consemnează niciun atac al vikingilor. Având în vedere o astfel de consemnare vădit incompletă, care nu aminteşte nimic despre regiuni întinse din Anglia, nu putem decât să ne punem întrebarea: cât din activitatea vikingilor în afara Wessexului a rămas neconsemnat? Ce se ascunde în spatele cuvintelor „la

Lindsey şi în East Anglia… mulţi bărbaţi nu fost măcelăriţi?”

Perioada primelor atacuri vikinge importante împotriva Angliei a fost marcată de alternanţa victoriilor cu înfrângerile. Aceste atacuri au început în 865: „În chiar acest an a venit o mare armie în Anglia şi îşi aşează tabăra pentru iernat în East Anglia”. În acest fel îşi începe *Cronica* relatarea şi din acest moment până în anul 954, când s-a încheiat pacea, paginile ei se ocupă doar de invaziile vikinge şi foarte puţin de altceva. În aceşti ani prind rădăcini aşezările; au fost create regate vikinge; harta politică a Angliei a căpătat forme noi, care erau nesigure. Povestea care-l prezintă pe regele Alfred învingându-i pe vikingi, în vreme ce fiul şi nepotul său vin după el şi curăţă terenul nu este cea acceptată. De partea engleză – şi aici avem nume şi, în spatele lor, cel puţin siluete vagi de oameni – mai apar eroi, de aceeaşi talie, printre care se numără Alfred, Eduard cel Bătrân, şi Athelstan. „Şi veni o mare oaste”.

Oastea care a venit în East Anglia în 865 număra între 500 şi 2000 de vikingi – estimările diferă foarte mult. Ea forma un grup destul de compact, condus, probabil, de fraţii Ivar şi Halfdan, fiii legendarului Ragnar Lothbrok. Intenţia lor era diferită de cea a predecesorilor lor, deoarece nu aveau în vedere o incursiune de vară; aceşti vikingi veniseră pregătiţi pentru o campanie îndelungată, urmărind să-şi facă rost de pământ în Anglia. Acţiunea unită a acestei armate sugerează că avcau o conducere centralizată; se deplasa ca o armată, deşi cuprindea mici regi şi *jarli* care ar fi putut să-şi permită devieri ocazionale de la linia generală de atac. Ea a fost aceea care a hărţuit Northumbria, Mercia, East Anglia şi Wessex; această armată a fost cea care a dat primele contururi colonizării daneze, iar Alfred a înfrânt ia în 878 un rest din ea. Toate mărturiile ne determină să tragem concluzia că aceasta era o armată al cărei ţel final era să dobândească pământ şi să se aşeze.

Înaintarea armatei vikinge între 865 – 886 poate fi

urmărită fără întrerupere. În 865, în faţa acestei invazii, Anglii de est au făcut repede pace şi au pus la dispoziţia invadatorilor cai, care aveau, să facă posibilă înaintarea rapidă a acestora. În toamna anului 866 vikingii au traversat estuarul Humber şi au intrat într-o Northumbrie sfâşiată de disensiuni. Regi rivali se băteau pentru supremaţie. În 866, de Ziua tuturor sfinţilor, danezii au ocupat York-ul fără să întâmpine vreo rezistenţă. York-ul avea să fie capitala lor în nord, un oraş viking, care să rivalizeze cu Dublinul, Hedeby şi Birka; dar aceasta era de domeniul viitorului. Pentru moment, vikingii au trebuit să se mulţumească cu o replică northumbriană, «are se contura treptat, la prezenţa Iot în York. La 21 martie 867, lăsând de o parte pentru moment diferendele lor, northumbrienii au încercat să-şi recucerească oraşul. S-a dat o luptă în interiorul şi în exteriorul valurilor romane care se păstraseră şi, după cum spune cronicarul, „nerthumbrienii şi amândoi regii au fost hăcuiţi”. S-a făcut din nou pace. Din York, armata vikingă, folosind caii pe care îi primise de la Anglii de est, poate şi cai din Yorkshire, s-a întors spre sud, spre ispititoarea ţară a Merciei. Se pare că nu le-a fost greu să cucerească Nottinghamul, unde au petrecut iarna anului 867 – 868. Regele Merciei, ajutat de cumnatul său, Ethelred, regele Wessexului, şi de tânărul Alfred au înaintat sore vikingii din Nottingham, dar aceştia ştiau cât de primejdios era să-şi părăsească fortificaţiile şi să se angajeze în lupte în câmp deschis, aşa că n-au primit lupta. S-a făcut din nou pace. Cu ce preţ pentru Mercia, parteacare cerea pacea? Oricare ar fi fost preţul – iar sursele păstrează tăcere în legătură cu aceasta – mercienii au fost scutiţi de alte atacuri vikinge time de trei ani. În anul următor, 869, danezii au părăsit Mercia şi s-au întors în York, unde aveau probabil forţe militare importante pentru a-şi menţine autoritatea. Mai târziu, în acelaşi an, armatei lor, care se întorcea în East Anglia unde îşi făcuse tabere de iarnă la Thetford, i s-a permis? să treacă prin Mercia. În timpul iernii 869 – 870 Anglii de răsărit au încercat să se opună

danezilor, dar, asemenea northumbrienilor la York, n-au reuşit; regele lor, Edmund, a fost omorât în timpul luptelor date cu acest prilej. Se părea că în Anglia nu există forţă capabilă să oprească această armată vikingă, disciplinată. mobilă, bine condusă.

Rămăsese Wessexul – dacă cineva crede că vikingii aveau intenţia să cucerească Anglia – deşi nu există o dovadă, care să susţină această opinie în mod clar. Scenariul că Alfred a fost cel care a salvat Wessex-ul şi, ca urm i-ţi. Ari<rH; i denmde de o presupusă politică vikingă" de cucerire totală. Dacă porniseră să cucerească, de ce să cucerească numai Anglia? De ce nu întreaga insulă? O câtă precizie puteau să deosebească invadatorii unităţile politice care existau atunci în Britania? Ce puteau să ştie ei despre mişcările puterii politice din Britania? Cu toate acestea, Wessexul şi pământurile lui bogate au rămas neatinse de cumplita armată biruitoare.

Apărarea Wessex-ului se afla în principal în mâinile lui Alfred. Fratele lu'. i cel mare, Ethelred, n-a luptat decât în timpul campaniilor din primul sezon. Nefiind un ge

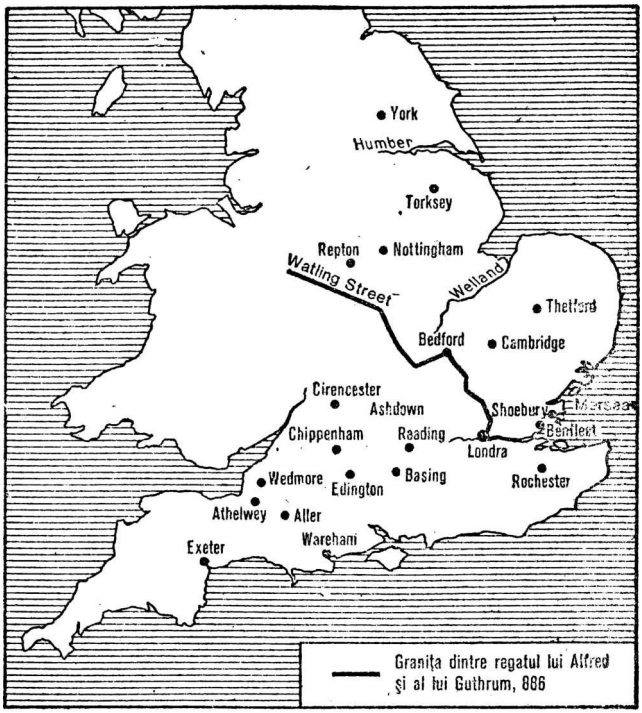

16. Anglia pe vremea regelui Alfred niu militar, Alfred *a* răspuns atacurilor vikinge cu o tactică.de moment.

— El nu a avut o strategie de apărare a Angliei: îl preocupa doar Wessexul. În 870 danezii au ocupat fără greutate Reading, situat la vărsarea râului Kennet în Tamisa; la fel ca şi York, Nottingham şi Thetford, Reading avea să servească drept cartier general al ţinutului, datorită poziţiei uşor de apărat, şi – ca bază de acţiune pentru toată zona. Aproape imediat (potrivr *Cronicii*, la trei zile după sosirea lor) danezii au fost puşi la încercare. Mici armate locale din Berkshire s-au ciecnit cu ei. Patru zile mai târziu (adică la o săptămână după ce danezii au cucerit Reading) fraţii Ethelred şi Alfred şi-au adunat armata. Principalele ciocniri au avut loc la Reading, Ashdown (adică dealurile Berkshire Downs), Basing şi *Merantun*. (neidentificat până acum). În pofida unei victorii obţinute de saxonii de vest la Ashdown, vikingii defineau avantajul. La moartea lui Ethelred, Alfred şi-a asumat misiunea de a se opune singur adversarilor lui, ceea ce a şi

făcut, dar fără succes, la Wilton. Cronicarul sintetizează anul 871 (adică septembrie 870 septembrie 871) astfel:

În timpul anului s-au dat nouă lupte generale împotriva oaste! daneze în regatul de la sud de Tamisa în afara nenumăratelor hărţuieli pe care Alfred, fratele regelui, şi un caldorman[38] şi thane[39] al regelui le-au întreprins.

Wessex-ul nu era pregătit şi Alfred a cerut, în mod înţelept, pace. Oricare ar fi fost preţul – şi nu era nevoie să fie în argint – pentru 4 ani a fost îndepărtat pericolul pe care îl reprezentau danezii pentru Wessex.

Hoardele vikinge au părăsit Wessex-ul şi au iernat (871 – 872) în târgul Londrei din Mercia. În 872 ei au călătorit de la Londra la Torksey în Lindsey. Mercienii n-au fost în stare să se opună experimentatei armate vikinge nici la Londra, nici la Lindsey şi au făcut pace. Acestea trebuie să fi fost păci locale, deoarece, după ce a iernat la Torksey, în 873, armata vikingă a înaintat spre Repton, în Mercia, unde a petrecut iarna următoare. Ocuparea Repronului *a* avut loc doar după ce au fost masacraţi peste 150 de luptători mercieni, ale căror oase dezarticulate au fost descoperite în cursul unor săpături întreprinse între 1974 – 1982. Se terminase cu regatul Mcrciei: vikingii l-au silit pe regele Burhred să plece din ţară şi l-au adus pe tron pe servilul Ceolwulf. Plini de încredere în ei – în mai puţin de 10 ani obţinuseră victorii în Anglia de est, Northumbria şi Mercia – vikingii au luat o hotărâre importantă în 874. Armata, care de la debarcarea ei în East Anglia în toamna anului 862 fusese unită, a fost acum împărţită, Halfdan a pornit şu armata lui de la Repton spre nord şi, în 876, după ce în decurs de un an şi-a creat o zonă de graniţă sigură împotriva picţilor din nord şi a britonilor din Strathclyde, în vest, a început procesul de colonizare. *Cronica* consemnează că „el împărţi

38 ealdorman — în Anglia anglo-saxonă — consilier al sfatului districtual — nota trad.

39' * thane — la anglo-saxoni — nobil împroprietărit de rege în schimbul serviciilor sale militare — hota trad.

Northumbria între el şi slujitorii lui şi în scurtă vreme oastea ara pământul şi trăia din roadele lui". Cealaltă parte a armatei vikinge a părăsit de asemenea Repronul în 874 şi s-a îndreptat spre sud, scopul ei fiind să cucerească pământurile râvnite ale saxonilor de vest. De la Cambridge, unde a iernat în 874 – 875, acest rest al marii armate din 865, condusă acum. de Guthrum, Oscyţel şi Anund, *a* atacat Wessex-ul. Orice altceva l-ar fi putut preocupa pe Alfred în cei 4 ani de pace, dar este sigur că nu apărarea regatului său. Faptul că în 875 danezii s-au deplasat nestingheriţi de la Cambridge la Wareham dovedeşte că nu era organizată o apărare a saxonilor de vest. Încercările de a încheia pace la Wareham şi, în anul următor, la Exter au dus, în cele din urmă, dar nu înainte de 877, la întoarcerea danezilor în Mercia. Danezii, siguri pe ei, şi-au redus în continuare armata, împărţind Mercia în două – de vest (sau engleză) şi de est (sau daneză) şi împărţind-o, la rândul ei, pe aceasta din urmă, în vederea colonizării.

Pacea n-a fost decât temporară: vikingii s-au reîntors în Wessex în ianuarie 878 feotărâţi să facă rost de pământ. Au folosit CKippenhamul ca bază şi au ocupat nestânjeniţi părţi importante din Wessex, încât cronicarul se plânge că „i-au împins peste mări pe mulţi localnici". În acest răgaz de 4 ani, Alfred nu a stabilit o apărare adecvată împotriva invadatorilor păgâni. În afară de cazul când s-ar fi predat, el n-avea ca alternativă decât să se retragă strategic, ceea ce a şi făcut. Danezii nu l-au urmărit în regiunile pustii şi neroditoare ale Athelney-ului; erau prea ocupaţi să pună pământul la treabă. Alfred s-a angajat în atacuri rapide împotriva invadatorilor. Acestea erau doar mici hărţuieli, dar dădeau experienţă militară oamenilor care se alăturau micii lui armate în mlaştinile din Somerset, în primăvara anului 878. A adunat apoi ce oameni a putut din Somerset, Wiltshire şi din partea cea mai apropiată a Hampshire-ului.

Şi ei l-au văzut pe Alfred în putere şi plin de viaţă în ciuda necazurilor lui şi tare s-au bucurat (*Cronica*).

În timp ce Alfred pregătea o ofensivă de primăvr. ră,

regatul său a primit o nouă lovitură la Devon – o înec, fisiune vikingă necoordonată, venită din South Wales (Ţara Galilor) împotriva Devonului – dar localnicii au respins

atacul. Victoria obţinută de armata lui Alfred la Edington (Wiltshire) în primăvara anului 878 n-a fost o victorie totala şi nidi n-a fost urmată de capitularea danezilor vikingi. „Armata" daneză reprezenta doar o parte, poate o mică parte, din marea armată care debarcase în East Anglia în 865, din care unele părţi se aşezaseră deja în Northumbria şi Mercia de răsărit. Pacea a urmat după ce Alfred i-a asediat timp de două săptămâni pe danezi în fortificaţiile lor de la Chippenham, unde se retrăseseră de pe câmpul de luptă. *Cronica* relatează:

Danezii i-au dat ostateci şi au făcut legământ solemn că vor părăsi regatul lui şi că regele lor se va boteza.

Botezul lui Guthrum (cunoscut acum sub numele de Athelstan) a avut loc la Aller iar confirmarea la Wedmore.

Puternică şi reprezentând încă un pericol potenţial, armata daneză n-a părăsit imediat Wessex-ul. Ea a rămas la Chippenham în timpul verii şi doar la sfârşitul acesteia s-a deplasat în apropiere, la Cirencester, în Mercia de apus. Abia în primăvara anului 879, la un an după evenimentele de la Edington, Aller şi Wedmore, armata a plecat în East Anglia unde luptătorii au împărţit pământul între ei şi s-au stabilit. Nu există mărturii pentru a face o legătură între înţelegerea de la Chippenham şi colonizarea din Anglia de est. Danezii şi-au ţinut jurământul făcut lui Alfred plecând pur şi simplu în Mercia engleză, adică din Wessex. Mai este o problemă, asupra căreia sursele noastre păstrează tăcere, şi anume: de ce au plecat din Mercia în East. Anglia? Niciuna din părţi nu avea să considere ca „definitivă această pace. În 884 vikingii din East Anglia s-au ridicat în apărarea „rudelor" lor, care, venind de pe Somme, trecuseră Canalul Mânecii, au atacat Rochester (Kent) şi au făcut incursiuni în ţinuturile situate la sud de cursul inferior al Tamisei. Ca răspuns, Alfred a trimis corăbii să atace East Anglia, unde, după o primă

victorie, au fost înfrânţi de danezi. Părtinitor, cronicarul din Saxonia de vest susţine că danezii au călcat pacea şi s-au răzbunat atacându-l pe Alfred spre sfârşitul acelui an. De fapt, pacea fusese încălcată cu multe luni mai înainte. În mod sigur, ca răspuns la aceste provocări, Alfred a ocupat Londra în 886 şi a pus-o sub comanda cajdormanului Ethelred din Mercia, care pare să-i fi urinat lui Ceolwulf al II-lea.

163

Trebuie analizată mai amănunţit afirmaţia cronicarului lui Alfred – „şi toţi Anglii, cu excepţia celor supuşi danezilor, i s-au supus”. Desigur că a existat o nouă înţelegere. Evenimentele din perioada 878 – 886 duseseră la o regrupare a structurii puterii şi a geografiei politice a Angliei. Alfred era cârmuitorul necontestat al Wessex-ului, care din 870 nu mai avusese graniţe atât de sigure; el exercita un anumit grad de putere asupra Merciei engleze, inclusiv a Londrei, dar Mercia a rămas Mercia şi n-a fost anexată pentru a forma un Wessex mai mare. Ce se întâmpla cu englezii care nu trăiau în Wessex şi Mercia? Nu este clar care dintre aceşti englezi nu erau supuşi în 866 câfmuirii regilor danezi, poate că niciunul. Afirmaţia cronicarului, chiar dacă este luată drept bună, poate fi un rezumat al consecinţelor evidente ale cuceririi Londrei: Alfred a cârmuit Wessex-ul fără teamă şi a exercitat hegemonie asupra unor părţi din Mercia. Înţelegerea dintre Guthrum şi Alfred (878 – 886) a stabilit o linie de frontieră între teritoriile lor. Graniţa de sud a regatului lui Guthrum poate fi trasată de-a lungul Tamisei, de la estuarul ei spre vest, la râul Lea, în sus pe acest râu până la izvoarele lui, apoi până la Bedford şi în amonte pe Ouse până la Walling Stivei, care forma graniţa de vest. Graniţa de nord a regatului său nu poate fi delimitată atât de clar, dar probabil ajungea până la Welland şi pe cursul superior al râului Avon. Dincolo de această graniţă erau alte regate vikinge, la York şi în nord. Situaţia era, în orice caz, labilă şi graniţele aveau să se schimbe des până când s-a încheiat epoca vikingă în Anglia.

După cucerirea Londrei au urmat şase ani de pace. Apoi, în 892, marea armată a danezilor, care hărţuise Ţările de Jos şi care acum nu voia să suporte consecinţele unei recolte proaste pe continent a întors spre Anglia corăbiile făcute în Frisia. Expediţiile lor în Anglia, care au durat 4 ani, n-au dat rezultate. În timpul anilor de pace dinainte de 892, Alfred pusese, la punct planuri pentru apărarea regatului. Metoda strângerii de forţe miliţare saxone în vest a fost adaptată pentru a face faţă nevoilor de la sfârşitul secolului al IX-lea. Fortificaţiile de apărâre începuseră, probabil, să fie construite de câţiva anPJI erau aproape gata când au avut loc atacuri daneze. Alfrşgţ q încercat, de asemenea, să-şi asigure apărarea cu coralii proprii, dar tehnica navală englezească nu putea să ţină pasul cu tehnica vikingilor sau cea din Frisia.

184

Este tin indiciu al încrederii în sine de care dădea dovadă un om care reuşise în atât de multe domenii, aşa cum într-adevăr reuşise Alfred, şi care acum îşi închipuia că talentele sale sunt nemărginite.

Regele Alfred a poruncit să fie construite corăbii pentru a se opune corăbiilor daneze: de două ori mai lungi decât corăbiile vikinge, unele cu şaizeci de rame, altele chiar cu mai rffulte. Ele trebuiau să fie mai iuţi, mai trainice şi cu mai mult spaţiu, pe punte. N-au fost construite după planurile corăbiilor din Frisia sau daneze, ci după cum a crezut regele că e mai bine.

Desigur, concepţia potrivit căreia ceea ce este mai mare este şi mai bun nu e o erezie caracteristică numai secolului al XX-lea. Corăbiile construite din porunca lui Alfred navigau cu greutate în locurile înguste: înf râng erile în lanţ au arătat ca ele nu puteau face faţă celor tiiai bune corăbii şi celor mai buni corăbieri din acea vreme.

În această nouă invazie danezii erau însoţiţi de cai, soţii şi copii; caii chiar de la început, iar femeile şi copiii pe la 893. Vikingii intenţionau să se stabilească. O istorisire a expediţiei ar arăta armatele lor străbătând Anglia", stabilindu-se printre compatrioţii lor din Mercia şi Essex,

fără să-i înfrângă în vreo confruntare serioasă pe saxonii de vest şi totuşi rămânând o ameninţare şi nefiind nici ei înfrânţi vreodată. Această stare de lucruri a luat sfârşit în 896, când vikingii s-au împărţit: cei care şi-au putut permite, s-au aşezat în Northumbria şi East Anglia, cei care n-au putut, au plecat în căutarea altor aventuri pe Sena.

Hasting şi celelalte căpetenii ale acestor incursiuni vikinge erau ajutaţi, într-o oarecare măsură, de fraţii lor danezi, uneori, poate, fără voie. De pildă, când în 893 o ceată daneză a fost prinsă pe un ostrov al râului Colne, în Buckinghamshire, Alfred şi armata lui, în loc să-i dea o lovitură zdrobitoare, au fost nevoiţi să meargă spre Exeter să-i înfrunte pe „paşnicii" danezi care asediau locul. În acelaşi an, armatei vikinge, care efectua marea ei mutare din Wessex în oraşul Chester, pe atunci pustiu, i s-a alăturat o armată din Northumbria şi East Anglia. Baza ei principală era în Essex-ul danez (la Benflect şi Mersea) şi se părea că are trecere liberă prin ţinuturile daneze. Este greu să ne imaginăm succesul relativ al incursiunilor din 892 – 894 fără sprijinul activ sau chiar pasiv pe care-l dădeau „vechii danezi".

Nu este aici locul să apreciem domnia lui Alfred: multe evenimente au avut. loc în timpul domniei sale de 28 de ani, importante fiind cele două perioade ale atacurilor vikinge (871 – 879, 892 – 896). O mare parte din reputaţia postumă a lui Alfred decurge totuşi din modul cum a făcut faţă pericolului viking. Se spune deseori că el a salvat Anglia şi, de asemenea, că a fost lin geniu militar. Alfred a realizat multe în timpul domniei sale, dar nu se poate spune că a salvat Anglia; el a avut multe merite şi calităţi dar nu pe aceea de a fi un geniu militar. În871, la începutul domniei lui „vikingii erau puternici doar în Northumbria, unde erau grupaţi în jurul York-ului. În 899, la moartea lui Alfred, ei controlau nu numai Northumbria, dar şi East Anglia şi Mercia de răsărit şi constituiau încă un pericol pentru Wessex. În cel mai bun caz, Alfred a „salvat" Wessex-ul şi aceasta doar vremelnic. El reuşise doar să

asigure momentan integritatea teritorială a propriului său regat. În 873 – 874, când vikingii au atacat Mercia, Alfred n-a mişlat un deget pentru a-i veni în ajutor. Când Alfred a făcut pace cu Guthrum în 878 şi 886 a fost o pace între egali şi el a recunoscut implicit dreptul danezilor de a coloniza regiuni întinse din Anglia.

Şi mai greu de înţeles este renumele lui Alfred de conducător militar. În faţa primelor atacuri importante ale vikingilor din 871, s-a distins cerând pace şi, în pofida celor 4 ani în care nu a fost tulburat de danezi „s-a dovedit nepregătit pentru' noile lor atacuri din 875 şi a fost nevoit să ceară din nou pace. În 878 era încă nepregătit şi a trebuit să se refugieze în mlaştinile din Somerset. (Alfred Nepregătitul?) în cazul victoriei repurtate de el la Edington nu se ştie nimic despre tactica de luptă, mărimea armatelor care s-au înfruntat, poziţiile deţinute etc. Asemenea multor bătălii ale vremii; victoria a fost obţinută atât datorită ponderii numerice cât şi superiorităţii tactice.

Apărarea alfrediană nu a existat în *vacuo*, ci a existat numai în contextul tipului de atac pe care-l folosea duşmanul său în Anglia. Nimic n-ar putea fi mai departe de adevăr decât un tablou în care corăbiile vikinge sunt prezentate apărând pe canalele navigabile complicate ale Angliei, navigind prin reţelele hidrografice ale Tamisei, Trent-ului, Ouse-i, Severn-ului, Humberului, Ribble-ului etc., pătrunzând adânc în interiorul ţării, atacând de pe corăbiile lor în timp. ce se deplasau şi băgând spaima în sufletele englezilor, dintre care cei mai mulţi trăiau ling!

166

căile navigabile. Un asemenea tablou pierde din vedere faptul crucial că nu pe corăbii şi-au desfăşurat vikingii principalele lor expediţii (866 – 886, 892 – 896). Cu câteva excepţii importante, după ce vikingii debarcaseră în Anglia, străpunseseră fortificaţiile de coastă şi îşi creaseră baze, au întreprins un atac asupra Angliei pe uscat. Cheia atacurilor şi, în realitate a succeselor lor, n-au fost canalele navigabile ale Angliei, ci drumurile romane. Fără drumurile romane atacurile vikinge împotriva Angliei, aşa

cum s-au petrecut, ar fi fost de neimaginat. Pentru a ajunge în teritoriul Angliei, vikingii danezi au folosit sistemul de drumuri lăsat de romani ca cea mai durabilă moştenire lăsată Britaniei. Au fost folosite, de asemenea, drumuri preistorice şi drumuri anglo-saxone, dar vikingii au călătorit călare pe drumurile construite de arhitecţii romani, care se întind pe mii de mile. Ei n-au avut nevoie de drumuri în bună stare sau foarte largi, ci doar de drumuri destul de bune pentru cai. Aceste drumuri ofereau contextul şi dictau forma atacurilor vikinge, de pe uscat, împotriva Angliei. Ei au făcut rost de caide la englezi, cum s-a întâmplat în East Anglia în 865 – 866, sau au adus animale cu ei, aşa cum s-a întâmplat când au debarcat în Kent în 892. Războinicii vikingi nu luptau călare – mod de luptă care avea să fie perfecţionat cu timpul de cavalerul medieval – ci foloseau caii doar ca mijloc de transport dintr-un loc într-altul; lupta se dădea pedestru.

Când vikingii au debarcat în East Anglia în 865 – nu ni se spune unde – ei au făcut rost de cai şi au cucerit York-ul în anul următor. Cum au ajuns în York? Au înaintat pe Fen Road spre vest către Ermine Street, pe care au mers spre nord. Au trecut, prin vad râul Welland printr-un loc care avea să devină Stamford şi au mers în linie dreaptă spre Humber, unde au traversat de la Winteringham la Brough. Şi de acolo spre York. În total a fost o călătorie de circa 150 de mile, aproape o săptămână de mers, fără a ţine seama de incursiuni, o călătorie descrisă simplu în *Cronic*ă cu cuvintele: „Oastea a mers în East Anglia de la vărsarea Humberului spre York, în Northumbria”. În primăvara anului 867 ei au invadat Mercia şi au petrecut iarna următoare la Nottingham. Aproape în mod sigur au călătorit pe uscat. Deşi s-ar fi putut să-şi croiască un drum pe apă, pe râurile Ouse, Humber şi Trent, este foarte improbabil acest lucru. Vikingii care invadau Mercia erau bine dotaţi cu cai şi.

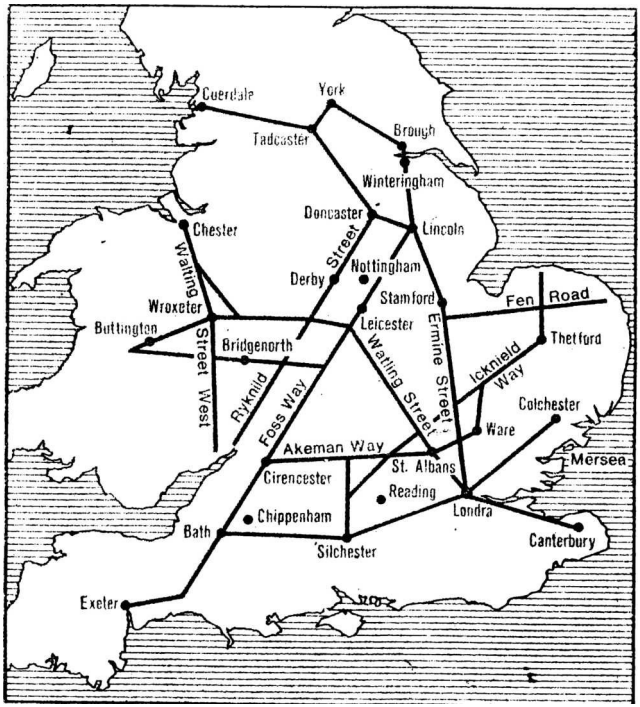

17. Drumurile romane folosite de vikingi în York, ei s-au aflat la capătul unui drum care pătrundea adânc în Mercia. Fără îndoială că au coborât pe drumul Ryknild până la locul unei tabere romane care ulterior a căpătat numele de Derby. De acolo un drum lateral i-a dus spre Trent, la câteva mile de fortul regal de la Nottingham. Pe acest drum distanţa dintre York şi Nottingham era de aproximativ 100 de mile. Când s-au întors la York. În 869, s-ar putea să se fi întors pe acelaşi drum. Spre sfârşitul acelui an danezii „au străbătut Mercia” (*Cronica*), îndreptându-se spre East Anglia, unde au rămas la Thetford în timpul iernii 869 – 870. Cum au ajuns ei din York la Thetford? Pur şi simplu au refăcut călătoria din 866, trecând prin Mercia de est pe drumul Ermine

Street şi apucând-o spre răsărit, pe Fen Road, până la drumul preistoric Icknield Way. care ducea, la Thetford. Cum au atacat ei Readingul din Thetford în 871? Au mers călare pe drumul Icknield, pătrunzând în Wessex din nou, jefuind pe măsură ce înaintau până au ajuns la râul Kennet

într-un loc aflat doar la mică distanţă de fortul regal de la Reading. Mai târziu, în 878, după ritualurile de la Wedmorc, vikingii trebuie să se fi întors pe drumul Foss Way la Chippenham, care se află spre vest doar la mică distanţă de acest drum roman. Când au părăsit Chippenhamul pentru a se îndrepta spre Cirencester ei n-au făcut decât să se reîntoarcă pe drumul Foss şi au mers spre nord circa 20 de mile, călătorie uşoară, de o zi. Călătoria de la Cirencester în East Anglia n-ar fi putut să fie mai uşoară. Cirencester se afla în centrul unei reţele de drumuri romane. Pentru a ajunge în East Anglia Guthrum ar fi putut să-şi conducă armata de-a lungul drumului Akeman Street în direcţia drumului Icknield de unde nu erau decât circa 150 de mile de mers până la Thetford şi la ogoarele mănoase din East Anglia.

Expediţiile importante din anii 890, când vikingii au venit de pe continent cu caii lor au fost similare. La început, în timp ce se aflau în Kent (ia Appledore şi Milton Regis) ei se deplasau cu corăbiile, deşi trebuie spus în treacăt că Milton Regis se află pe drumul roman care duce de la Canterbury la Londra. Când şi-au mutat baza în Essex, de partea cealaltă a gurii Tamisei, ei s-au dus pe mare la Benfleet şi, mai târziu, la Shoebury şi Mersea. În 893 ei au început să folosească drumurile" pe uscat şi în următorii trei ani au procedat exclusiv la fel. De pildă, în 893 o armată daneză a străbătut Anglia şi a avut de înfruntat o mare armată engleza şi welşă la Bultington pe fluviul Severn. Cum a ajuns armata daneză acolo? Ea a străbătut comitatele centrale ale Angliei, mergând pe drumul Watling până la Wroxcter. care se afla la extremitatea vestică a drumului, de unde au apucat-o pe o continuare a acelui, drum care traversează hotarele Ţării Galilor. Ei au urmat acest drum roman de-a lungul crestelor munţilor Long până la fortăreaţa de la Bultington, pe cursul superior al fluviului Severn. *Cronica Anglo-saxonă* nu lasă nicio îndoială asupra faptului că au mers pe cai: în timp ce erau asediaţi „ei au fost cuprinşi de disperare din cauza lipsei de mâncare şi şi-au mâncat cea

mai mare parte din cai”. Câţiva din aceşti danezi au reuşit să se în toarcă la baza din Essex. Mai târziu, spre sfârşitul anului 893, după ce îşi refăcuseră forţele, ei au mers din nou călare pe drumul Watling şi, ajungând la Wroxeter, nu au mai luat-o pe drumul Buttingtan – aveau poate prea multe amintiri triste acolo? ci au urmat calea Watling West, înaintând spre nord. Este de presupus că de la Stretton, mergând spre Watling Street West au folosit „drumul ocolit” spre Wroxeter. La capătul drumului au găsit o fortăreaţă romană părăsită, care era impunătorul

Chester de odinioară. La întoarcerea din Wales, în 893, s-ar putea ca ei să fi folosit tot Watling Street care le era acum familiar. Când, în anul următor, danezii şi-au schimbat baza, ei au urcat pe Tamisa şi apoi pe râul Lea, care, să ne amintim, era graniţa dintre Wessex şi teritoriile cârmuite de Guthrum. Ei au construit un fort pe un loc situat, se pare, mai jos de Ware. Alfred a blocat râul Lea în aval şi vikingii – care probabil îşi transportaseră caii cu corăbiile în sus, pe râul Lea, au mers tăind drumul până la Bridgenorth pe râul Severn, care era situat pe o cale romană ce întretăia Watling Street West. A vântul atacurilor vikinge din ultimul deceniu al secolului al IX-lea s-a încheiat cu această ultimă lungă campanie de-a latul ţării. Trebuie să ne amintim că aproape în tot acest timp cartierul lor general din Essex era la Mersea, în apropiere de Colchester, el însuşi punctul central al unei reţele de drumuri romane.

Ce fel de strategie defensivă a adoptat Alfred împotriva atacurilor, cele mai multe pe uscat, în care erau folosite pentru acces drumuri romane şi cărări antice? Alfred nu a avut o apărare strategică clară – deosebită de apărarea tactică – împotriva atacurilor din perioada 866 – 886. Apărarea lui strategică a existat probabil abia în timpul atacurilor vikingilor danezi din 892.

— Burghal Hidage, deşi se consideră că datează din timpul domniei fiului său, reprezintă, probabil, poziţia defensivă a lui Alfred în 892, această concluzie fiind susţinută de argumente puternice. Burghal Hidage nu este

un singur document, ci câteva, departe de a fi însă identice. Burghal Hidage prevedea finanţarea construcţiei şi întreţinerea burh-urilor (locuri fortificate). Aceste construcţii se aflau în 30 de puncte din Wessex şi poate fi dovedit că este numărul lor total – sau foarte aproape – şi nu o parte. Dacă Burghal Hidage a fost mult completat în 892, şi dacă el reprezintă „sumumul" planului de apărare al lui Alfred, merită în mod evident atenţie. Se detaşează în mod deosebit o trăsătură. Aceste fortificaţii aveau în general menirea să ţină piept agresorilor veniţi pe apă. Cu excepţia a trei *burh-uri*, toate celelalte erau amplasate de-a lungul coastei sau pe căile navigabile interioare din Wessex. Dintre cele trei care nu erau amplasate pe coastă – Shaftesbury (Dorset), Chisbury (Wiltshire) şi Halwell (Devon) – Shaftesbury se înalţă la capătul de vest al văii râului Nather, iar Halwell fusese în decursul vremii abandonat în favoarea burh-ului Totnes de pe râul Dart. Fortificaţiile de coastă, prima linie de apărare, erau amplasate de-a lungul ţărmului de sud şi al canalului Bristol şi erau, în general, bune în măsura în care penetraţia vikingă importantă era în zona estuarului Tamisei. A doua linie de apărare – linia din interiorul ţării – mergea de-a lungul graniţei de nord a Wessex-ului (pe râul Avon din Bristol – Tamisa) şi, de asemenea, în locuri strategice pe alte râuri din Wessex. Această a doua linie era în mod deosebit nepotrivită pentru a ţine piept atacurilor pe uscat şi, în general, vikingii au venit pe uscat. Asemeni liniei Maginot care fusese orientată greşit în 1940, această linie din Wessex fusese plasată greşit în anii 890. Un amplasament ideal pentru apărare, care n-a fost folosit, ar fi fost Streatly (în Berkshire), situat pe Tamisa la locul de întâlnire a doua drumuri importante (calea Icknield şi drumul Silchester-Dorchester). Drumul Watling, magistrala vikingă de facto, nu avea fortificaţii de apărare în timpul domniei lui Alfred. Concluzia că apărarea strategică a lui Alfred a fost, în cel mai bun caz, o strategie care a dat doar parţial rezultate în apărarea Wessex-ului împotriva vikingilor pare inevitabilă.

Deocamdată să analizăm poziţia vikingilor în jurul anului 900. Danelaw era împărţit într-o serie de teritorii vikinge separate, având în comun limba şi obiceiurile. Northumbria, cel mai mare din aceste teritorii, avea centrul la York, iar conducătorul lui putea şi nuftiit „rege”. East Anglia forma, poate, două unităţi politice, una – mai veche – cu centrul la Thetford – şi alta – „de dată mai recentă – cu centrul la Colchester. Mercia de est (sau daneză) avea. cel puţin nouă teritorii daneze separate şi, în acel moment, independente. Fiecare teritoriu se grupa în jurul unui loc fortificat care se afla sub controlul unei armate daneze separate: Northampton, Huntingdon, Bed

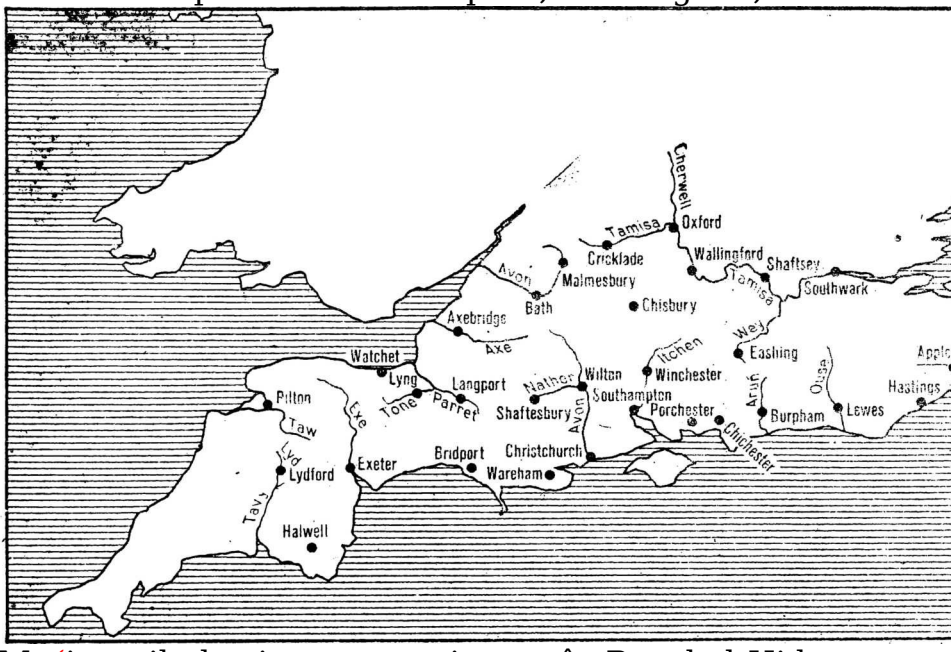

M. (jocurile lortiycate menţionate în Burghal Hidage, pentru regatul Wessex (către 900).

Ford şi Cambridge şi, la nord de ele, Leicester, Lincoln, Derby, Nottingham şi Stamford, care în jurul anilor ’920 par să formeze Teritoriul celor cinci burguri (adică Anglia de est între Welland şi estuarul Humber). A vorbi de împărţirea Angliei într-o regiune a dreptului danez şi una a dreptului englez nu este corect – din moment ce exista şi

— O regiune a dreptului Merciei – şi înseamnă a nu prezenta complexitatea situaţiei politice din regiunile Angliei aflate sub dominaţie daneză în acel moment. Primele patru decenii ale secolului al X-lea sunt martore ale încercărilor regilor din Wessex de a obţine controlul asupra unora din aceste teritorii, fie conducători direcţi, fie suzerani.

„Eeconquista" nu este cuvântul potrivit – el însuşi atât de plin de înţeles pentru alte ţări şi alte timpuri – pentru a descrie procesul prin care regii din Wessex au cucerit regiunea din centrul şi nordul Angliei în prima jumătate a secolului al X-lea. Trei figuri importante ies în relief în această acţiune: Eduard cel Bătrân (899 – 924), sora lui, Ethelflacă, regină a Merciei (911 – 918) şi fiul lui, Athelstan (924 – 939). Cei doi copii ai lui Alfred şi nepotul său au făcut din regii Wessex-ului cârmuitori de facto –, şi nu doar în propriii lor ochi – ai unei foarte mari părţi a Angliei.

În al doilea deceniu al secolului, Eduard şi Ethelflacă au fost aceia care, acţionând împreună au restrâns regiunea dreptului danez. Dacă n-ar fi existat succintul *Registru din Mercia* cu greu am şti ceva despre regina Merciei şi felul cum şi-a apărat ţara. Înainte de moartea soţului ei, regele Ethelred al Merciei, în 911, ei fortificaseră Worcester, Hereford, Shrewsbury, Chester şi probabil Gloucester, *Registrul din Mercia* desqrie fapta incredibilă a construirii de fortăreţe sub îndrumarea reginei între anii 912 – 915: – la *Scergeat* (amplasament necunoscut), la Bridgenorth, Tamworth, Stafford, Eddisbury, Warwick, Chisbury, *Weaudburh* (amplasament necunoscut) şi Runcorn. După ce şi-a protejat în acest fel teritoriul, ea a fost în stare să cucerească Derby şi Leicester. În acelaşi timp, fratele et şi-a concentrat atenţia asupra vikingilor din Colchester, apoi a acelora de la Hereford, şi, în 914, a cucerit Bedfordul. În anul 917 el a înfrânt armatele din Towcesler, Cambridge, Huntingdon şi Northampton. Astfel, pe la 917, Ethelflacă şi Eduard controlau Anglia la sud de Welland. La scurt timp după

moartea reginei Ethelflacă, în 918.

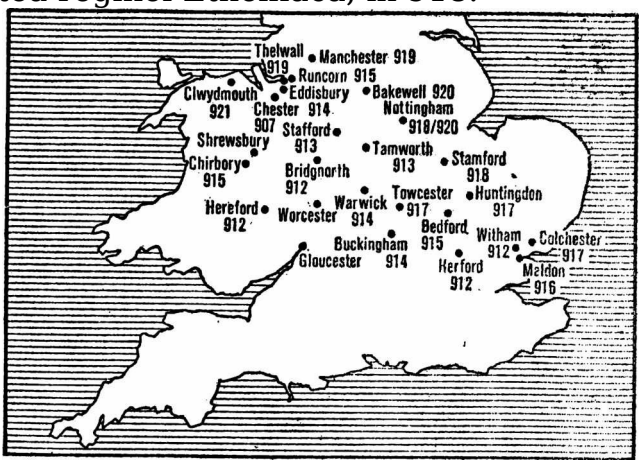

19. Fortificaţii făcute de Eduard cel Bătrân şi Ethelflaed, 907 – 923 Eduard a ajuns la estuarul Humber, şi astfel tot ce se afla la sud de acest hotar natural a trecut sub controlul lui Cu 40 de ani înainte, tatăl său se retrăsese în mlaştinile din Somerset. Acum armatele vikinge separate nu puteau să facă faţă eforturilor sincronizate ale lui Eduard şi Ethelflaed. Pentru a scoate în evidenţă proporţiile puterii lui Eduard în acel moment cronicarul din Wessex ti ridica în slăvi cu o satisfacţie lesne de înţeles:

Regele scoţilor şi al întregii naţii a scoţilor l-a primit ca părinte şi suzefan. Tot aşa au făcut Regnald, fiii lui Eadwulf şi tot poporul din Northumbria – englezi, danezi, norvegieni şi alţii – precum şi regele britanilor din Strathclyde şi tot poporul lui.

O asemenea supunere – a existat o supunere similară faţă de Athelstan în 927 – însemna poate o vagă recunoaştere că Eduard şi, mai târziu, Athelstan erau oamenii cei mai puternici de pe insulă. Nici Eduard şi nici fiul său nu erau atât de nerealişti ca să nu înţeleagă că puterea lor avea limite. Când Eduard cel Bătrân a murit în 924, mulţi danezi – despre numărul lor va trebui să vorbim pe scurt – s-au oprit în regatul său în estul Midlandului şi în East Anglia, unde s-au stabilit. Singurul stat viking a fost cel situat la nord de estuarul Humber, regatul

Northumbriei, care avea centrul la Yoik.

Regatul viking din York

În ajunul incursiunilorevikinge de la mijlocul secolului al IX-lea Anglia de nord avea patru unităţi politice principale. Munţii Pennine împărţeau efectiv Anglia de nord în est şi vest, deşi drumuri romane prin trecători făceau posibilă o oarecare legătură. La răsărit de munţii Pennine, între estuarul Humber şi fluviul Tyne era regatul Northumbriei şi la nord de acesta, între Tyne şi Tweed, regatul Berniciei. La vest de Pennini situaţia era mai puţin clară: În Strathclyde exista un regat britanic (adică welş), el întinzându-se între râurile Clyde şi Solway, iar în sudul lui, în Westmorland şi Cumberland, un principat englez, despre care se ştiu puţine lucruri. Regatul Northumbriei exercita hegemonie politică asupra întregii părţi de nord, puterea lui reală fiind diferită de la caz la caz. Venirea vikingilor a avut trei efecte importante pentru nord. În primul rând, ci au înfiinţat un regat în York, care, de fapt, a luat locul regatului englez al Northumbriei. În al doilea rând, regatul englez al Berniciei a rămas creştin şi englez şi, cel puţin pentru un timp, a acceptat suzeranitatea regilor Wessexului. În al treilea rând, în nord-vest, Strathclyde urma să fie recunoscut ca regat separat şi independent – şi-a pierdut independenţa abia în secolul al XI-lea – şi între râurile Wnral şi Solway s-au aşezat o serie de scandinavi, dependent! la început de Dublin, apoi de Dublin-York şi mai târziu de York.

„Regatul viking din York” este numele dat regatului scandinav de la nord de Humber, având centrul la York – limitele de vest fiind uneori munţii Pennine şi uneori Marea Irlandei – şi, pentru o perioadă foarte scurtă de timp, undeva la vest de Dublin. Vikingii au controlat, cu unele intermitenţe, Northumbria din 876 până în 9 jjt4. Când s-au îndreptat spre York în 876 l-au cucerit fără să li se opună rezistenţă, şi i-au înfrânt în primăvară următoare pe northumbrieni, care au încercat să recucerească oralul York, transformat de vikingi într-un oraş viking. În 876 un mare număr de războinici vikingi s-au întors în

Northumbria din campaniile lor în sud şi au împărţit ţara. Anii 867 sau 876 pot fi consideraţi ca data creării acestui regat. Între aceşti ani vikingii au numit un rege englez ca marionetă. a lor în Northumbria. Halfdan şi-a asumat controlul în 876 şi o mare parte a următorilor 78 de ani nordul a fost cârmuit de regi vikingi.

— 175

Una este să spui că regii vikingi cârmuiau în nord şi alta este să faci o listă cronologică completă a acestor cârmuitori vikingi. O serie de lacune, ambiguităţi, mărturii contradictorii fac acest lucru imposibil. O listă cu titlu de încercare. a regilor York-ului, ilustrează în tabelul 4 această afirmaţie.

Tabelul *4*. Regii vikingi ai York-ului

Halfdan	876 – 877 (alungat şi omorât în Irlanda;
Guthfrith	883 – 895
Sigfrid	919 – 921
Cnut	900 – 902
Ethelwald	902
Halfdan Eowils co (?) – regi	902 – 910
Ivar	
Ragnald	919 – 921
Sântric	921 – 927
Guthfrith	927 (alungat. În acelaşi, an)
(Athelstan . rege al Angliei, a guvernat	direct 927 – 939)
Olaf Guthfrithson	939 – 941
Olaf Sintricson	941 – 943, 949 – 952

Ragnald Guthfrithson	943 – 944
Eric Secure însângerată	948, 952 – 954

Tabelul 4 dovedeşte că în cunoştinţele noastre există lacune serioase. Ne-am pripi foarte tare dacă am afirma că în anii 877 – 883 n-a existat niciun rege scandinav sau dacă am susţine în mod ferm ordinea precisă a succesiunii între 895 – 902, sau am spune că presupuşii co-regi Halfdan, Eowils şi Ivar au domnit absolut în acelaşi timp. Şi oare trebuie să datăm începutul domniei lui Ragnald eu 912, anul când el a invadat Northumbria sau cu 919, când a „cucerit York-ul?

Doi regi, Sigfrid şi Cnut, ne sunt cunoscuţi doar prin intermediul monedelor găsite într-un tezaur descoperit la Cuerdale pe râul Ribble (Lancashire). În acest caz, ca şi în multe alte cazuri din istoria vikingilor, istoricul este foarte îndatorat investigaţiilor atente, disciplinate ale numismaţilor. Descoperite prin 1840, aceste monede, împrăştiate din păcate, în prezent, în mai mult de „şase locuri diferite, au furnizat, pentru ochiul atent al mai multor generaţii de numismaţi, «bogate informaţii istorice. Deşi monedele găsite la Cuerdale au introdus doi regi de York în lista noastră – Sigfrid şi Cnut – datele domniei acestor doi regi pot fi stabilite doar cu aproximaţie. Îndoielile provocate la un moment dat de problema dacă ei erau dguă persoane sau una singură au fost acum spulberate, dar existenţa ambelor nume pe unele monede sugerează o perioadă în care au existat doi co-regi. Faptul că monedele lui. Sigfrid şi Cnut au fost bătute în York în decursul celor 20 de ani de colonizare vikingă a York-ului şi că pe aceste monede erau folosite simboluri creştine demonstrează că ei au cucerit repede puterea reală şi că aceşti danezi au fost creştinaţi devreme. Mărimea tezaurului (peşte 7.000 de monede) este pur şi simplu ameţitoare: ea depăşeşte cantitatea de monede cunoscute

în Norvegia dinainte de 1060. De ce erau aşa multe monede într-un singur loc? De ce au fost ascunse? Nicio monedă din acest tezaur nu poate fi datată după 903. Toate faptele sugerează că ele au fost îngropate în jurul anului 903: mărimea tezaurului şi număiul monedelor provenind de la sfârşitul secolului al IX-lea' şi primii ani ai secolului al X-lea – peşte 3.000 numai de la Sigfrid şi Cnut – fac să fie ocertitudine presupunerea că el a fost îngropat aproape în aceeaşi perioadă. Faptul că localitatea Cuerdale este aşezată pe ruta Dublin – York pledează în favoarea ideii că tezaurul are legătură cu aceste localităţi. S-au făcut încercări de a arăta că, începând din anii 860, între vikingii din Northumbria şi cei din Dublin au existat continuu legături. Au existat, într-adevăr: Halfdan, care împărţise Northumbria, a murit într-o luptă în Irlanda, şi Sigfrid – un nume neobişnuit – trebuie să fi fost acelaşi Sigfrid care fusese amestecat în îiltâmplările din Dublin din anii 880. La începutul secolului al X-lea vikingii norvegieni au traversat Marea Irlandei de la Dublin până la râul Wirral şi pe litoral, luând-o spre nord. Fortificaţiile construite în acea regiune de Ethelflaed şi fratele ei Eduard urmăreau respingerea atacurilor pornite din Irlanda. În 902 Hingamund condusese spre Wirral o ceată de vikingi din Dublin, care fuseseră învinşi de irlandezi. Este desigur mai mult decât o coincidenţă faptul că un tezaur atât de mare a fost ascuns chiar în anii în care aveau loc aceste atacuri irlandezo-vikinge şi îngropat chiar pe drumul dintre Dublin şi York, un drum care urca pe râul Ribble, şi trecea prin munţii Pennine spre York, pe un drum roman. Ce s-ar putea înţelege de aici? Că un rege viking-al York-ului (poate Cnut) şi armata lui, după cd ridicaseră o tabăjră – şi având la ei tezaurul regal – au fost atacaţi prin surprindere de norvegieni şi siliţi să-şi îngroape argintul? Poate. Sau că războinici irlandezo-vikingi, după ce capturaseră un tezaur viking, au fost ei înşişi atacaţi prin surprindere; în timp ce se întorceau? Sau că tezaurul a fost – adus de refugiaţii alungaţi din Dublin în 902 de către irlandezii din Meath? Mai sunt posibile şi

alte explicaţii. Dar problema esenţială care trebuie desprinsă de aici este faptul că din primele zile ale secolului al X-lea Dublin a existat şi a continuat să existe timp de o jumătate de secol în istoria York-ului.

Regii din Dublin s-au bucurat de un succes important în Northumbria mai cu seamă datorită înfrângerii zdrobitoare provocate danezilor din Northumbria la Tettenhall, în 910, când, la sfârşitul bătăliei, trei regi danezi ai Northumbriei – Halfdan, Eowils şi Ivar – zăceau morţi pe câmpul de luptă. Ethelweard, cronicar şi nobil din Wessex, ne spune:

Au pornit lupta fără zăbavă pe câmpia de la Wednesfield; englezii s-au bucurat de binecuvântarea victoriei; armata danezilor a luat-o la sănătoasa biruită de forţa armelor. Aceste fapte sunt repovestite ca fiind întâmplate în cea de-a cincea zi a Junii lui august. Au căzut acolo trei din regii lor în aceeaşi furtună… Halfdan, Eowils şi Ivar, ca şi jarlii şi nobilii lor, fuseseră trimişi în palatul din iad.

Niciodată nu vor mai ataca northumbrienii zona de la sud de regatul lor. Mai important este însă faptul că în nord, ca urmare a bătăliei de la Tettenhall, trebuie să fi apărut în mod sigur un vacuum de conducere şi ameninţătorii vikingi din Dublin îşi puteau exercita puterea în Northumbria. În 912 vikingul Ragnald din Dublin acţiona cu armata sa în Northumbria şi înainte de sfârşitul acelui deceniu a devenit rege necontestat.

Şi astfel au venit dublinezii. Unii din englezii care au putut să fugă din nord-vest, au făcut-o. În 910, pentru a se afla în siguranţă, abatele de Neversham şi fiul „prinţului” englez din Cumbria au fugit, pentru a se pune la adăpost, la Wear Valley, la răsărit de munţii Pennine. Pe la 911 Ragnald a cucerit temporar York-ul şi în numele său au fost bătute monede. În 913 el îşi afirmase autoritatea la nord de râul Tyne şi în anul următor a străbătut partea de sud a Scoţiei, provocând înfrângeri regilor Berniciei şi scoţilor. În 919 el a cucerit din nou York-ul şi din acest moment se obişnuieşte să se dateze domnia

irlandezovikingă în York. Recunoaşterea lui Eduard cel Bătrân ca

Suzeran al Northumbriei în 920 n-a însemnat capitularea lui Ragnald, ci doar recunoaşterea realistă a faptului că efectivul său militar era redus şi recunoaşterea forţei vecinilor săi englezi din sud. Este departe de a fi clar ce semnificaţie avea suzeranitatea, dar este clar că în Northumbria a existat un regat independent cu capitala la York şi că în fruntea lui se afla un rege irlandezoseandinav.

În această perioadă (919 – 954), întreruptă de 12 ani de cârmuire engleză (927 – 939), York-ul a avut regi scandinavi. Deşi Dublin şi York erau ambele guvernate de regi scandinavi şi uneori, de aceiaşi regi, n-a existat un regat unit al Dublinului şi York-ului. A existat însă o axă Dublin-York, în care controlul politic a permis o înflorire considerabilă a negoţului, ale cărui proporţii sunt demonstrate de săpăturile sub străzile şi construcţiile de azi din Dublin şi York. Un factor important în această axă era ruta Marea Irlandei-râul Ribble – drumul roman, care-i ducea pe războinici şi pe neguţători peste ape şi prin munţi, unind acele două oraşe, ce rivalizau ca importanţă cu marile oraşe din Scandinavia.

Soarta acestui regat nordic a fost indisolubil, legată de ambiţiile dinastiei din Wessex de a-şi extinde controlul la nord de estuarul Humber şi la vest de munţii Pennine. Contemporanii au subliniat importanţa lui Athelstan, fiul lui Eduard cel Bătrân, menţinându-şi poziţiile ptmalurile râului Eamont, în anul 927, şi acceptând unsnlitalea regelui Scoţiei, a regelui din Strathclyde, şi a cârmuilorului acelei părţi a Northumbriei situate la nord de râul Tees. Zece ani mai târziu, aceşti regi, Olaf Sintricson şi o forţă vikingă din Dublin au încercat să distrugă aşezarea Eamont. Speranţele le-au fost spulberate, cel puţin vremelnic, căci Athelstan le-a dat o ripostă atât de serioasă adversarilor săi, încât compilatorul *Cronicii anglo-saxone* a înserat un vers care celebra victoria englezilor.

În acest an regele Athelstan, domnul războinicilor.

Dătătorul de alcale, cu al său frăţâne, prinţul

Edmund.

Glorie nepieritoare dobândit-au cu al spadei ascuţiş, în bătăliile din jurul burhului Brunah cu săbiile lor ascuţite, fiii lui Eduard

Spintecat-au zidul de scuturi şi pavezele din lemn de tei sfărâmat-au

Pentru' că le era în fire, din moşi-strămoşi glia, comorile şi vetrele să-şi apere

În dese bătălii împotriva oricărui vrăjmaş.

Vrăjmaşii au fost răpuşi: seijii

Şi mulţimea de pe corăbii îşi aflaseră pedeapsa. Câmpia se înnegrise de sângele bărbaţilor de când soarele.

Acest astru glorios, feştila vie a Domnului S-a ridicat dimineaţa sus, deasupra orizontului.

Până când nobila făptură a nemuritorului Dumnezeu A coborât din nou în liniştea lui. Zac acolo mulţi războinici dintre bărbaţii din nord, spintecaţi tic suliţe, Loviţi peste scuturile lor; tot aşa mulţi scoţi sătui de luptă, zac fără viaţă…

Victoria, după cum ştim, a fost mai puţin durabila decât crezuse poetul anglo-saxon. Doi ani mai târziu, după moartea lui Athelstan, vikingii cârmuiau din nou regatul Northumbriei. Dar ei nu şi-au restabilit niciodată complet puterea. Eric Bardă însângerată, fiu al regelui Norvegiei – porecla îi dă, din păcate, acestui războinic nobil o reputaţie postumă nemeritată – n-a reuşit să instaureze controlul viking asupra nordului Angliei; leşul său zăcea la sfârşitul acelei zile din 954 la Stainmore ca simbol – chiar şi mai mult decât atât – al sfârşitului primului val viking abătut asupra Angliei. De atunci înainte regiunea avea să fie cârmuită de carii5 englezi.

Săpăturile făcute la York, îndeosebi începând din 1972, scot. În evidenţă importanţa acestei capitale vikinge. Un strat de turbă a creat condiţii foarte favorabile pentru supravieţuirea materialului. La Pavement, pe şantierul arheologic de la Banca Lloyd, au fost găsite dovezi concludente privind existenţa unei tăbăcării: rame de întins pielea, păr de animale, ciocane de lemn folosite la

tăbăcii şi mii de bucăţi de piele. Industria cea mai importantă, pantofăria, a lăsat semne de activitate în acelaşi loc: calapoade, scule, tălpi. Biserica Sf. Maria din Cartierul Castlegate, a fost locul unde arheologii au găsit fragmente de cruci, decorate în stil danez, din ultima jumătate a secolului al X-lea. În 1976 municipalitatea oraşului York i-a ajutat foarte mult pe arheologi, achiziţionând patru proprietăţi în zona Coppergate şi punându-le la dispoziţia Institutului de arheologie din York pentru a le studia. Pe acest loc bogat din punct de vedere arheologic se aflau patru clădiri din secolul al XVIII-lea. Săpăturile au arătat că ele fuseseră construite pe acelaşi aliniament ca şi clădirile din epoca vikingilor construite tot acolo, probabil în cadrul unei[40]

refaceri a oraşului între anii 950 – 960. Aceste construcţii din secolul al X-lea erau clădiri lungi dreptunghiulare şi se întindeau cu latura lor lungă de la Coppergate, de-a lungul unei pante care exista atunci spre. râul Foss. În spatele fiecăreia din aceste case era o altă construcţie, folosită, probabil, ca atelier. Săpăturile au dovedit în mod clar că numele străzii Coppergate („*the street of the coopers*” – (Strada dogarilor) era cum râu se poate mai potrivit, marea varietate de obiecte găsite pe acest loc indicând că a fost folosită la început de dulgheri. Unul din ateliere conţinea totuşi mărgele şi bucăţi de chihlimbar, dovadă că aici se făceau şi podoabe.

40 earl — rang de noblețe în Anglia, conte. —nota trad.

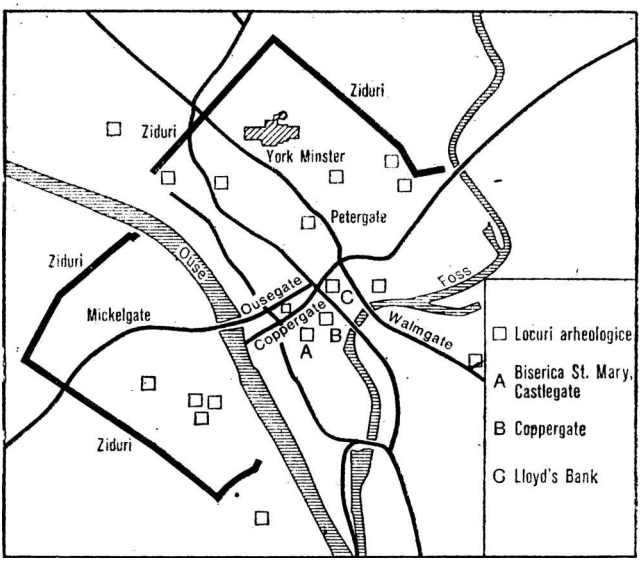

20. York-ul pe vremea vikingilor în general, dovezile din diferite locuri unde s-au făcut săpături indică existenţa a tot felul de ateliere: de textile, de făcut piepteni, de metaloplastie (în bronz, aur, argint şi aliaj de plumb), de dulgherii şi obiecte din piele. Existenţa de obiecte lucrate în alte ţări – mătase, probabil din Orient, căni de vin din Renania, pietre de ascuţit din Norvegia – pledează în favoarea unei importante componente comerciale în economia York-ului scandinav. Bunurile produse la York şi în ţinut (de pildă, ceramica de la Lincolnshire) furnizau mărfurile de export necesare pentru echilibrarea acestui comerţ. Scriind în jurul anului 1.000, autorul anonim al *Vieţii Sfântului Oswald* descria York-ul drept:

…capitala întregului popor northumbrian, construită cu graţie şi înconjurată de ziduri puternice, care cu timpul s-au învechit, deşi are o populaţie mare numărând acum peste 30.000 de adulţi, un oraş având de toate din belşug şi mult îmbogăţit de bunăstarea negustorilor care vin din toate părţile, dar mai ales din rândurile poporului danez.

Însăşi mărimea York-ului dovedeşte importanţa lui. York-ul roman se întindea pe aproape 50 de acri. La scurt timp după ce vikingii au început să.se stabilească, suprafaţa împrejmuită a fost extinsă spre râul Foss, mărind

astfel suprafaţa York-ului la aproape 90 de acri. În scurt timp, creşterea populaţiei şi negoţul au dus la „dezvoltarea zonei Micklegate situată peste râul Ouse. La începutul secolului al X-lea York-ul se întindea pe o suprafaţă de aproape 100 de acri şi la sfârşitul aceluiaşi secol avea poate 10 biserici. În momentul când atinseseră punctul maxim de înflorire, celelalte mari centre comerciale din nord nu. erau atât de dezvoltate: Hedeby avea în interiorul meterezelor 60 de acri şi în total 83, Birka avea, poate, 50 de acri. Populaţia York-ului de dinainte de cucerire, estimată de hagiograful Sfântului Oswald la 30.000, număra în realitate, probabil, 5.000 – 10.000 de persoane, făcând din el unul din marile oraşe vikinge, comparabil în multe privinţe cu Kievul din secolul al X-lea.

Toate disciplinele au limitele lor, şi nu trebuie să cerem de la arheologi mai mult decât ne pot spune. Am vrea să ştim care erau locurile *apropiate* cu care York-ul făcea negoţ. Prezenţa mătăsii din Orient nu poate fi folosită ca argument că exista o legătură directă între York şi Orient. Care erau centrele comerciale preferate de neguţătorii din York? în mod sigur Dublinul; dar care erau celelalte? Prămâne o întrebare la care este cel mai greu de răspuns: având în vedere că exista o varietate de mărfuri produse, şi aduse, cât de mari puteau fi atelierele şi comerţul şi cât de dezvoltată putea fi economia York-ului viking?

Procesul de colonizare

Vikingii au ocupat pământ, mult pământ în timpul luptelor şi după lupte. Iar după aceea a avut loc o amplă migraţie.

Danezii au venit în număr foarte mare pentru a lucra pământul, migraţia lor depăşind ca mărime chiar migraţia celor care s-au aşezat în Normandia. Nu existau funcţionari cu Imigraţia care să le controleze actele, nici liste cu pasagerii de pe vapoare în care să fie înscrise numele şi locul de origine, nici relatări scrise de imigranţi despre succesele lor din Lumea Nouă. Ei au venit cu corăbiile în East Anglia şi Northumbria, au pătruns în

inima ţinuturilor şi au întemeiat gospodării fără ca acest fapt să fie consemnat undeva. Ei aveau să creeze o societate anglo-scandinavă, care a supravieţuit decesului politic al regilor lor din York, în 954, societate grav tulburată de distrugerile provocate în nord de Wilhelm Cuceritorul în 1069, o societate care a supravieţuit, păstrându-şi particularităţile regionale, în secolele al XII-lea şi al XIII-lea. Chiar cuvântul Danelaw a fost folosit prima dată în secolul al XI-lea şi a continuat să fie folosit, oficial şi după cucerirea normandă.

Teoria larg acceptată „a celor doi paşi" susţine că danezii au" migrat în Anglia în două etape: în prima etapă, ca văzboinici-coloni şi apoi în calitate de colonişti, care au venit mai târziu protejaţi de forţa militară. Potrivit acestei teorii, colonizarea n-a durat decât 75 de ani, probabil mai puţin, şi a fost o perioadă de colonizare comparabilă cu cea a Islandei. Oricare ar fi fost intenţia lor iniţială – şi puteau să aibă, ca şi noi, nenumărate intenţii – războinicii vikingi s-au aşezat în Anglia. Într-o serie de pasaje laconice dar relevante, *Cronica* ne vorbeşte de primul pas făcut du aceşti războinici, deveniţi, fermieri în acţiunea lor de colonizare:

876 în acest an Halfdan a împărţit pământurile Northumbriei ţi-au început să are şi să trăiască din roadele pământului.

877 în timpul strângerii recoltei oastea daneză a mers în Mercia şi a împărţit o parte din ea.

879 în acest an, oastea daneză a părăsit Cirencesterul şi s-a dus în East Anglia, unde a ocupat pământ şi l-a împărţit.

892 în acest an marea oaste daneză; a trecut marea, cu cai şi cu alte bunuri.

893 Oastea engleză a atacat fortificaţiile (daneze) [de la Benfleet în Essex] şi a luat totul, bunuri personale, ca şi femei şi copil.

893 Danezii îşi trimiseseră femeile în siguranţă în East Anglia, înainte de a pleca din fortăreaţă (pe Lea).

896 Vara oastea daneză s-a împrăştiat, o parte în

East Anglia, o parte din Northumbria şi cei care n-aveau pământ spre Sena.

O sursă nordică ne spune că la un moment dat, între 912 şi 915

(Ragnald] a împărţit satele din St. Cuthbert. El i – îi dai voinicului său soldat Scula o parte care se întindea din şalul numit Eden până la Billingham. Cuiva numit Onalai ball i-a dat altă parte, de ia Eden până la râul Wear.

Modul cum s-au desfăşurat lucrurile este clar. În 876 a avut loc împărţirea Yorkshire-ului în forma lui de azi şi, anul următor, a Merciei de est, având în centru Cele Cinci Burguri. East Anglia a fost împărţită de Guthrum în 879. Atât Northumbria, cât şi East Anglia au primit războinici colonişti în 896. În al doilea deceniu al secolului al X-lea, coloniştii irlandezo-scandinavi au ocupat unele părţi ale comitatului Durham. Niciuna din aceste armate vikinge nu era mare: aşa-zisa mare armată care fusese activă din 892 până în 896 abia depăşea câteva mii de oameni, iar celelalte armate, probabil, mult mai puţin. 1

Al doilea pas din teoria „celor doi paşi" este cunoscut doar prin deducţie. Se susţine că numele de locuri şi numele de persoane, ca şi mărturiile lingvistice indică o foarte importantă colonizare scandinavă şi că, din moment ce armate relativ mici nu pot fi o explicaţie pentru o colonizare de asemenea proporţii, trebuie să fi avut loc o altă imigraţie în spatele scutului răzoinicilor. Deducţia merită să fie analizată.

Numele de locuri despre care este vorba se referă la locuri consemnate în principal în Reg &trul cadastral (Domesday Book), întocmit în 1086. Harta 20 (pag. 185) demonstrează în mod clar proporţiile influenţei scandinave asupra numelor în zona în care se aplică Danelaw. În Warwickshire şi în Northamptonshire la sud de frontieră există câteva locuri cu nume scandinave, dar, în afară de acestea, în sud şi vest nu există nume de localităţi de origine daneză. În Suffolk sunt mâi puţine decât în Norfolk. Concentrarea cea mai mare este evidentă pe teritoriul Celor Cinci Burguri, exceptând Derby, şi in Yorkshire, la

North Ridings şi East Ridings. În Lincolnshire, de pildă, aproape 50% din numele de comune care existau deja erau de origine daneză şi, în unele părţi ale acestui

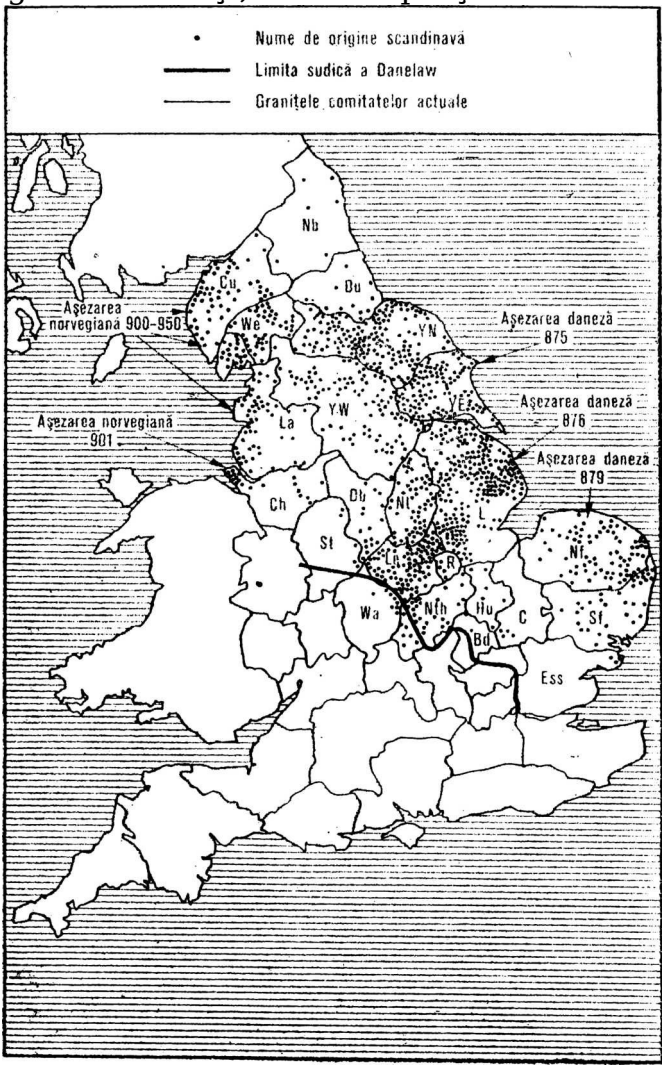

2 L Aşezarea scandinavă comitat, procentul ajunge la 75%. Registrul cadastral conţine peste 500 de toponime de origine daneză de pe teritoriul Celor Cinci Burguri. La vest de Marea Nordului începând de la ţărmul Lincolnshire, între Grimsby şi Saltfleet şi mergând până la Leicester, poate fi trasat un brâu gros de toponime de natură scandinavă. Cu toate acestea, nu trebuie să pierdem din

vedere că în Registrul cadastral nu fuseseră trecute toate localităţile, el având menirea să întocmească o listă a proprietăţilor ca surse de venit ale coroanei, şi nu o listă completă *a* aşezărilor. Totuşi, el este sursa noastră cea mai importantă.

În general apar trei forme de toponime de origine daneză şi ele par să indice trei faze ale procesului de colonizare. Un grup de toponime numit „hibridele Grimston" sunt nume cu un sufix englez cum ar fi – ton (un sat, o gospodărie) dar fiind precedat de un nume de persoană sau apelativ danez. Exemplele sunt numeroase: numele Grimston (în Leicestershire, Norfolk, Nottinghamshire, Suffolk, Yorkshire), Barkston (în Lincolnshire), Thuryaston (în Derbyshire) şi Colston (Nottinghamshire). S-ar putea argumenta că aceste nume sunt ale unor sate englezeşti, care existaseră anterior şi care fuseseră ocupate la începutul colonizării daneze, cărora fiecare colonist le-a schimbat numele, dându-le numele său. A doua categorie generală de toponime cu un element scandinav cuprinde numele terminate în – *by* (un sat, o gospodărie) şi precedate de un cuvânt danez, care deseori este un nume de persoană (de exemplu, Derby, Selby, Danby, Thoresby). Astfel de nume de locuri sunt foarte obişnuite: în total sunt aproape 800 şi nu m-ai în Lincolnshire, peste 200. Aceste nume par să indice o fază când terenuri până atunci nefolosite erau colonizate şi, de asemenea, când pe terenurile bune care mai existau se aşezau coloniştii, respectiv faza când toate pământurile au fost ocupate. Locurile ale căror nume se termină în – *thorp* (o aşezare limitrofă, un cătun îndepărtat) – de pildă, Scunthorpe, Mablethorpe, Weaverthorpe, Swainstorphe – formează un al treilea grup de locuri mai puţin potrivite pentru agricultură şi colonizate ultimele. Regiunea Kesteven din Lincolnshire are 28 astfel de locuri, iar Leicestershire 18. În Yorkshire, partea de nord, Yorkshire Wolds, are o concentrate de denumiri care se termină în – *thorp* dar aceste locuri sunt împrăştiate şi în alte părţi ale comitatului, unde există pământ

mai prost. O hartă a nordului şi estului Angliei care n-ar fi cuprins locuri cu nume de origine daneză ar fi fost o hartă a unei zone slab populate, subdezvoltate. Numărul foarte mare de astfel de nume de locuri nu poate fi explicat prin colonizarea de către soldaţi, al căror număr n-a fost niciodată extrem de mare, ci, potrivit teoriei – printr-o migraţie a neamurilor acestora şi a altor compatrioţi de-ai lor. Invocarea dovezilor toponimice are la bază presupunerea că în perioada aşezării în regiunea dreptului danez a existat mult pământ nefolosit, dar care putea fi lucrat; şi de aici concluzia că toponimele terminate în – *by* şi – *thorp* indică aşezări noi. Nimeni nu cunoaşte modul de folosire a pământului în ajunul colonizării vikinge; într-adevăr, nimeni nu cunoaşte topografia acestor zone. Pot fi făcut-e generalizări privind pădurile şi zonele defrişate, dar este greu să se ajungă la particularizări. O opinie de bun simţ sugerează că o armată cuceritoare ar fi ocupat, prin forţă, ce pământ ar fi vrut şi nu doar pământurile pe care nu le foloseau cei învinşi. În caz contrar ar trebui să atribuim danezilor o reţinere generală de care nici ei, nici cele mai multe armate n-au dat dovadă. Aceasta nu înseamnă că vikingii n-au folosit pământurile marginale: numele terminate în – *thorp* se referă probabil la acest gen de pământ, dar înseamnă că ei trebuie să fi luat pământ de la englezi, în special în primele zile ale colonizării.

Nicio altă forţă exterioară n-a influenţat limba engleză în măsura în care au făcut-o danezii. Numărul cuvintelor de împrumut este foarte mare „dar ele nu sunt cuvinte care se referă la obiecte concrete neobişnuite – cum a fost cazul în Normandia – ci cuvinte obişnuite, cum sunt *happy* [fericit, norocos, vesel, mulţumit, potrivit] – *ugly* [urât, hidos, hâd, ameninţător], *câţi* [chemare, strigăt, apel, strigare, căutare, nevoie, cauză, glas, urlet], *fellow* [băiat, cetăţean, flăcău, individ, tovarăş, prieten, pereche, egal], ZOSE [dezlegat, desfăcut, slăbit, liber], iZZ [bolnav, rău, ticălos, aspru, nenorocos, nefericit, duşmănos, prost], *law* [lege]; nu sunt nici genul de cuvinte impus ţărănimii

engleze de elita dominantă daneză. Limba engleză de atunci avea cuvinte care au fost pur şi simplu înlocuite de cuvinte daneze. De fapt, n-a fost doar un simplu îrpprumut de cuvinte daneze: în structura limbii au avut loc schimbări substanţiale, în special în dezvoltarea formei persoanei a treia plural. De asemenea, danezii au introdus în engleză adverbe pronominale cum ar fi *thence* [de acolo, din locul

1 «7

acela, altundeva, din altă parte], *hence* [de aici, de acum înainte, de acum încolo, în viitor, aşadar] şi *whence* [unde, acolo, de unde] precum şi prepoziţii cum ar fi fro [de la din] şi *till* [până, până la lângă]. Schimbări atât de importante denotă că *donsk* lungă a continuat să fie vorbită într-o perioadă când au fost folosite ambele limbi, după care s-a contopit cu limba engleză veche în aşa măsură încât poate fi folosit termenul „anglo-scandinavă" pentru a descrie limba din această perioadă.

Nimeni nu poate indica numărul coloniştilor care au dat nume unor locuri şi care au schimbat limba engleză, dar mii şi mii dintre ei trebuie să fi venit în regiunea unde se aplică legea daneză (Danelaw) la adăpostul războinicilor care erau totodată şi colonişti. Dacă acceptăm teoria aşezării în două etape, între anii 876 şi 954 atunci ar fi clar că o asemenea colonizare masivă a danezilor în Anglia a coincis spre sfârşit cu o colonizare similară în Normandia. Aceste două colonizări, care au fost aproape contemporane, ridică vălul ce ascuncte vederii noastre Danemarca acelei epoci şi scoate la iveală o naţiune care în intervalul de o sută de ani, dintre 850 – 950 a avut un exces de populaţie care a atins punctul culminant între 890 şi 940.

Fără trecerea rapidă la creştinism, colonizarea daneză ar fi fost un proces mai dificil. Căsătoriile între bărbaţi danezi şi englezoaice au devenit mai dese după creştinare. Au existaţ, fără îndoială, şi aranjamente matrimoniale sub nivelul idealului creştin. Danezii erau într-adevăr un popor străin şi veneau în calitate de

cuceritori, dar nu mai erau păgâni şi nu mai erau separaţi de englezi prin această prăpastie de netrecut. Viteza cu care s-a desfăşurat procesul de convertire este totuşi uimitoare. Până în 878 vikingii din Anglia erau păgâni. Apoi Guthrum, care avea să se aşeze în East Anglia, a fost botezat. Un alt conducător viking, Guthfrith, a fost îngropat., după ritualul creştin lângă catedrala din York pe la anul 895. Nu numai doi conducători vikingi ci, fără îndoială, marea masă a celor ce i-au urmat au adoptat nume creştine şi şi-au urpiat regii în ce priveşte ritualurile de botez şi înmormântare. În 875 călugării din Lindisfarne au fugit cu moaştele Sf. Cuthbert spre vest, spre Marea Irlandei, dar pe la 883 s-au putut întoarce peste munţii Pennine şi s-au instalat în pace la Chester-le-Street, unde au primit în scurt timp proprietăţi convenabile. Monedele din York atestă aceste schimbări. Monedele bătute de Sigfrid şi Cnut la hotarul dintre secolele al IX-lea şi al X-lea au pe ele cruci creştine, iar unele chiar inscripţii creştine: *Mirabilia fecit* (El a făcut lucruri minunate), *Domimis deus omnipotens rex* (Domnul Dumnezeu, Stăpânul atotputernic). Începând din 905 au fost bătute monede la monetăria catedralei York (Catedrala Sf. Petru) având înscris pe ele *Sancti Petri moneti* (Banii Sf. Petru).

Venirea lui Ragnald în York ca rege pe la anul 919 a însemnat începutul domniei unui păgân. Nu există niciun indiciu al unei întoarceri generale la păgânism, dar sunt dovezi că în primele decenii ale secolului al X-lea păgânismul şi creştinismul au coexistat. Mondele emise de Ragnald par să fi avut ciocanul lui Thor şi o spadă vikingă, în timp ce monedele bătute în timpul domniei lui Sintric au pe reversul lor sau ciocanul lui Thor sau o cruce creştină. Pe reversul unor monede datând, se pare, din timpul domniei lui Sintric se poate vedea ciocanul lui Thor sub numele Sfântului Petru. Unii arheologi văd în crucea Middleton un stadiu incipient în procesul de creştinare, deoarece, se spune, un meşteşugar anglo-saxon ar fi încercat să încorporeze motive scandinave în această cruce creştină, înaltă. Această afirmaţie se bazează, totuşi,

pe presupunerea că apar aici elemente decorative din stilul Jelling, presupunere pe care nu suntem obligaţi să o acceptăm. Rămăşiţele de practici păgâne aculturale n-au fost pur şi simplu îndepărtate de apa purificatoare a botezului, după cum reieşea din experienţa Sf. Augustin în Anglia, Sf. Bonifaciu în Germania şi a multor altor misionari. Cu mult bun simţ, profesorul Dolley consideră că o amuletă vikingă este la fel de inofensivă pentru un creştin ca o potcoavă de ciocolată pe un tort de nuntă din zilele noastre! În scurt timp coloniştii danezi deveniseră tot atât de creştini ca şi vecinii lor englezi. Oda, arhiepiscop de Canterbury între 941 – 958, se trăgea dintr-un tată danez; acest arhiepiscop este cel care are meritul de a fi restabilit o dioceză la Elmham, în Anglia de est, daneză. Marele, sfânt Oswald, nepotul lui Oda, a fost, deci, strănepotul unui viking păgân. În decurs de două sau trei geycc & ţii s-a trecut de la ciocan la cruce; după orice ctateriu, o asimilare rapidă.

Al doilea val al vikingilor (980 – 1035)

La Jelling, în partea centrală a peninsulei lutlanda din Danemarca, între două tumulusuri se află două pietre. Cea mai mare dintre ele – de fapt, cea mai mare piatră runică din Danemarca – oferă cheia înţelegerii celei de-a doua perioade a atacurilor vikinge împotriva Angliei. Pe ea scrie:

Regele Harold a poruncit să fie ridicat acest monument în memoria tatălui său şi a mamei sale Thyra; este acelaşi Harold de care asculta întreaga Danemarcă precum şi Norvegia şi care i-a făcut pe danezi să se creştineze.

Regele Harold, menţionat pe piatră. (960) este cunoscut în istorie sub numele de Harold Dinte Albastru, iar fiul şi nepoţii lui sunt cunoscuţi cuceritori şi regi ai Angliei. Piatra runică este în acelaşi timp o piatră comemorativă şi o pretenţie la moştenire.

— Harold i-a urmat lui Gorm. Dar el nu numai că i-a urmat lui Gorm, ci a şi avut stăpânirea asupra unui stat danez în expansiune până la graniţele Danemarcei

medievale. Jelling, fortăreaţa lui, era situată în apropiere de centrul acestui stat. cu oraşe care erau aşezate la dfstanţe aproape egale (Arhus, Viborg, Odense şi Ribe). Cele mai importante expediţii în Anglia au fost conduse de membrii unei familii regale daneze, dinastia Jelling, şi de reprezentanţii acesteia; ei au venit în calitate de conducători ai unor armate *naţionale* în campanii întreprinse din raţiuni *naţionale*. Reprezentau o continuare politică şi economică a puterii daneze, Nu este nevoie să se atribuie lui Svein sau Cnut obiective imperialiste: efectul faptelor lor a fost crearea unui imperiu danez de facto în Europa de nord. Acesta n-avea cum să dureze şi ultima încercare a unui rege norvegian de a-l menţine a eşuat odată cu moartea regelui, la Stamford Bridge, în 1066.

Argintul, proprietatea mobilă şi, probabil, mai mult pământ erau obiectivele celui de-al doilea val al vikingilor. Tributul Danegeld este aproape complet necunoscut în prima perioadă a atacurilor vikinge împotriva Angliei, dar el a devenit un semn distinctiv al acestor din urmă atacuri. Începând din ultimul deceniu al secolului al X-lea, astfel de plăţi, care erau uimitor de mari, reflectă nu numai obiectivele noilor vikingi, dar şi bogăţia Angliei.

Din 992 până în 1012 – când tributul Danegeld a devenit o parte a sistemului de impozite, vikingilor agresori li s-a plătit o mare cantitate de argint. Eşecul politicii engleze este ilustrat de plata în continuare a tributului Danegeld; prin el n-a fost cumpărată o pace stabilă, iar danezii s-au întors de mai multe ori şi englezii au sfârşit prin a avea un rege danez. Un observator făcea remarca următoare: Anglia a plătit pentru a fi cucerită. Tabelul.5 dă o listă a acestor plăti.

Tabelul 5. Tributuri. Danegeld plătite de englezi

An ul.	*Cantitatea de argint în livre*
991	22.000
994	16.000
100	24.000

2		
	109	
7		36.000
	100	3.000
9		

Mal mult de 100.000 de livre de argint – monede, brăţări etc. – au fost trimise în Scandinavia; multe apar în tezaurele de argint de acolo, inclusiv zeci de mii de monede ale lui Ethelred. Mari cantităţi au continuat să fie luate ca tribut Danegeld, după 1012. De pildă, în 1018 englezii au strâns mai mult de 82.000 de livre de argint pentru a-i plăti lui Cnut. În toată această perioadă tributul Danegeld a fost, la început întâmplător, iar apoi instituţionalizat, ca un instrument al politicii vikinge împotriva Angliei.

Principalii actori erau regii şi viitorii regi: de partea vikingă, Olaf Tryggvason, Svein şi Cnut şi, de partea engleză, Ethelred, cel care a domnit vreme îndelungată. Sursele engleze pun înfrângerea englezilor pe seama ineficientei conducătorilor, slăbiciunii şi incapacităţii regilor de a conduce. Regele Ethelred nu l-a avut pe înţelegătorul Asser, n-a avut un cronicar slugarnic şi n-a fost reabilitat postum. El poartă vina şi-l rămâne simbolul înfrângerii englezilor. Puţin regi ai Angliei au o poreclă atât de uşor de ţinut, minte şi atât de blamabilă – Ethelred Neisprăvitul – şi dezavantajul nu este doar pentru Ethelred: este în >dauna istoriei. Această preocupare faţă de Ethelred scoate în evidenţă înfrângerea englezilor, eşecul lor în a se apăra singuri cu succes – aşa cum făcuseră pe vremea lui Alfred – împotriva atacurilor vikingilor. În centrul atenţiei nu se află această permanentă stare de refacere în urma înfrângerilor, ci marea victorie a vikingilor. Ei au cucerit Anglia. Ei au ajuns să controleze una din cele mai bogate părţi ale Europei. Ei au pus regele lor pe tronul Angliei. Svein şi Cnut – nu nefericitul, înfrântul Ethelred – s-au – aflat în centrul atenţiei, triumfători şi victorioşi. Ar fi putut

vreunul din marii regi ai Wessex-ului – Alfred, Eduard cel Bătrân, Athelstan – să reziste în faţa acestei armate daneze, care a venit ca o forţă organizată, având conducători cu sânge regesc? Ar fi avut Alfred mai mult succes decât Ethelred? Dă cineva crezare afirmaţiei chiar nerostite, provenite din surse insulare, că înfrângerea englezilor poate fi doar rezultatul slăbiciunii lor?

Armata daneză – bine echipată, disciplinată, condusă în mod strălucit – a învins. Compusă mai ales din danezi, armata invadatoare cuprindea în rândurile sale numeroşi vikingi din toate părţile Scandinavici: cinci pietre comemorează în Suedia astfel de războinici şi mii de monede englezeşti găsite în Gotland, în zona continentală a Suediei şi în Norvegia sunt mărturii ale acestei prezenţe. Legenda jomvikingilor, o comunitate de războinici vikingi care-şi ofereau serviciile ca mercenari, aparţine unei epoci mai târzii şi nu este nevoie să se atribuie victoria vikingilor în Anglia acestor bărbaţi legendari educaţi în atmosfera severă de celibat de la Jomsborg. Cele trei fortăreţe din Danemarca de la sfârşitul secolului al X-lea – la Trelleborg, Fyrkat şi Aggersborg – nu. erau folosite ca tabere militare de antrenament în vederea invaqării Angliei, cum s-a crezut odată, ci sunt indicii ale unei societăţi organizate, capabile să întărească locurile strategice în scopul apărării şi încasării de taxe. Această societate organizată a educat armata care a plecat cu Svein, Cnut şi comandanţii lor militarisă cucerească Anglia.

Aceste armate daneze invadatoare nu se numărau cu sutele, cel puţin în ceea ctă priveşte armata lui Olaf şi Svein în 994 şi, în special, armata lui Thorkell şi-a oajpenilor săi din 1009 – descrisă de cronicar ca fiind uriaşă” – sau armatele victorioase ale lui Svein din 10, 13 şi Cnut în 1015, când în ambele cazuri a fost folosită întreaga forţă militară a danezilor. Acestea erau arifiale mari pregătite să rămână perioade lungi pe câmpul de luptă, în stare să suporte înfrângeri şi, în ultimă istănţă, să înfrângă armata engleză care nu era atât de prost pregătită precum au prezentat lucrurile cei care au căutat

scuze. Nu este de mirare că în 1009, în faţă. extraordinarei armate a lui Thorkell, omul lui Svein, regele Ethelred a ordonat ca după slujbă, care începe cu psalmul trei, să se spună rugăciuni „O, Doamne, cât de mult s-au înmulţit de mă neliniştesc”. Se poate să nu fie chiar atât de exagerat să se compare mărimea armatei aduse de Cnut la Sandwich, în 1015, cu cea a armatei normande care a debarcat împreună cu ducele William la Pevensey în 1066.

Evenimentele pot fi repede repovestite. Anglia a trăit din 954 până în 980 în pace 1 o întrerupere între primul şi al doilea val, o pauză similară cu cei 40 de ani de odihnă în Irlanda. Primele atacuri – cele din anii 980 – au fost mici ca mărime şi destul de rare; ele au fost doar incursiuni minore. Indicau însă noi frământări în Danemarca. Deşi poemul în engleză veche despre bătălia de la Maldon a făcut celebră înfrângerea unei armate engleze în Essex în 991, importanţa bătăliei constă nu atât în codul galant de comportare a celor două părţi şi în curajul nesăbuit de care au dat dovadă englezii la Byrhtnoth, cât în înfrângerea englezilor, indiciu al evenimentelor care aveau să urmeze.

Prima invazie importantă în decurs de o jumătate de secol a avut loc în 994, fiind condusă de Svein, regele Danemarcei (937 – 1014) şi de Olaf Tryggvason, mai târziu rege al Norvegiei care, după cât se pare, se întorsese de curând, după aventuri printre rudele sale din Rusia. Trecerea lui Olaf la creştinism, la curtea lui Ethelred, după încheierea păcii urma să aibă consecinţe profunde în Norvegia şi în teritoriile vikinge din Atlanticul de nord. Armata daneză care a venit în Anglia în 997 a rămas până în anul 1.000 şi, probabil, şi-a limitat incursiunile la coasta de sud a Angliei şi Wales. Ea s-a întors în 1001, utilizând insula Wight ca bază de acţiune, în special în sud-vest şi pacea a venit abia în 1002 cu plata către danezi a 24.000 de livre de argint. Celor care ar dori să-l reabiliteze pe Ethelred le-ar fi greu să explice ordinul lui din 13 noiembrie al aceluiaşi an de a-i masacra pe danezi. Cronice anglo-saxonă spune pur şi simplu:

Regele a poruncit ca toţi danezii din Anglia să fie ucişi de ziua Sf. Brice pentru că aflase că ei puneau la cale să-l omoare pe el şi pe sfetnicii lui şi apoi să pună stăpânire pe regat.

Într-un document aproape contemporan cu regele sunt descrişe evenimentele înspăimântătoare ale masacrului de la Oxford din ziua Sf. Brice:

Cu sfatul unor oameni de seamă şi al unor magnaţi am poruncit ca toţi danezii care s-au ivit pe această insulă asemenea plevei în griu să fie pe drept omorâţi. Toţi danezii din Oxford, temându-se pentru vieţile lor, s-au refugiat la mănăstirea Sf. Friedeswide, pe care au fost siliţi să o părăsească când urmăritorii au dat foc mănăstirii.

Ideea masacrării tuturor danezilor care trăiau în regiunea unde se aplică Danelaw întrece orice limită a imaginaţiei; de altfel sursele din vremea respectivă nu consemnează nimic despre faptul că zeci de mii de danezi ar fi căzut sub spada engleză. O tradiţie demnă de încredere ne spune că sora regelui Svein s-a numărat printre cei ucişi. Răzbunarea – un stimulent puternic – ar fi suficientă pentru a explica de ce Svein s-a abătut asupra Angliei în campaniile din 1003, 1004, 1006 şi 1007 – părăsind-o cu înţelepciune în timpul anului 1005, când a fost foamete. Danezii veneau fără încetare, cu scopul de a-l pedepsi pe Ethelred. Şi, rămânând un viking în adâncul inimii, pricepându-se la argint, Svein şi armata sa s-au întors în Scandinavia în 1007, şi au adus cu ei 36.000 de livre. Cu acest preţ au fost cumpăraţi 2 ani de pace.

O armată daneză mare sub conducerea lui Thorkell cel înalt a venit în 1009. A înaintat, a atacat şi a jefuit după pofta inimii. Se părea că în Anglia nu mai există forţă care să stea în calea războinicilor danezi. În dreptul anului 1011 cronicarul abia vorbea de succesele lui Thorkell:

De astă dată au năvălit în (I) East Anglia, (II) Essex, (III) Middlesex, (IV) Oxfordshire, (V) Cambridgeshire, (VI) Hertfordshire, (VII) Buckinghamshire, (VIII) Bedfordshire, (IX) în jumătate din Huntingdonshire şi X) într-o mare parte din Northamptonshire ca şi, la sud de Tamisa, în tot

Kentul şi Sussex-ul şi districtul din jurul Hastingsului, precum şi în Surrey şi Berkshire şi Hampshire şi o mare parte din Wiltshire.

Această armată şi-a încetat atacurile abia când i s-au oferit 48.000 de livre de argint. Avizi să capete o răscumpărare pentru Alfheah (Alphege), arhiepiscop de Canterbury, şi ameţiţi de vinul din sud, o ceată de oameni de-ai lui Thorkell au aruncat în arhiepiscop cu oase de vită şi i-au crăpat ţeasta cu o bardă în prima sâmbătă după

Paşti, adăugând astfel, la listele de martiri şi sfinţi, un alt creştin. Regatul, ale cărui fortificaţii erau aproape distruse după campaniile lui Thorkell, care au durat trei ani, putea acum să fie cucerit; este ceea ce a şi făcut Svein". În 1013 Svein a obţinut sprijin armat din partea regiunii unde se aplică Danelaw, a mărşăluit spre sud şi la sfârşitul anului era unicul cârmuitor al Angliei. El s-a bucurat de acest triumf doar câteva săptămâni, deoarece la 3 februarie 1014 a murit. Ethelred şi-a refăcut regatul, dar numai pentru scurt timp, deoarece în fruntea unei mari armate, fiul lui Svein, Cnut, care avea 18 ani, a restabilit, la 1016, stăpânirea daneză asupra Angliei.

Domnia lui Cnut (1016 – 1035) face parte mai mult din istoria Angliei decât din istoria vikingilor, totuşi nu poate fi trecut cu vederea faptul că un mare rege-războinic a domnit în Anglia timp de aproape 20 de ani… nglia *a* rămas un regat separat; când, în 1019, Cnut a devenit rege al Danemarcei, Anglia nu a devenit provincie a regatului danez; nici în 1028, când Cnut a devenit rege al Norvegiei, nu a devenit parte a unui imperiu scandinav. Totuşi, în timpul lui Cnut a existat o Scandinavic mai mare. Într-o proclamaţie din 1027 el s-a putut intitula „rege al întregii Apglii, al Danemarcei şi

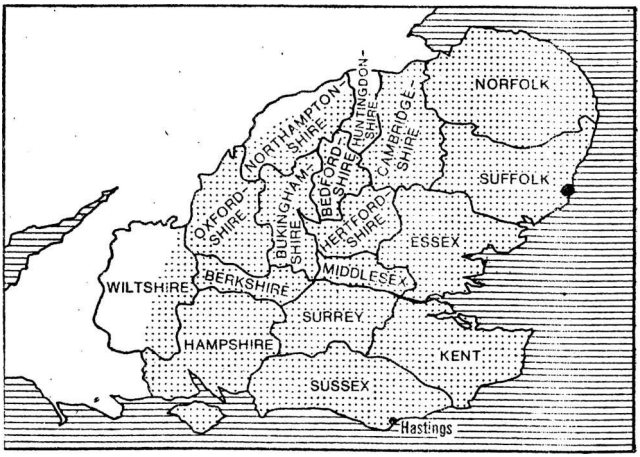

22. Amploarea atacurilor armatei lui Thorkell, 1009 – 1011

Norvegiei şi al unei părţi din Suedia". Oare din modestie, virtute ce nu-i caracteriza prea tare pe vikingi, o fi omis el să menţioneze titlurile de „stăpân în Orkney şi Shetland, suzeran al regilor Scoţiei şi Dublinului"? Lumea vikingilor se schimbase de când căpitanii de corăbii făcuseră incursiuni pe ţărmurile Angliei în anii 830. Cnut a luat parte la încoronarea, la Roma, în 1027, a împăratului Conrad al II-lea; nouă ani mai târziu, fiica lui s-a căsătorit cu fiul cel mare al împăratului. Cnut stătea în rând cu cei puternici şi avea tot dreptul să o facă. Niciun alt rege al Angliei dinaintea lui n-a făcut o impresie atât de bună pe scena politică a Europei. El a putut să-şi permită să fie generos şi să cinstească cultul regelui Edmund din East Anglia, omorât de danezi în 869, şi să ajute la transportarea rămăşiţelor pământeşti ale arhiepiscopului Alphege la Canterbury.

Al doilea val viking împotriva Angliei a luat sfârşit odată cu moartea lui Cnut, în 1035. Încercările altor re-i scandinavi de a adăuga Anglia la coroana lor au dat greş. Harold Hardraade, varegul de la curtea de la Constantinopol şi rege al Norvegiei (1046 – 1066), a fost înfrânt la Stamford Bridge în 1066 iar încercarea unui rege de mai târziu, numit Cnut, a eşuat în 1085, înaintea ieşirii corăbiilor în larg. Şi cu aceste eforturi zadarnice de a

restabili dominaţia vikingă în Anglia s-a epuizat forţa simţită prima oară la Lindisfarne, în 793, şi care dominase istoria Angliei o mare parte din intervalul care se scursese. În istoria ei consemnată, forţe puternice izbiseră această insulă: la numele de romani, anglo-saxoni şi normanzi trebuie adăugaţi în mod sigur şi vikingii.

7

Suedezii şi Răsăritul

Şi un drum ducea spre răsărit. Vikingii care au părăsit Uppland şi insula Gotland au urmat acest drum pe îiuri şi uscat, pătrunzând adânc în inima Europei răsăritene şi, mai departe, spre capitalele Bizanţului poate şi ale Islamului. împăratul Bizanţului a creat chiar o gardă formată din vikingi. Oraşe ca Novgorodul şi Kievul erau cârmuite de vikingi. Legăturile cu vechea ţară n-au fost întrerupte. Deceniu după deceniu grămezi de monede erau depozitate în Scandinavia. Pericolele întâlnite nu erau pericolele mării deschise – cu excepţia furtunilor întâmplătoare în partea de răsărit a Marii Baltice – ci obstacolele fizice create de praguri şi transportul ambarcaţiunilor pe uscat de la un râu la altul, obstacolele umane reprezentate de alţi neguţători-piraţi şi de triburi ostile.

Pentru vikingi experienţa în Europa răsăriteană s-ar putea să fi fost cea mai reuşită dintre experienţele lor. Pe atunci, Marea Baltică era un lac suedez. Mai târziu ea avea să fie numită de greci şi de alţii Marea Varegilor (adică a scandinavilor). Suedia, care îşi avea centrul în Uppland, ţinea sub dominaţia ei politică insulele Gotland şi Aland. Deşi Gotlandul nu putea să exercite putere politică în exterior, poziţia lui strategică la intersecţia rutelor din Marea Baltică i-a asigurat un loc de seamă în relaţiile cu răsăritul. Mai mult de jumătate din monezile existente în Scandinavia şi provenind din epoca vikingilor au fost găsite în Gotland; dintre acestea 22 de tezaure au fost îngropate înainte de 890, şi cuprind peste 4.000 de monede, dintre care cele mai multe kufice (adică arabe). 80 la sută din monedele provenite din Bizanţ, care sunt

foarte rare în Scandinavia, au fost găsite în Gotland. Pe această insulă sunt presărate pietre memoriale, unele pentru vikingii din Gotland care au murit în drumul lor spre răsărit; de pildă, una având epitaful „Grecia, Ierusalim, Islanda, Serklandii [Săracenland]”. Wulistan, ale cărui descrieri au. fost incluse în lucrarea *Orosius* a regelui Alfred, a navigat prin aceste ape din răsărit şi, observând Gotland la babord, scria despre acesta ca despre un teritoriu, ne spune el, aparţinând Suediei. Înainte de epoca vikingilor, suedezii şi gotlandezii creaseră colonii pe ţărmul de sud al Balticii. O serie de săpături au scos la iveală două cimitire scandinave mai mari lângă oraşul Grobân situat în apropierea oraşului Libau de azi pe coasta baltică a Letoniei. Unul dintre acestea, fără îndoială militar, conţine indicii clare legate de Suedia centrală. Celălalt conţine morminte de bărbaţi şi de femei, podoabe şi indicii ale unei vieţi domestice; acesta a fost cimitirul unei comunităţi de gotlandezi, care, la adăpostul armatei suedeze, avea

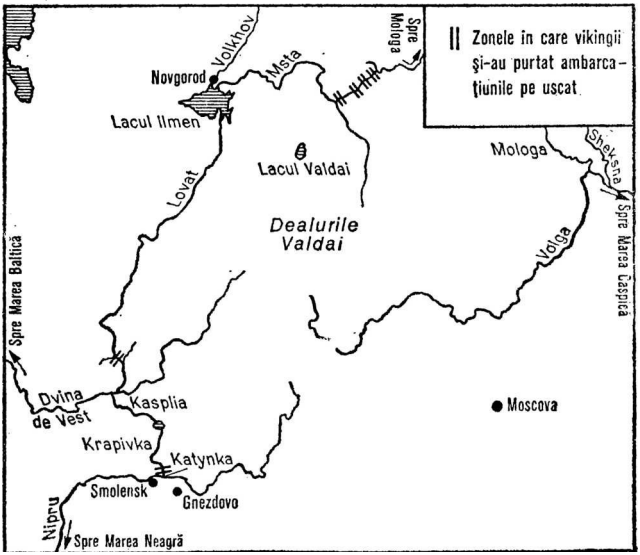

23. Dealurile Valdai şi bazinele hidrografice ocupaţii paşnice. Cele două cimitire de la Grobin pot fi. datate 650 – 800 şi atestă existenţa unor colonii scandinave previkinge pe ţărmul de sud al Mării Baltice.

La est de Marea Baltică drumul nu era „un drum61, ci era format din căile navigabile care duceau în teritoriile locuite de popoarele finice, bulgari, slavi şi alţii. Regiunea Valdai, zonă întinzându-se pe circa 100 de mile pătrate, situată la sud de Novgorod la o distanţă de 100 de mile şi în nord-vestul Moscovei de azi, la o distanţă de circa 200 de mile, are o importanţă deosebită pentru înţelegerea acestor remarcabile sisteme de râuri. Din munţi izvorăsc 4 din cele mai mari fluvii din Europa răsăriteană. Pornind din podişul Valdai, Dvina de vest curge spre vest şi nord-vest, îndreptându-se către Marea Baltică, în care intră prin golful Riga. Venind din podişul Valdai, Lovat curge spre nord şi intră în lacul Ilmen de unde râul Volhov se îndreaptă spre lacul Ladoga şi, ajungând la Neva, se varsă în Marea Baltică în golful Finic. Al treilea fluviu care izvorăşte din acest podiş este Niprul, care în drumul său spre Marea Neagră curge spre sud. trecând prin Kiev. În sfârşit, Volga – cel mai lung fluviu din Europa. Şi el izvorăşte din podişul Valdai, porneşte spre est în direcţia oraşului Kazan de azi, face un coţ – aşa-numitul cot al Volgăi – şi apoi curge spre sud, vărsându-se în Marea Caspică. Din această perspectivă podişul Valdai este una din cele mai importante cumpene de ape din Europa. Acest podiş a fost important pentru vikingi pentru că, trăgând corăbiile pe uscat, pe porţiunile dintre râurile din Valdai, au legat aceste râuri, făcând astfel posibilă trecerea de la afluenţii unui fluviu mare la afluenţii altui fluviu mare. Sistemul folosit în Valdai a permis suedezilor să aibă acces la regiunile de sud şi est ale acestei părţi a Europei.

Ajunşi la Europa răsăriteană, vikingii din Scandinavia se aflau în faţa a doua intrări. O intrare era prin golful Riga şi Dvina de vest, care-i ducea prin Polotsk în podişul Valdai, de unde cel puţin opt drumuri diferite, având fiecare câte o porţiune care trebuia străbătută pe uscat, îi duceau spre Nipru şi spre toată zona pe care acest fluviu le-o deschidea. Drumul cel mai bine cunoscut de la Dvina de vest spre Nipru era pe râul Kasplia, apoi pe râul Vidra, de unde intra în lacul Kuprino, şi de acolo în râul Krapivka;

de aici, după o mică porţiune de uscat, până la râul Katinka, drumul continua pentru a ajunge ia Nipru, în apropiere de Gnezdovo. A doua intrare prin care puteau pătrunde în Europa răsăriteană era golful Finic şi râul Neva, de unde ajungeau în lacul Ladoga. Din acest lac ei puteau să meargă sau spre sud sau spre est. Dacă mergeau spre sud, puteau să folosească râul Volkhov şi, după ce treceau de Novgorod, intrau în lacul Ilmen, iar de acolo pe râul Lovat ajungeau în podişul Valdai. Aici drumuri accesibile uneau Lovatul cu Dvina şi, prin Dvina, şi cu Niprul, bineînţeles. Dacă de la lacul Ladoga mergeau spre est, foloseau râul Svir până la lacul Onega, apoi spre sud până la Beloozero, de unde râul Şeksna îi ducea la Volga. Acest drum avea o porţiune de mai puţin de 5 mile care trebuia străbătută pe uscat. De la lacul Ilmen vikingii suedezi puteau să ajungă la Volga şi la pieţele de blănuri de la Motoga, folosind râul Msta. Şi aici trebuiau străbătute scurte porţiuni de uscat. Cuvântul englez „portage” poate crea impresia falsă că ambarcaţiile vikinge erau transbordate. Cuvântul rus „voiok” înseamnă tragerea corăbiilor. O astfel de operaţie era necesară nu numai pentru a lega afluenţii marilor fluvii, dar şi pentru a trece unele praguri mari, în special pe Niprul de jos. Uneori trebuia dată jos încărcătura din corăbii şi transportată apoi de sclavi pentru a face trecerea corăbiei peste praguri mai uşoară. Astfel, aceste mari bazine fluviale au oferit vikingilor din Suedia şi Gotland o reţea de drumuri comparabilă cu drumurile romane de care au dispus danezii în Anglia. Pe aceste fluvii au venit vikingii.

În călătoriile lor de-a lungul fluviilor vikingii au întâlnit o varietate de popoare. La est, pe malurile Volgăi, trăiau triburi fino-ugrice, iar la răsărit de ele bulgarii, sau, mai degrabă, bulgarii de răsărit, grupaţi în jurul Bulgarului, lângă cotul Volgăi; bulgarii de vest se deplasează spre Dunărea de jos. La sud de bulgari, vikingii au venit în contact cu chazarii, care stăpâneau cursul inferior al Volgăi, ţărmurile de nord ale Mării Caspice, unde îşi aveau capitala la Itil, teritoriile spre vest până la marea de Azov,

şi acea parte a Crimeei situată la nord de munţii Caucaz. Pe teritoriile pe care trecea drumul spre Constantinopol trăiau diferite popoare slave, mai ales crivicii, dregovicii, dravlianii şi radimicii în regiunea cursului superior al Niprului. La sud trăiau pecenegii, un

24. Rusia în vremea vikingilor trib crud de origine turcă. În aceste regiuni şi la aceste popoare au venit în secolul al IX-lea acei suedezi numiţi *„rus”*.

Prima venire a vikingilor

Vikingii din Scandinavia de est au venit în teritoriile ce aveau să devină cunoscute sub numele de Rusia la începutul secolului al IX-lea. În legătură cu venirea lor nu există menţiuni complete, dar există suficiente izvoare literare şi arheologice pentru a ne pune la dispoziţie un tablou mai amplu. *Povestea vremurilor de demult* (cunoscută sub numele de *Cronica lui Nestor*) este principalul document scris. Această cronică de tipul analelora fost alcătuită pe la anul 1113 la o mănăstire. din Kiev de un singur compilator, care a folosit câteva surse greceşti şi ruseşti cunoscute, ca şi vechi tradiţii ruse. Printre aceste tradiţii se găseşte şi chemarea varegilor.

859 Varegii veniţi de peste mare au pus tribut asupra auzilor.

slavilor, merianilor, veşilor şi crivicilor.

860 – Cei care fuseseră siliţi să plătească tribut varegilor i-au 862 alungat înapoi peste mare şi, fără să le mai plătească tribut, au început să se cârmuiască singuri. Dar n-aveau niciun fel de legiuiri şi au început să se bată între ei. Atunci şi-au spus unii altora: „Haideţi să căutăm un print care să ne poată conduce şi să ne judece după lege”. Ca urmare s-au dus peste mărix la ruşii varegi. Aceşti Varegi erau cunoscuţi ca ruşi. după cum ceilalţi erau cunoscuţi ca suedezi, norvegieni, angli, goţi pentru că aşa li se spunea, Ciuzii, slavii, crivicii şi vesii au spus oamenilor din rândul varegilor.: „Ţara noastră este mare şi bogată dar nu este rânduială în ea. Veniţi să cârmuiţi şi să domniţi peste noi”. Au ales astfel trei fraţi, cu neamurile lor, care i-au luat cu ei pe toţi varegii şi au migrat. Cel mai mare, Rurik, s-a aşezat în Novgorod; al doilea, Sineus, la Beloozero; şi al treilea, Truvor, la Izborsk. Datorită acestor varegi regiunea Novgorod a devenit cunoscută ca ţara ruşilor. Actualii locuitori ai Novgorodulul coboară din neamul vareg dar în vechime d-u slavi.

Peste câţiva ani, continuă povestirea din cronică, fraţii lui Rurik au murit şi el a devenit stăpân al Rusiei „de nord-vest şi cârmuitor peste popoarele care trăiau deja acolo „(slavi, crivici, vest meriani şi muromieni). Doi varegi din Novgorodpe nume Askold şi Dir, care nu erau neamuri cu Rurik, au pornit cu corăbiile pe râuri intenţionând să ajungă la Constantinopol. În drumul lor pe Nipru au observat, un oraş aşezat pe un deal şi au întrebat ce este. Li s-a spus că trei fraţi întemeiaseră oraşul şi că acesta plătea acum tribut chazarilor. Askold şi Dir, spune mai departe povestirea, au strâns o armată varegă şi au pus stăpânire pe oraş. Aşa a început lunga istorie a varegilor *ruş*.

Povestirea relatată în cronică merită să fie crezută. Autorul arată în mod clar că varegii au fost primii care au instituit controlul asupra târgurilor şi zonelor mai

îndepărtate situate la nord-vest şi apoi asupra Kievului şi împrejurimilor lui, e dată precizat acest lucru, el poate – după cum şi pledează – să continue relatarea istoriei ulterioară a varegilor, Novgorodul şi Kievul au fost centre vikinge rivale, doar pentru scurt timp. Pe la 880

Oleg, cneazul Novgorodului, cu o armată formată din vikingi, fini, slavi şi alte popoare a pus stăpânire pe Kiev. „Oleg, ni se spune, s-a declarat cneaz al Kievului şi a spus că acest oraş trebuie să fie mama oraşelor varege”. Şi aşa s-a întâmplat.

Aici, ca, şi în alte locuri din cronică, cronologia nu este exactă. Venirea varegilor poate fi plasată cu oarecare precizie la începutul secolului al IX-lea; pe la 860 ei erau organizaţi în noua lor ţară şi atacau Constantinopolul. Fără a mai vorbi de cronologie, această relatare din *Cronica* rusă a dat naştere la una din cele mai aprinse discuţii din istoriografia modernă, în centrul controversei aflându-se cuvintele „rus” şi „vareg”. Acest din toartă cuvânt trebuie înţeles ca însemnând scandinavi. Cele cinci popoare cărora li se dă această denumire de către compilatorul din secolul al XII-lea – să nu uităm, el înspşi slav – sunt suedezii, norvegienii, Anglii (adică locuitori ai Danemarcei din apropiere de Hedeby. goţii (adică locuitori ai Gotlandei) şi, în sfârşit, rus-îi. Este clar că, potrivit cronicii, rus-îi sunt varegi (adică un fel de scandinavi).

Din fericire există alte surse mai apropiate de vremea respectivă, care explică cine erau rus-îi în secolele al IX-lea şi al, X-lea. *Analele Sf. Bertin*. O sursă principală referitoare la vikingii din ţara francilor şi, legat de ceda cd ne interesează, o cronică de curte contemporană, cuprinde în dreptul anului 839 o întâmplare referitoare la vikingii din Europa răsăriteană. În acel an. Ia împăratul Ludovic cel Pios, care se afla la Ingelheim, lângă Mainz, a venit o solie de la Constantinopol. Aceşti soli greci aveau cu ei doi oameni „care îşi ziceau «rhos»”. Ei veniseră casoli ai regelui lor (chaganus) la curtea de la Constantinopol, dar nu s-au întors pe drumul pe care veniseră, de teama unor duşmani. Le-a dat Ludovic cel Pios liberă trecere prin

regatul său pentru ca să se poată întoarce acasă? Cine sunt aceşti oameni, a întrebat Ludovic? Sunt suedezi, a fost informat. Deoarece ştia ce pericol reprezentau neamurile daneze ale acestora, şi temându-se ca ei să nulie spioni, Ludovic a ordonat să fie închişi până când vs putea să hotărască dacă povestea lor este adevărată. Astfel, deoarece aceşti „rhos" erau vikingi au fost închişi. Ar putea fi menţionate şi alte surse – ele vor apărea la timpul potrivit – dar că *rus-îi* din cronică erau suedezi trebuie să fie destul de clar". *

2 G3

Săpături arheologice în diferite locuri au dus parţial la confirmarea imaginii care-i prezintă pe vikingi venind de peste mare în aceste târguri. La Staraia Ladoga, un loc situat la aproximativ şapte mile la sud de lacul Ladoga, pe râul Volkhov, şi cunoscut în relatări norvegiene sub numele de Aldeigjuborg, au fost găsite, la nivelul secolului al IX-lea, multe obiecte de origine scandinavă, ca şi materiale de origine finică. Un baston de lemn, purtând o inscripţie runică, probabil o imprecaţie, este menţionat atât de des în special de către arheologii suedezi, încât se poate crede că acesta este singurul obiect de origine scandinava provenit de la acel nivel deşi nu este cazul. O fibulă mică ovală făcută din bronz, patru piese de joc din os şi o casetă din bronz pentru agrafe sunt reprezentative pentru linia decoraţiei suedeze. La Staraia Ladoga au fost găsiţi pantofi de piele, al căror toc se termină în formă de triunghi, formă folosită în sudul Suediei, şi au fost dataţi din perioada când se ştie că au apărut pentru prima oară scandinavii. Fibule şi piepteni Semănând doar cu mode lele scandinave apar la următorul nivel, cel mai recent. Aceste descoperiri concordă cu opinia că Staraia Ladoga era un loc de popas spre alte locuri, în special spre Novgorod.

Novgorod este aşezat pe râul Volkhov la 3 mile nord, de lacul Ilmen şi în sudul lacului Ladoga, la o distanţă de 115 mile de acesta. De fapt, râul împarte oraşul în două. În partea de vest se află catedrala Sf. Sofia, construită în

secolul al XI-lea” şi cetatea (Kremlin), fortăreaţă construită în secolul al XI-lea. Partea de răsărit era partea rezervată târgului. Săpături ample în partea de vest n-au scos la iveală dovezi privind existenţa unui oraş înainte de mijlocul secolului al X-lea în pofida unor condiţii ideale pentru păstrare (adică bălţi). Nu trebuie să se ajungă la concluzii negative: în mod logic, aşezarea vikingă ar fi putut să fie pe malul de est unde se afla târgul, loc avantajos pentru negustori. Câteva săpături la circa 100 de yarzi de marginea excavaţiilor ar putea să dea la iveală descoperiri importante. Este bine să ne amintim că dacă ne-am fi limitat la mărturii arheologice pentru Anglia – şi Irlanda, singurele oraşe din epoca vikingilor despre care. am avea cunoştinţă ar fi York şi Dublin. Marele cimitir de la Gnezdovo, în apropiere de Smolensk, cuprinde 3.000 de tumulusuri funerare – o necropolă – şi, deşi majoritatea nu sunt studiate, pun în evidenţă o populaţie foarte amestecată în ceea ce priveşte caracterul, dar care cuprinde un număr* important de scandinavi. Situat doar la şase mile mai departe. Smolensk a luat se pare locul aşezării Gnezdovo în secolul al XI-lea şi aceasta explică absenţa unor materiale de origine scandinavă în săpăturile de la Smolensk.

Varegii şi Bizanţul

Legăturile dintre Kiev şi Constantinopol, dintre varegi şi greci, dintre vikingi, şi bizantini s-au dezvoltat repede, după cucerirea Kievului. La început aceste legături implicau elemente comerciale şi politice, dar cu timpul au. Început să fie implicate religia şi într-o oarecare măsură cultura. Deşi rus-îi kieveni reprezentase» a nu o dată un pericol serios pentru Constantinopol, ei erau inferiori în această relaţie, fiind uneori chiar pioni ai experimentalilor greci. Prezenţa a doi soli ai varegilor la curtea împăratului, în anul 839, este dovada unor legături timpurii: de fapt, este cea mai veche referire scrisă cunoscută în cazul vikingilor din răsărit. Faptul că aceşti ruşi erau suedezi, este indiscutabil, dar care a fost misiunea lor şi, mai ales, de unde au venit ei, sunt întrebări care trebuie discutate.

Probabil că au acţional în calitate de soli ai unor neguţători *rus* care *se* aşezaseră nu demult la Staraia Ladoga sau la Novgorod sau, după cum cred unii, chiar la Kiev. Este desigur posibil ea aceşti varegi rus să fi venit din Suedia şi să fi ajuns la Constantinopol, călătorind cu corăbiile pe Nipru. Dar acest lucru pare totuşi improbabil, având în vedere evenimentele din 860, doar 20 de ani mai târziu, care ne fac să presupunem că acolo se organizase şi închegase cel puţin un stat incipient.

La 18 iunie 860 la Constantinopol a apărut, o caravană de corăbii vikinge. Noua Romă, „până atunci inexpugnabilă, a simţit acum înţepătura unui atac masiv de pe mare din partea ruşilor scandinavi. Agresorii coborâseră cu corăbiile de la Kiev, pe Nipru, şi de la vărsarea lui au străbătut Marea Neagră până la Bosfor, navigind probabil pe lângă coastă. Flota avea 200 de corăbii trainice – *Povestea vremurilor de demult*, spune 2 600 şi dă /anul 865, dar nici cifrele şi nici cronologia nu sunt punctele forte ale cronicarului. Dacă fiecare corabie avea un echipaj de 40 de oameni – unele estimări merg până ia 100 – în iunie 860 în faţa Constantinopol ului se afla o armată vikt Qjgă de 8.000 de corăbieri-războinici. Oraşul era nepregătit: flota lui şi împăratul erau angajaţi într-o campanie împotriva arabilor. În oraş nu ajunsese niciun semnal de alarmă corăbiile au apărut pe neaşteptate şi, dintr-o dgră, mănăstirile situate de-a lungul Bosforului au început să fie jefuite. Atacanţii s-au apropiat de Cornul de apr şi locuitorii i-au putut vedea cum îşi ridicau săbiile deasupra capetelor lor asemenea figurilor

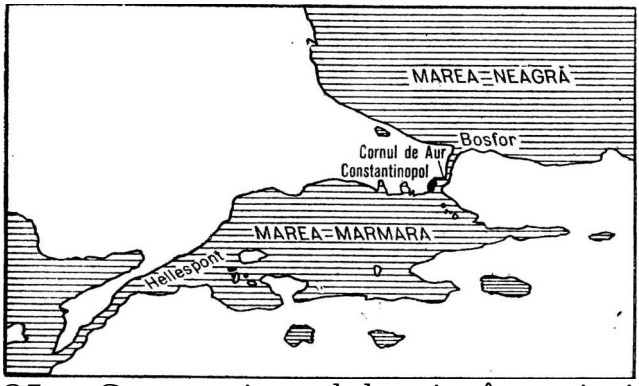

25. Constantinopolul şi împrejurimile acestuia dăltuite în piatră. Într-o duminică, în timpul atacului, patriarhul Photius a ţinut o predică, care, chiar curăţată de înfloriturile ei retorice şi de expresiile obişnuite în predici, a rămas relatarea literară cea mai palpitantă şi absolut contemporană a unei incursiuni a vikingilor, depăşind relatările referitoare la asediul Parisului din 885.

Ce este aceasta? Această năpastă şi urgie cumplită şi năprasnică? De ce s-a abătut asupra noastră acest trăsnet înspăimântător pornit din nordul îndepărtat? Ce soi de nori deşi, încărcăţi de nenorociri şi osândă s-au lovit între ei cu tărie pentru *a* aduce asupra noastră acest fulger ce nu poate fi biruit? De ce s-a pornit dintr-odată această grindină de barbari, nu o grindină care frânge tulpinile griului şi spicul porumbului sau mlădiţele viei şi zdrobeşte fructele necoapte sau rupe tulpinile plantelor şi ramurile… ci zdrobeşte în chip îngrozitor chiar trupurile oamenilor şi nimiceşte cu înverşunare întreaga naţie?… Nu plătim, oare, pentru păcatele noastre?

Întâlmm aici ecouri ale lamentării lui Alcum după atacul din 793 asupra Lindisfarne-ului, dar Constantinopol nu era o simplă mănăstire pe o insulă la capătul lumii civilizate: el era cel mai mare oraş din lume, urmaşul Romei, era însuşi centrul civilizaţiei. Photius îşi avertizase turma – hoţi, preacurvari, falsificatori şi făptuitori de alte păcate de nedescris – dar el le reamintea, în timp ce corăbiile vikinge ameninţătoare erau nu departe de Sfântă Sofia, că au refuzat să-i dea ascultare: „n-am fost ascultat,

şi de aceea văd un nor de barbari înecând în sânge oraşul nostru care este pârjolit de păcate”. Invadatorii au venit de departe dintr-o ţară despărţită de oraş de către alte ţări şi popoare „pe râuri navigabile şi pe mări fără porturi”. Descriind. devastările la care asista, Photius se plângea:

Vai, mie, văd un trib fioros. şi „sălbatic care se adună fără teamă în jurul oraşului, pustiind mahalalele, distrugând şi prefăcând totul în praf şi pulbere, ogoare, case, cirezi, vite de povară, femei, bătrâni, tineri – trecând totul prin sabie, nefiindu-le milă de nimic, nedându-se înapoi de la nimic. Distrugeri sunt peste tot. S-au abătut asupra ţării noastre, asemenea unor lăcuste asupra unui lan de porumb, la fel ca mana asupra viţei de vie, sau, mai degrabă, ca un vârtej, taifun sau torent sau mai şi în eu ce şi au nimicit neamuri întregi de locuitori. Ferice de cei care au căzut în mâinile barbarilor ucigaşi, deoarece murind. ei nu mai ştiu ce prăpăd s-a abătut asupra noastră.

Patriarhul adăuga că mahalalele oraşului erau atacate. Acolo piraţii barbari dădeau foc la case, îşi aruncau victimele în mare sau le străpungeau cu săbiile. N-avea niciun rost ca această tragedie să fie deplânsă, n-avea niciun rost regretul dacă nu era sinceră căinţa şi dispărea odată cu plecarea invadatorilor.

În sfârşit, dragii mei, a venit vremea să ne rugăm Mamei Logosului, singura noastră speranţă şi singurul liman. Implorând-o, să ne rugăm ei: „Scapă-ne oraşul pentru că îţi stă în puteri1.

Lăsând la o parte hiperbolele din predică, putem desprinde ideea că atacanţii vikingi au trecut de la mahalalele Constantinopolului în Marea Marmara şi au atacat Insulele Princes. Bătrânul patriarh Ignatius, care se afla acolo în exil, a văzut eu ochii lui cum îi este răsturnat altarul, cum i se fură sfintele daruri şi cum7 22

dintre slujitorii lui au fost duşi pe corăbii şi tăiat. i în bucăţi cu topoarele.

Nimeni nu ştie de ce au plecat vikingii în cele din urmă. Photius a organizat o procesiune şi a purtat hlamida Maicii Domnului în jurul oraşului. împăratul se întorcea cu

oastea lui. Incursiunea fulger a vikingilor îşi atinsese ţinta: pradă, şi, poate, contactul cu „marele oraş66 (*MUialigrad*, cum îi spuneau *rus-n*). Fie graţie împăratului Mihail. Sfintei Maria sau furtunilor înfruntate de vikingi în Marea Neagră, în timp ce se aflau în drum spre casă, nu se poate spune căz atacul lor a fost un succes. Constantinopolul, care fusese îngenuncheat timp de zece zile sau mai mult, care se temuse că nu va supravieţui, era acum în siguranţă. Dar Photius, temându-se că timpul slăbeşte memoria şi hotărârile bune", predica din nou:

Toţi trebuie să ştiţi că primejdiile prin care am trecut şi atacul neaşteptat al acestui trib nu Izvorăsc din altă parte decât din mânxa şi supărarea Domnului atotputernic... El n-a fost ca alte atacuri ale barbarilor, iar natura neaşteptată a atacului, rapiditatea lui ciudată, brutalitatea tribului barbar, cruzimea şi sălbăticia lui arată că lovitura a pornit ca un trăsnet din cer... Atacul acestui popor invadator, groaznic şi extraordinar face cu atât mai vădit dovada multor păcate; şi iarăşi spun, cu cât aceasta este un popor obscur, neînsemnat şi necunoscut până la atacul împotriva noastră, cu atât este mai mare ruşinea care ne apasă şi supărarea Domnului, cu atât mai mare este durerea pe care ne-o aduce pedeapsa... Barbarii au pustiit împrejurimile oraşului., i-au ucis cu cruzime pe cei care le-au căzut în mâini, s-au abătut nepedepsiţi asupra oraşului...

Un popor obscur, neînsemnat, care se numără printre sclavi, necunoscut, dar care şi-a câştigat un nume de pe urma expediţiei împotriva noastră – odată neînsemnat dar acum renumit, odată umil şi sărac, dar acum splendid şi bogat – un popor trăind undeva departe de ţara noastră, barbar, nomad, plin de aroganţă, nestăpânit, fără un conducător, căruia nu i s-a opus nimeni, a. inundat ca un val, pe neaşteptate, cât ai clipi din ochi, fruntariile ţarii noastre, şi, aserrienea unui mistreţ, i-a devorat pe locuitorii ţării ca şi cum ar fi devorat iarbă, sau paie, sau recolta de pe câmp... necruţând nimic – de la oameni până la animale, neţinând seama de gingăşia femeii, nefiindu-i

milă de pruncii plăpânzi, nerespectând părul cărunt ăl bătrânilor, neîmblinzit de nimic din ceea ce înduioşează de obicei natura umană, chiar când e vorba de animalele sălbatice, înfigându-şi cu neruşinare spada în oricine, indiferent de vârsta şi sex. Pruncii au fost smulşi de la sânul mamelor lor şi izbiţi de stânci, care le deveneau mormânt Mamele lor erau măcelărite şi aruncate peste trupurile, care se zbăteau încă, ale copiilor… Sălbăticia Invadatorilor* nu se limita la fiinţele omeneşti, ci se extindea şi „asupra animalelor lipsite de darul vorbirii – oi, cai, păsări şi altele. Colo zăcea un bou şi lângă ei un om, un copil şi un cal îşi găsiseră acelaşi mormânt, sângele femeilor şi al păsărilor se amestecase. Peste tot se vedeau leşuri. Apa râurilor se înroşise; nu se mai distingeau unele fântâni şi eleglee, atât de pline erau de cadavre. Lanurile de porumb putrezeau sub leşuri, drumurile erau – astupate, pădurile păreau sălbatice şi triste nu din cauza tufişurilor şi a pustietăţii, ci pentru că mulţi îşi găsiseră moartea acolo; peşterile, munţii, dealurile, râpele şi albiile.de torenti nu se deosebeau deloc de „cimitirele din oraş.

Un susţinător alpunctului de vedere conform căruia vikingii erau neguţători paşnici ar fi pus la grea încercare dacă ar trebui să explice cruzimea nemaipomenită şi violenţa fără rost pe care Photius a văzut-o şi a descris-o în imagini impresionante, chiar dacă s-ar avea în vedere exagerările unui predicator care face morală folosind limbajul potrivit scopului său. Cei ce-l ascultau văzuseră şi ei atacul deci descrierea pe care *a* făcut-o el nu putea să depăşească ceea ce trăiseră şi ei. Astfel, cu 5 ani înainte de a ataca Anglia şi cu 25 înainte de asediul Parisului, vikingii au comis la Constantinopol cele mai mari sălbăticii din câte am înregistrat noi în aventurile lor. Relaţii mai paşnice aveau să urmeze mai târziu, când a fost creată o axă Kiev-Constantinopol, care încuraja comerţul între cele două popoare şi care, cu timpul, a adus varegilor creştinismul.

Aceste relaţii comerciale au căpătat un cadru oficial

în 907 şi 911 când au fost încheiate tratate între varegi şi greci. În cronica rusă este inserată pe undeva o relatare a unui atac al varegilor împotriva Constantinopolului, probabil pentru a explica aceste tratate. PE atunci Kievul era cârmuit de o leg cel înţelept. Cârmuirea lui a dat naştere la legende pline de tâlc. Printre evenimentele incontestabile se numără încheierea unor tratate de către solii săi cu împăratul grec de la Constantinopol: cei 15 soli ruşi poartă toţi nume evident scandinave. Termenii erau favorabili neguţătorilor varegi şi trebuie să fi adus avantaje şi grecilor, care doreau să încurajeze comerţul. Neguţătorii varegi urmau să primească atâtea produse cât aveau nevoie: pâine, vin, carne, peşte şi alte produse pentru o perioadă de 6 luni. Aveau să fie pregătite băi după trebuinţă. Iar pentru călătoria lor spre casă împăratul avea să le dea toate cele necesare. Grecii au arătat foarte clar că ei nu doreau niciun fel de rits în capitala lor dacă aceştia nu erau negustori. Chiar şi în acest caz

Îi s-a cerut să locuiască în afara oraşului unde puteau Intra printr-o poartă specială, numai dacă erau neînarmaţi şi dacă nu erau mai mulţi de 50 o dată. Li se îngăduise să facă comerţ fără să plătească taxe pentru mărfurile lor. Aceste tratate au statornicit normele de comportare – un cod penal – între varegi şi greci.

Pacea instaurată prin aceste tratate a durat 40 de ani – o perioadă de comerţ paşnic, se presupune. Nu putem decât să bănuim care au fost cauzele întreruperii relaţiilor şi ce l-a determinat pe Igor, urmaşul lui Oleg. să ducă o flotă de 1.000 de corăbii la Constantinopol, în 941. Momentul era oportun, deoarece flota grecească era ocupată în afara ţării. Dacă mărimea flotei pare exagerată, trebuie să ne aducem aminte de consemnările *Cfenicn* ruse – 10.000, şi ale surselor greceşti – 10.000 ba chiar 15.000. Diplomatul italian Liudprand din Cremona, care dă cifra de 1.000, n-a fost la Constantinopol înainte de 949, dar tatăl său vitreg fusese sol la Constantinopol în timpul marelui atac din 941: „L-am auzit deseori vorbind de bunăvoinţa

împăratului şi înţelepciunea lui şi de felul în care i-a învins pe varegi”. Admiţând că cititorul său nu ştia cine sunt varegii, Liudprand i-a identificat ca fiind *nordmanni*, oamenii din nord, numiţi aşa datorită locului unde se afla ţara lor. împăratul a înjghebat o apărare punându-i pe constructorii săi de corăbii să echipeze 15 corăbii vechi, care fuseseră scoase din uz, cu aruncătoare de 1 ºC la pupa şi la prova. Voind să captureze aceste corăbii greceşti şi echipajele lor, dar neştiind de aruncătoarele «de flăcări, Igor a „pus flota sa să le împresoare.

— Atunci, într-o clipă, focul grecesc a fost aruncat prin ţevi p. este varegi şi aliaţii lor: „Varegii, văzând flăcările, au sărit peste bord, preferând focului apa. Unii, traşi în jos de greutatea platoşelor şi căştilor lor, s-au înecat. – alţii au luat foc”. Tatăl vitreg al lui Liudprand a asistat la decapitarea celor prinşi. Focul grecesc – Arnold Toynbee îi spune napalm – care era probabil petrol îngroşat cu răşină şi aprins cu ajutorul unor foaie de fierar, s-a dovedit uimitor de eficient în apele liniştite, lui datorându-i-se faptul că doar o parte din flotă s-a întors acasă cu Igor, dar nu înainte ca ei să fi pustiit regiunile de pe coasta de sud a Mării Negre. Trei ani mai târziu, dornic să se răzbune pentru această umilinţă Igor a strâns o armată mare, a atras vecinii ca aliaţi şi a navigat spre Bosfor. De această dată împăratul Romanus Lecapenus avea pregătită o strategie: soli de-ai săi, purtând tribut şi daruri, au pornit cu corăbiile în întâmpinarea formidabilei flote varege. Igor s-a întors la Kiev şi în anul următor a fost pus la punct un tratat de pace similar tratatelor anterioare. Dintre cei 50 de delegaţi *rus-i* numai 19 au nume cu forme identificabile, iar din acestea 19, 16 sunt scandinave şi 3 slave.

Autorităţile bizantine au înţeles bine situaţiavaregilor, nevoile, forţa şi limitele lor. Ele au urmat politica veche de secole de manevrare a vecinilor şi de a-şi pune vecinii să se supravegheze reciproc. La un moment dat, între 948 şi 952, împăratul Constantin VII Porfyrogenetos („Cel născut din purpură”) a pregătit

pentru fiul său un document secret, care, deşi scris în greacă, este cunoscut în general după titlul latinesc care i s-a dat ulterior, *De administrando imperio*, Sir. Steven Runciman descrie acest tratat ca fiind „una dintre cele mai importante cărţi din întreaga istorie a evului mediu timpuriu”. Avem de-a face cu un manual de politică externă, în care a fost sintetizată experienţa bizantină în domeniul diplomaţiei. Dacă interesul nostru se limitează la varegi, nu trebuie pierdute din vedere natura cărţii şi obiectivul ei mai larg. Varegii, se arată în lucrare, aveau nevoie să menţină relaţii bune cu vecinii lor, pecenegii, de la care cumpărau vite, cai şi oi şi al căror teritoriu trebuiau să-l străbată pentru a ajunge la Constantinopol, deoarece pecenegii controlau regiunea Niprului de jos. Menţinerea’ păcii cu pecenegii, care-i puteau controla atât pe varegi, cât şi pe turci, era evident, o problemă fundamentală a politicii externe bizantine. Pentru ca varegii să ajungă la Constantinopol, ei trebuiau să treacă prin pădurile primejdioase ale Niprului de jos, pericolul fiind amplificat acolo de posibilitatea unui atac din partea unor pecenegi ostili aşteptând o ocazie să atace. împăratul nu numai că enumera cele şapte praguri şi dădea numele lor scandinav, dar şi descria ce pericol prezenta fiecare dintre ele. Varegii trec prin primele praguri debarcând echipajul, care merge pe mal, cu excepţia câtorva oameni care „merg cu corabia” printre stânci. La al patrulea prag echipajul, încărcătura corăbiei şi sclavii şi chiar corăbiile trebuiau să meargă pe uscat 6 mile, corăbiile fiind trase sau purtate pe umeri. În timpul iernii, îi spune Constantin fiului său, aceşti varegi atacau popoarele mai slabe şi strângeau tribut de la ele.

De-a lungul Nipru lui şi prin aceste praguri a mers la 957 marea Olga, văduva lui Igor, în drumul său spre Constantinopol pentru a-l întâlni pe acelaşi împărat, Constantin Porfirogenetul. Întâlnirea dintre această prinţesă din Kiev, o vikingă de origine suedeză, şi împăratul Răsăritului, urmaşul lui Augustus şi Iustinian, a avut loc în condiţiile unui mare fast, un indiciu al importanţei atribuite vizitei ei de autorităţile imperiale: s-

au dat banchete, daruri în aur, au avut loc spectacole măreţe de umbre şi lumini în timp ce fluturau steaguri strălucitoare şi cântau două coruri bisericeşti. În clipa când ea a fost prezentată împăratului, „prinţesa Rusiei”, cum o descriau, grecii, nu s-a aplecat pe un genunchi şi nici nu s-a înclinat din talie în faţa noului Constantin din noua Romă: ea a înclinat simplu capul – a dat din cap? – şi s-a aşezat cu doamnele. Dacă se poate da crezare în această privinţă *Cronicii* ruse trebuie să acceptăm ideea că în timpul vizitei ei la Constantinopol a avut loc creştinarea Olgăi. Amănuntele sunt într-adevăr discutabile, dar nu ne putem îndoi prea mult că, atunci când s-a întors la Kiev. Olga era creştină. Unii comentatori sugerează că ea fusese creştină chiar înainte de vizita ei la curtea imperială, în orice caz –, în scurt timp ea avea să-i scrie împăratului apusean, germanul Otto 1, ca să-i trimită misionari. Astfel, un călugăr din Trier, pe nume Adalbert, a devenit primul episcop al Kievului. Cât de diferită ar fi fost istoria Rusiei dacă misiunea lui Adalbert ar fi reuşit şi dacă creştinismul ar fi venit în Rusia din Occidentul latin! Misiunea lui n-a reuşit şi, când creştinismul a* venit în Rusia, a venit dintr-o altă sursă.

Sveatoslav (962 – 72), fiul Olgăi, n-avea niciun interes să se creştineze – se zice că i-ar fi spus mamei sale că oştenii lui şi-ar bate joc de el dacă s-ar creştina – dar a extins fără preget dominaţia varegilor, în special în ţara bulgarilor de apus, pe Dunăre. Este posibil să ne gândim că în uneltirile lor complicate, grecii bizantini plănuiau să-l încurajeze pe Sveatoslav să pornească în aceste campanii baicanice inutile. Deşi era primul dintre cârmuitorii Kievului care avea un nume slav, Sveatoslav a acţionat cu setea sălbatică, de aventură a străbunilor săi vikingi şi cu gândul tot timpul la câştig. Unde era mai bine să stabilească un nou centru decât la gurile Dunării, un loc important din punct de vedere comercial? El a pătruns adânc în Balcani până la hotarele Traciei şi, de acolo, până la hotarul Imperiului de răsărit. îmbătat de succes, şi-a întors armata chiar împotriva Imperiului bizantin.

Rezultatul a fost o înfrângere zdrobitoare pentru varegi. Pentru a face pace, Sveatoslov şi împăratul Ioan Tzimiskes s-au întâlnit pe malul Dunării. împăratul s-a dus la întâlnire călare, purtând o armură de aur şi însoţit de o suită magnifică, în timp ce Sveatoslav a venit cu barca Vâslind singur şi deosebindu-se de ceilalţi vâslaşi varegi doar prin hainele sale curate şi printr-un cercel de aur cu pietre preţioase; o persoană ridiculizată de greci, dar ilustră prin strămoşii săi vikingi. În drum spre casă, probabil pe la 972, Sveatoslav a fost masacrat de pecenegi şi, odată cu el, au murit şi ambiţiile vikingilor *rus* de a controla Dunărea de jos.

Şi respingerea de către Sveatoslav a creştinismului a murit odată cu el. Când sângele a încetat să mai curgă şi lupta pentru succesiune a luat sfârşit, fiul său, Vladimir, a fost acela care, cu ajutorul unei arrhate suedeze, a condus acest stat, ce se întindea de la lacul Ladoga până la Marea Neagră, şi care cu timpul avea să-şi ducă poporul în obştea creştină. *Cronica* rusă povesteşte că Vladimir a examinat religia islamică şi a respins-o, se spune, pentru că „băutura este bucuria varegilor şi noi nu putem trăi fără această plăcere”; apoi el a cercetat iudaismul, apoi creştinismul latin şi, în cele din urmă. creştinismul grec, pe care l-a acceptat, ni se spune, din cauza frumuseţii şi splendorii liturghiei. Faptul că el a reuşit să o ia de soţie pe sora împăratului şi a primit ca zestre pământuri în Crimeea a fost, fără îndoială, un mijloc de convingere suplimentar. Indiferent ce motive ar fi avut. În 989 sau 990, cneazul cârmuitor ai ruşilor a acceptat credinţa creştină. Cronica nu ne spune ce s-a întâmplat cu cele 300 de ibovnice pe care Vladimir le avea la Vişigorod, cele 300 de la Belgorod şi cele 200 de la Berestovo. Înainte de a se creştina, el era cunoscut peste tot ca afemeiat. *Cronica* rusă spune simplu – dar cu o notă clară de dezaprobare – că „Vladimir era stăpânit de patima pentru femei”. Cronicarul german Thietmar (975 – 1018) spune mai direct: „*Erai eram fornicator imrhensus et crudelis*” *1*. O dată

1 „Era desfrânat şi plin de cruzime”. – nota trad.

convertit, Vladimir a organizat un botez în masă al ruşilor în apek Niprului, la Kiev. Astfel, religia Răsăritului, cu influenţa ei culturală, imposibil de măsurat, a pătruns în ţara rus-varegilor. La liturghie nu avea să fie folosită limba greacă – slavona, a devenit limba religiei – dqr acum au fost stabilite strânse legături religioase cu Bizanţul. Bisericile, mănăstirile şi practicile religioase de orice fel – adaptate cu adevărat repede la situaţia ruşilor – au fost influenţate de Constantinopol, acelaşi oraş pe care o flotă *rus-a* de 1.000 de corăbii îl ameninţase serios cu ido de ani înainte. *Rus-îi* au avut motive întemeiate să dea principalei lor biserici numele de Sfânta Sofia.

După creştinare, Vladimir a trimis 6.000 de războinici împăratului. Mulţi observatori văe în acest act începutul faimoasei gărzi varege, corpul de – elită format din *rus-i* care păzeau persoana împăratului. Folosirea de mercenari străini de către armata imperială nu era ceva nou, iar folosirea de soldaţi rus-varegi în acel moment indică normalizarea relaţiilor între rus-i şi greci. Ceea ce este totuşi, demn de notat este faptul că ţa un moment dat, în jurul anului 1.000, o unitate de rus-i forma garda imperială a palatului. Nu se poate. aprecia că folosirea lor în acest scop datează de pe vremea lui Vladimir, dar este limpede că la cumpăna celor două milenii, garda exista, înorice caz, cele, mai vechi referiri la „garda v-aregă” nu se găsesc înainte de anul 1034, dar chiar şi acestea au în vedere un detaşament creat doar temporar. Harakl Hardraade, rege al Angliei „a servit în această gardă până în 1042. O remarcabilă lucrare greacă intitulată Po*veţe pentru u*n îm*părat”,* scrisă la l-070, dar care, a fost tipărită abia în 1881, îl-descria pe Harald ca fiind fiul unui împărat vareg şi declara că el a intrat în garda imperială bizantină şi că, pentru marea sa valoare în cursul unei campanii în Bulgaria, a primit titlulde spathavocantiidi>f. Deşi, după 1066, în garda varqga.au intrat şi englezi şi daneză – că era probabil încă dominată de varqgi. Ei au continuat să facă partă din Instituţia militar, a (bizantină – regele danez Eric I li – s-a adresat în limba scandinava veche în 1103 –

până în 1204, când cruoiaţii, în drum spre Ierusalim, au atacat, jefuit, pustiit şi pus stăpânire pe oraşul creştin Constantinopol. Printre «părătorii acestuia se numărau şi membrii gărzii varege şi, cutanea ironiei, printre-cruci am avizi după – pradă se găseau – urmaşi ai vikingilor care se aşezaseră în Normandia. În acest fel, cercul s-a închis.

Varegii şi Islamul

Comerţul a creat legătura dintre oamenii din nord7 şi oamenii Coranului. Au existat raiduri ostile ale rusvaregilor în teritoriile islamice, dar. – contactele l'or au fost legate în principal de negoţ. Numărul mare de monede kufice existente în vestul Scandinaviei este o mărturie doar parţială pentru această problemă – au fost găsite 80.000 de astfel de monede, jumătate din ele în Gotland! – deoarece un mare număr de monede kufice au fost găsite şi în Rusia. Negustorii varegi şi cei musulmanise întâhaeau în centrele comerciale, de pe Volga: drumul spre lumea islamică7 ducea inevitabil de-a lungul Volgăi spre Marea Caspică. Aproape de un cot ai fluviului – în apropiere de oraşul Kazan de azi – l-ai Bulgar, exista un târg internaţional, unde se întâlneau, pentru a face comerţ, negustori de multe neamuri. Varegii făceau comerţ în principal cu blănuri. Arabii care veneau la târg la Bulgar în secolul al X-lea au observat că ruşii, aduceau o mare varietate de blănuri: de samur, vulpe, veveriţă, ermihă, jder, nevăstuică şi iepure. Unele din aceste blănuri, veneau din Laponia şi din Marea Finică, departe în nord, în apropierea Qceanului Arctic. Comerţul! cu sclavi permanent, dar de mici proporţii, făcea, parte din activitatea varegilor, deşi, se pare, nu des – făşurauaceastă activitate în pieţele publice „ci în particular. Ei obişnuiau, să-şi? ambaleze" sclavii îmbrăcându-l în veşminte elegante: se povesteşte despre un negustor rus că s-a întristat când favorita sa, o tânără sclavă, a fost vândută, deşi el e ynbrăcitse în zdrenţe.

La scurt timp după anul 900, Ibn Rusteh, un enciclopedist arab, a observat că varegii obişnuiau să păstreze banii pe care-i obţineau pentru blănuri şi sclavi în

chimire; de fapt, spunea el, ei nu aveau terenuri sau proprietăţi şi trăiau doar din comerţ.

— Erau aparent ordonaţi şi curaţi şi purtau pantaloni largi, strânşi la genunchi. Se temeau atât de tare să nu fie atacaţi încât nu se duceau afară să se uş, ureze fără să ia cu ei un paznic. Nu se ştie de unde a obţinut Ibn Rusteh aceste informaţii, dar autenticitatea for nu este contestată.

Niciun alt martor ocular care i-a văzut pe vikingi în călătoriile lor sau în vreo etapă a istoriei lor nu furnizează o relatare mai amănunţită şi mai plastică decât Ibn Fadian, trimisul oraşului Bagdad la bulgari. Solia lui a părăsit Bagdadul la 21 iunie 921 şi, înainte de a ajunge la Bulgar la 12 mai 922, a străbătut teritorii locuite de hvarizmiani, turcii oguzi, pecenegi şi başchiri. Ibn Fadian n-a întâlnit niciun oraş, ci doar tarabe şi Corturi temporare. El avea misiunea de a-i ajuta pe bulgari să-şi fortifice târgul. Parafrazăm. relatarea lui doar pentru a scoate în evidenţă o parte din bogăţia ei; acurateţea ei este incontestabilă, iar importanţa evidentă. * z

Varegii, ne spune el, veneau ca neguţători la Bulgar unde îşi construiau colibe din lemn, destul de încăpătoare pentru ca în ele să aibă loc vreo 10 – 20 de oameni. Pentru a fi siguri că îşi vor vinde sclavii sau pieile, ei înălţau idoli din lemn şi lăsau mâncare şi băutură ca ofrandă iar dacă vânzarea mergea prea încet, aduceau şi alte ofrande. Când vindeau lotul, veneau din nou pentru a lăsa «ofrande de mulţumiiţe. Niciodată înainte nu văzuse Ibn Fadian asemenea modele de perfecţiune fizică: înalţi, blonzi şi rumeni. Fiecare bărbat rus purta o. mantie fixată într-o parte şi liberă în cealaltă pentru a-i înlesni mişcările; avea întotdeauna asupra lui un topor, o sabie de tip franc şi un cuţit. Din vârful degetelor până la gât erau acoperifi cu tatuaje: copaci şi alte desene. Femeile făceau într-un fel reclamă bogăţiei soţilor: mărimea şi frumuseţea broşelor. şi numărul colierelor erau dovezi publice ale bogăţiei soţului. Femeilor le plăcea să poarte mărgele colorate în verde, pe care le schimbau între ele. Varegii erau oameni murdari, asemenea animalelor sălbatice, deoarece. Îşi

făceau nevoile fără să se ferească şi nu obişnuiau să se spele după ce mâncau sau după câgasm. Când se spălau, se spălau într-un vas, un obicei respingător pentru arabi – care foloseau doar apă curgătoare pentru a-şi face toaleta – şi aveau mare grijă de părul lor. Făceau dragoste cu sclavele tinere chiar şi în prezenţa unor prieteni sau a unor cumpărători de sclavi. Dacă vreun *rus* se îmbolnăvea, era dus într-un loc izolat şi lăsat acolo cu pâine şi apă. Dacă se făcea bine se întorcea la tovarăşii săi; dacă nu. se obişnuia să fie ars. Incinerarea avea loc de obicei după 10 zile de la moarte. În acest răstimp se făceau pregătiri şi averea lui era împărţită în trei: o treime pentru familia lui, o treime pentru hainele de înmormântare şi o treime pentru băutură.

Ibn Fadian a asistat într-adevăr la ritualurile funerare ale unui *rus* de vază. După cum era obiceiul printre aceşti oameni, spune el, sclavele celui mort au fost întrebate care ar dori să meargă cu stăpânul lor. Una dintre ele s-a oferit singură şi a fost dată în grija a doua tinere femei care stăteau cu ea. Ea a petrecut 10 zile cântând şi bând şi dedându-se la alte plăceri. În ziua incinerării, varegii au tras corabia celui mort pe mal şi au construit o schelă de lemn pentru corabie; sub ea au pus lemne pentru foc. La mijloc au pregătit un culcuş îmbrăcat în pânză pentru trupul lui şi totul fu acoperit cu un cort. Trupul omului fu scos din mormântul temporar, îmbrăcat cu veşminte frumoase şi acoperit cu o bucată de blană. Tovarăşii lui i-au pus trupul în culcuş, l-au proptit în şezut cu perne, şi i-au aşezat mâncare şi băutură la picioare. Armele bărbatului decedat i-au fost puse alături. Câteva animale – un câine, doi cai, două vaci, un cocoş şi o găină au fost omorâte, tăiate în bucăţi şi puse pe corabie? Tânăra lui sclavă era tot ce-i rămăsese pentru călătoria în lumea cealaltă. Ea a mers de la un cort la altul, stăpânul fiecărui cort a avut relaţii sexuale cu ea, şi i-a spus: „Spune-i stăpânului tău că am făcut aceasta din dragoste pentru el”. A fost dusă apoi spre ceva care semăna cu tocul unei uşi. (Nu reprezintă oare această ramă de uşă „stâlpii de

onoare” folosiţi de preoţi, pater familias vikingi, şi cunoscuţi nouă după felul cum erau utilizaţi în Islanda şi în alte părţi?). Ea stătea pe braţele bărbaţilor şi a fost ridicată de trei ori în aşa fel încât să poată vedea pe deasupra acestei rame. Prima oară ea a spus: „Iată îi văd pe tatăl şi mama mea”; a doua oară „Văd. stând pe toate rudele mele moarte” şi a treia oară „îl văd pe stăpânul meu aşezat în paradis iar paradisul este frumos şi verde; cu el sunt bărbaţi şi copii servitori; mă cheamă; duceţi-mă la el”. Şi au dus-o. ÎAainte de a intra în cortulcameră funerară de pe corabia stăpânului său ea i-a dat două brăţări de aur femeii numite „îngerul morţii” şi câte un inel fiecăreia din cele două femei care avuseseră grijă de ea. A băut şi a cântat din nou, apoi a ezitat să intre în încăpere, dar „îngerul morţii” a împins-o înăuntru. Războinicii s-au strâns afară şi şi-au lovit scuturile cu săbiile pentru ca celelalte sclave tinere să nu audă gemetele ei. Şase bărbaţi au intrat după ea în încăperea funerară şi au-avut fiecare relaţii sexuale cu ea, Apoi.au aşezat-olingă trupul stăpânului ei mort. Doi dintre bărbaţi 6 ţineau de picioare, doi de mâini, în timpi ce ceilalţi doi ţineau capetele unei frânghii cu care i-au înconjurat gâtul. „Îngerul morţii” s-a apropiat de ea cu un pumnal şi, în timp ce cei doi bărbaţi strângeau frânghia, i l-a. – împlântat de mai multe ori în piept până când n-a mai rămas în ea: niciun pic de viaţă. Toţi s-au retras din cameră, funerară. Apoi bocitorul principal s-a aşezat gol în faţă. corăbiei şi. a, aprins o bucată de lemn cu care a dat foc lemnului de sub corabie. Toţi cei care priveau au luat câte o. bucată de lemn. aprins şi au pus-o. pe foc. Dupão. ora cofabia, stăpânul, tânăra sclavă şi lemnele erau cenuşă, şi Scrum. Un rus care stătea lângă Ibn. Fadian i-a spus acestuia prin mijlocirea unui tălmaci: „Voi, arabii, sunteţi nebuni; luaţi. oameni pe care-i, iubiţi şi: îi respectaţi. cel mai mbit, şi îi băgaţi în pământ, unde sunt mâncaţi de viermi… Noi îl ardem într-o: clipăpe cel pe care-l, iubim şi el intră în paradis imediat”. Varegii au făcut, omică ridicătură depământ peste locul acela „au. pus un stâlp la mijloc, şi. au scris pe el numele:

omului şi numele regelui lor care trăia într-un loc înalt în capitala lor care se numea Kyawh (Kiev);

Nu numai călătorii musulmani oare vizitau teritoriile din nord pentru probleme de comerţ, sau diplomaţie îi cunoşteau, pe varegi nemijlocit. Cei. care locuiau pe ţărmul Mării „Caspice. şi chiar la o oarecare distanţă în interior îi cunoşteau pe vafqgi nu din, ritualurile paşnice de trimitere a căpeteniilor războinice în Valhalla, ei. din, ritualurile războinice ale atabului, cuceririi şi chiar masacrului. Avem cunoştinţă de şase asemenea atacuri şi ele dezvăluie proporţiile şi natura activităţii varegilor la est de Nipru. 4 n regiunea Mării Caspice au fost stabilite, contacte comerciale-înainte ca aceste atacuri să fi avut loc. sau chiar în timpul lor. La începutul secolului al IX-lea. O sursă arabă bine informată îi descria pe varegi acţionând pe pieţele de pe Volga de jos, unde cumpărau mărfuri de la chazari. şi pe pieţele de pe malul. Mării Caspice; unde vindeau, blănuri „lame pentru săbii şi lănci. Aceeaşi sursă spune că ei luau chiar cămile şi se îndreptau spre Bagdad; acolo vindeaumărfurile, ajutaţi de sclavi, europeni, care le erau tălmaci. Toate acestea par veridicedeşi unii spun (fără; să convingă) că autorul, Ibn. Kurdadbeh (820 – 911) îi confunda pe varegi cu chazarii evrei.

Faptul că autorul vorbeşte de tălmaci şi cunoaşte Bagdadul denotă că tălmacii comunicau identitatea acestor negustori din nord. Ce făceau aceşti negustori din nord în cel mai mare oraş al Islamului? Textul lui Ibn Kurdadbeh, care s-a transmis până la noi, ridică multe probleme şi, pe bună dreptate, aprecierile că vikingii rus au ajuns la Bagdad în secolul – al IX-lea trebuie să fie rezervate. Chiar dacă ei au ajuns în secolul al IX-lea în primul oraş al Islamului, trebuie să fi fost un grup mic şi, deşi este tentant pentru imaginaţia romantică, acest fapt are importanţă istorică redusă. Astfel, în „O mie şi una de nopţi” nu există aventuri ale vikingilor, deşi imaginaţia îşi poate permite să facă speculaţii în ceea ce priveşte cunoştinţele despre navigaţie ale lui Sinbad marinarul.

Trecerea varegilor spre lumea islanţiică a fos. t

posibilă numai cu îngăduinţa chazarilor, acest popor turcie remarcabil, parţial musulman, parţial evreu şi parţial creştin care controla Volga inferioară, îngăduinţă dare în general se cumpără cu o taxă de 10% pe mărfurile ruseşti. Se povesteşte că un conducător chazar ar fi spus: „Eu nu îngădui varegilor. care vin cu corăbiile să treacă pe mare şa să-i atace pe arabi... Ei vor distruge iţara. şbilor ca şi Bagdadul". În pofida acestei lăudăroşenii vikingii *rus* au trecut totuşi prin regiunea Volgăi de jos spre teritoriile de dincolo de Tiu viu. La un moment. dat, în timpul domniei lui Hasan Ibn Zaid, conducătorul Tabariskmului (864 – 884), ruşii «au pătruns în Marea Caspică şi au atacat fără succes ţărmul de – est la Abaskun. Aceasta a fost, probabil, o incursiune de foarte mici proporţii şi asemănătoare cu incursiunea din 910 în legătură cu care se povesteşte că 16 corăbii au jefuit coasta Eersiei. Incursiuni mari au avut loc, totuşi, pe la '913, la 943, 365 şi pe la 1941. În prima din aceste incursiuni o caravană compusă din 500 de corăbii a trecut prin ţara chazarilor, dar n-au venit – cum *s-ar*. putea crrede – pe Volga în aval, dinspre Bulgar – drumul spre lumea islamică – ci dinşpne Marea. Neagră. Aceşti varegi deosebiţi, care se trăgeau fără îndoială din varegii de pe Nipru, au – intrat cu corăbiile din Marea Neagră în Marea de Azov, aP-oi – nu urcat pe Don, trecând de Sârkel, şi apoi, după ce.au străbătut o. scurtă porţiune de drum pe uscat, au ajuns pe Volga, care i-a dus în Marea-Caspică. Pentru a-şi asigura trecerea în pace prin ţara chazarilor, oi le-au promis. acestora jumătate din pradă. Arabii nu erau. pregătiţi pentru atac: până atunci marea lor nu cunoscuse decât corăbii prietene care pescuiau şi făceau comerţ. Varegii au atacat în regiunea Jurjan în apropiere de Abaskun, pustiind locurile pe unde treceau. Peste mare ei au organizat o incursiune la Baku, în Azerbaidjan, pătrunzând în interiorul ţării până la o distanţă de 3 zile de călătorie. Peste tot au luat tot ce au putut, inclusiv femei şi copii ca sclavi. O încercare de a-i opri, în timp ce corăbiile lor erau ancorate în apropiere de insulele din partea de sud-vest a Mării Caspice, a eşuat;

călătoreau şi atacau după poftă, ceea ce aminteşte de vikingii de odinioară din Anglia şi Francia. Vestea despre nelegiuirile lor le-a luat-o înainte pe măsură ce se îndreptau spre casă şi, la vărsarea Volgăi, în pofida promisiunii făcute de regele chazar, o mare armată a chazarilor musulmani, mâniată de crimele comise împotriva musulmanilor, le-a ieşit rus-ilor înainte şi i-a nimicit; puţini au reuşit să scape.

Varegii care au venit la Marea Caspică în anul 943 intenţionau, poate să întemeieze o aşezare după modelul celei din Kiev; dar n-au reuşit. De această dată, varegii, folosind râul Kura, au pătruns adânc în Azerbaidjan, unde, pe un afluent al râului amintit, au cucerit Berda, capitala regiunii. Oamenilor din Berda avea să li se permită să trăiască în pace şi să-şi practice religia musulmană atâta timp cât erau de acord să-i recunoască pe varegi ca suzeranii lor. Starea de pace a încetat când locuitorii oraşului s-au revoltataruncând cu pietre împotriva varegilor, şi au refuzat să accepte ultimatumul acestora de a părăsi oraşul (sursa care relatează este, în acest caz, arabă); atunci, varegii au început să-i omoare pe locuitori şi să ia prizonieri pentru a fi răscumpăraţi. Negocierile, care au fost aprige, s-au întrerupt şi a urmat un măcel. Poate că femeile musulmane, luate ca sclave, au otrăvit apa sau poate – consideră cronica – a fost mânie divină; indiferent de cauză, dizenteria s-a întins printre varegii *rus* care, la adăpostul întunericului, au plecat. Musulmanii au scos atunci din mormintele *rus* armele care fuseseră îngropate alături de războinici.

În 962 aventurierul Zveltoslav, incitat, poate, de refuzul regelui chazar de a-l lăsa să treacă prin ţara lui, a atacat marele oraş chazar Itil, situat în apropiere de vărsai-ea Volgăi. Atacul s-a încheiat cu o mare victorie a vikingilor rus carexa răzbunat toate jignirile din trecut. La scurt timp după aceea, un călător care a trecut, prin

Itil remarca: „*Rus-îi* au atacat şi n-a rămas niciun strugure şi nicio frunză pe vreo ramură”. Mai târziu, în secolul al XI-lea a fost întreprinsă o altă expediţie de

amploare împotriva musulmanilor. Faptul că-alături de evenimente istorice verificabile este amestecată şi multă legendă nu trebuie să reducă importanţa acestei expediţii întreprinse din Suedia de către Ingvar Vittfarne („Cel care merge departe”) care a coborât pe Volga în ţara sarazinilor (Serkland) la mijlocul secolului al XI-lea. După *Saga lui Ingvar*, el ar fi murit în această ţară în 1041. Există nu mai puţin de 26 de pietre runice – din care 23 în regiunea lacului Mălar din Uppland (Suedia) – ce se referă la războinicii suedezi care au pornit cu Ingvar în expediţia lui în ţara sarazinilor, expediţie al cărei scop era, probabil, redeschiderea vechilor drumuri comerciale, din moment ce bulgarii şi chazarii nu mai constituiau o piedică. O piatră către fratele lui Ingvar arată că el a plecat spre răsărit după aur, dar a murit în ţara sarazinilor iar trupul său a căzut pradă vulturilor. Şi, odată cu moartea fratelui lui Ingvar şi cu această expediţie, drumul dintre Baltica şi Caşpica a devenit doar un pretext pentru povestitorii de saga islandezi.

Slavizarea vikingilor

Timp de un secol, controversele privind originea rus-ilor şi a statului rus au stârnit confuzie în studiile privitoare la vikingi şi istoria ruşilor. Este sigur, din punct de vedere istoric, că rus-îi au fost suedezi. Dovezile sunt incontestabile şi faptul că o discuţie provoacă supărare la unele niveluri ale istoriografiei este o dovadă clară a puterii prejudecăţilor şi a faptului, pe care trebui, e să-l admitem cu părere de rău, că istoricii pot greşi.

Dezbaterea inutilă, înverşunată, tendenţioasă şi doctrinară legată de acest aspect a contribuit la estomparea unei probleme istorice foarte serioase şi de reală actualitate care continuă să se pună: asimilarea acestor rus-i vikingi de către popoarele slave în mijlocul cărora au trăit. Principala problemă istorică nu este dacă rus-îi au fost scandinavi sau slavi, ci, mai degrabă, cât de repede au fost asimilaţi aceşti varegi scandinavi în viaţa şi cultura slavă. Slavizarea vikingilor s-a desfăşurat în paralel cu asimilarea lor de către popoarele Europei occidentale

— În Irlanda, Anglia şi Francia – şi, ca şi în cazul aşezării vikingilor în Europa occidentală, continuă să rămână nerezolvate problemele privind aşezarea vikingilor în Rusia.

Oricum ar fi privite aceste probleme nerezolvate, ceea ce este extrem de clar este că suedezii care au venit, s-au stabilit şi au dat numele lor regiunii din Europa răsăriteană, şi-au pierdut caracterul de suedezi şi au lăsat puţine mărturii materiale legate de prezenţa lor acolo. Mărturiile toponimice sunt extrem, de rare. Afirmaţia că suedezii au creat statul rus pierde în mare măsură din vedere faptul că un stat nu este creat, că el nu apare într-un singur moment în timp. La evoluţia unui stat contribuie factori dinamici printre care, în cazul statului rus, s-a" numărat şi factorul suedez, care nu trebuie nici neglijat, nici exagerat. Dar, în orice caz, de ce să se considere „crearea" unui stat o problemă istorică centrală: aceasta presupune o concepţie asupra societăţii în legătură cu care nu există unanimitate sau nu există consens" în această privinţă.

În 839 rus-îi erau suedezi; în 1043 rus-îi au devenit slavi. La un moment dat între 839 şi 1043 au avut loc două schimbări: una a fost asimilarea rus-ilor suedezi de către populaţia slavă în mijlocul cărora se aşezaseră, şi. a doua, extinderea termenului rus care a început să fie aplicat popoarelor slave de care au fost absorbiţi suedezii... Vălul care ascunde acest proces este ridicat doar cu intermitenţe şi apoi cade mult prea repede înapoi. Rus-îi care în 839 au întreprins lungul drum spre casă de la Constantinopol, trecând pe la curtea lui Ludovic cel Pios, erau în mod clar suedezi şi, probabil, prima generaţie de suedezi care trăiau în nordul Rusiei. Rus-îi de care se plângea patriarhul Photius în 860, trebuie să fi fost în mod sigur scandinavi, deşi chiar pe atunci unii dintre ei puteau foarte bine să fie slavi. Căpeteniile rus-ilor au păstrat nume scandinave în secolul al X-lea: cei 15 semnatari ai tratatului cu grecii, de la 911 – aveau toţi nume scandinave, în timp ce printre semnatarii tratatului din

945 erau unele nume slavone (3 din 19 nume identificabile). Liudprand de Cremona, care s-a dus la Constantinopol de 2 ori (în 949 şi 968) îi identifica pe rus-i pentru cititorii săi spunând că ei erau acei oameni „pe care îi chemăm cu alt nume", adică „oamenii din nord", termenul folosit de obicei în apus, în acea vreme, pentru a-i desemna pe scan dinavi. Mai apar şi alte lucruri contradictorii. De pl/dă, *Cronica* rusă spune în dreptul anilor '880 – 882 că, atunci când Oleg a devenit cneazul Kievului, „varegii, slavii şi alţii care-l însoţeau se numeau rus". Aici, ca şi oriunde în altă parte, data din *Cronică* este discutabilă, dar pare clar că la sfârşitul secolului al IX-lea asimilarea di? ja începuse. Conducerea trebuie să fi rămas totuşi în mâinile celor.de obârşie scandinavă. Influenţa slavă a predominat, probabil, pe vremea domniei, la Kiev, a lui Vladimir (978 – 1015). Cel mai grăitor indiciu că apăruse o ordine nouă a fost acceptarea unui creştinism bizantin în formă, dar *slavon* în ce priveşte limba. În 988, data creştinării lui Vladimir, limba poporului era în mod clar slavonă. Ceea ce este şi mai evident este că, de fapt, nimic din limba scandinavă veche n-a pătruns în limba slavonă veche bisericească sau în rusa modernă. Totuşi legătura cu Scandinavia a continuat să existe şi în timpul lui Iaroslav, urmaşul lui Vladimir, care a venit la putere cu ajutorul unor războinici suedezi şi care s-a căsătorii cu o prinţesă suedeză. El a primit la curtea sa căpetenii scandinave exilate cum ar fi Harald Hardraade şi Magnus Olijfsson şi, poate, pe tatăl acestuia din urmă, Olaf Haraldson, şi i-a dat propria sa fiică în căsătorie lui Harald Hardraade; ea era cât pe ce să devină regină a Angliei. Amintirea rădăcinilor scandinave ale Rusiei a continuat să existe în mod romantic, deoarece autorii povestirilor, islandeze – saga – au dat context istoric şi – cine ştie? – substanţă povestirilor spuse în Atlanticul de nord despre locuri îndepărtate cum ar fi Kievul şi Constantinopolul şi despre eroi morţi de mult ca Oleg şi Harald Hardraade. Din păcate nu imaginaţia este materialul cu care operează istoria. Istoria indică însă rapiditatea uimitoare cu care *a*

avut loc procesul de absorbţie: rus-îi deveniseră slavi în decurs de 150 de ani, durată de timp comparabilă cu perioadele de asimilare în Irlanda şi Anglia.

Ultimul cuvânt cu privire la Rusia aparţine arheologilor cărora le suntem foarte îndatoraţi şi de la care-l aşteptăm mult. Şcoala de arheologie de la Leningrad (Leo S. Klein şi alţii) recunoaşte cu calm locul sejindinaxi lor în rândul elitei cârmuitoare a ruşilor. Pentru ei pion. ui de asimilare trebuie văzut în plan regional şi livhuh «m se facă distincţie între Rusia de nord şi Rusia de la Nici u (sau kieveană). În partea de nord a ceea ce osie în pre/i ui Rusia, adică partea care se întinde de I» regiunea Idiuiui

Ladoga spre răsărit până pe cursul superior al Volgăi, trăia înainte de venirea vikingilor un popor ugro-finic, în timp ce unii bălţi şi slavi trăiau împreună cu finii în regiunea lacului Ladoga. Scandinavii au ajuns în ţinutul din apropierea iacului Ladoga la începutul secolului al IX-lea; acolo au fost găsite corăbii arse, rezultatul unor obiceiuri funerare cunoscute pe atunci doar în Suedia centrală. La sfârşitul secolului al X-lea apăreau în mod clar oraşe la est de drumul unde rus-îi i-au întâlnit pe fini şi a avut loc o oarecare integrare a culturilor. Tumulii lăsaţi în urma acestor deplasări îmbină culturile scandinavă şi finicăcorăbii arse, arme şi alte obiecte de tip scandinav, ca şi ruguri funerare finice în care mormintele bărbaţilor şi femeilor sunt separate. Dovezi ale unei astfel de integrări pot fi găsite în apropiere de lacul Ladoga şi, de asemenea, în cimitirele din apropiere de Iaroslavl (la circa 300 de mile spre est).

În regiunea Niprului apare o situaţie similară. Acolo, peste bălţii indigeni veniseră deja slavii înainte de deplasarea, sau, măi exact, înainte de deplasările spre sud ale scandinavilor. Descoperirile arheologice atestă în această regiune morminte cu caracter inconfundabil scandinav datând din anul 900; dar pentru a doua jumătate a secolului al X-lea putem deduce că existau ritualuri cu puţine trăsături scandinave). din perioada următoare există morminte de războinici fără trăsături scandinave.

Totuşi, în ultima jumătate a secolului al X-lea au venit mai mulţi scandinavi, deseori ca mercenari, pentru a forma o parte a clasei cârmuitoare. De exemplu, camerele funerare găsite în apropiere de Cernigov prezintă similitudini izbitoare cu cele găsite la Birka, în Suedia centrală, dar camerele funerare ale gărzii personale a lui Vladimir, găsite în Polonia de est, prezintă în acelaşi tumulus un amestec de tipuri de obiecte scandinave şi kievene. Dovezile din aceste din urmă morminte, care conţin material scandinav, sunt aproape în exclusivitate articole scumpe aduse din Gotland. În toată această discuţie câştigul este mic, argumentele slabe şi, în consecinţă, concluziile sunt mai degrabă nesigure. Totuşi, cronologia prezentată de arheologii din Leningrad corespunde cu faptele cunoscute şi din alte surse, cu care poate fi corelată. Şi poate că arheologii vor fi aceia care – prea ades, vai, ţapii ispăşitori ai istoricilor – vor îngropa în cele din urmă discuţia, s-ar părea fără sfârşit şi obositoare, despre rus-i şi slavi.

8

Epilog

Vikingii puteau fi găsiţi din Vinlanda până pe Volga: o scenă foarte mare pe care ei şi-au jucat rolul istoric. Migraţia lor a durat două secole şi jumătate, după care şi-au întemeiat aşezări peste mări care au prins rădăcini şi au creat state în patriile lor din peninsulă. Rolul lor s-a încheiat aşa cum s-a petrecut înainte de ei cu persanii, grecii, romanii şi cu mulţi alţii. Dinamica istoriei ridică un popor la un loc de frunte – uneori dominant – şi aceeaşi dinamică, care nu poate fi controlată de factori umani, printre care se numără guverne totalitare şi instituţii liberale, provoacă declinul acelui popor. State puternice în Europa occidentală, biserica reformată şi noi alianţe economice au dat o formă nouă Europei de la sfârşitul secolului al XI-lea şi de după aceea. Corabia vikingă şi-a încheiat călătoria şi soarele nordic în asfinţit a aruncat o umbră lungă dar estompată pe pământurile dinspre apus, sud şi răsărit. O nouă zi avea să aducă lucruri noi, însă

corabia vikingă a lăsat istoricilor, în urma ei, probleme încă nerezolvate.

Problemele istorice care rămân nu includ astfel de absurdităţi ca „vikingii au fost neguţători sau piraţi?” – o falsă dicotomie, dacă ea a existat vreodată. Cea mai importantă problemă care continuă să rămână nerezolvată, în pofida încercărilor din aceste pagini şi a altor încercări de a-i răspunde „priveşte începuturile perioadei vikingilor. De ce în deceniile din jurul anului 800 a erupt Scandinavia şi şi-a trimis fiii în toate direcţiile, cu excepţia nordului? Ce forţe din Scandinavia au menţinut această mişcare, o dată declanşată? Oricât ar părea de ciudat, răspunsul sau o parte din el s-ar putea să se ascundă în subsolul îngheţat al Groenlandei, în vest, la mii de mile de Scandinavia. Oamenii de ştiinţă încep nu numai să studieze modul cum a evoluat climatul de-a lungul istorici în cea mai mare insulă din lume, dar şi să facă legătura între clima Groenlandei de-a lungul timpului şi cea a nordului Europei. Subsolul în permanenţă îngheţat face din Groenlanda un loc de control ideal, iar tehnici moderne sofisticate au permis oamenilor de ştiinţă să stabilească dacă între specificul climei din Groenlanda şi al climei din Europa de nord, în epoca previkingă şi vikingă a existat o diferenţă de 250 de ani. Astfel, un studiu al subsolului Groenlandei arată că Scandinavia a avut temperaturi calde în secolul al VIII-lea care au fost urmate de temperaturi mai reci în secolul al IX-lea. În plus, analiza proteinelor din mostre de pământ din Danemarca din epoca vikingilor arată o intensificare clară a creşterii plantelor cu conţinut bogat în proteine (de pildă cereale cum este secara). Studiul unor mostre de oase de animale datând din această perioadă arată că talia animalelor s-a redus. De asemenea, se ştie că era cultivată o suprafaţă mai mare de pământ. Pământul era folosit într-o foarte mare măsură pentru a produce hrană pentru consumul uman; un răspuns, spun oamenii de ştiinţă, la cererea crescândă datorată creşterii populaţiei. Problema începuturilor epocii vikinge rămâne departe de a fi rezolvată, dar cel puţin apar indicii ale unor

direcţii de interpretare a evenimentelor, şi climatologii şi demografii vor fi cei care le vor stabili – venind astfel în ajutor istoricilor.

Obstacolul cel mare – ca un paravan de fum – pentru istoricul interesat de istoria vikingilor este în mod cert problema violenţei vikingilor. Se pare că fiecare generaţie de istorici este hotărâtă să rediscute mereu această problemă. Vikingul ameninţător, cel care ataca şi jefuia mănăstirile şi răpea femeile a „existat cu certitudine şi în acelaşi timp, a vedea în el fermier paşnic înseamnă să nu te strădui prea mult să-i recompui imaginea. Totuşi problema violenţei vikingilor este, în cel mai bun caz, o problemă regională ridicată mai ales de istoricii englezi, francezi şi belgieni. Fără îndoială că niciun cititor «aparţial alsurselqj? privitoare la Anglia anului 1009 sau la Franţa spre sfârşitul anului 850 sau Belgia anului 884 nu poate nega violenţa nestăpânită şi barbaria dezlănţuită a oamenilor din nord şi, ca o urmare a acestei violenţe, teama publică larg răspândită, neliniştea prăfundă, reacţia psihologică în masă. Şi alţi ani pot fi adăugaţi cu uşurinţă, după cum pot fi adăugate şi alte locuri. Un istoric curios ar putea să întrebe: cât de violenţi erau aceşti vikingi? mai violenţi decât erau creştinii între ei? violenţi doar în timpul incursiunilor sau când ocupau teritorii? erau adevărate surse de teroare în – aceste ţări? Acestea sunt întrebări grave şi problema violenţei nu trebuie ascunsă sau înlăturată cu o glumă; ea este, totuşi, o problemă de mai mică importanţă în legătură cu care istoricii devin fanatici. Alte chestiuni – de mare importanţă, privind aspecte economice şi antropologice, au avut de suferit ca urmare a priorităţii date problemei violenţei în studiile despre vikingi. Multe alte probleme cer şi merită atenţie.

Liga hanseatică, de pildă, care a apărut la sfârşitul evului mediu ca o comunitate înfloritoare a oraşelor comerciale din Europa de nord nu a fost creată din nimic şi nici n-a apărut fără să aibă strămoşi. Printre strămoşii săi s-au numărat neguţătorii vikingi din secolele al IX-lea, al X-lea şi al XI-lea. Insula Gotland ocupă un loc central în

această genealogie ca şi în orice alt punct din istoria vikingilor. Chiar şi când epoca vikingilor a luat sfârşit şi rus-îi au devenit slavi, gotlandezii au continuat să facă comerţ. Activităţile lor comerciale i-au ţinut în contact cu Suedia centrală; unde Sigtuna a luat locul oraşului Birka, cu istmul Iutlandei, unde Slesvig. a înlocuit Hedeby şi cu Novgorod, unde fusese instalată o curte gotică. Mai târziu, în secolele al XIV-lea şi al XV-lea, Visby, portul de pe malul de vest al Gotlandei, a devenit un oraş important în comunitatea hanseatică. Faptul că Hansa a înfiinţat un stabiliment la Novgorod n-a fost o întâmplare, deoarece Hansa din estul Balticii datora mult legăturilor comerciale stabilite cu mult înainte de locuitorii Suediei. centrale şi Gotlandei cărora oamenii din vremea lor s-ar putea să le fi spus suedezi sau goţi sau varegi sau rus-i şi cărora noi le spunem vikingi.

Preocuparea pentru violenţa vikingilor lasă, de asemenea, în umbră, marea problemă a colonizării: nu cât de mulţi, unde, când şi cât timp, ci fenomenul asimilării vikingilor de către culturile indigene este mai important (Islanda şi Groenlanda se deosebesc, ele fiind nelocuite în perioada colonizării vikinge). Rămâne un fapt că aceşti bărbaţi puternici, aventuroşi din nord au fost asimilaţi de irlandezi, englezi, francezi şi slavi. Ei n-au creat enclave durabile în regiunea unde se aplică legea daneză, în Normandia sau Rusia. În secolul al XIII-lea enclavele create în Irlanda (adică oraşele) au devenit oraşe irlandeze şi scandinavul nu putea fi detectat în masa celtică, el era o parte a acestei mase, nedeosebindu-se de ea. Procesul a fost realizat atât de complet în Franţa. incit puţin a rămas din influenţa lor: câteva toponime, câteva cuvinte specializate legate de navigaţie şi aceasta este totul. Şi mai puţin există în Rusia. Influenţa asupra Angliei a fost, desigur, considerabil mai mare, dar chiar şi acolo a avut loc asimilarea şi, deşi pot fi găsite urme, ele nu sunt decât urme. În orice caz, în momentul în care colonistii vikingi din aceste ţări au fost creştinaţi, au avut loc căsătorii mixte şi, din clipa în care au prins rădăcini în locurile în

care s-au aşezat, aceşti oameni n-au făcut niciun efort pentru a rămâne izolaţi. Astfel, într-un sens, epoca vikingă s-a încheiat pe câmpiile din Yorkshire şi Lincolnshire, pe valea Senei, în porturile Irlandei şi de-a lungul porţiunilor de uscat dintre unele râuri din Rusia: vikingii s-au stins fără niciun suspin. Vuietul care se pornise din nord se stinsese acum, sau, mai degrabă, avea alte tonuri şi se exprinia în cuvinte noi. Lumea însăşi era nouă.

Cuprins

Cuvânt înainte, de MIRCEA SUCIU! $ * i $ 5
Prefaţă). 13
1 Zorii epocii vikingilor 17
2 Primele incursiuni pe insulele britanice şi consecinţele lor. 40
3 Străbătând Atlanticul de nord 65
4 Vikingii şi Lumea Nouă;! î;!! 90
5 Danezii în sud.).55). tâş 123
6 Danezii în Anglia îl iâii îi 152
7 Suedezii şi Răsăritul: 197
8 Epilog... 225